

**T. C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**GÜLTEN DAYIOĞLU'NUN GEZİ KİTAPLARININ ÇOCUKLAR
İÇİN YAZILAN GEZİ YAZILARINDA BULUNMASI GEREKEN
ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ VE GEZİ
YAZILARIYLA İLGİLİ ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ**

GÜLİZAR BODUR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ŞUBAT, 2024
MUĞLA**

**T. C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**GÜLTEN DAYIOĞLU'NUN GEZİ KİTAPLARININ ÇOCUKLAR
İÇİN YAZILAN GEZİ YAZILARINDA BULUNMASI GEREKEN
ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ VE GEZİ
YAZILARIYLA İLGİLİ ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ**

**GÜLİZAR BODUR
ORCID NO: 0000-0002-2806-5354**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. HATİCE FIRAT**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ŞUBAT, 2024
MUĞLA**

JÜRİ ONAY SAYFASI

Gülizar BODUR tarafından hazırlanan “Gülten Dayıoğlu’nun Gezi Kitaplarının Çocuklar İçin Yazılan Gezi Yazılarında Bulunması Gereken Özellikler Açısından İncelenmesi ve Gezi Yazılarıyla İlgili Öğretmen-Öğrenci Görüşleri” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Alparslan OKUR
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Hatice FIRAT
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Anabilim Dalı
Tez Danışmanı

Doç. Dr. Didem ÇETİN
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Anabilim Dalı
Üye

Tez savunma tarihi: 15/02/2024

Bu tez Türkçe Eğitimi Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirmektedir.

Prof. Dr. Şevki KÖMÜR
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanan “Gülten Dayıoğlu’nun Gezi Kitaplarının Çocuklar İçin Yazılan Gezi Yazılarında Bulunması Gereken Özellikler Açısından İncelenmesi ve Gezi Yazılarıyla İlgili Öğretmen-Öğrenci Görüşleri” başlıklı Yüksek Lisans Tez çalışmasında;

- Tez içinde sunulan veriler, bilgiler ve dokümanların akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde edildiğini,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçların bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunulduğunu,
- Tez çalışmasında yararlanılan eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterildiğini,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapılmadığını,
- Bu tezde sunulan çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 15/02/2024

İMZA
Gülizar BODUR

Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

GÜLTEN DAYIOĞLU' NUN GEZİ KİTAPLARININ ÇOCUKLAR İÇİN YAZILAN GEZİ YAZILARINDA BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ VE GEZİ YAZILARIYLA İLGİLİ ÖĞRETMEN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ

GÜLİZAR BODUR

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hatice FIRAT

Şubat 2024, 221 sayfa

Çocuk edebiyatı, “temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan, ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında sanat ve estetik yönünden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatı” olarak tanımlanır (Şirin, 2007). Çocuklara özel bu edebiyat alanı içine öyküleyici (roman, hikâye, masal vb.) ve duyguya (şiir) dayanan türler kadar bilgilendirici metin türleri (biyografi, gezi yazısı, deneme vb.) de girmektedir. Buna karşın gerek yayımlanan çocuk kitapları gerekse alan kaynakları içerisinde bilgilendirici metin türüne dayanan eserlerin/çalışmaların hikâye edici metin türlerine ve şiire oranla çok daha az yer aldığı, dolayısıyla bilgilendirici metin türlerinin çocuk edebiyatı içerisinde geri plana atıldığı görülmektedir. Bu doğrultuda araştırmada, çocuklar için yazılan ve bilgilendirici metin türlerinden biri olan “gezi yazısı”, çalışma konusu olarak seçilmiştir. Türkçe Dersi Öğretim Programında (MEB, 2019), gezi yazılarının 6. sınıftan itibaren her sınıf düzeyinde kullanılması önerilmektedir. Gezi yazılarının çocuğa pek çok yönden katkı sağladığı; dilsel, bilişsel, duyuşsal vb. alanlarda çocuğun gelişimine çok ciddi katkıları bulunduğu bilinmektedir. Bu bakımdan gezi yazıları, başta Türkçe dersleri olmak üzere genel olarak eğitim öğretim sürecinde yararlanılması gereken önemli bir

türdür. Buna karşın çocuklar için yazılmış gezi yazılarının tür özellikleri bakımından çocuğa uygunluğunu inceleyen bilimsel çalışmaların yetersiz olması çocuk edebiyatı ve Türkçe eğitimi alanları açısından bir boşluk doğurmaktadır.

Bu çalışmada temel amaç, Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitaplarının çocuklar için yazılan gezi yazılarının taşıması gereken özellikler bakımından incelenmesi ve Muğla ili Milas ilçesi kentsel alanda görev yapan, çalışmaya katılmak için gönüllü olan Türkçe öğretmenlerinin ve ortaokul öğrencilerinin gezi yazıları ve Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitapları hakkındaki görüş ve önerilerinin belirlenmesidir. Böylece yukarıda bahsedilen boşluğun giderilmesi yönünde alana katkı sağlanması hedeflenmektedir. Çalışma kapsamında Gülten Dayıoğlu'na ait olan “Kafdağı'na Yolculuk”, “Okyanuslar Ötesine Yolculuk”, “Bambaşka Bir Dünya Amerika'ya Yolculuk”, “Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk”, “Kangurular Ülkesi Avusturalya'ya Yolculuk”, “Kenya'ya Yolculuk”, “Mısır'a Yolculuk” ve “Meksika'ya Yolculuk”, “Tüm Zamanların Gözdesi Hindistan'a ve Nepal'e Yolculuk”, “Güney Pasifik Adalarına Yolculuk”, “Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika Patagonya'ya Yolculuk” adlı 11 gezi kitabı, belirlenen özellikler bakımından incelenmiştir. Genel itibari ile Dayıoğlu'nun gezi kitaplarının, çocuklara yönelik bir gezi yazısında bulunması gereken özellikler açısından çocuklara uygun olduğu belirlenmiştir. Araştırma dâhilinde 10 öğretmen ve 15 öğrenci ile gezi yazılarına ilişkin görüşmeler yapılmış ve öğretmen, öğrenci görüşlerinden elde edilen veriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: çocuk, edebiyat, gezi yazıları, Gülten Dayıoğlu,

ABSTRACT

EXAMINATION OF GÜLTEN DAYIOĞLU'S TRAVEL BOOKS IN TERMS OF THE FEATURES THAT SHOULD BE IN TRAVEL ARTICLES WRITTEN FOR CHILDREN AND THE OPINIONS OF TEACHERS AND STUDENTS ABOUT TRAVEL ARTICLES

GÜLİZAR BODUR

Master Thesis, Department of Turkish Sciences Education

Supervisor: Prof. Dr. Hatice FIRAT

February 2024, 221 pages

A Children's literature is defined as “the main source of which is children and childhood; Suitable for the child's perception, interest, attention, emotion, thought and imagination; Reflecting the child's perspective and child's reality, and realizing the content simply and sincerely according to the child in size, language, thought and types; It is defined as "a transition period literature that not only helps the child acquire the habit of reading, but also contributes to his/her development in terms of art and aesthetics, and prepares the child sensitively for adulthood" (Şirin, 2007). This field of literature specifically for children includes informative text types (biography, travel writing, essay, etc.) as well as narrative (novel, story, fairy tale, etc.) and emotion-based genres (poem). On the other hand, it is seen that works/studies based on the informative text type are much less common in both published children's books and field resources than narrative text types and poetry, and therefore informative text types are relegated to the background in children's literature. In this regard, "travel writing", which is one of the informative text types written for children, was chosen as the subject of the study.

In the Turkish Language Curriculum (MEB, 2019), it is recommended that travel writings be used at every grade level starting from the 6th grade. Travel writings have many benefits for children contributed to; linguistic, cognitive, affective, etc. It is known that it makes significant contributions to the development of children in various fields. In this

respect, travel writings are an important genre that should be used in the education process in general, especially in Turkish lessons. On the other hand, the inadequacy of scientific studies examining the suitability of travel writings written for children in terms of genre features creates a gap in the fields of children's literature and Turkish education.

The main purpose of this study is to examine Gülden Dayıoğlu's travel books in terms of the characteristics that travel writings written for children should have, and to examine the travel writings of Turkish teachers and secondary school students who work in the urban area of Milas district of Muğla province and volunteer to participate in the study, and Gülden Dayıoğlu's travel books. To determine their opinions and suggestions about it. Thus, it is aimed to contribute to the field in filling the gap mentioned above. Within the scope of the study, Gülden Dayıoğlu's "Journey to Kafağı", "Journey Beyond the Oceans", "A Journey to a Completely Different World, America", "Journey to China, the Land of Legends", "Journey to Australia, the Land of Kangaroos", " "Journey to Kenya", "Journey to Egypt" and "Journey to Mexico", "Journey to the All-Time Favorite India and Nepal", "Journey to the South Pacific Islands", "Journey to the Mysterious Continent of Glaciers, Antarctica Patagonia" 11 travel books titled "" were examined in terms of the determined characteristics. In general, it has been determined that Dayıoğlu's travel books are suitable for children in terms of the features that should be present in a travel article for children. Within the scope of the research, opinions about travel writings were made with 10 teachers and 15 students and the data obtained from teacher-student opinions were presented.

Keywords: children, literature, travel writings, Gülden Dayıoğlu,

ÖN SÖZ

Çocuk ve çocukluk kavramı günümüzde üzerine araştırmalar yapılan, çocuğun merak, keşfetme, bilme, araştırma duygularının arttığı bir dönem olarak ifade edilir. Bu sebeple de araştırmacıların ve eğitimcilerin bu döneme olan ilgileri gün geçtikçe artmaktadır. Çünkü çocuğun bu dönemde elde ettiği her türlü bilgi, ilerleyen gelişim dönemlerinde birer kazanım olarak ona geri dönecektir.

Çocuğun öğrenme, araştırma, keşfetme ihtiyaçlarının giderebilmesi aşamasında, çevresel etmenlerin başında kitaplar gelmektedir. Çocuk, okumayı bilmediği dönemlerden başlayarak önce resimli-yazısız kitaplar sonra yaşa göre resimlerin azalıp yazıların çoğaldığı kitaplara doğru ilerler. Bu ilerleme aşamasında çocuğun karşılaştığı her türlü kitap çocuk için bir fırsattır. Ancak yapılan araştırmalar sonucunda da görülmektedir ki bazı kitaplar/türler istenen ölçüde çocuk ile buluşturulamamaktadır. Genel itibari ile çocuklara sunulan kitaplar; roman, hikâye, masal, şiir, fabl ile sınırlı kalmaktadır. Oysaki merak ve keşfetmeye hazır olan çocukların bilgilendirici/öğretici türlere de yönlendirilmesi son derece önemlidir. Özellikle ilginç ve merak edilen yerleri, ülkeleri, yeni kültürleri keşfetme olanağı sunan gezi kitapları bu noktada yararlanılması gereken önemli kaynaklardır. Bu anlayıştan hareketle gerçekleştirmiş olduğum bu çalışmanın çocuk edebiyatı alanında gezi yazısı örneklerinin çoğalmasına, çocukların ve yazarların gezi yazılarına ilgilerinin artmasına, konuya ilgi duyan araştırmacılara ilham vermesi vb. katkıları olmasını temenni ederim.

Çalışma süreci boyunca akademik, sosyal ve psikolojik anlamda beni destekleyen, anlayışla tüm sorularımı yanıtlayan, her problemde çözüm odaklı olan, hür bir şekilde çalışmamı sağlayan, tezimin her aşamasında özenle, birebir yardımcı olan, eksiklerimi her seferinde tamamlayan, kıymetli önerileriyle beni destekleyen, değerli fikirleriyle araştırmama katkı sağlayan, bilimsel anlamda kendisine danışmanın ayrıcalığını yaşadığım ve öğrencisi olmanın haklı gururunu taşıdığım danışman hocam sayın Prof. Dr. FIRAT'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamın ilk cümlesinden son cümlesine kadar akademik hayatımda desteğiyle beni en iyisini yapmaya, araştırmaya yönlendiren, bu süreçte benden desteklerini esirgemeyen sevgili ve kıymetli annem, babam ve kız kardeşime teşekkürlerimi sunmak isterim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
ETİK BEYANI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
ÖN SÖZ	ix
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar DİZİNİ	xiv
KISALTMALAR DİZİNİ	xvi
EKLER DİZİNİ	xvii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	3
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.5. Araştırmanın Varsayımları	4
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.7. Tanımlar	4

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Edebiyat Kavramı.....	6
2.2. Çocuk ve Çocuk Edebiyatı.....	7
2.2.1. Çocuk Kavramı.....	8
2.2.2. Çocuğun Edebiyattaki Yeri.....	10
2.3. Çocuk Edebiyatı'nın Gelişimi.....	12
2.3.1. Dünya'da Çocuk Edebiyatı'nın Gelişimi.....	13
2.3.2. Türkiye'de Çocuk Edebiyatı'nın Gelişimi	15
2.4. Çocuk Edebiyatında Türler	18
2.4.1. Gezi Yazısı ve Çocuk Edebiyatı İçerisindeki Yeri.....	21
2.4.2. Gezi Yazılarında Bulunması Gereken Özellikler	27
2.4.3. Gezi Yazılarının Türkçe Eğitimindeki Yeri ve Önemi	29
2.5. Yazar Hakkında.....	34
2.5.1. Gülten Dayıoğlu'nun Hayatı	34
2.5.2. Edebî Kişiliği.....	35
2.5.3. Eserleri.....	36
2.5.4. Ödülleri	40
2.6. İlgili Yurt İçi Araştırmalar.....	43
2.7. İlgili Yurt Dışı Araştırmalar	44

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	45
--------------------------------	----

3.2. İncelenen Dokümanlar ve Çalışma Grubu	45
3.3. Veri Toplama Araçları	47
3.4. Verilerin Toplanması.....	47
3.5. Verilerin Analizi.....	48

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Gülten Dayıoğlu'nun Gezi Kitaplarının Gezi Yazılarında Bulunması Gereken Özellikler Açısından İncelenmesi.....	49
4.1.1. <i>Çocuklar İçin Yazılan Bir Gezi Yazısında Öncelikle Gezi İçin Çocukların İlgi ve Merakını Çekebilecek Bir Yer Seçilmelidir</i>	50
4.1.2. <i>Gezilen yer daha önce tanıtılmış bir yere aynı bilgiler tekrar edilmemeli, o yere ilişkin eksik bırakılan bilgiler tamamlanmalı, yazının kaleme alındığı döneme kadar gerçekleşen değişme ve gelişmeler öne çıkarılmalıdır</i>	57
4.1.3. <i>Gezilen yer genellikle belli bir plan dâhilinde, kronolojik süreç takip edilerek kaleme alınmalıdır (hazırlık, yolculuk, varış-ilk izlenimler, gezi ve gözlem, dönüş)</i>	60
4.1.4. <i>Gezi yazılarında genellikle 1. tekil şahıs ağzından anlatım yapılır. Çünkü kitapta atılanlar yazarın bizzat gezip gördüğü yerlerdir. Bu sebeple de ilk ağızdan yapılan bir anlatım tercih edilir. 1. tekil şahıs eklerini alan yüklem kullanılır</i>	71
4.1.5. <i>Yazarın amacı sanat yapmak değil bilgi vermek olduğu için eserde kullanılan dil oldukça sade, açık ve samimi olmalı; doğal, akıcı, tutarlı, inandırıcı bir anlatım yapılmalı, gerekli yerlerde anlatımı zenginleştirecek atasözü, deyim, ikileme vb. kullanılmalıdır</i>	75
4.1.6. <i>Gezi yazılarında mekânın tarihi, coğrafi özellikleri, doğası, gelenek ve görenekler (yemekleri, kıyafetleri, düğün-cenaze vb. törenleri), ekonomisi, nüfusu, yönetim şekli gibi disiplinler arası bilgilere yer verilir</i>	83
4.1.7. <i>İyi bir gezi yazısı kaleme alabilmek, güçlü bir gözlem yeteneği ve dil hâkimiyeti gerektirir. Yazar öncelikli olarak iyi gözlem yapabilmeli, gözlemlerini etkili ve akıcı bir biçimde yazıya dönüştürebilmelidir</i>	116

4.1.8. Bölgenin ilgi çekici yönleri ustalıkla sunulmalıdır. Anlatılanlar eğlenceli, öğretici ve çocuğu düşünmeye sevk edebilir nitelikte olmalıdır. Gerekli yerlerde mizahi unsurlara da yer verilmelidir	125
4.1.9. Gezi yazılarında yazar gezdiği yerlerle ilgili bilgi ve izlenimlerine yer verir. Dolayısıyla gezi yazılarında hem nesnellik hem öznellik bulunabilir.....	134
4.1.10. Gezi yazıları nesir türünde kaleme alınan metinlerdir. Hem kısa hem uzun örnekleri mevcuttur. Ancak çocuklar için yazılan gezi yazıları, fazla uzun olmamalıdır.	144
4.1.11. Gezilen bir yer anlatılırken, yazar anlatımı daha etki kılabilmek adına düşünceyi geliştirme yollarından, anlatım tekniklerinden etkili bir şekilde yararlanılmaktadır. Gidilen, gezilen mekanlar çocuğa en etkili yollar kullanılarak aktarılmalıdır	150
4.1.12. Gezi kitaplarına mutlaka tanıtılan, gidilen yerin fotoğrafları konulmalıdır. Anlatılanlar kadar gösterilenlerde gezi kitapları için son derece önemli bir noktadır.	157
4.2. Öğrenci ve Öğretmenler ile Yapılan Görüşmelere Ait Bulgular	163
4.2.1. Öğrencilerin Gezi Yazılarına İlişkin Görüşleri	163
4.2.2. Öğretmenlerin Gezi Yazılarına İlişkin Görüşleri	175

BÖLÜM V

TARTIŞMA SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuç.....	184
5.2. Öneriler	191
KAYNAKÇA	194
EKLER	203

TABLÖLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 1. Öğrencilere Ait Demografik Özellikler	46
Tablo 2. Öğretmenlere Ait Demografik Özellikler	46
Tablo 3. Öğrencilerin Gezi Yazısı Okumayı Sevme Durumu.	163
Tablo 4. Öğrencilerin Gezi Yazısı Metinlerini Okumayı Sevme Nedenleri	164
Tablo 5. Öğrencilerin Gezi Yazısı Metinlerini Sevmeme Nedenleri	165
Tablo 6. Öğrencilerin Yurtiçi ve Yurtdışında En Çok Gezip Görmek İsteddiği Yerler	166
Tablo 7. Öğrenciler Tarafından En Çok Sevilen Gezi Yazısı Kitapları	167
Tablo 8. Öğrencilerin Gezi Yazısında Aradığı En Temel Özellikler	167
Tablo 9. Gülten Dayıoğlu İsminin Öğrencilere Çağıştırdıkları	169
Tablo 10. Öğrencilerin Gülten Dayıoğlu'nun Çocuklar İçin Kaleme Aldığı Gezi Kitaplarının Genel Olarak Çocuklara Uygunluğu Konusundaki Düşünceler	170
Tablo 11. Öğrencilerin Gezi Yazılarının Çocukların Gelişimi/Eğitimi Üzerindeki Etkilerine İlişkin Düşünceleri	171
Tablo 12. Öğrencilerin Türkçe Ders Kitaplarındaki Gezi Yazılarının Sayı Bakımından Yeterliliği Konusundaki Düşünceleri	172
Tablo 13. Öğrencilere Göre Türkçe Derslerinde Gezi Yazılarından Yeterli Ölçüde Yararlanılma Durumu.	173
Tablo 14. Öğrencilere Göre Türkçe Dersinde Gezi Yazılarından Yararlanma Yollarına İlişkin Önerileri	174

Tablo 15. Öğrencilere Göre Öğretmenlerinin Gezi Yazısıyla İlgili Yaptığı Etkinlikler	175
Tablo 16. Öğretmenlerin Gezi Yazısı Okumayı Sevme Durumu.	176
Tablo 17. Öğretmenlerin Gezi Yazısı Metinlerini Okumayı Sevme Nedenleri	176
Tablo 18. Öğretmenlerin Gezi Yazısı Metinlerini Sevmeme Nedenleri.....	177
Tablo 19. Öğretmenlerin Gezi Yazısında Aradığı Temel Özellikler	177
Tablo 20. Gülten Dayıoğlu İsminin Öğretmenlere Çağrıştırdıkları	178
Tablo 21. Öğretmenlerin Gülten Dayıoğlu'nun Çocuklar İçin Kaleme Aldığı Gezi Kitaplarının Genel Olarak Çocuklara Uygunluğu Konusundaki Düşünceleri.....	179
Tablo 22. Öğretmenlere Göre Türkçe Dersinde Gezi Yazılarının Etkin Şekilde Kullanılma Durumu.	179
Tablo 23. Öğretmenlere Göre Türkçe Derslerinde Gezi Yazılarından Araç Olarak Yararlanılma Durumu.	180
Tablo 24. Öğretmenlere göre Türkçe Ders Kitaplarındaki Gezi Yazılarının Yeterlilik Durumu.....	180
Tablo 25. Öğretmenlere Göre Öğrencilerin Gezi Yazılarına Karşı İlgi Duyma Durumu.....	181
Tablo 26. Öğretmenlere Göre Gezi Yazısı Okumanın Öğrencilerin Gelişim ve Eğitimi Üzerine Etkileri	182
Tablo 27. Öğretmenlerin Türkçe Öğretiminde Gezi Türünden Yararlanma Yollarına İlişkin Önerileri	183

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

Açıklamalar

AKT.

Aktaran

MEB

Millî Eğitim Bakanlığı

TDK

Türk Dil Kurumu

VB.

Ve Benzeri

EKLER DİZİNİ

	Sayfa
Ek 1. <i>Etik Kurul Kararı</i>	203
Ek 2. <i>Araştırma İzin Belgesi</i>	204

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya temel teşkil eden problem durumu, problem cümlesi ile araştırmanın amacı, önemi ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Çocuk, doğduğu andan itibaren çevresini keşfetmeye başlar. Yaşı ilerledikçe de bilinmeyene olan merakı, heyecanı da giderek artar. Farklı türlerde yazılmış edebiyat metinleri çocukların merak duygusunu geliştirir. Bu nedenle çocukların ilgi alanlarının belirlenip buna göre kitap seçimi yapılması önemlidir.

Çocuğun kitap ile olan etkileşiminde çocuk kitaplarının niteliği önem kazanmaktadır. Çünkü çocuk edebiyatına ait ürünler, çocuğun kişiliğinin gelişmesinde ve toplumsallaşmasında önemli bir araç olarak görülmektedir. Bu yüzden öğrencilerin ilgi, istek ve beklentilerinin takip edilip içinde bulundukları yaşın ve okudukları metin türünün özellikleri dikkate alınarak yönlendirilmeleri gerekmektedir.

Çocuk edebiyatı içerisinde pek çok metin türü bulunmaktadır. Bu metin türlerinden özellikle çocuğun merak ve heyecanına karşılık verecek olan gezi yazısıdır. Ancak araştırmalar gezi yazılarının çocuklar tarafından roman, hikâye, masal gibi türlere nazaran daha az okunduğunu göstermektedir (Altunbay 2015; Süğümlü, Eraslan 2019). Oysaki Türkçe Dersi Öğretim Programına (MEB, 2019) göre gezi yazılarının 6. sınıf ve sonrasında kullanılması önerilmektedir. 12–16 yaş arası dönemde çocukların yeni yerlerin bulunmasına, bulunan bu yerlerle ilgili gözlem ve serüvenlere büyük ilgi duydukları; kişiliklerini ortaya koymak, dikkatleri üzerlerine çekebilmek için yenilikler yapma özlemi içinde oldukları bilinmektedir. Gezi yazıları sayesinde çocukların bu tür

ihtiyaçları giderilebilmekte, bilgi dağarcığı ile yorum ve gözlem becerileri de gelişmektedir (şirin, 2000; Kuzu, 2002; Erşahin, 2009; Kolaç, Demir ve Karadağ, 2012; Altunbay, 2015; Demir ve Ugan, 2016). Gezi yazıları; çocuğun tarihi bir mekânı, kenti, coğrafi güzellik taşıyan bir çevreyi nasıl dolaşması, buralarda nelere dikkat etmesi, yanına neler alması gerektiği gibi konularda bilgi vermek -gezi kültürünü öğretmek-, çocukta genel kültür bilgilerini arttırmak; vatan, millet, sevgi, hořėr demokrasi gibi değerleri kazandırmak gibi çocuğa pek çok yönden katkı sağlamaktadır.

Bu bakımdan eğitim sürecinde doğrudan çocukların özellikleri dikkate alınarak yazılmış, hedef kitlesi çocuklar olan ve türün özelliklerini taşıyan nitelikli gezi kitaplarından yararlanılması çok önemlidir. Ancak gezi yazısı türünde yetişkinlere yönelik nitelikli pek çok eser bulunabilirken ocuk edebiyatı alanında doğrudan çocuklar için kaleme alınmış nitelikli gezi yazısı örnekleri istenen düzeyde bulunmamaktadır. Bu türde yeterli sayıda eser kaleme alınmamış olması ve çocuklar için yazılmış gezi yazılarının tür özellikleri bakımından çocuğa uygunluğunu inceleyen bilimsel çalışmaların sayıca yetersiz olması, ocuk edebiyatı ve Türkçe eğitimi alanları açısından bir boşluk doğurmaktadır. Bir eserin ilk olarak yazıldığı türün özelliklerine uygunluk durumu/ okuru ocuk olduğu için çocuğun ilgi, beklenti, yaş ve dil özelliklerine uygun olup olmadığı belirlenmeli sonrasında çocuğun zevkine sunulmalıdır (Dayıoğlu, 2014).

ocuk edebiyatı alanı içerisinde bu türde eser veren yazar olarak Gülten Dayıoğlu neredeyse tektir. Onun kitapları dışında çocuklar için yazılmış gezi eserleri çok sınırlıdır. Dayıoğlu, ocuk edebiyatı içerisinde en tanınmış, çocuklar tarafından severek okunan güçlü kadın yazarlardan biridir. Dayıoğlu, 2023 yılı itibariyle 110 eserinden 92'sini (yk, roman, gezi kitabı) ocuklar için kaleme almış; ocuk, ocuk işçi ve çocukların eğitimleri gibi konularda elliye aşkın bildiri sunmuş, ocuk edebiyatının her alanında başarılı ve nitelikli işlere imza atmış bir yazardır. Edebi hayatı boyunca pek çok türde ve konuda eser veren Dayıoğlu, ocuk edebiyatı içinde sınırlı rneği olan gezi yazısı türündeki kitapları ile de (konuya hâkimiyeti, çocuğa uygun söylemleri ile gezi türünde kaleme alınan eserler arasında en çok okunan yazar olarak) bu alanda önemli bir boşluğu doldurmaktadır (Tozlu, 2010; Arıcı, Ugan ve şimşek, 2011; Akkaya, inpolat ve Tekşan, 2019). Bu bakımdan çalışmada, gezi yazısı türünün ocuk edebiyatı alanındaki en önemli örnekleri olması bakımından Dayıoğlu'na ait gezi kitaplarının türün özellikleri bakımından incelenmesi ve çocuklara uygunluğu bakımından değerlendirilmesi

amaçlanmakta ve böylece alanda var olan boşluğun doldurulmasına katkıda bulunulacağı düşünülmektedir.

1.2. Problem Cümlesi

Araştırmada, “Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitapları çocuklar için yazılan gezi kitaplarında bulunması gereken özellikleri taşımakta mıdır? Türkçe öğretmenleri ile öğrencilerin gezi yazılarına ilişkin düşünceleri nelerdir?” soruları doğrultusunda veriler elde edilmeye çalışılacaktır. Bu çerçevede çalışmanın birinci aşamasında çocuklar için kaleme alınan gezi yazılarının taşınması gereken özellikler üzerinden eserlerin bu özelliklere uygunluk durumu ortaya konulacaktır. İkinci aşamada Gülten Dayıoğlu'nun gezi yazılarını okutan Türkçe Öğretmenleri ve bu metinleri okuyan ortaokul öğrencileri ile gezi yazısı konusunda görüşmeler yapılarak gezi yazılarıyla ilgili öğretmen-öğrenci görüşleri belirlenecektir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2019 yılında yayımlanan ve eğitim öğretim sürecinde kullanılan Türkçe Öğretim Programı incelendiğinde gezi yazıları 6. sınıfa kadar bilgilendirici metin türleri altında örtük olarak, özellikleri çok açılmadan; 6. sınıftan itibaren de türün özelliklerini ayırt edebilme kazanımı doğrultusunda doğrudan çocuklara sunulmaktadır. Kısacası gezi yazıları 6. sınıf itibarı ile her sınıf düzeyinde kullanılması ve çocuklarla buluşturulması ön görülen; çocukların bilişsel, duyuşsal, dilsel vb. gelişimleri için çok önemli olan bir türdür. Gezi yazılarının faydalarına karşın çocuk edebiyatı alanında bu türün örneklerinin az olduğu, bu örnekler üzerinde de türün özellikleri açısından değerlendirme yapılan, öğretmen ve öğrenci görüşlerine yer veren çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Kitapları çocuklar tarafından çok okunan dolayısıyla çocuk edebiyatının en önemli yazarlarından olan Gülten Dayıoğlu'nun eserleri üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında da yazarın gezi kitaplarının tür özellikleri ve çocuğa uygunluğu üzerine yapılan çalışmaların kapsam bakımından oldukça sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Bu bakımdan çalışmada, Dayıoğlu'nun gezi kitaplarının çocuklar için yazılan gezi yazılarının taşınması gereken özellikler bakımından incelenmesi ve de

gezi yazıları hakkında öğretmen ve öğrenci görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Buna bağlı olarak gezi yazısı türünün çocuk edebiyatı ve Türkçe eğitimindeki yeri ve öneminin ortaya konulması ve bu noktada alandaki eksikliğin giderilmesine katkıda bulunulması hedeflenmektedir.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

Çalışmada görüşme yapılan Türkçe öğretmenlerinin Gülten Dayıoğlu'na ait gezi kitaplarını öğrencilerine okuttuğu, görüşülen ortaokul öğrencilerinin bu gezi yazılarını okuduğu ve görüşme sorularına samimi/doğru cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, çocuk edebiyatı yazarlarından Gülten Dayıoğlu tarafından kaleme alınmış gezi kitapları ile sınırlandırılmıştır. (Kafdağı'na Yolculuk", "Okyanuslar Ötesine Yolculuk", "Bambaşka Bir Dünya Amerika'ya Yolculuk", "Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk", "Kangurular Ülkesi Avusturalya'ya Yolculuk", "Kenya'ya Yolculuk", "Mısır'a Yolculuk" ve "Meksika'ya Yolculuk", "Tüm Zamanların Gözdesi Hindistan'a ve Nepal'e Yolculuk", "Güney Pasifik Adalarına Yolculuk", "Gizemli Buzullar Kıtası Antartika Patagonya'ya Yolculuk). Ayrıca, incelenen dokümanlar çocuklar için yazılan gezi yazılarında bulunması gereken temel özelliklerle; yapılan görüşmeler Muğla ili Milas ilçesi kentsel alanda görev yapan Türkçe öğretmenleri ve aynı bölgede okuyan ortaokul öğrencileriyle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Çocuk: Çocuk doğduğu andan itibaren kendine has bir karaktere, davranışa, zekâya ve görünümüne sahip olan, içinde bulunduğu her bir yaşa göre ayrı ayrı fiziksel, ruhsal ve zihinsel özellikler gösteren ve bu özellikleri henüz tam yerli yerine oturmamış olan, bütün bunların yanında yaratıcı özelliği en zengin ve en renkli süreci kapsayan, kendine özgü

ilgi ve ihtiyaçları olan ve yine kendine özgü yeteneklerle donatılmış insan yavrusudur (Demirel, 2010).

Edebiyat: Duygu, düşünce ve hayallerin sözlü veya yazılı olarak güzel ve etkili bir şekilde anlatılması sanatı, yazın (Ayverdi, 2011).

Çocuk Edebiyatı: Temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan, ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında sanat ve estetik yönünden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır (Şirin, 2007).

Gezi yazısı: Gidilen yerlerdeki yaşantıların gelenek, görenek, yemek kültürü, tarihi ve doğal güzellikleri olmak üzere maddi ve manevi pek çok özelliğinin yazar tarafından nesir halinde okuyucularıyla paylaşmasına dayalı edebi türdür (Maden, 2008).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Edebiyat Kavramı

Bireyin duygu ve düşüncelerini ifade etmesini sağlayan, estetik anlayışını geliştiren, belli bir amaç ve teknik ile kaleme alınan eserlerin tümüne edebi eser, tüm bu edebi eserleri kapsayan alana da edebiyat denilmektedir. Edebiyat, bireyin iç dünyasını ifade etmesini kolaylaştırarak içinde nüfuz ettiği toplumun ve kültürün gelişmesine katkıda bulunur, onu geleceğe taşır (Şirin, 2007). Neredeyse insanlık tarihi ile aynı çizgide, doğup gelişen medeniyet ve kültürün taşıyıcısı olan edebiyat, kendisine pek çok manada var etmiştir. Bunlardan belki en eskisi, Arapça “edep” kelimesinden türetilmiş olan, “ahlak, görgü, terbiye, nezaket vb.” tanımıdır (Ak, 2006).

Edebiyatın sözlükteki anlamına bakıldığında “Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazındır.” (TDK, 2021); Ayverdi (2011) ise “duygu, düşünce ve hayallerin sözlü veya yazılı olarak güzel ve etkili bir şekilde anlatılması sanatı, yazın” olarak ifade etmektedir. Edebiyatın tanımına bakıldığında da görülmektedir ki taşıdığı ilk anlamdan, günümüzdeki anlamına değin ifade alanını genişletip, insan üzerindeki etkisini de arttırmıştır. Günümüzde, tüm bu tanımlardan yararlanarak oluşturulmuş iki ifade biçimi vardır. Bu ifade biçimleri şu şekildedir (Meriç, 1980):

“1) *Geniş anlamı*: Edebiyat, aktarılan ifadedir. Esas olan aktarılıştır. Dil vasıtası ile insandan insana ve nesilden nesile aktarılan her beşerî ifade edebiyattır.

2) *Dar anlamı*: Güzel yazılar. İnsan (fert veya topluluk olarak) düşünce ve duygularını dil vasıtasıyla ifade etmek isteyince, karşısına belli bir biçim çıkar. Bu biçim, kendi biçimi, ifade etmek istediği konuya en uygun olan biçimdir hem ifade etmek

istediği konuya hem de uyandırmak istediği etkiye. Bu etki, coşkunkluk, hayranlık, inandırma olabilir. Demek ki edebiyatın bir başka yönü var; sanat yönü.

Bu iki ifadenin de ortak noktası edebiyatın; bireyin duygu ve düşüncelerini ifade etmesini kolaylaştıran içinde olduğu toplumun ve kültürün gelişmesine katkı sağlayan sanatın bir kolu olmasıdır. Sanatın bir kolu olan edebiyat, kendi içerisinde de kollara ayrılmaktadır. Bu ayrıma yol açan etmenler ise; ilk olarak ifade edilmek istenen duygu ve düşüncelerin kimleri ilgilendirdiği ikinci olarak da okuyucunun sahip olduğu özellikleridir. Bu nedenle de yetişkinler için ayrı çocuklar için de ayrı bir alanda ilerleyen edebiyat gerekli görülmüştür.

2.2. Çocuk ve Çocuk Edebiyatı

Tarihsel süreç içerisinde, Antik Çağ'dan bu yana çocuğun toplum içerisindeki yeri ve önemi belli değişimlerden geçerek bugünkü halini almıştır. Siyasi, sosyal, ekonomik ve bilimsel gelişmeler ile çocuk, değer olarak algılanmaya başlanmış; ancak bu algılama işi toplumun ihtiyaçlarına bağlı olarak farklı anlamlar kazanmıştır (Neydim, 2003).

Pembecioğlu' nun (2006) ifadesi ile bir toplumda çocuklar için uygun görülen görevler ve işlevler o toplumdaki, çocuk kimliğinin şekillenmesinde önem taşır. Çocuğun Batı medeniyetlerindeki değeri 18. yy. dan sonra artar. Türk toplumundaki yeri, toplum içindeki konumu ilk yazılı Türk kaynaklarında kendini göstermiştir. Çocuğun toplum içerisindeki konumunu gösteren ilk örneklerinin yer aldığı Orhun Kitabeleri, Türklerin ilk yazılı belgelerinden olması bakımından da son derece kıymetlidir (Altunbay, 2015).

Orhun Kitabeleri, Türk kültür ve medeniyetini, geleneklerini, yaşam biçimini anlatan dile dair önemli örneklerin de rastlandığı bir eserdir. Altunbay' ın (2015) anlatımına göre kitabelerde yer alan çocuk anlayışı, alp, yiğit ve kahraman olarak tasvir edilmiş; ordu-millet anlayışının bir parçası olarak yansıtılmıştır. Kitabelerde çocuk, evlat yerine “oglan” kelimesi kullanılmıştır. Kız çocuk için kız ogul, erkek çocuk için uri, ogul tabirleri yer almış ve Türk çocuğu kağan olmaya, hanım-sultan olmaya layık varlık olarak ifade edilmiştir.

Türk toplumun çocuğa olan bakışını yansıtan bir diğer önemli eser de Yusuf Has Hacıp tarafından 11. yüzyılda yazılır. Eserde ağırlıklı olarak siyasi konulara dair bilgiler yer verilse de toplum yaşamından da örneklerle rastlanmaktadır. Eserde geçen sembolik

anlatımlar Yusuf Has Hacıp 'in asıl anlatmak istediği düşüncelerine dair birer araç konumundadır (Altunbay, 2015). Emiroğlu'nun (2012) Kutadgu Bilig için yaptığı açıklamalarından yola çıkılarak eserde çocuk eğitiminden anne ve babanın sorumlu olduğu ve çocuklara iyi terbiye ile iyi bir eğitimin verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Çocuk, Türk kültüründe ilk zamanlardan beri değerli bir varlık olarak görülürken Batı kültüründe bu durumun tam tersi yaşanmaktaydı. Feodal kültürle soyun devamı için önemli görülmeye başlanan çocuk, Aydınlanmanın da bir sonucu olarak, bir ülkenin geleceğini sürdürecektir varlık olarak algılanmaya başlanmıştır. Buna bağlı olarak modernleşme sürecinde, Batı'nın çocuğa bakışındaki bu değişim, bireyin toplum içerisindeki konumunu daha önemli hale getirmiştir. Özellikle Piaget ve Freud gibi insan zihni ile ilgili çalışmalar yapan bilim insanlarının ortaya koyduğu savlar, psikoloji, pedagoji, eğitim ve teknoloji alanındaki gelişmeler ve bunlara duyulan önem, bireyin de toplum içerisindeki önemini daha da belirgin hale getirmiştir. Böylelikle de çocuğa ve çocukluk dönemine daha yakından bakılmaya başlanmıştır.

2.2.1. Çocuk Kavramı

Çocuk edebiyatı kavramını ele almadan önce “Çocuk kime denir?”, “Çocuk denilince ne anlaşılmalıdır?” gibi soruların cevaplanması gerekmektedir. Alan yazına bakıldığında, çocuk kavramına ait pek çok görüş ve tanımla karşılaşılmaktadır. Bu farklı görüşleri değerlendirirken çocuk kavramı üzerinde uzlaşılmış ortak bir tanımın olmadığı da dikkati çekmektedir (Tüfek Can, 2014). Çünkü yapılan tanımlar, farklı bakış açılarını yansıtmakta, yapılan her tanım ile çocuk kavramı yeni anlamlar kazanmaktadır. Bu noktada, çocuk kavramı üzerinde yaşanan en büyük çelişki, çocuğun tanımını yaparken; çocuğun fiziksel mi yoksa bilişsel özelliğine mi yoksa toplumsal ve dilsel gelişimine mi dikkat edilmesi gerektiğidir (Altunbay, 2015). Tüm bu çelişkiler yapılan tanımlara yansımakta ve ortaya çocuk kavramına dair çok sayıda tanım çıkmaktadır. Bu tanımlardan bazıları şöyledir:

TDK (2021) sözlüğünde çocuk; “küçük yaştaki oğlan veya kız”; Eğitim Bilimleri Sözlüğünde ise (2000) “a. En geniş anlamda: olgunluktan önceki bir yaşta bulunan her kız ve erkek. b. Dar anlamda: Küçük çocuk ile yetişkin arasında bulunan kimse. c. İnsan yavrusu” olarak tanımlanmaktadır.

Pedagoji Sözlüğünde Paul F. ise “İnsan hayatının ergenlikten önce gelen dönemi genellikle üçe ayrılır: 1. ilk çocukluk veya küçük çocukluk (2,5 yaşına kadar), 2. İkinci Çocukluk veya orta çocukluk (2,5 ile 7 yaş arası), 3. Üçüncü çocukluk veya son çocukluk (7 ile 11-12 yaş arası), bundan sonra da ergenlik öncesi çağı gelir.” şeklinde çocuk kavramını pek çok farklı görüşte tanımlamıştır (Akt. Altunbay, 2015).

Çocuk kavramı üzerinde, araştırmacılar, eğitimciler ve bilim insanları tarafından da tanımlamalar yapılmaktadır.

Aytaş ve Yalçın (2008) çocuğu, “genellikle bedensel ve zihinsel gelişim bakımından insanoğlunun 0-16 yaş grubu” olarak değerlendirirken Demirel (2010) aşağıdaki ifadelerle ele almaktadır.

Çocuk doğduğu andan itibaren kendine has bir karaktere, davranışa, zekâyâ ve görünümüne sahip olan, içinde bulunduğu her bir yaşa göre ayrı ayrı fiziksel, ruhsal ve zihinsel özellikler gösteren ve bu özellikleri henüz tam yerli yerine oturmamış olan, bütün bunların yanında yaratıcı özelliği en zengin ve en renkli süreci kapsayan, kendine özgü ilgi ve ihtiyaçları olan ve yine kendine özgü yeteneklerle donatılmış insan yavrusudur.

Yapılan bu tanımlar yeterli olmamakla birlikte, çocuğun tanımlanmasında hangi özelliğin dikkate alınması gerektiği de açıkça belirtilmemiştir.

Yukarıda verilen tanımlardan da anlaşılacağı gibi, bedensel ve zihinsel gelişimi bakımından insanoğlunun 0-18 yaş grubuna çocuk denildiği bilinmektedir (Neydim, 2003). Ancak bazı bilim insanları 0-16 ile 0-14 yaş grubunu çocukluk dönemi olarak ele almaktadır (Aytaş ve Yalçın, 2008; Demirel, 2010; Altunbay, 2015). Bu ikilem Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi ile sona ermiştir. Sözleşmenin ilk maddesine göre 18 yaşına kadar her birey çocuk sayılmaktadır (<https://www.unicef.org/turkiye>). Sözleşmede yer alan ifadeler doğrultusunda 18 yaş ile bireyin çocukluktan çıktığı artık yetişkin olarak tanımlanıp hukuk kurallarına tabi olduğu belirtilmektedir.

Postman’ın (Akt. İnal, 2015) çocuklar için “Çocuklar, göremeyeceğimiz bir zamana gönderdiğimiz canlı mesajlardır. Biyolojik açıdan herhangi bir kültürün kendisini yeniden üretmeye gereksinimini unutmaması tasavvur edilemez. Fakat bir kültürün toplumsal açıdan çocukluk fikrine sahip olmaksızın var olması muhtemeldir. Bebekliğin tersine çocukluk biyolojik bir kategori değil toplumsal bir kurgudur.” söylemi bebeklik ve çocukluk arasındaki farkı ortaya koyarken çocuk kavramına da açıklık getirmektedir.

Tüm bu açıklama ve tanımlara bakıldığında hepsinin ortak noktası, çocukluk dönemin başlangıç ve bitiş zamanını saptamaya çalışmalarıdır.

2.2.2. Çocuğun Edebiyattaki Yeri

Batı kültüründe, çocuk ilk zamanlar önemli bir değer olarak kabul edilmemiş ve edebiyat içerisindeki yeri 18. yüzyılın ikinci yarısına kadar fazla önemsenmemiştir. Hatta çocuk edebiyatta sıkıcı, göz önünde bulundurulmayan, yetişkinlerin fark etmek istemediği bir nesne olarak ifade edilmiştir. Çocuk ancak toplumsal hayatta değer kazandıktan sonra edebiyatta da kendine bir yer bulmuştur (Neydim, 2003).

Çocuğun bu süreçte, fark edilip önemsenmesi; aile kurumunun etkin hale getirilmesi, matbaanın keşfi, Rönesans ve reform hareketleriyle aynı çizgide gelişmiş bir süreci kapsamaktadır (Şirin, 2016). Bu süreç içerisinde çocuk, önemli bir varlık olarak kabul edilmiş, bireyin çocukluk dönemindeki yaşantılarının ilerleyen yaşlarını hatta tüm hayatını etkilediği, yapılan çalışmalarla idrak edilmiştir. Böylelikle insanlar çocuk ve çocukluk döneminin önemini kavrayıp bu dönem ile ilgilenmeye başlamıştır.

21. yüzyıla gelindiğinde, çocuğa verilen değer arttığı görülmektedir. Çocuk psikolojisi alanındaki gelişmeler ile çocuğun bir birey olduğu, çeşitli anlaşmalar ile uluslararası alanda teyit edilmesi ile çocuğa bakış değişmeye başlamıştır. Çocuğa verilen değer, çocuk kavramına yönelimler, eğitimciler ve yazarlar tarafından da fark edilmiş ve çocuk edebiyatı alanındaki çalışmalara da yansımıştır (Sever, 2007; Çiftçi, 2013).

Çocuk edebiyatı alanı adı ile sadece çocuklara yönelik bir edebiyatın oluşturulması, araştırmacı ve yazarlar arasında tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Ortaya atılan düşüncelerin ana kaynağında çocuk kimdir? Çocuklar için yazılan eserler niçin ayrı tutulmalıdır? Soruları yer almaktadır. “Bu edebiyatın yazılı hiçbir örneği yoktu ve çocuk gibi tanımsızdı. Çocukluğun nerede başladığı, nerede bittiği bilinmiyordu. Çocuk edebiyatı edebiyatın içinde mi dışında mıydı? Niçin edebiyatın içine dâhil edilmek istenmiyordu? Ve niçin ayrı bir edebiyat olduğunda ısrar ediliyordu?” (Şirin, 2016). Bu tartışmalar günümüzde de eklenen sorularla tartışılmaya devam edilmektedir. Bu konuda, ilk olarak çocuk edebiyatı kavramına açıklık getirilmelidir. Alan yazında çocuk edebiyatı kavramına dair çok sayıda tanım bulunmaktadır. Bu tanımlar ise şu şekildedir;

Sever (2007), çocuk edebiyatını; “erken çocukluk döneminde başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde çocukların dil gelişimi ve anlam düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adı” olarak tanımlarken Oğuzkan (2001), çocuk edebiyatını; “usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserler” olarak tanımlar.

Şirin’e (2007) göre de çocuk edebiyatı “temel kaynağı, çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan, ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında sanat ve estetik yönünden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır.

Çocuk edebiyatı, adı gereği bireyin çocukluk dönemini kapsayan edebiyattır. Çocukluk, Doğan’ın (2011) ifadesi ile “insanın gençlikten önceki çağını temsil ediyor” ise çocuğun bu dönemde edindiği her türlü bilgi ve beceri ileriki zamanlarında onun için son derece önemli olacaktır. Bu sebeple, çocukluk döneminin verimli geçirilmesi son derece önemlidir. Bireyin, çocukluk döneminden verimli şekilde faydalanabilmesi, çocuk edebiyatı eserleri ile sağlanabilir. Çocuk edebiyatı eserleri ile çocuğun hem eğlenerek bilgi sahibi olması hem de gelişimsel özelliklerinin desteklenmesi sağlanabilir. Bu da bireyin sonraki yıllarında olumlu etki yaratmaktadır.

Çocuk edebiyatının genel bir tanımı yapılacak olursa; hedef kitlesini çocukların oluşturduğu, “çocuğa görelik ilkesi” doğrultusunda, çocuğun gelişim özellikleri dikkate alınarak kaleme alınmış edebi metinlerin tümü olarak ifade edilebilir (Sever, 2007; Aytas ve Yalçın, 2008; Şirin, 2007; Tüfek Can, 2014).

Bu yeni edebiyat alanının çocuklara özel oluşu, çocuk ve çocuğa dair olanı anlatması ortaya konan eserleri daha önemli kılmıştır. Böylelikle çocuk edebiyatı alanında yazılmış eserler, nitelikleri, yazıldığı okuyucu kitlesine uygunluğu ve ele alınan konular sorgulanmaya başlanmıştır. Çünkü kaleme alınan bu eserler ile çocuğun gelişimsel özellikleri desteklenmekte ve çocuk üzerinde ahlaki ve toplumsal değerlerin öğretimi, kişilik ve dil gelişiminin desteklenmesi gibi pek çok önemli etkisinin olduğu saptanmıştır (Şirin, 2000; Kuzu, 2002; Erşahin, 2009; Kolaç, Demir ve Karadağ, 2012; Altunbay, 2015; Demir ve Ungan, 2016). Bu sebeple de verilen bu unsurların çocuğa

aktarılmasında, bir araç olarak kullanılacak olan yazılı eserin türü ve işlediği konu önemli hale gelmiştir. Çünkü çocuklara çocukluk döneminde verilecek eğitimin, çocuğun topluma uyum sağlamasında, dünyayı, doğayı, insanları sevmesinde ve tanınmasında gerekli olduğu düşünülmüştür (Neydim, 2003; Tozlu, 2010; Demir ve Ungan, 2016).

2.3. Çocuk Edebiyatı'nın Gelişimi

Edebiyat, çocuğun zevkinin gelişmesini ve estetik değerlerinin oluşmasını sağlar. Çocuğu, eğlendirme ve eğitime işlevi gören edebiyat, çocuğun duygu ve düşünce dünyasını, dilsel ve görsel iletilerle zenginleştirir. Çevresini, insanları ve hatta dünyayı tanımaya yardımcı olur. Çünkü çocuk kendisi için yazılan kitapları okuduğunda, kendine benzer olanı bulur. Kendine yakın olanı seçip ilişki kurar. Kendi hayatı arasında anlatılanlarla benzerlikleri, farklılıkları bulur karşılaştırır ve değerlendirir. Bu sebeptendir ki yazar, çocuklar için bir eser kaleme alırken eserinin sadece eğitici, öğretici ve ahlaki boyutuna odaklanmamalı, edebi değer taşıyıp taşımamasına, estetik haz verip vermemesine de önem vermelidir (Sever, 2003; Aytaş ve Yalçın, 2008; Şimşek, 2014).

Çocuk edebiyatının en önemli işlevlerinden biri, çocuklarda okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmasıdır. Bu kazanım sürecinin çok küçük yaşlarda, anne karnında bebeğin son aylarında, aldığı uyarılarla başladığı bilinmektedir. Çocuk edebiyatı ürünleri ilerleyen dönemlerde de çocukların ilgi, ihtiyaç ve en önemlisi gelişim dönemlerine uygun olarak çocuğa kendi kısıtlı çevresinde daha fazlasını kazanmasına yardımcı olmaktadır (Demircan, 2008).

Çocuk edebiyatı gerek içeriği gerekse de okuyucu kitlesi bakımından ortaya çıktığı 18. yüzyıl başlarından günümüze kadar pek çok alanda pek çok uzman tarafından eleştirilen bir konu olmuştur. Eleştiri konuları genellikle şu noktalardan kaynaklanmaktadır: “Çocuk edebiyatı, edebiyat mıdır?”, “Çocuk edebiyatı edebiyat ise genel edebiyat içinde bir alt kol mudur?”, “Edebiyatın, çocuğa ya da yetişkine göresi olur mu?”, “Çocuklar için ayrı bir edebiyat olması gerekli mi?”, “Çocuk edebiyatı eserleri yetişkin edebiyat eserlerinden seçilerek mi oluşturulmalı yoksa onlar için özel olarak mı yazılmalıdır?”. Tüm bu sorulara bakıldığında günümüzde de tartışılmaya devam eden sorular olduğu görülmektedir

Sefercioğlu (1998) çocuk edebiyatı alanında ortaya atılan fikirleri, iki başlık altında toplamaktadır. İlki çocuğun diğer insanlardan ayrı olarak ele alınmasının gerekli olmadığını. Yetişkinler için yazılan eserlerin çocuklara da uygun olduğu ve çocukların bu eserleri okumalarında herhangi bir sakınca olmadığı yönündedir. Bu görüşe göre çocuğa özel bir edebiyat gerekli değildir. İkinci olarak ileri sürülen görüşte ise ilk düşünceye karşı olarak, çocuğun yetişkinlere nazaran ilgi ve ihtiyaçlarının farklı olduğu, gelişimsel açıdan çocuk ve yetişkinin aynı kabul edilemeyeceğidir. Bu sebeple çocuklara özel bir edebiyatın varlığı gereklidir.

Tüm bu tartışmaların odağında olan çocuk edebiyatının Türkiye’de ise ortaya çıkışı, eğitimle ilgili ıslahatların yapıldığı Tanzimat dönemine denk gelmektedir. İlk ciddi çalışmalar ise Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemleri kapsamaktadır (Sınar, 2006; Ulutaş, 2015).

1979 yılının Dünya Çocuk Yılı olarak kabul edilmesi ile araştırmacı ve yazarların çocuk edebiyatı alanına olan ilgileri iyice artmıştır (Ulutaş, 2015). Avrupa’da 18. yüzyıl başlarında başlayan çocuk edebiyatı ülkemizde çok daha geç başlamıştır. Çocuk edebiyatının tarihsel geçmişi daha ayrıntılı ele alınacak olursa 18. yüzyıldan günümüze kadar uzanan süreç aşağıda anlatılmaktadır (Neydim, 2003; Tozlu, 2010; Şimşek, 2014; Ulutaş, 2015).

2.3.1. Dünya’da Çocuk Edebiyatı’nın Gelişimi

Genel bir ifade ile çocuk edebiyatının bazı temel ölçütlere uygun olarak ortaya çıkışı 17. yüzyıl olarak kabul edilir (Neydim, 2003). Bu dönemlerde ortaya çıkan ürünler; çeşitli dinsel öğretiler ve yetişkinler için çocuk eğitimi konusunda öğütler veren eserlerdir. Çocuk dünyasından oldukça uzak olan bu eserleri Şirin (1998); “yetişkinler için yazılan kitapların sonradan kısaltılmış hâli, dil ve anlatım yönünden sıkıcı” olarak değerlendirmiştir.

İngiltere’de, yetişkinler için yazılmış Daniel Defoe’nun “Robinson Crusoe”u ve Jonathan Swift’in “Güliiverin Gezileri” kitabı, çocukların da severek okuduğu ilk kitaplardan olmuştur. İngiltere’de ortaya çıkan bir diğer yenilik “Chapbooks” kitaplarıdır. “Chapbooks” kitapları sayfa sayısı az, katlanmış tek kâğıda ucuz baskı yapılarak ekonomik anlamda alt sınıfa da hitap eden kitaplardır (Tozlu 2010).

Çocuk dergiciliğinde de ilk ürünlerin 18. yüzyılda İngiltere’de çıktığı düşünülmektedir. (Arslan vd., 2016). 19. yüzyılda İngiliz Edward Lear, sözlü geleneğin bir diğer ürünü olan tekerlemeleri şiirleştirerek “Book of Non Sense” kitabını yazmıştır. Lewis Carrol’un “Alice Harikalar Diyarında”, Charles Dickens’in “David Coperfieled”, Thomas Hughes’ın “Tom Brown’ın Okul Günleri” ve Rudyard Kipling’in “Ormanların Çocuğu” kitapları aynı yüzyılda İngiliz çocuk edebiyatına yapılan önemli katkılardandır (Tozlu,2010).

Fransız edebiyatına gelindiğinde, J. Rousseau’nun etkisiyle eserlere duygusal anlamlar yükleme girişiminde bulunduğu görülmektedir. Comtesse de Ségur’un “Sophie’nin Başına Gelenler” ve “Bir Eşeğin Hatıraları” bu görüş doğrultusunda yazılmış kitaplardandır. Alexandre Dumas’ın “Üç Silahşörler” eseri de macera kitapları arasındaki yerini almıştır. Jules Verne, “Denizler Altında Yirmi Bin Fersah”, “Seksen Günde Devri Âlem”, “Ay’a Yolculuk”, “Dünya’nın Merkezine Yolculuk” kitapları çocuklarda bilim ve çeşitli maceraları keşfetmeyi özendiren eserlerden olmuştur. Birçok dile çevrilip dünya çocuk edebiyatı eserleri arasında önemli bir yere sahip olan Antoine de Saint-Exupery’nin “Küçük Prens” kitabı en dikkat çekici eserdir. Eserde, küçüklerin gözünden büyüklerin dünyası anlatılmaktadır (Ulutaş, 2015).

Almanya’da ise çocuk edebiyatı, bir süre reform hareketlerinin engeline takılmıştır. Çocuklara yönelik eserlerde öğreticiliğin ve dinsel konuların hâkim olması nitelikli yapıtların ortaya çıkmasını geciktirmiştir. 19. Yüzyılda Grimm Kardeşlerin derlediği; “Hansel ve Gretel”, “Rapunzel”, “Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler” gibi masallar Almanya sınırlarını aşarak etkisini tüm dünyada hissettirmiştir. Erich Kastner, “Uçan Sınıf” eseriyle 20. yüzyılda çocuk edebiyatına katkıda bulunmuştur. İtalya’da ise Carlo Collodi’nin “Pinokyo” eseri çok okunan çocuk kitaplarından olmuştur. Edmondo De Amicis’un kaleme aldığı “Çocuk Kalbi” adlı eseriyle dönemin önemli yazarları arasında anılmıştır (Neydim, 2003). İsveçli yazar Astrid Lindgren’in 20. yüzyılda yazdığı “Pippi Uzunçorap” kitabı da birçok dile çevrilen nitelikli çocuk eserlerinden olmuştur (İnan Demir, 2021).

Çocuk edebiyatı tarihine baktığında, her dönem, her toplumda sayısız önemli eser kaleme alındığı görülmektedir. Bunların tamamını çalışmaya eklemek mümkün olmadığından önemli eserlere değinilmeye çalışılmıştır.

2.3.2. Türkiye’de Çocuk Edebiyatı’nın Gelişimi

Edebiyat alanında, çocuk edebiyatına ait ilk ve yaygın örneklerle, sözlü geleneğin içerisinde rastlanılmıştır. Tanzimat öncesi dönemi kapsayan, sözlü geleneğin içerisinde yer alan ninni, tekerleme, bilmece, masal, fabl, halk hikâyeleri vb. çocuğa sunulan birer anlatı türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Zamanla birer birer biriken bu ürünler ile, yetişkinler için yazılan ama sonrasında çocuklara sunulan eserlerle çocuk edebiyatının temeli oluşturulmuştur. Özellikle çocuklar için sunulan eserlere baktığımızda Tanzimat dönemi ile belirgin bir düzeye ulaşıldığı söylenebilir (Çıkla, 2005, Yağcı, 2007).

Tanzimat dönemi, Türk edebiyatında birçok alanda yeniliklerin görüldüğü bir dönem olmuştur. Bu yenilik ve gelişmelerden çocuk edebiyatı da payına düşeni almıştır (Çıkla, 2005). Genellikle eserlerin çeviri ve telif yoluyla oluşturulduğu çocuk edebiyatı, Tanzimat ve özellikle Meşrutiyet döneminin birikimleri üzerine kurulmuştur. Şimşek’e (2006) göre Tanzimat iki açıdan çocuk edebiyatına zemin hazırlar:

1. Çocuğun keşfedilmesi ve çocuk düzeyine uygun süreli yayınlar ve metinler üretme ihtiyacı,
2. La Fontaine’in keşfedilmesi ve çeviri faaliyetleri ile Batı ’da romantik dönemin getirdiği yeni bakış açısı Türkiye’de de etki alanı bulmuş, çocuğa karşı dikkatlerin çekilmesini sağlamıştır.

Günümüz Türkiye’sinde ise bu gelişmelerin sonucu olarak çocuk ve gençlik edebiyatında nitelikli ve özgün eserlerin ortaya konması, yayıncılık anlayışının olumlu anlamda değişimi buna bağlı olarak da baskı, ciltleme ve resimleme kalitesinin gelişmesi, çocuk edebiyatı alanında ilerleme kaydedildiğini gözler önüne sermektedir. (Neydim, 2003; Yağcı, 2007)

Tanzimat dönemi Osmanlı Devleti’nin her türlü konuda Avrupa’nın etkisinde kaldığı bir dönemi temsil etmektedir. Avrupa’da yaşanan çocuk edebiyatındaki gelişmeler, çeviri ve telif eserlerle Türk edebiyatında kendini göstermiştir. Tanzimat dönemi ile başlayan çeviriler ve çıkarılan dergiler, gazeteler (ilk çocuk gazetesi Mümeyyiz, 1869) ile çocuk edebiyatı alanında var olmaya çalışılmıştır. Yusuf Kâmil Paşa’nın, Fenelon’dan çevirdiği eğitici özellikleri olan “Tercüme-i Telemak” (1862) ilk çeviri eser olmuştur. Şinasi, “Tercüme-i Manzume” ve “Müntehabat-ı Eşar”; Recaizade Mahmut Ekrem, “Naçiz” eserinde La Fontaine’in fabl çevirilerine yer vermiştir. Ziya

Paşa, J. J. Rousseau'dan "Emile" eserini çevirmiştir. Ahmet Mithat Efendi "Hace-i Evvel" ve "Kıssadan Hisse" kitaplarında öğüt verici kısa öykü, fıkra ve fabl örneklerine yer vermiştir (Tarhan, 2021).

Cumhuriyet'in 1940'lı yıllarına kadarki süreçte, çocuk edebiyatı alandaki çalışmaların çeviri ve telif eserlerden öteye geçememesi, kaleme alınan ürünlerinde yetersiz olması, dönemin şartlarına ve okuryazar oranının düşük olmasına bağlanmıştır. Ancak bu süreç özellikle, Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte eğitim, bilim, kültür, sanat alanlarında ilerlemeye ağırlık verilmesi, harf devrimi ve dilde sadeleşme çabalarının da etkisiyle önemli ölçüde geliştirilmiştir. Böylelikle bu dönemde önemli eserler ortaya konmaya başlanmıştır (İnan Demir, 2021).

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun çabaları ve UNESCO'nun 1979 yılını "Dünya Çocuk Yılı" ilan etmesi ile çocuk edebiyatı alanındaki araştırma ve çalışmalar değer kazanmaya devam etmiştir. Bu gelişmeler neticesinde, tüm dünyada olduğu gibi bizde de çocuk edebiyatı alanı, dikkatleri üzerine çekmiş ve çocuk edebiyatı alanında yapılan çalışmalar hız kazanmış olup kurulan bu yeni düzen içinde, önemli eserler ortaya konmuştur (Şirin, 1998; Çıkla, 2005; İnan Demir, 2021).

Satı Bey (Yüksek Öğretmen Okulu Müdürü), çocuk edebiyatının önemini vurgulayan ve çocuk şiiri ve şarkıları alandaki yetersizliğe dikkat çeken dönemin önde gelen isimidir. Çocuklara okutulacak şiirlerin az olmasına değinmiş, şiirlerin ezberlenmesinin kolay olabilmesi için ölçülü ve müzikaliteye uygun olması gerektiğini belirtmiştir (Şimşek, 2014). Tevfik Fikret, İbrahim Alaettin Gövsa, Ali Ulvi Elöve çocuk şiirleri yazarak onun bu düşüncesine katıldıklarını göstermişlerdir (Şirin, 1998). Millî Edebiyat döneminin sürdüğü yıllarda da çocuklar için şiir yazma çabası devam etmiştir. Şiir alanında yayımlanan eserler arasında şunları sayabiliriz:

Orhan Veli, (Nasreddin Hoca-1949), Yusuf Ziya Ortaç (Kuş Cıvıltıları-1938; Sizin İçin-1938), Faruk Nafiz Çamlıbel (Akıncı Türküleri-1938), M. Necati Öngay (Sonbahar-1962; Sevgi Bahçesi-1963; Çocuk Şiirleri-1942), Mümtaz Zeki Taşkın (Çocuklarımıza Resimli Şiirler-1959), Ceyhun Atuf Kansu (Bir Çocuk Bahçesinde-1941; Çocuklar Gemisi-1946), Yalvaç Ural (Müzik Satan Çocuklar-1979; Kulağımdaki Küçük Çan-1979), Ülkü Tamer (Virgül'ün Başından Geçenler-1965; Masal Şiirler-1981), Abdülkadir Budak (Bir Gül Çocuk-1981), Abdülkadir Bulut (Kahveci Güzeli-1981), Mustafa Ruhi Şirin (Gökyüzü Çiçekleri-1983; Çocuk Kalbimdeki Kuş-1990) Cahit

Zarifoğlu (Gülücük-1988), Mevlâna İdris Zengin (Kuş Renkli Çocukluğum-1990), Ali Akbaş (Kuş Sofrası-1991), Hasan Demir (Kuşlarla Büyümek-1999), Ahmet Efe (Işığın Yüreği-1999), Gökhan Akçiçek (Bulutlar Örtmese Güneşi-1992; Bülbül Deresi Şiirleri-2001; Çocuklara Ölüm Yakışmaz-2001) (Çıkla, 2005).

Bu dönem sadece şiir alanındaki gelişmelerle kalmamış bu gelişim ve değişimleri diğer türlerde izlemiştir. Çeşitli halk edebiyatı ürünleri, bu dönemde derlenmiş, ortaya yeni ürünler çıkarılmıştır. Bunlardan masallara bakıldığında şu eserler verilebilir;

Cahit Zarifoğlu (Serçekuş-1988; Katıraslan-1988; Ağaçkakanlar-1989; Motorlu Kuş-1989; Yürekdede İle Padişah-1989), Naki Tezel (İstanbul Masalları-1938; Çocuk Masalları-1943; Türk Masalları-1971), Tahir Alangu (Billur Köşk-1961; Keloğlan Masalları-1967), Eflatun Cem Güney (En Güzel Türk Masalları-1948; Bir Varmış Bir Yokmuş-1956; Evvel Zaman İçinde-1957; Dede Korkut Masalları-1958; Gökten Üç Elma Düştü-1960; Az Gittik Uz Gittik-1961), Cahit Uçuk (Türk Çocuğuna Masallar-1946; Ateş Gözlü Dev-1946; Kurnaz Tilki-1946; Herte Merte Pitte-1990; Şahnazar-1990), Hasan Latif Sarıyüce (Keloğlan Masalları-1980; Gökten Üç Elma Düştü-1991; Anadolu Masalları-1993), Aytül Akal (Geceyi Sevmeyen Çocuk-1991; Canı Sıkılan Çocuk-1993; Kardeş İsteyen Çocuk-1993), Mustafa Ruhi Şirin (Kar Altında Bir Kelebek-1988; Guguklu Saatin Kumrusu-1989; Kuş Ağacı-1991) .

Bu çalışmalar sadece çocuk masalları ile sınırlı kalmamış, çocuk romanları, çocuk hikayeleri, vb. türler Cumhuriyet sonrasında da çeşitli yazarlar tarafından kaleme alınmaya devam etmiştir (Çıkla, 2005; Tozlu, 2010; İnan Demir, 2021; Tarhan, 2021). Çocuklar için yazılan roman ve hikâyeler ise şöyledir;

Abdullah Ziya Kozanoğlu (Kızıltuğ-1923; Atlı Han-1924; Türk Korsanları-1926; Gültekin-1928), Mahmut Yesari (Bağrıyanık Ömer-1930), Reşat Nuri Güntekin (Kızılıcık Dalları-1932), N. Rakım Çalapala (87 Oğuz-1933), Huriye Öniş (Köprüaltı Çocukları-1936), Cahit Uçuk (Türk İkizleri-1937), Gülten Dayıoğlu (Kırmızı Bisiklet-1964; Fadiş-1971; Dört Kardeşiler-1971; Suna'nın Serçeleri-1974; Yurdumu Özledim-1977; Ben Büyüyünce-1979; Leylek Karda Kaldı-1979; Dünya Çocukların Olsa-1981; Şenlik Günü-1983; Kır Gezisi-1983; Akıllı Pireler-1983; Sıcak Ekmek-1984; Işın Çağı Çocukları-1984; Ölümsüz Ece-1985; Geriye Dönerler-1986; Uçan Motor-1988; Küskün Ayıcık-1989; Pargat Dağı'nın Esrarı-1989; Yeşil Kiraz-1998), Talip Apaydın (Toprağa Basınca-1964; Dağdaki Kaynak-1975; Elif Kızın Elleri-1981), Kemal Bilbaşar (Yonca Kız-1971;

Kurbağa Çiftliği-1976), İbrahim Örs (Canbazlar Kralı-1975; Almanya Öyküleri-1975), Aziz Nesin (Uyuşana Tosunum-1971), Rıfat İlgaz (Hababam Sınıfı-1964, Küçük Çekmece Okyanusu-1979, Cankurtaran Yılmaz-1983), Mehmet Şeyda (Bir Gün Büyüyeceksin-1966; Şeytan Çekiçleri-1971; Ölümsüz Dostluk-1978; Çikolata-1976, Düşleme Oyunu-1979), Kemalettin Tuğcu (Saadet Borcu-1943; Hissiz Adam-1943; Uçurum-1945; Küçük Sevgili-1946; Taş Yürek-1947; Sokak Çocuğu-1955; Düşkün Çocuk-1957; Küçük Mirasyedi-1969; Sokak Köpeği-1975; Dağdaki Yabancı-1976; Şeytan Çocuk-1976), Mümtaz Zeki Taşkın (Çitlembik Kız-1981; Çocuklara Kahramanlık Öyküleri-1977; Balık Çocuk-1973; Ördek Ömer-1976), Muzaffer İzgü (Yumurtadan Çıkan Öğretmen-1991; Küçük Arı, Büyük Arı-1993; Can Dayım-1994; Ekmek Parası-1993; Anneannem Askere Gidiyor-1994; Hokus Pokus-1995; Uzay Dolmuşu Kalkıyor-1996), Ayla Kutlu (Merhaba Sevgi-1991; Yıldız Yavrusu Behram'ın Dünya Serüvenleri-1994), Tarık Dursun Kakinç (Otobüsüm Kalkıyor-1993; İyilikçi Tilki-1994), Ayşe Kilimci (Benim Adım Çocuk-1993), Sulhi Dölek (Yeşil Bayır-1991; Arkadaşım Dede-1992), Hüseyin Yurttaş (Çamlı Kuledeki Giz-1995; Uzaylılar Gelince-1995; Cüceler Gezegeni-1994) (Çıkla, 2005). Bu eserlerde göstermektedir ki çocuklar için yazılmış nitelikli eserler edebiyatın içerisinde kendine yer bulmuştur (İnan Demir 2021; Tarhan, 2021).

Yukarıda adları ve eserleri verilen sanatçılar kadar verilemeyen, çocuk edebiyatı içerisinde eserleri olan daha birçok yazar ve şairimiz vardır. Ancak bu tür çalışmalar bütün yazar ve şairlerimizin eserlerinin adlarını vermeye uygun olmadığından en önemli, öne çıkan yazar ve eserlere yer verilmiştir.

2.4. Çocuk Edebiyatında Türler

Bireyin, duygu ve düşüncelerini, etkili bir şekilde anlatmasına dayanan sanata edebiyat denilmiştir. Birey, duygu ve düşüncelerini anlatmak için farklı metin türlerine ihtiyaç duymuştur. Yararlandığı bu metinler ise kendi içerisinde anlattığı duygu ve düşünceye göre farklı şekillerde ele alınmıştır. Zamanla da bu farklı şekillerdeki metinler, edebiyat içerisinde yer edinmeye başlamış ve günümüzdeki edebi türler olarak karşımıza çıkmıştır.

Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy'a (2007) göre türler, toplumsal ihtiyaç ve isteklerden doğmuş ve birey geliştikçe anlama, anlatma ve kendini ifade etme ihtiyacından dolayı zamanla gelişip değişmiştir. Edebî türlerdeki bu gelişim ve değişim, türlere dair belli ayrımların yapılmasını da zorunlu hale getirmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çok farklı tasnifler çıkmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir;

Reiss'a (aktaran Göktürk, 2000) göre;

Metin türleri; bilgilendirici, anlatımcı ve işlemsel olmak üzere üç şekildedir. Bilgilendirici metin kapsamına haber, öğretici yazı, gözlem ya da düşünce yazısı, yasa, yönetmelik, sözleşme, her türlü kılavuz, başvuru, danışma, bilimsel ya da teknik inceleme metinleri; anlatımcı metin türüne şiir, roman, oyun ve öykü; işlemsel türün kapsamına da reklam, propaganda, tanıtma, vaaz, seçim konuşmalarıdır.

Göker'e (2001) göre ise;

Yazılı anlatım türleri, bilgiyi ön planda tutan türler, duyguyu ön planda tutan türler ve pratik amaçlı türler olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bilgiyi ön planda tutan türler; fıkra, makale, deneme, eleştiri ve biyografi-monografi-otobiyografi; duyguyu ön planda tutan tür hikâye ve pratik amaçlı tür olarak da mektup dile getirilmiştir.

Kavruk vd. (2003) de yazılı anlatım türlerini üç sınıfta toplayarak makale, eleştiri, deneme, fıkra, hatıra, gezi yazısı ve sohbet türlerini düşünce yazıları; hikâye, roman, tiyatro ve şiir türlerini, olay yazıları; mektup, dilekçe, rapor ve tutanak türlerini ise iş yazıları içinde ele almıştır (Özbay ve Çeçen, 2012).

Bu yapılan tasniflerden de anlaşılacağı gibi genel olarak üç farklı metin türünden bahsedilmektedir. Bunlar; bilgilendirici metinler (anı, günlük, biyografi, gezi yazısı, makale, deneme), hikâye edici metinler (masal, hikâye, efsane, destan, fıkra vb.) ve şiirdir.

Çocuk okuma yazma bilmediği dönemde dinleyerek, resimlerine bakarak anlam kurmaya çalıştığı kitaplar aracılığıyla bu türler ile tanışmaktadır. Kitaplar vasıtasıyla gerçekleşen bu tanışma ve karşılaşma, çocuklar için dünya hakkındaki bilgilerini, kendilerine ait duyarlılıklarını, hayal güçlerini, yaratıcılıklarını ve iletişim becerilerini geliştirdikleri bir süreci kapsamaktadır.

Kitaplar vasıtasıyla çocuklar anadilini doğru ve gelişmiş bir yapıda kullanma fırsatı bulur, çevrelerinde olup biten durumları kavrayıp anlamlandırdıkları gibi varlıkları,

nesneleri de tanıyıp, ayırt edebildikleri gibi kavram gelişimleri de desteklenir. Bu becerileri de çocuklara kazandırabilmek için kitap okuma becerilerinin geliştirilmesine önem verilmelidir. (Jalongo, 1993; Aytaş ve Yalçın 2003; Demircan, 2006; Demir ve Ungan, 2016).

Her çocuğun ilgilendiği hoşuna giden bir tür ve kitap vardır. Kimi çocuk serüven kitaplarını, kimisi polisiye kitaplarını kimisi de duygusal kitapları sevebilir. Çocuk edebiyatı, her çocuğun ilgi ve ihtiyaç alanına seslenen kitapları bünyesinde barındırır, tek yapılması gereken doğru, çocuğa göre kitapların çocuk için seçilmesidir (Dellal, 2010). Bu kitaplar yazarın yazma amacına, anlatılmak istenene göre çeşitli türlerde kaleme alınmaktadır. Bu türler; masal, fabl, destan, efsane, öykü, roman, biyografi, anılar, gezi yazıları, doğa ve fen olaylarını anlatan yapıtlar, şiirler, çocuk piyesleri, çocuk gazete ve dergi yazılarıdır. Bu verilen türlerin, kitap okuma becerisi ile doğru orantılı olarak geliştiğini bilmek önemlidir. Bu sebeple çocukta ana dil becerilerinin geliştirilmesine yardımcı olunup, günlük hayatta duygu ve düşüncelerini farklı şekillerde anlatmasına olanak sağlamak için çeşitli tür ve konuda yazılmış eserlerin çocuk ile tanıştırılması önemlidir.

Bu noktada çocuğa verilecek eserlerin çocuğun yaşına ve gelişim özelliklerine uygun olması aranan en önemli husustur (Özbay ve Çeçen, 2012). Çünkü çocuklar, yetişkinlerden farklı olarak bilgi ve tecrübe açısından yetersizdir. Bilgi düzeyi ile sözcük dağarcığı da yetişkin kadar gelişmiş değildir. Çocuğun dünyasına bir yetişkin gibi düşünerek, hissederek; yetişkinin bilgisi, tecrübesi ve diliyle girilmesi yanlış bir tutum olacaktır. Bu nedenle çocuk edebiyatı yazarı çocuğun; gelişim düzeyini, ilgi, ihtiyaçlarını, hayata bakışını ve hayatı algılayışını bilmeli; eserlerini bu özellikleri dikkate alarak oluşturmmalıdır. Çünkü çocuğun ilgi, ihtiyaçları, amaçları ve zevkleri yetişkinlerden oldukça farklıdır. Erşahin (2009), çocuğun ihtiyaç ve amaçlarının genellikle zevkleri doğrultusunda belirlendiğini bu nedenle çocuk edebiyatı yazarının çocuğun zevklerini amaçlarını ve ihtiyaçlarını iyi bilmesi ve bunları çocuğun algılayıp yorumlayabileceği bir biçimde yazıya dökmesi gerektiğinden bahseder. Çünkü bireyin ruhsal ihtiyaçlarına cevap vermesi beklenen çocuk edebiyatı ürünlerinin titizlikle hazırlanması gerekir. Bu sebeple de çocuk edebiyatı yazarının alanında yetkin, çocuk hakkında bilgili kişiler olması gerekmektedir. Unutulmamalı ki yetişkinler için yazmak çocuklar için yazmaktan oldukça farklıdır (Sever, 2007; Oğuzkan, 2011). “Zamana ve mekâna göre değeri

değişmeyen konuları ele alıp kurgunun metnin yazıldığı dönemdeki çocuklara göre oluşturulması” çocuğun ilgi ve beğenisini arttıracaktır (Erşahin, 2009).

2.4.1. Gezi Yazısı ve Çocuk Edebiyatı İçerisindeki Yeri

Çocuk edebiyatı alanındaki türlere bakıldığında zengin bir çeşitliliğin olduğu görülmektedir. Ancak bu türleri, açıklamak asıl amaç olmadığından araştırma konusu olan gezi yazısı türü üzerinde durulacaktır.

İnsan, yaratılışı gereği merak duygusuna sahiptir. Merak, hayal gücü, yaratıcılık, öğrenme isteği, çocukluk dönemi ile varlığını hissettiren duygulardır. Çocuğun sahip olduğu bu merak duygusu; kendisine, çevresine, dünyasına, bildiği bilmediği her şey üzerine olabilmektedir. Bu nedendir ki küçük yaşlardan itibaren çocuk, merak ettiklerini çeşitli yöntemler kullanarak öğrenmeye, keşfetmeye çalışmaktadır. Öncelikle yakın çevresini merak edip tanır sonra uzak yerleri, bilinmeyen ülkeleri merak eder ve tanıma isteği duyar. Bu noktada çocuk bu merakını gidermeye yönelik olarak çeşitli materyaller arar. Bu materyal yerine göre bir kitap, televizyon, bilgisayar veya anne ve babasına sorduğu sorular ve aldığı cevaplardır (Erşahin, 2009; Tozlu, 2010; Altunbay, 2015).

İnsanı araştırmaya iten en önemli güdü, içindeki bilme isteği ve merak duygusudur. Bilimin temelinde de bu merak duygusu vardır. İnsan yaşadığı evreni anlamak, olaylar ve olgular arasındaki bağlantıları keşfetmek için bilmek ister. Bu istek “Neden?” sorusuyla başlayıp meraka dönüşen bir süreci ve beraberinde araştırıp keşfetmeyi getirir (Altunbay, 2015). Özellikle çocukların 12 ve 15 yaş arası dönemi, “Okuma faaliyetlerinin daha bilinçli ve fazla olduğu dönemdir. Bireysel hayat, macera, gezi, tarih ve bilim konularına meyillidirler (Çavuşoğlu, 2006). Bu dönemde okuma sadece eğlenmek amacıyla değil bilgi edinmek için de yapılır. Araştırma-inceleme amacıyla daha çok dergilere, ansiklopedilere, internete başvurulur ve bilgi sahibi olunarak merak duygusu giderilmeye çalışılır (Altunbay, 2015).

Çocuk edebiyatı yazarı da bu konuda, çocuğun merakını cezbeden, verdiği ilginç bilgi ve olaylarla heyecanını artıran eserler kaleme almalıdır. Tarhan’a (2021) göre Yalvaç Ural’ın, sözünden de anlaşılacağı gibi çocukta merak ve keşfetmenin zevki verilmeyle çalışılmalıdır.

Bilgi edinmek çocuğun en temel hak ve ihtiyaçlarından biridir. Bu sebeple sormaya, araştırmaya, keşfetmeye ve tanımlamaya başlayan çocuğun en çok gereksinim duyduğu kitaplar bilgilendirici metin türlerini kapsayan kitaplardır. Çocuk merak eder ve çeşitli sorular sorar. Çocuğun sorduğu sorular önemsenip cevaplandırılmalıdır, böylece çocuk kendisinin önemsendiğini hissedecektir (Neydim, 2003). Çocuğu, araştırmaya ve keşfetmeye teşvik eden metin türleri içerisinde gezi yazısı önemi bakımından öne çıkmaktadır.

Bilinmeyen yerlerin keşfi, uzakta olanın merak edilmesi, insanlara yeni yerleri tanıma ve keşfetme ihtiyacını hissettirmiştir. Ancak bu yeni yerlerin keşfi ve merakın giderilmesi maddi ve manevi olarak kolay bir etkinlik olmadığından insanlar bu meraklarını daha az çaba ve maddi kaynak kullanarak giderebilmenin yollarını aramıştır. Bu sebeple de gezginler vasıtasıyla gidilen yerler hakkında bilgi sahibi olunmaya başlanmış ve gitmeden görmeden de bilinmezler öğrenilmeye başlanmıştır. Böylece gezi yazılarının temeli atılmış olup edebiyat alanında yeni bir tür oluşturulmuştur (Maden, 2008; Öztürk, 2007; Pektaş, 2013; Kaya ve Ekici, 2015). Gezi yazısıyla ilgili olarak alan yazın incelendiğinde pek çok tanımın yapıldığı görülmektedir.

“Gezi yazısı, gidilen yerlerdeki yaşantıların gelenek, görenek, yemek kültürü, tarihi ve doğal güzellikleri olmak üzere maddi ve manevi pek çok özelliğinin yazar tarafından nesir halinde okuyucularıyla paylaşmasına dayalı edebi türdür” (Maden, 2008).

Bir gezginin bulunduğu bir yerden bir başka yere, yurt içi-dışı fark etmeksizin giderek bu bölgede gerçekleştirdiği geziyi merak, öğrenme ve paylaşma isteğiyle edebi heyecanlar ile kaleme almasıyla koyduğu ürüne, seyahatname adı verilmektedir (Soydaş, 2016).

Gezi yazısı, “bir yazarın gezdiği, gördüğü ve incelediği yerlerden edindiği bilgi, görgü ve izlenimleri yansıtan yazı” olarak tanımlanmaktadır (Kavcar ve Oğuzkan, 1999).

Gezi yazarı, gözlemlediği yerlerin sadece doğasını değil o yerlerin gelenek, görenek, alışkanlık ve zevklerini kısacası kültürünü de okurla paylaşır (Oğuzkan, 2013).

Gezi yazısı, geçmişte hikâye anlatıcıları tarafından kaleme alınan, gidilen yerlerdeki yaşantıları, gelenek ve görenekleri, tarihi, doğal güzellikleri, yeme içme kültürü vb. maddi ve manevi özelliklerin, nesir halinde, okuyucularla paylaşılmasına dayanan edebi tür olarak ifade edilmektedir (Maden, 2008; Zilcosky, 2008).

Tüm tanımlara bakıldığında ortak noktalar, yaşanan bir yerden bilinmeyen, görülmeyen bir yere, deneyim yaşamaya, gözlem yapmaya ve bu edinilen yaşantıların da gezi sırasında not edilerek, oralara gitmeyenlerle paylaşılması üzerine kurulu olmasıdır. Başka bir ortak nokta da yazarın okurlarına sadece oralardaki doğal güzellikleri anlatmakla kalmayıp o yerlerin kültürünü de aktarmasıdır.

Gerek Türk edebiyatında gerekse de Dünya edebiyatında önemli bir yere sahip olan gezi yazıları, Asiltürk'ün (2009) de ifade ettiği gibi “edebiyatımızda ayrı bir tür olarak tasnif edilmekten kaçınılmıştır.” Oysaki gezi yazısı belli bir zaman içerisindeki durum ve olayları, insanları ve mekânları ele alması bakımından diğer edebi türlerden farklıdır. Dahası gezi yazısı içerik özellikleri bakımından diğer türleri etkilemektedir. Çünkü gezi yazısı bünyesinde hepsinden parçalar bulundurmakta, kendine has özellikleri ile diğer metin türlerinden ayrılmaktadır (Maden, 2008; Soydaş, 2016). Roman, hikâye ve şiir gibi türlerde olan anlatım ve üslup gezi yazısında bulunmamaktadır. Gezi yazılarında anlatım kurgusal değildir. Batur ve Gözlet (2020) Thompson' ın (2011) bu türü tanımlarken “kurgusal olmayan yaratıcı yazılar” olarak ifade ettiğini belirtmiştir. Çünkü yaratıcı yazmanın doğasında var olan yazarın bilişsel özelliklerini ve dili etkin kullanma becerisi ile genel bilgi ve sözcük birikimi gibi unsurlar bu türde önemli bir rol oynar (Batur ve Gözlet, 2020). Gezi yazısının bir diğer benzer görüldüğü türler anı ve günlüktür. Ancak bu türler birbirinden farklı özelliklere sahiptir. Bu farkı da ortaya çıkaran özellikler, gezi yazısının; coğrafyayı merkeze alması ve o coğrafyanın iklimi, insanları, tarihi eserleri, günlük hayatı gibi motifleri konu edinmesidir (Asiltürk, 2009; Soydaş, 2016; Batur ve Gözlet, 2020). Yazarın hayatının tümünü değil de yalnızca bir gezi sırasındaki yaşamışlıkları ele alması bakımından otobiyografiden ayrılır.

Gezi yazılarının tarihine bakıldığında, uzun bir geçmişi olmasına rağmen doğrudan çocuklar için yazılmış eserlerin sayısının fazla olmadığı görülmektedir. Çocuk edebiyatı kaynak kitapları incelendiğinde araştırmacıların genellikle belli başlı örnekler üzerinde durduğu görülmektedir (Aytaş ve Yalçın, 2002; Oğuzkan, 2013; Arıcı, 2016; Aytekin, 2016).

Doğu medeniyetinde ise gezi yazılarına ait ilk örnekler hem Türk hem de Arap edebiyatı eserlerinde görülmüştür (Batur ve Gözlet, 2020). 14. yüzyılda yaşamış ünlü Arap gezgini İbn-i Batuta'nın “Tuhfetü'l Nüzzer fî Garaibi 'l-Emsal” ve “Acaibi 'l- Estar seyahatnameleri” ve Arap gezgini İbn-i Fazlan'ın “Seyahatname”sidir (Maden, 2008). Türk edebiyatında ise akla gelen en önemli eserlerden biri Evliya Çelebi'nin

“Seyahatname”sidir. Ancak bu kitaplar zengin bir içeriğe sahip olsa da çocuklar ve onların özellikleri düşünülerek hazırlanmış eserler olmayıp yetişkinler için kaleme alınan gezi yazıları olarak değerlendirilmiştir (Akkaya, Cinpolat ve Tekşan, 2019). Ama bu noktada da Ömer Seyfettin'in öyküleri gibi yetişkinler için yazılsa da çocuklar için de uygun, okunabilir eserler olabileceği değerlendirilmektedir.

Tarihte yazılmış, birçok gezi yazısı dikkate alındığında, bu türün konu sınırlamasını, kesin çizgilerle belirtmek zordur. “Hac yolculuklarından keşif kayıtlarına; coğrafi, tarihî ve bilimsel amaçla yapılmış olanlarına değin geniş bir yelpazede kaleme alınan gezi yazıları, yazarların özgün tarzları da eklenince tanımı zor bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır” (Soydaş, 2016). Çünkü Türk ve Dünya edebiyatındaki gezi yazılarına bakıldığında türe dair örneklerin geniş bir coğrafyaya yayıldığı görülmektedir (Batur ve Gözlet, 2020). Bu da her coğrafi bölgenin, kendine özgü sözcük dağarcığı ve temel öğeleri olan coğrafi, etnolojik, siyasi, askeri ve sair söylemleri kendilerine özgü niteliklere, gezi yazısı içinde ayrı ayrı yer bulmasına sebep olmuştur. Okuyucu da eserde parçalı bir yapı ile karşılaşmaktadır. Bu uygulama ve biçim farklılıklarının karşısında tür için, eylem ekseninde iki farklı söylem tespit etmek mümkündür: edebî söylem ve bilimsel söylem. Yazar anlatısını kaleme alırken anlatısını bu iki söylem düzeyi üzerine inşa eder. Bilimsel söylem düzeyinde; gerçek, gözlem, tanıklık ve hakikat olguları ile sunulur. J. Chupeau’nun ifadesiyle, “retoriği ve söz sanatlarını reddedişiyle gezi yazısı, edebiyatın ve onun kurmaca dünyasının dışında kalır.” Gezi sırasında gönderilen mektuplar ve yolculuk boyunca not edilen yol günlükleri her şeye rağmen yaşanmış olan gerçekliğe sadık kalma isteğinin bir parçasıdır. Edebî söylem düzeyi ise; yazarın okuyucuyu etkileme isteğiyle, edebiyata ve edebiyatın estetik değerlerinin eserde kullanılması durumunu temsil etmektedir (Huenen, 1987: Soydaş, 2016).

Edebiyatımız gezi yazıları bakımından oldukça kıymetli eserlere sahiptir ama çocuk edebiyatı içerisinde türün ihmal edilmiş olduğu da bilinen bir gerçektir. Ancak 20. yüzyıla gelindiğinde türe dair hem dünya hem de Türk edebiyatında nitelikli eserler vermeye başlandığı görülmektedir. Bunlardan ilki 20. yüzyıl başında İsveçli yazar Selma Lagerlöf’ün (1858-1940) yazdığı Nils Holgersson’un İlginç Seyahati (1907) adlı şiirsel gezi romanıdır. Çocuklar için yeni bir dönem başlatan bu eser; fantastik kurgusu, taşıdığı çocuksu duyarlık, masal ve efsane öğeleri barındıran anlatımıyla yazara 1909 yılı Nobel Edebiyat Ödülü’nü kazandırmıştır. Yazar, roman kurgusu içinde çocuklara İsveç coğrafyasını tanıtmış, eser daha sonraki yıllarda “Uçan Kaz” adıyla çizgi film olarak

yayımlanmıştır (Şimşek, 2016). Edebiyatımızda ise çocukların gençler için kaleme alınmış pek çok nitelikli gezi yazısı örneği vardır. Özellikle Refik Durbaş'ın, Evliya Çelebi'nin "Seyahatnamesi"nden hareketle "Yedi İklim Dört Bucak", N. Rüştü Efe'nin "Can'ın Bir Köy Gezisi", Hasan Lâtif Sarıyüce'nin "Anadolu'ya Açılan Pencere" (1984) ve "Balkan Seyahatnamesi" (2003) kitapları çocuk ve gençlik dönemlerine seslenen önemli eserlerdir. Ancak çağdaş çocuk edebiyatında gezi yazısı türünde en çok eser veren ve türün çocuk edebiyatı içerisinde gelişimine katkı sağlayan yazar olarak Gülten Dayıoğlu kabul edilmektedir. (Aytaş ve Yalçın, 2008; Eskimen, 2015). Gezip gördüğü yerleri her türlü özelliği ile anlatan yazar, Türkiye'de henüz çocuk ve gençlik kesimi için özgün ve taze izlenimlerle örülmüş, gezi kitapları olmadığını belirtir (Dayıoğlu, 2013). Bu sebeple de bu boşluğu doldurma adına çeşitli gezi kitapları yazmıştır. "Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk" (1990), "Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk" (1990), "Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk" (1991), "Okyanuslar Ötesine Yolculuk" (1992), "Kenya'ya Yolculuk" (1993), "Mısır'a Yolculuk" (1994), "Kaf Dağının Ardına Yolculuk" (2000), "Güney Pasifik Adaları'na Yolculuk" (2002), "Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika ve Patagonya'ya Yolculuk" (2006), "Tüm Zamanların Gözdesi Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi" (1995) çocuklar ve gençler için yazmış olduğu önemli gezi kitaplarıdır.

Dayıoğlu'nun bu kitapları yazmadaki amacı, gezdiği yerleri tanıtmakla birlikte, o yerlerin kendisinde oluşturduğu duyguları da okuyucularıyla paylaşmak istemesidir: "Sizlere bu kitapta Güney Amerika'ya yaptığım görkemli geziyi, tüm ayrıntıları ile anlatacağım. Benimle birlikte oralara gitmiş gibi olacaksınız. Kitabı okurken, gezi sırasında duyumsadığım sevince, neşeye, coşkuya, korkuya, ürküye, şaşkınlığa ve ölçsüz mutluluğa da ortak olacaksınız." (Dayıoğlu, 2013). Yine bir başka eserinde yazar gezdiği yerleri çocuklara aktarma isteğini ve heyecanını şu cümlelerle ifade etmektedir:

...Uçak hareket ettiğinde, tepeden tırnağa, göz kulak kesilmiştim. Her şeyi görmek, duymak, sormak istiyordum. Bir solukluk sürenin bile boşa geçmesine gönlüm razı değildi. Çünkü Uzakdoğu gezisini, sevgili okuyucularım için yazmaya kararlıyım. Her şey eksiksiz olmalıydı. Okuyucularım, gezi izlenimlerimi okurken, oralara gitmişe dönmeliydi... (Dayıoğlu, 1991).

Alanın uzmanları tarafından "dünün, bugünün ve yarının yazarı" (Eskimen, 2015) olarak adlandırılan Gülten Dayıoğlu, çocuk edebiyatına hakkındaki düşüncelerini şöyle açıklamaktadır:

...Bunun pek çok nedeni var. En belirginlerini şöyle sıralayabiliriz: Ben çocukluğumda okuma açlığını giderecek nitelikte çocuk kitapları bulamadım. Anne ve öğretmen olduğumda da benzer sorunlarla karşılaştım. Çocuğuma ve öğrencilerime okuma sevgisi, okuma alışkanlığı, okuma zevki verecek kitaplar yoktu piyasada. Çeviriler dışında tabii... Çeviri çocuk kitapları da doğrusu okuyucuyu hemen kavrayıp içine alabilecek tatta değildi. Dil ağır, anlatım aksak oluyordu... İşte bu sorunlar içinde bocalarken, çocuğuma ve öğrencilerime, kendi kurgum olan kısa öyküleri anlatmaya başladım. Bunlar pek sevildi. Sonra kaleme aldım. İki yıl itilip kakıldıktan sonra, bu öykülerimin kitaplaşmasını ve okuyucu kitlesine ulaşmasını başardım. Sonra bu işi çok sevdim. 1963 yılında çıkan ilk çocuk kitabımdan sonra, bir daha çocuklar için yazmaktan vazgeçemedim (Akt. Ateş, 1998).

Öğretmenlik yıllarında çocuk edebiyatındaki eksikliklere çözüm bulabilmek adına kolları sıvayıp çocuklara uygun eserler kaleme almaya başlayan Dayıoğlu, çocuklar için roman, hikâye yazdığı kadar edebiyatın eksik kalan kolu, bilgilendirici/öğretici türlerden gezi yazısına da ayrı bir ilgi göstermiştir. Ona göre gezi yazısı da bir roman, öykü kadar okunması, okutulması gereken bir türdür.

Gezi yazıları o kadar önemli ki. Birçok öğretmen bunun farkına vardı. Ders kitaplarının paralelinde okutanlar var. Coğrafya, Sosyal Bilgiler derslerinde. Gittiğim yerleri birinci kaynaktan bire bir yaşayarak anlatıyorum. Gezdiğim yerlerde teyple kayıt yapıyorum. Dünyanın hemen hemen 2/3'ünü gezdim. Ama beni çok etkileyen yerleri yazıyorum. Öğrenci ve yetişkin okuyuculardan gidip de görmüş gibi hissettiklerine yönelik dönütler alıyorum. (Kaya ve Ekici, 2015)

İfadeleri ile açıklayan yazar bu türün önemini de şu sözleri ile açıklamaktadır. “Gerçekten, ‘Gezi türü’ kitapların dünya edebiyatında önemli bir yeri vardır. Ülkemizde henüz özellikle çocuk ve gençlik kesimi için özgün ve taze izlenimlerle örülmüş, gezi kitapları yok.” (Dayıoğlu, 2016).

Dayıoğlu’nun açıklamasından da anlaşılacağı üzere gezi yazıları, çocuklar üzerinde önemli etkileri olan, çocuğun bütüncül açıdan gelişimini destekleyen öğretici metinlerdir. Çocuk edebiyatı içerisindeki yeri ve önemi düşünüldüğünde gezi yazısı, daha çok okunması, okutulması gereken türlerdendir. Ama bu kadar önemli olan gezi yazısı nitelikli ve bilgili kalemlerden çıktığında yararlıdır. Benachor (2008) “Gezi yazısı yazabilmek için bir araştırmacı, yazar olmak şart değildir. Benliğinde basit bir merak

güdüğü, sanatsal mükemmelleşme arayışı ve bilme açlığı gibi üç farklı ve baskın motiften birini bulunduran kimse gezip gördüğü yerleri kaleme alabilmektedir” (Akt. Soydaş, 2016) der. Ancak, her yazılan gezi yazısı nitelikli eser olarak değerlendirilemez. Bu sebeple gezi yazısı yazmadan önce yazarın ulaşmayı planladığı hedefi ve bu hedef doğrultusunda izlemesi gereken yolu önceden planlaması gerekmektedir. Özellikle çocuklar için kaleme alınan gezi yazılarının yetişkinler için kaleme alınan metinlerden farklı olduğunu fark edip bu doğrultuda yazmalıdır. Çünkü çocuklar için kaleme alınacak gezi yazılarında dikkat edilmesi gereken bazı nitelikler söz konusudur. Yazar da bu doğrultuda eserini kaleme almalıdır. Bu husustaki özverili tavrı nitelikli eser vermesinde yardımcı olacaktır (Soydaş, 2016).

2.4.2. Gezi Yazılarında Bulunması Gereken Özellikler

Çocuklar için yazılan gezi yazılarının nitelikli sayılabilmesi için bulundurulması gereken birtakım özellikler olduğu belirtilmektedir. Bu özellikler aşağıda sıralanmıştır (Yörükoğlu, 1997; Oğuzkan, 2001; Temizyürek, 2003; Sever, 2003; Sever, 2007; Benachor, 2008; Çakmakçı, 2011; Kolaç, Demir ve Karadağ, 2012; Sever, Dilidüzgün, Öztürk ve Adıgüzel, 2013; Sever, 2013; Kıymaz, 2015; Arıcı, Ungan ve Şimşek, 2016; Dayıoğlu, 2016; Soydaş, 2016; Basumatary, 2018; Akkaya, Cinpolat ve Tekşan, 2019; Batur ve Gözlet, 2020; Türkben ve Avan, 2020).

Çocuklar için yazılan bir gezi yazısında öncelik, gezi için çocukların ilgisini çekebilecek, merak duygusunu uyandırabilecek bir yerin belirlenmesidir. Çocuk okurken heyecanlanmalı merakını giderebilmelidir. Kitabı eline alırken öğrenmek istediklerini kitabı bitirdiğinde ulaşabilmelidir. Bu belirlenen yer okuyucu kitlesinin gelişim özelliklerine uygun olarak kaleme alınmalıdır.

Gezilen yer daha önce daha tanıtılmış bir yere aynı bilgiler tekrar edilmemeli, o yere ilişkin eksik bırakılan bilgiler tamamlanmalı, yazının kaleme alındığı döneme kadar gerçekleşen değişme ve gelişmeler öne çıkarılmalıdır.

Gezilen yer genellikle belli bir plan dâhilinde, kronolojik süreç takip edilerek kaleme alınır. Gezi için yapılan hazırlık, seyahat öncesi yapılması gerekenler, yolculuk sırasında yaşananlar, varış-ilk izlenimler, gezi ve gözlemler, en sonunda da dönüş anlatılmalıdır.

Gezi yazılarında genellikle 1. tekil şahıs ağızından anlatım yapılır. Çünkü kitapta anlatılanlar yazarın bizzat gezip gördüğü yerlerdir. Yazarın amacı sanat yapmak değil bilgi vermek olduğu için eserde kullanılan dil oldukça sade, açık ve samimi olmalı; doğal, akıcı, tutarlı, inandırıcı bir anlatım yapılmalıdır. Çocuk yayınları eşgüdümlü bir çalışma ve çaba gerektirdiğinden çocuklar için yazılan gezi yazılarında yazarın içerik, dil ve anlatım konusunda titiz davranması gerekmektedir.

Gezi yazılarında mekânın tarihi, coğrafi özellikleri, doğası, gelenek ve görenekler (yemekleri, kıyafetleri, düğün-cenaze vb. törenleri), ekonomisi, nüfusu, yönetim şekli gibi disiplinler arası bilgilere yer verilir. Bu yönüyle gezi yazıları tarihi birer belge niteliği taşımaktadır.

İyi bir gezi yazısı kaleme alabilmek, güçlü bir gözlem yeteneği ve dil hâkimiyeti gerektirir. Yazar öncelikli olarak iyi gözlem yapabilmeli, gözlemlerini etkili ve akıcı bir biçimde yazıya dönüştürebilmelidir. Gezilen görülen yerlerdeki insanların yaşantılarıyla ilgili olarak çocukların genel kültürünü artıracak, hayat tecrübesini zenginleştirecek ayrıntılara yer verilmelidir. Ancak gereksiz ayrıntılarla çocuğun sıkılmasına yol açılmamalıdır.

Bölgenin ilgi çekici yönleri ustalıkla sunulmalıdır. Anlatılanlar eğlenceli, öğretici ve çocuğu düşünmeye sevk edebilir nitelikte olmalıdır. Gerekli yerlerde mizahi unsurlara da yer verilmelidir. Bu özellik ile kitaba ilgi çekmesi açısından önemlidir. Yazar gezisi sırasında o ülkeye ait hayvan, sebze, meyve, kelime, deyim, söylem vb. gibi çocuklara ilginç geleceğini veya bilmediğini düşündüğü ayrıntıları verip açıklamasını yapabilir.

Gezi kitaplarına mutlaka tanıtılan, gidilen yerin fotoğrafları konulmalıdır. Çünkü anlatılanlar kadar gösterilenlerde gezi kitapları için son derece önemli bir noktadır. Fotoğraflar iyi ve kolay yorumlanabilir olmalı ve verilen bilgileri destekleyici ve özetler nitelikte renkli fotoğraflar olmalıdır.

Gezi yazılarında yazar gezdiği yerlerle ilgili bilgi ve izlenimlerine yer verir. Dolayısıyla gezi yazılarında hem nesnellik hem öznellik bulunabilir. Ancak verilen bilgiler bilimsel verilerle ters düşmemeli, nesnel bilgi ve sağlıklı gözlemlere yer verilmeli, öznellik nesnelliğin önüne geçmemelidir. Eserde anlatılanlar insani değerlere uygun olmalı ve görülenler gerçeği yansıtmalıdır olanı olduğu gibi anlatmalıdır.

Gezi yazıları nesir örnekleridir. Kısa ya da uzun olabilmektedir. Ancak çocuklar için yazılan gezi yazıları, fazla uzun olmamalıdır. Çocuk okurken kelimeler, cümleler

arasında kaybolmamalı okuduğunu anlayabilmelidir. Bu sebeple kısa cümlelerle kısa anlatımın yapılması çocuğun dikkat süresine uygunluğun yanı sıra çocuklardaki anlama ve anlatma becerisini de pekiştirmekte yararlı olacaktır.

Okuyucunun çocuk olduğunun farkında olunup çocuğun merak duygusuna hitap edilmeli çocuklardaki araştırmacı, eleştirel özgür düşünceli tarafları desteklenmeye çalışılmalıdır. Çocuğun kendini tanımasına kişiliğini geliştirip büyütmesine hizmet etmelidir.

2.4.3. Gezi Yazılarının Türkçe Eğitimindeki Yeri ve Önemi

Türkçe öğretiminde bilgi, beceri, değer ve tutum kazandırmada edebi metinlerden/türlerden faydalanılmaktadır. Edebi tür edebiyat eserlerinin şekil, teknik ve konu gibi çeşitli unsurları açısından ortak özelliklerine göre; şiir, tiyatro, anlatı (roman, hikâye, masal, efsane vb.) ve düşünce türleri (makale, fıkra, söyleşi, mektup, özdeyiş, anı vb.) şeklinde dört ana başlıkta sınıflandırılmış halidir. Bu doğrultuda gerek edebi metinler gerekse edebi türler edebiyat temelli öğretimde kullanılan birer araçtır (Aytaş, 2006; Kaymakçı, 2013).

Edebiyat temelli öğretimi kapsayan Türkçe dersi, edebi türlerin kullanımına dayalıdır (Kaymakçı, 2013). Türkçe dersinde edebi metin ve türlerin kullanımı öncelikle herhangi bir konuyla ilgili disiplinler arası bilgi paylaşımını ve öğrencilerin konuyla ilgili bilgi sahibi olmasını sağlar. Eleştirel düşünme, empati kurma, çoklu bakış açısı, dili güzel kullanma, iletişim, zaman ve kronoloji gibi çeşitli becerilerinin geliştirilmesinde yardımcı olur. Soyut konu ve kavramların somutlaştırılmasını sağlar, derse ilgi çeker, motivasyonu ve başarıyı artırır. Öğrencilerin derse karşı tutumlarını olumlu yönde etkiler. Kullanılan metinlerin türüne göre zamanda yaşanmış olayları yansıtarak öğrencilerin tarihsel bilgi edinmelerini ve böylelikle milli benlik duygularının gelişmesini sağlar. Öğrencilere önemli insanların hayat hikâyelerinin dışında sıradan insanların yaşamlarını da öğretir. Ele almış olduğu örnek yaşamlarla öğrencilere model sunar. Öğrencilerin ulusal ve evrensel değerleri öğrenmesine katkı sağlayıp kültür aktarımını kolaylaştırır. Öğrencilerin öz benlik algısı geliştirmelerine yardımcı olarak kendi yeteneklerini fark etmelerini sağlar. Öğrencilere kıskançlık, öfke, nefret ve önyargı gibi olumsuz davranışların nasıl üstesinden gelinebileceğini gösterir. Öğrencilerin hoşça vakit

geçirmelerini sağlamasının ötesinde yaşamı tanıtarak yaratıcı etkinlikler yapmalarına olanak sağlar (Kaymakçı, 2013).

Bu sebeple çocuk edebiyatının; okuma alışkanlığı ediniminde, edebiyat duyarlılığının gelişmesinde, bireyin kendi kimliğini oluşturmada vb... pek çok önemli fiziksel ve zihinsel faaliyette etkisi vardır (Dilidüzgün, 1996; Gündüz, Şimşek, 2011).

Çocukların doğal gereksinimleri olduğu kadar ruhsal açıdan da ihtiyaç duyduğu şeylerin olduğunun farkına varılmalıdır. Bu gereksinimlerin karşılaşmasında sözlü ve yazılı edebiyat eserlerine büyük iş düşmektedir (Bağcı, 2007). Eğitimci Jacob, Oğuzkan (1995) tarafından çevirisi yapılan “Curriculum Letter” adlı eserinde, çocukların edebiyat ve sanattan haz duyması, estetik değerleri fark edip benimsemesi ve okumayı zevk edinmesi bakımından edebiyata ihtiyaç duyulduğundan bahseder. Bu nedenle de edebiyatın öğretim programlarına dâhil edilmesi gerekli ve önemli bulunmuştur (Ömeroğlu, 1998; Kolaç, Demir ve Karadağ, 2012).

Aytaş ve Yalçın (2005) da çocuk edebiyatı içerisinde oluşturulmuş; masal, destan, efsane, fabl, hikâye, roman, biyografi, gezi yazısı, deneme, fıkra, sohbet, şiir ve tiyatro gibi edebi türlerin çocukların eğitimindeki önemine vurgu yapmakta, bu türlerden eğitime katkıları yönünde faydalanılmasının önemli olduğunu dile getirmektedirler (Kolaç, Demir ve Karadağ, 2012). Bu sebeple türleri bilmek öğrencilere okurken, yazarken, dinlerken yazarın amacını fark etme imkânı verdiği gibi yazmada ve konuşmada amaca göre nasıl bir üslup kullanılması gerektiğini, hangi anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını kullanmanın doğru olacağını belirlemeyi de öğretmektedir. Yazma eğitiminde türler hakkında bilgi vermek, dolaylı olarak metinlerin hangi amaçla, nasıl yazıldığını öğretmek demektir. Bu durum diğer temel beceriler içinde geçerlidir. Bu sebeple çocukların bu edebî türlere ulaşip karşılaşması için okul ve özellikle Türkçe dersleri son derece önemlidir (Temizyürek, 2003; Çeçen ve Çiftçi, 2011).

Kültürün ve değerlerin aktarımında rol oynayan edebî ürünlerden pek çok derste yararlanılmaktadır. Bu derslerden biri de Türkçedir. Türkçe sayısız metin türü ile öğrencinin karşılaşabileceği bir ortam sunar. Neredeyse tamamı çeşitli metin türleri ile dolu olan Türkçe ders kitabı öğretmenler için kolaylık sağlamaktadır. Ancak sadece metinlerin kitaplarda yer alması etkili bir öğretim sağlamaz. Bunun için öğrenciler ile uygulamaların yapılması çeşitli metin türleri ile öğrencinin tanıştırılması gereklidir. Bu hususta öğretmen baş sorumludur. Çünkü öğretmenlerin sınıfta yapmış olduğu okuma

etkinlikleri sırasında seçmiş olduğu türe ait metinleri sınıfta öğrencileriyle paylaşması öğrenci için örnek bir davranış olduğundan önemlidir. Bu okuma etkinliklerinin en çok yapıldığı ders Türkçe dersi olup farklı metin türleri ile öğrencilerin tanıştırılması gereklidir.

Öğrenciler için derste işlenecek metnin seçimi de son derece önemlidir. Bu seçim yapılırken belli hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Seçilecek metin türünün, taşınması gereken temel özelliklere dair öğretmenin bilgisi olmalıdır. Hangi amaç ile hangi metinden faydalanacağını bilmesi, dersten elde edilecek verimi arttıracaktır. Bu koşullarında sağlanabilmesi için Eğitim fakülteleri başta Türkçe, sınıf ve okul öncesi öğretmen adayları olmak üzere öğretmen adaylarını eğitmelidir. İyi bir çocuk edebiyatı eğitimi almaları sağlanmalıdır.

2019 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda edebî ürünlerin üç başlık altında toplandığı görülmektedir. Bunlar; bilgilendirici metinler (anı, biyografi, otobiyografi, blog, dilekçe, broşür, e-posta, günlük, haber metni, Reklam, kartpostal, kılavuzlar, gezi yazısı, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, atasözü, deyim, duvar yazıları, vecize, sosyal medya mesajları), hikâye edici metinler (çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal, efsane, destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro) ve şiir (mânî, ninni, şarkı, türkü, tekerleme) olarak belirlenmiştir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) hangi sınıf düzeyinde hangi metin türlerine yer verileceği de ayrıca belirlenmiştir. Bu belirlemeye göre çocuğun yaşı ve gelişim özellikleri dikkate alınarak;

4. sınıf: Anı, broşür, e-posta, günlük, haber metni, reklam, kartpostal, kılavuzlar, atasözü, deyim, duvar yazıları, vecize, sosyal medya mesajları, çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal, efsane, destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro, şiir mânî, ninni, şarkı, türkü, tekerleme,

5. sınıf: Anı, dilekçe, broşür, e-posta, günlük, haber metni, reklam, kartpostal, kılavuzlar, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, sosyal medya mesajları, çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal, efsane, destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro, şiir, şarkı, türkü,

6. sınıf: Anı, blog, broşür, e-posta, günlük, haber metni, reklam, kartpostal, kılavuzlar, gezi yazısı, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, sosyal medya mesajları,

izgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal, efsane, destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro, şiir şarkı, türkü,

7. sınıf: Anı, biyografi, otobiyografi, blog, dilekçe, broşür, e-posta, günlük, haber metni, reklam, kartpostal, kılavuzlar, gezi yazısı, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, sosyal medya mesajları, çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal, efsane, destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro, şiir, şarkı, türkü,

8. sınıf: Anı, biyografi, otobiyografi, blog, dilekçe, broşür, e-posta, günlük, haber metni, reklam, kartpostal, kılavuzlar, gezi yazısı, makale, fıkra, söyleşi, deneme, mektup, sosyal medya mesajları, çizgi roman, fabl, hikâye, karikatür, masal, efsane, destan, mizahi fıkra, roman, tiyatro, şiir, şarkı ve türkü belli sınıf düzeylerinde verilmektedir (MEB, 2019).

Yapılan bu sınıflamadan da görüldüğü gibi bazı türler tüm sınıf düzeylerinde verilirken bazı türler belli bir yaş grubundan sonra verilmektedir. Araştırmamızın da konusu olan gezi yazıları taşıdığı nitelikler kapsamında 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitapların yer alması önerilmektedir.

Gezilen, görülen bir yerin, diğerlerinden farklı yanlarını konu alan gezi yazısı (seyahatname) türünün kendine has üslup özellikleri vardır. Sade, açık, anlaşılır ve samimi bir üslupla yazılan bu yazılar, anlattığı yeri gezmeye imkânı olmayan ya da gezmeye başlamadan önce araştırma yapmak isteyen kişilerin, okumak istediğı metinlerdir. Öğrenciler, adını duyduğu, hayalini kurduğu, diğer yerlerden daha gizemli ve üstün gördüğü yerleri anlatan bu türe ait örnekleri okumaya ve dinlemeye merakları vardır (Topbaş Erdem; 2021). Bu sebeple gezi yazılarının Türkçe eğitimine katkısı ve işlevi büyüktür. Okuma anlama yazma ve dinleme gibi dört temel beceriyi geliştirmeyi hedefleyen Türkçe öğretiminde, gezi yazısına dair örneklerinde kullanılması önemlidir (Maden, 2008; Öztürk, 2007; Pektaş, 2013).

Gezi kitapları vasıtasıyla orada yaşayan insanlara ait düşünceler, mutluluklar, üzüntüler de yazarın kaleminden çocuğun zihnine geçebilmektedir. Bu noktada da çocuk, dünyanın bir ucunda belki de kendine bir arkadaş edilebilmekte, onunla empati kurabilmektedir. Bu sebeple gezi türüne sadece kâğıda yazılmış gezi notları gözüyle bakmak doğru olmayacaktır. Gezi türü, çocuk üzerinde pek çok olumlu etki bırakan bir türdür. Aytaş ve Yalçın (2003) çocukların, dünya hakkındaki bilgilerinin, duyarlılıklarının, hayal güçlerinin, yaratıcılıklarının ve iletişim becerilerinin gelişmesinde

kitapların önemli bir yeri olduğunu belirtir. Günlük olaylar hakkında deneyim kazanırlarken sosyal davranış örneklerini öğrenerek toplum içinde uygun davranışlar sergileyebilirler. Ayrıca yine kitaplar aracılığıyla anadilini doğru ve gelişmiş bir yapıda kullanma fırsatı bulurlar (Neydim, 2003).

Gezi türünün çocuklar üzerindeki etkileri şu şekilde sıralanabilir (Aktaş ve Gündüz, 2011; Çakmakçı, 2011; Kolaç, Demir ve Karadağ, 2012; Sever, Dilidüzgün, Öztürk ve Adıgüzel, 2013; Kıymaz, 2015; Arıcı, Ungan ve Şimşek, 2016; Akkaya, Cinpolat ve Tekşan, 2019):

Değişen ve gelişen değer yargılarına açıklık getirerek çocuğun içinde yaşadığı toplumsal ve kültürel ortama uyum sağlamasında yardımcı olup sınırlı hayat tecrübesini geliştirmesine olanak sağlar.

Milli kültür değerlerini, toplumun ahlak kurallarını, geleneklerini öğrendiği gibi yabancı milletlere ait gelenek görenek, toplumsal ve ahlaki kuralları ve kültürleri de tanıyarak başka kültürlere saygı duymayı insanlara karşı yargılayıcı olmamayı öğrenir. En önemlisi de kendi coğrafyasını ve tarihini öğrenir. Vatan ve millet sevgisini kazanır. Bu nedenle de millî kimliğini kazanılmasında önemli bir türdür.

Çeşitli mekânları tanınmasında, çevre hayvan ve doğa sevgisi edinmesinde, anlatılan tarihsel ve kutsal mekânlar hakkında bilgi sahibi olmasını sağlar. Çocukta genel kültür seviyesi, coğrafya ve tarih bilinci gelişir diğer dersleriyle (sosyal bilgiler, hayat bilgisi vb.) bağlantılar kurmasını öğrenir.

Farklı türler (efsane, masal, şiir, hikâye, anı, biyografi vb.) ile birlikte verilebileceği için çocuğun edebi türlere ilgi duymasını sağlar. Okumayı ilginç hale getirdiği içinde okuma sevgisi ve okuma becerisini geliştirir.

Gezi kitapları içerisinde yer verilen yeni kelime, kavram, deyim, atasözleri ile çocuğun söz dağarcığı gelişmekte, yazarın akıcı ve etkileyici üslubuyla açıklayıcı ve betimleyici anlatımlarla kurulmuş söyleyişler ve Türkçenin anlatım zenginlikleri, çocuklar tarafından fark edilip Türkçenin zengin dil özelliklerini sezmelerine imkân verilmektedir.

Çocuğun hayal dünyasına hizmet eden gezi türü sayesinde yaratıcı düşünme, keşfetme ve bilgiye ulaşma ve sorgulama yeteneği gelişir.

Çocuklarda tüm bu özelliklerin kazandırılmasında nitelikli gezi yazısı örneklerinin etkisi büyüktür. Bu sebeple okullarda sadece Türkçe dersi değil sosyal bilgiler, hayat bilgisi vb.. derslerde kullanılmak üzere edebi türlerden faydalanılmalıdır. Ancak kullanılacak edebi türler, belli türler üzerine yoğunlaşmamalıdır.

Yukarıda da bahsedildiği gibi gezi yazısının çocuklar üzerinde daha sayılmayan pek çok faydası vardır. Bu sebeple çocukların yaşları ve gelişim özellikleri dikkate alınarak türün pek çok örneği ile tanışmaları/okumaları sağlanmalıdır. Ayrıca metinlerin seçiminde türünün en güzel örnekleri olmasına dikkat edilirse çocukta anadili bilinci oluşmasına ve okuma alışkanlığı kazanmasına yardımcı olacaktır (Kolaç, Demir ve Karadağ, 2012). Bu noktada da çocuklara ve ebeveynlere, Türkçe öğretmenleri yol göstermelidir. Türkçe öğretmenlerinin; öğrencilere yaratıcı düşünme ve duygularını ifade etmeleri noktasında kılavuzluk etmesi; Türkçenin anlatım gücünü sezerek kendilerini, insanı ve yaşamı anlama, anlatma alışkanlığı kazanmaları için ortam hazırlaması (Sever, Kaya ve Aslan, 2006) ve öğrencileri nitelikli çocuk kitapları ve bu kitaplardan seçilmiş metinler ile buluşturması önemli bulunmaktadır (Uçgun, 2010; Kolaç, Demir ve Karadağ, 2012).

2.5. Yazar Hakkında

2.5.1. Gülten Dayıoğlu'nun Hayatı

Gülten Dayıoğlu, 1935 yılında Kütahya'nın Emet ilçesinde doğdu. Babası esnaf annesi ise ev hanımıdır. Öğreniminin bir bölümünü Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yapmıştır. İstanbul'da Atatürk Kız Lisesini bitirip bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde okumuştur. Dışardan sınavlara girerek ilkökul öğretmeni olmuş, on beş yıllık hizmetten sonra 1977 yılında istifa ederek öğretmenlikten ayrılmıştır.

Yazarlığa devam ederken bir yandan da Türkiye'nin dört bir yanında, okullar, sivil toplum örgütleri, çeşitli kültür kuruluşları, belediyeler vb. tarafından düzenlenen söyleşi ve imza günlerine katılarak, okuyucularıyla buluşmuştur. Ülke çapında, Eğitim Fakültelerinde eserleri yüksek lisans ve doktora tezlerine konu olmuş, olmaya da devam etmektedir.

13 Kasım 1995 tarihinde doğum yeri olan Emet ilçesinde bir caddeye adı verilmiştir. 2007 yılında Gülten Dayıoğlu'nun adını taşıyan bir vakıf kurulmuş ve Kütahya'da adını taşıyan bir çocuk kütüphanesi açılmıştır. 12 Kasım 2002 ise Kütahya SSK Kütahya Çocuk Hastanesi'ne adı verilmiştir. Halen yoğun biçimde yazmayı sürdürmekte olan yazar “MEB 100 Türk Edebiyatçısı” listesinde dir. (Tozlu, 2010; <http://www.gultendayioglu.com/hayatim>; https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Gülten_Dayıoğlu).

2.5.2. Edebî Kişiliği

Yazar; roman, öykü, radyo televizyon oyunlarının yanında, yurt dışındaki işçi çocuklarının eğitim ve öğretim sorunları ile ülkemizdeki ilköğretim düzenini irdeleyen araştırmaları vardır. Bu araştırma yazıları 1967-1987 yılları arasında, Cumhuriyet ve Milliyet gazetelerinde yayımlanmıştır. Yurtiçi ve yurtdışında katıldığı çeşitli otumlarda, eğitim öğretim sorunları ve çocuk edebiyatı ile ilgili olarak, elliye aşkın bildiri sunmuştur. 1965'ten beri zaman zaman bu konuları Cumhuriyet (1965-1967) ve Milliyet (1967 ile 1987 arası çıkarılan) gazetelerinde kaleme almıştır. Gazeteler şu an yayın hayatına devam etmese de Dayıoğlu'nun çeşitli dergilerde söyleşileri yayımlanmaktadır. (Tozlu, 2010 ve <http://www.gultendayioglu.com/hayatim>).

Dayıoğlu, dilin doğru ve en zengin hâliyle kullanılmasına önem verir. Dilin her yönden kuşatıldığını, ailelerin bilgisizliği ve MEB'in yanlış uygulamaları gibi nedenlerden dolayı çocukların dili öğrenmesinin çok zor olduğunu; televizyon, dergi, gazete, internet gibi etkenlerinse dili olumsuz yönde etkilediğini düşünmektedir. Tüm bu olumsuzluklardan çocuğun kitap okuyarak korunabileceğini, bu nedenle çocuğa okuma alışkanlığı kazandırmanın çok önemli olduğunu ifade etmektedir (Tozlu, 2010).

Yazdığı eserlerin öncelikli muhatabı çocuklar olduğu için kullandığı dile fazlasıyla özen gösterir. Yalın, samimi bir dil kullanır. “Kullandığı kelimelerin Türkçe olmasına özen gösterir. Türkçe karşılığı olan hiçbir yabancı kelimeyi kullanmaz. Mesela dilimize Fransızcadan giren “arşiv” sözcüğü yerine “belgelik” demeyi yeğler.” (Tozlu, 2010).

Gülten Dayıoğlu'nun Bahçıvanın Oğlu adlı ilk eseri 1963 yılında yayımlandı. Öyküleriyle yavaş yavaş adını duyurmaya başlayan Dayıoğlu, Belçika'da Fransızca basılan resimli çocuk kitabı serisi Martine'i Ayşegül adıyla Türkçeye çevirmiştir. Tüm

dünyada olduğu gibi Türkiye’de de büyük ilgi gören Ayşegül dizisi Dayıoğlu’na resimli özgün kitaplar yazma fikri vermiş ve yıllar sonra Ece ile Yüce dizisi ortaya çıkmıştır (<https://www.gultendayioğlu.com/zaman-tuneli>).

Dayıoğlu, ilk gençlik yıllarından itibaren sosyal içerikli öyküler de yazmıştır. Son eserlerinde gerçek yaşamın dışında gerçeküstü, fantastik öğeleri de işlemiştir. Suna’nın Serçeleri, küçük bir kız çocuğu olan Suna’nın beslediği serçelerin anlattığı varsayılan kısa öykülerden oluşan, Türkiye’de bilimkurgu türündeki çocuk kitaplarının öncü eseri olarak kabul edilmektedir (<https://www.gultendayioğlu.com/zaman-tuneli>).

Bugüne kadar yazın hayatını sürdüren yazar, genellikle 6-14 yaş düzeyine uygun öykü ve romanlar oluşturduğu gibi yetişkinler için de eserler yazmıştır. Roman ve öykünün yanı sıra radyo ve televizyon oyunları da yazmıştır. Yazma eylemi paralelinde Türkiye'nin dört bir yanında okullar, sivil toplum örgütleri, çeşitli kültür kuruluşları, belediyeler vb. tarafından düzenlenen söyleşi ve imza günlerine katılarak okuyucularıyla buluşmaktadır. Ülke çapında, Eğitim fakültelerinde eserleri yüksek lisans ve doktora tezlerine konu olmaktadır. Eserlerinin bir bölümü, çeşitli kurumlarca ödüllendirilmiştir. Bir bölümü de yabancı dillere çevrilmiştir. (<http://www.gultendayioğlu.com/hayatim>)

2.5.3. Eserleri

Gülten Dayıoğlu, farklı temalarda ve türlerde eserler veren çok yönlü bir sanatçıdır. Yetişkinler, gençler ve çocuklar için eserler kaleme almış ancak ağırlıklı olarak çocuk edebiyatı alanında eserler vermiştir. Ayşegül Serisi olarak tanınan bir seriyi çevirmiş ve kendisine ait birçok eseri de yabancı dillere çevrilerek yurt dışında yayımlanmıştır. Yazarın başta çocuklar ve yetişkinler için yazdığı kitapları (83) ve gezi kitapları (11) yurt dışında yayımlanan eserleri (3) ve dilimize çevirdiği Ayşegül Serisi ile toplam 98 adet çocuklar ve yetişkinler için yazdığı kitabı bulunmaktadır.

2.5.3.1. Yetişkin ve Gençlere Yönelik Kitaplar

- Döl
- Geride Kalanlar
- Geriye Dönenler
- Sekizinci Renk
- Kayıplara Karışmak
- Yoksa sen misin?

- Yeşil Kiraz 1-2
- Mo'nun Gizemi
- Mo'nun Gizemi 2 - OTRAN
- Mo'nun Gizemi 3 - İkizler
- Kıyamet Çiçekleri
- Yada'nın Gizli Gücü
- Yanardağın Yankısı
- Yaşadıklarım ve Düşlediklerim

2.5.3.2. Çocuk Kitapları (7-9 yaş Aralığı Gelincik Dizisi)

- Uçan Motor
- Kırmızı Bisikletin Binicisi
- Şenlik Günü
- Kır Gezisi
- Azat Kuşu
- Deli Bey
- Kumluktaki Yavru Martı
- Sıcak Ekmek
- Uçurtma
- Neşeli Boyacı
- Küskün Ayıcık
- Yaşanmış Hayvan Öyküleri I
- Yaşanmış Hayvan Öyküleri II
- Yaşanmış Hayvan Öyküleri III
- Bahçıvanın Oğlu
- Yalan Üç Ayaklıdır
- Cambaz Parası
- Damdaki Korkuluklar

2.5.3.3. Çocuk Kitapları (9-12 yaş Aralığı)

- Fadiş (ilk romanı)
- Dört Kardeşiler
- Suna'nın Serçeleri
- Yurdumu Özledim
- Ben Büyüyünce
- Dünya Çocukların Olsa
- Ölümsüz Ece
- Parbat Dağının Esrarı
- Tuna'dan Uçan Kuş
- Midos Kartalının Gözleri
- Akgüvercin ile Yeşilsalkım'ın Aşk
- Gök Yüzündeki Mor Bulutlar
- Ganga
- Akıllı Pireler
- Işın Çağı Çocukları
- Gizemli Güvercin

2.5.3.4. Öykü kitapları

- Duvardaki Gölgeleler
- Yüce Kim Biliyor musunuz?
- Ece Abla Oluyor
- Anneler Çocuklarını Çok Sever
- Kıskanç Bebekler
- Ah Şu Televizyon
- Ece Yazar Olmak İstiyor
- Annem Beni Seviyor mu?
- Ece'nin Kardeşi Doğdu
- Ece'den Mektup Geldi
- Ece'nin Turist Arkadaşları
- Çok Gülünç Bir Şey Oldu
- Ece Kümese Girip Bitlendi
- Ece Okula Başladı
- Ece Yüce ile Nasıl Baş Edecek?
- Ece'nin Çorapları Çok Gülünç

- Yüce Nasıl Kanatlandı?
- Öyle Eğleniyorum Ki!
- Ay Dede Kime Gülümsüyor?
- Ablalar Yaramazlık Yapar mı?
- Koş Cılız Koş
- Sibiryalı Kurnaz Tilki ile Karabey
- Kayıp Çocuğun Peşinde
- A Takımı Cılızımın Başı Dertte
- A Takımı Doğuyor
- A Takımı ile Veda Şenliği
- A Takımı İz Sürmeyi Öğreniyor
- A Takımı Köpek Otelinde Dönen Dolaplar
- Astronot Köpek Laika'nın Anısına
- Çok Bilmiş Kahraman Oluyor
- Leylek Karda Kaldı

2.5.3.5. Dilimize Uyarladığı Yabancı Kitaplar

- Ayşegül Dizisi

2.5.3.6. Yurt Dışında Yayımlanan Eserleri

- Geride Kalanlar
- Sık Dişini
- Ebem Kuşağı
- Yılan Nine
- Dünya Çocukların Olsa
- Yurdumu Özledim
- Geriye Dönenler
- Mo'nun Gizemi 2
- Fadiş
- Leylek Karda Kaldı

2.5.3.7. Gezi Kitapları

Yazar, 1970 Yılından beri eşiyle birlikte dünyayı gezmekte olup bu yerleri okuyucularıyla da paylaşmakta, gezi notlarını kitap haline getirdiğini belirtmektedir. Gezileri sırasında elde ettiği özgün fotoğraflarla birlikte gezi coşkusu, gezide edindiği ilginç bilgi, deneyim ve kültür birikimini okuyucularına aktarmaktadır. Yazarın gezi kitaplarının bir bölümü, Türkçe ve sosyal bilgiler derslerini bütünleyen kaynak kitaplar olarak değerlendirilmektedir.

- Kaf Dağı'nın Ardına Yolculuk (Singapur, Bangkok, Pattaya, Manila, Hong Kong, Japonya, Kore ve bu ülkelerin yakın çevrelerine yapılan, gezi izlenimleri.)
- Okyanuslar Ötesine Yolculuk (Güney Amerika'da Venezüella, Peru, (Machapichu, Lima, Cusco), Arjantin, Brezilya, vIguazu Şelaleleri, Paraguay.)
- Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk (1990) (Amerika Birleşik Devletleri gezisi, Los Angeles, San Francisco, Las Vegas, Miami, Orlando, New York)
- Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk (1990) (Çin Halk Cumhuriyeti gezi izlenimleri. Ürümçü, Xian, Pekim, Şanghay, Hong Kong ile bu kentlerin yakın çevreleri)
- Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk (1991) (Sidney, Melbourne, Kamberra, Hamilton Adaları.)
- Kenya'ya Yolculuk (1993) (Kenya'daki Safari bölgelerinde yapılan yolculuk özgün fotoğraflarla sunulmaktadır.)
- Güney Pasifik Adaları'na Yolculuk (2002) (Sidney, Yeni Zelanda, Okyanusya, Bay adaları Aucland, Tauranga, Ha'amonga Trilithon, Samoan adaları, Apia, Fransız Polinezya'sı, Bora Bora ,Moorea, Tahiti)
- Mısır'a Yolculuk (Tüm Mısır'ı kapsayan gezide edinilen izlenimleri içeriyor. Kahire, Asuvan, Lüksor, Karnak, Krallar Vadisi ve tümüyle Nil kıyılarındaki tapınakları içeren bu yolculuk da özgün fotoğraflarla sunulmaktadır.)
- Meksika'ya Yolculuk (Meksika'da Meksiko, Taxco, Akapulco, Cankun ve Yukatan, Aztek, Maya Ören yerlerinde yapılan yolculuk izlenimleri.)
- Tüm Zamanların Gözdesi Hindistan'a ve Nepal'e Yolculuk (Delhi, Jaipur, Varanasi, Agra, Tacmahal, Nepal, Katmandu gezi izlenimleri.)

- Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika ve Patagonya'ya Yolculuk (Arjantin, Uruguay, Montevideo, Antartika, Patagonya, Şili)

2.5.3.8. Anı-Deneme

- Cumhuriyet Dönemi Çocuk ve Gençlik Öyküleri Seçkisi 1
- Cumhuriyet Dönemi Çocuk ve Gençlik Öyküleri Seçkisi 2
- Yüzler ve Sözler

2.5.4. Ödülleri

Gülten Dayıoğlu edebiyat hayatına başladığı dönemden günümüze değin pek çok ödül almıştır. Ülke çapında, değişik tarihlerde yapılan araştırmalar da üç kez Türkiye’de en başarılı ve en çok okunan çocuk ve gençlik kitaplarını yazan edebiyatçı olarak seçilmiştir. Dayıoğlu’na layık görülen ödüllerin bazıları aşağıda sıralanmıştır:

- “Gülten Dayıoğlu'nun ilk ödülü 1964-1965 yıllarında Cumhuriyet Gazetesi tarafından düzenlenen yarışmada Döl adlı eseriyle aldığı Yunus Nadi Öykü Ödülü'dür.
- Leylek Karda Kaldı adlı eseriyle 1974-1975 Arkın Çocuk Edebiyatı Öykü Ödülü’nü,
- Güzel Hanım adlı eseriyle 1974-1975 Arkın Çocuk Edebiyatı Masal Ödülü’nü almıştır.
- Dünya Çocukların Olsa isimli kitabı 1984 George Orwell yılında Alman Yayıncılar Birliği Tarafından, dünya çapında yapılan “Gençliğe Yarın Umudu Veren Üç Yüz Kitap” seçkisinde yer aldı.
- Gül Gelin isimli eseri 1987 yılında Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Koç Vakfı Öykü Ödülü’ne,
- Kaf Dağının Ardına Yolculuk eseri yine 1987’de Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Çocuk Edebiyatı Ödülü’ne layık görülmüştür.
- 1988 yılında TRT Onuncu Uluslararası 23 Nisan Çocuk Şenliğine, çocuk kitapları yazarı sıfatıyla onur konuğu olarak davet edilen Gülten Dayıoğlu şenlik

etkinlikleri sırasında, Başbakan ve TRT Kurumu tarafından onur plaketiyle ödüllendirilmiştir.

- Parbat Dağının Esrarı adlı eser ise 1989 İzmir Büyükşehir Belediyesi Çocuk Romanı Ödülü, 1990 Altın Kitaplar Ödülü, 1991 Çocuk Vakfı Çocuk Edebiyatı Ödülü olmak üzere üç ödül birden almıştır.

- 13 Kasım 1995 tarihinde Kütahya Gazeteciler Cemiyeti Onur Üyeliği ve Basın Onur Kartı ile ödüllendirilmiştir.

- Kasım 1995 tarihinde Kültür Bakanlığı tarafından düzenlenen Eflatun Cem Güney Çocuk Kitapları Yarışmasında Nazan Erkmén'in çizimleriyle ortak oluşturduğu çocuk kitaplarıyla mansiyon ödülü almıştır.

- 13 Kasım 1995 tarihinde doğum yeri olan Kütahya'nın Emet ilçesinde bir caddeye "Gülten Dayıoğlu" adı verilmiştir.

- 12-18 Eylül 1996 tarihlerinde İstanbul'da yapılan 13. Bilişim Kurultayı tarafından bilişime katkıları nedeniyle Teşekkür Belgesi verilmiştir. Ödül olarak yaşam boyu yararlanabileceği bir internet kanalı armağan edilmiş, Prizmanet firması tarafından internette Gülten Dayıoğlu adına bir sayfa (<http://www.gultendayioglu.com>) açılmıştır.

- 1998 yılında çağdaş bir Türkiye için mesleğine ve topluma yaptığı katkılar göz önüne alınarak, Cumhuriyetimizin 75. yılında yapılan Sabah Gazetesi Dergi Grubundan, Mimoza'nın açtığı "Yetmiş Beş Başarılı Türk Kadını anketi sonucunda ortaya çıkan "Yetmiş Beş Başarılı Türk Kadını" listesinde yer almıştır.

- Mart 1999'da Kütahya Ticaret ve Sanayi Odasının, 73. Kuruluş yıldönümü nedeniyle verilen "Sanata Katkı" onur plaketiyle ödüllendirilmiştir.

- 1999-2000 Uluslararası Andersen Gençlik ve Çocuk Yayınları Yarışmasına "Türkiye Adayı" olarak seçilmiştir.

- 11 Kasım 2000 tarihinde, Tüyap Kitap Fuarında düzenlenen bir törenle, Türkiye Edebiyatçılar Derneği onur ödülü aldı.

- 23 Nisan 2001'de Çocuk Edebiyatı ve Sanatçılar Birliği tarafından "Çocuk Edebiyatı Yaşam Boyu Hizmet Ödülü" verildi.

- 2002 yılında Türkiye Edebiyatçılar Birliği Hizmet Onur Ödülü ile ödüllendirildi.

- 12 Kasım 2002'de Kütahya SSK Kütahya Çocuk Hastanesi'ne Gülten Dayıoğlu adı verildi.

- 2003'te Kırkıncı Sanat Yılı, çeşitli gazete, dergilerde yayımlanan yazılar ve başta TRT olmak üzere, özel televizyon kanallarında yapılan program ve oturumlarla kutlandı. Yapı Kredi Yayınları tarafından 4 Şubat 2003'te sanatının kırkıncı yılı nedeniyle Çocuk ve Gençlik Edebiyatı oturumu düzenlendi.

- Ülke çapında, değişik tarihlerde yapılan anketlerle üç kez, Türkiye'de en başarılı ve en çok okunan çocuk ve gençlik kitapları yazarı seçildi.

- 1997 yılında TÖMER tarafından yapılan En Başarılı Çocuk Kitabı Yazarı araştırmasında Gülten Dayıoğlu birinci seçildi.

- 2004-2005 sürecinde, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilk ve orta öğretim okullarının Türkçe ve Edebiyat öğretmenlerinden, çocuk ve ilk gençlik edebiyatında en çok okunan yazar ve tercih edilen eserlerin, tercih oranlarına göre listesi istenmiştir. Bu çalışma sonucunda MEB Yayınlar Dairesi Başkanlığı'na ulaştırılan 12519 veri değerlendirilerek, ülke çapında en çok okunan eser ve yazarların sıralaması yapılmıştır. Bu sonuca göre yaşayan yazarlar sıralamasında Gülten Dayıoğlu birinci sırada yer almıştır. Hayatta olmayan yazarların birincisi ise Ömer Seyfettin'dir.

- Mart 2008'de Türkiye Kütüphaneler Birliği tarafından internet ortamında yapılan araştırmalar sonucunda Gülten Dayıoğlu “En Başarılı Çocuk Kitapları Yazarı” seçildi. Ankara'da düzenlenen törenle yazara teşekkür plaketi verildi.

- Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi ve Okul Kütüphanecileri İstanbul Grubu tarafından, Gülten Dayıoğlu'na, hem kırk beşinci sanat yılını kutlamak için hem de kütüphanelere ve kütüphaneciliğe yaptığı katkılar nedeniyle “Onur Ödülü ve Onur Üyeliği” verilmesi kararına varıldı. 22 Aralık 2008 tarihinde, ödül plaketleri Yapı Kredi Sermet Çifter Salonu'nda düzenlenen törenle yazara sunuldu.

- Kabataş Lisesi ve Kabataşlılar Derneği tarafından yapılan bir seçimle “Behçet Necatigil Edebiyat Onur Ödülü'nün Gülten Dayıoğlu'na verilmesi kararına varıldı. Oybirliğiyle alınan bu karar sonrasında, 14 Ocak 2009 günü yapılan törenle onur ödülü Gülten Dayıoğlu'na sunuldu” (Tozlu,2010).

2.6. İlgili Yurt İçi Araştırmalar

Bu bölümde Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitapları üzerine yapılan yurt içi araştırmalara yer verilmiştir.

Akkaya, Çinpolat ve Tekşan'a (2016) ait "Gülten Dayıoğlu'nun Gezi Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme" araştırma makalesi, bilgilendirici/öğretici metin türleri arasında yer alan gezi türünün çocuk gelişimine katkısı, Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitaplarının taşıması gereken nitelikler ve çocuklara sağlayacağı katkıları ortaya koyan bir çalışmadır.

Kaya'nın (2023) "Çocuklara Farklı Coğrafyalara Tanıtan Bir Yazar: Gülten Dayıoğlu" adlı makalesinde, çocuk edebiyatının önde gelen isimlerinden biri olan Gülten Dayıoğlu'nun gezi türündeki eserleri sosyal bilgiler ve coğrafya derslerinde kullanılmasının faydaları ve çocuk edebiyatında bir gezi yazısında bulunması gereken özelliklere sahip olma durumu ortaya konulmaktadır.

"Sosyal Bilgiler Öğretiminde Gezi Yazılarından Yararlanma: Gülten Dayıoğlu'nun Gezi Yazıları Örneği" (Kaya ve Ekici, 2015) adlı araştırma, sosyal bilgiler dersi özelinde öğretim sürecinde çeşitli edebi ürünlerden yararlanılmasının önemini dile getirmektedir. Çalışmada özellikle bu edebi türlerden gezi yazılarının sosyal bilgiler öğretimindeki işlevselliği değerlendirilmekte, gezi yazılarından yararlanılarak öğrencilerin hayal güçleri, yaratıcılıkları, genel kültür bilgi ve becerilerinin geliştirilebileceği üzerinde durulmaktadır.

Tozlu' ya (2010) ait "Gülten Dayıoğlu'nun Eserlerinde Temalar" adlı yüksek lisans tezi, dünya ve ülkemizde çocuk edebiyatı ve bu alanın nasıl bir gelişim gösterdiğini anlatan, bir çocuk edebiyatı yazarı olarak Dayıoğlu'nun eserlerini kaleme alırken ele aldığı temalar hakkında bulguları ortaya koyan bir çalışmadır.

Kılıç'ın (2022) "Keşfedilmeyi Bekleyen Coğrafyalar: Gülten Dayıoğlu'nun Gezi Yazarlığı" adlı makalesi, çoğunlukla yurt dışına gerçekleştirdiği gezilerinden elde ettiği izlenimleri, kendine özgü samimî ve içten üslubu ile aktaran Gülten Dayıoğlu'nun eserleri biçim ve içerik yönünden incelenerek diğer edebi türlerle bağlantısı üzerinde durulmuş, günümüz yazarları çerçevesinde de gezi türünün nasıl ele alındığı tartışılmıştır.

2.7. İlgili Yurt Dışı Araştırmalar

Bu bölümde gezi kitapları üzerine yapılan yurt dışı araştırmalarına yer verilmiştir.

Basumatary'e (2018) ait "Importance of travel writing in literature. International Journal of Advance Research, Ideas and Innovations in Technology" adlı makalesinde bir edebiyat türü olarak gezi yazısı yazarlığının insanlığın gelişimine katkısı incelenmiştir. Gezi yazıları sayesinde insan psikolojisinin olumlu yönde etkilendiği ve bunun sonucunda hazırlanan gezi yazılarına dair başkalarına benzer bir seyahate çıkma ve "gezi yazılarından edindikleri bilgileri" ilk elden deneyimleme konusunda ilham vermesi haricinde yolculuk ve yeni toprakların keşfine ilişkin gezi anlatılarının edebiyatta gezi yazısı türünün gelişmesine nasıl olumlu etkileri olduğu ve edebiyat alanında yeni bir tür olarak gezi yazısının ne gibi olumlu etkilere sahip olduğu ortaya konmuştur.

"Voyage et écriture: penser la littérature autrement. Algérie: Synergies Algérie" (Benachour, 2008) adlı makalede gezi yazıları, gezilen yerlerin basit bir tanımın ötesinde, gezilen şehrin, ülkenin ayırt edici yönlerinin açıklandığı özel bir tür olarak ifade edilir. Özellikle edebiyat alanında gezi türünün önemi sorgulanmaktadır. Gezi yazıları ve edebiyat arasındaki bağlantı bu makale ile sorgulanmaktadır. Çünkü makalede de ifade edildiği gibi seyahat etme ve bu seyahatlerin yazıya aktarılması ve bu yazılarında başkaları tarafından okunabilmesi, insan yaşamının her döneminde eğitici bir unsur olarak kullanılabildiğini göstermektedir. Bu sebeple de insanı etkileyen bir tür olarak gezi yazılarına dair görüşler bu çalışma ile ortaya konmaktadır. Rajbongshi'e (2023) ait "Assamese Travel Literature Trend, Classification and Characteristic" adlı çalışmada gezi edebiyatının gezi sonrası yaşanan, görülen olay ve durumların paylaşılma ihtiyacından doğduğu dile getirilir. Temel olarak, insan varlığı ile gezi edebiyatı tarihinin paralel olduğunu dile getiren yazar, gezi edebiyatının amacının farklı kültürleri araştırmak ve bu kültürleri tanıtmak olduğunu bu araştırma ile ortaya koyar.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Çalışma, nitel bir araştırmadır. Bu tür araştırmalar algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Temel nitel araştırma özelliği gösteren bu çalışmada, verilerin toplanmasında doküman analizi ve görüşme gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Dokümanlardan elde edilen verilerin incelenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Görüşme tekniği, araştırmacının katılımcıların hayatına dair sorular sorarak araştırılması yapılan bir konu hakkında veri toplandığı bir nitel araştırma tekniğidir. Bu teknik, genellikle yüz yüze ve daha az yaygın olmakla birlikte telefon, zoom vb. internet aracılığıyla uygulanabilir. Araştırmacı ve katılımcı arasında belli düzeyde etkileşimin olduğu bir nitel araştırma tekniğidir (Yıkıms, 2020).

3.2. İncelenen Dokümanlar ve Çalışma Grubu

Araştırmanın birinci aşamasında doküman incelemesi yapılmış ve doküman olarak Gülten Dayıoğlu'na ait 11 gezi kitabının tamamı kullanılmıştır. Çalışmanın ikinci aşamasında ölçüt örnekleme doğrultusunda oluşturulan çalışma grubu ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunu Muğla ili Milas ilçesinde görev yapmakta olan, çalışmaya gönüllü katılan, inceleme konusu yayımları okuyan/okutan Türkçe öğretmenleri ve ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Ulaşılabilirlik ve doygunluk temel

alınarak yapılan görüşmelerde görüşülen öğretmen sayısı 10, öğrenci sayısı 15'tir. Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilere Ait Demografik Özellikler

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Sınıf
Ö1	14	E	8
Ö2	12	E	6
Ö3	12	K	6
Ö4	15	E	8
Ö5	15	E	8
Ö6	12	K	6
Ö7	13	K	7
Ö8	12	K	6
Ö9	14	K	8
Ö10	15	K	8
Ö11	13	K	6
Ö12	14	K	8
Ö13	15	K	8
Ö14	12	K	5
Ö15	12	E	6

Tablo 2. Öğretmenlere Ait Demografik Özellikler

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Sınıf
Ö1	38	K	6
Ö2	29	K	5
Ö3	51	K	7
Ö4	25	E	8
Ö5	29	E	7
Ö6	60	K	8
Ö7	32	K	7
Ö8	28	K	6
Ö9	50	K	8
Ö10	28	K	5

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın birinci aşamasında veriler, Dayıoğlu'na ait “Kafdağı’na Yolculuk”, “Okyanuslar Ötesine Yolculuk”, “Bambaşka Bir Dünya Amerika’ya Yolculuk”, “Efsaneler Ülkesi Çin’e Yolculuk”, “Kangurular Ülkesi Avusturalya’ya Yolculuk”, “Kenya’ya Yolculuk”, “Mısır’a Yolculuk” ve “Meksika’ya Yolculuk”, “Tüm Zamanların Gözdesi Hindistan'a ve Nepal'e Yolculuk”, “Güney Pasifik Adalarına Yolculuk”, “Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika Patagonya’ya Yolculuk” adlı toplamda on bir gezi yazısı kitabından elde edilmiştir. İkinci aşamada yapılan görüşmeler için sorumlu araştırmacı tarafından uzman görüşleri alınarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formları öğrenciler için 13, öğretmenler için 12 sorudan oluşturulmuştur. Sorular genel olarak gezi yazılarının özelliklerini bilme, türün örneklerini okuma durumu ve türe ilişkin değerlendirmeleri kapsamaktadır. Aynı zamanda gezi yazıları özelinde Gülten Dayıoğlu’nun Türkçe öğretmenleri ve ortaokul öğrencileri arasında tanınma durumu da sorgulanmıştır. Görüşme, cep telefonu ile kayıt altına alınmış, her bir görüşme sonrası kayıt içeriği bilgisayar ortamında yazılı hale getirilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerini toplayabilmek için öncelikle kuramsal altyapıyı açıklayabilmek ve çocuklara yönelik gezi yazılarının taşınması gereken özellikleri belirleyebilmek için kaynak taraması yapılmıştır. Gülten Dayıoğlu’nun çocuklar için yazmış olduğu gezi kitaplarının tamamı kitabevlerinden temin edilmiştir. Gezi kitapları alan kaynakları üzerinden belirlenen özelliklere uygunluğu açısından incelenmiştir. Çalışma esnasında sırasıyla kaynakları temin etme, okuma, fişleme ve değerlendirme işlemleri yapılmış, inceleme sonrasında veriler sınıflandırılmıştır. İkinci aşamada Türkçe öğretmenleri ve öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır. Çalışma grubunun oluşturulması sürecinde öğretmenlere ve öğrencilere araştırma amacı açıklanıp gönüllülük esasına dayalı olarak çalışma grubuna dâhil olmaları sağlanmıştır.

Katılımcılardan randevu alabilmek için WhatsApp üzerinden iletişime geçilmiş, uygun gün ve saatleri belirlenerek görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiş ve öğrenci görüşmeleri yaklaşık 15 dakika, öğretmen görüşmeleri ise 10 dakika sürmüştür. Araştırmada sorumlu araştırmacı tarafından uzman görüşleri alınarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış, görüşme cep telefonu ile kayıt altına alınmış, her bir görüşme sonrası kayıt içeriği bilgisayar ortamında yazılı hale getirilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışmanın birinci aşamasında araştırmanın dokümanları incelenmiş ve veriler betimsel analizle çözümlenmiştir. Betimsel analizde veriler önceden belirlenen kategorilere göre özetlenir ve yorumlanır. Temel amaç, var olan durumu doğrudan aktarmak ve tanımlamak, verileri düzenli ve yorumlanmış bir şekilde sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). İnceleme yapılırken alan kaynaklarında yer alan gezi yazılarına ait özellikler ve çocuklar için yazılan gezi yazılarında dikkat edilmesi gereken temel özellikler belirlenerek kategoriler oluşturulmuştur. Belirlenen kategoriler/özellikler çerçevesinde Gülten Dayıoğlu'nun 11 gezi kitabı incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci aşamasında Türkçe öğretmenleri ve ortaokul öğrencileriyle yapılan görüşmelere ait veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlayabilmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplardaki ortak ve farklı noktalar belirlenmiş, veriler ilgili tema altında düzenlenip kategorize edilmiş ve yorumlanarak sunulmuştur. Elde edilen veriler sayı ve yüzdelikle ifade edilmiş, katılımcıların (Türkçe öğretmeni ve öğrencilerin) cevaplarından örneklerle yer verilerek araştırmanın geçerliliği arttırılmıştır. Bu çalışmada kullanılan formun ön uygulaması Muğla ili Milâs ilçesinde görev yapmakta olan iki Türkçe öğretmeni ve iki ortaokul öğrencisi ile gerçekleştirilmiş ve sonrasında formda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Nitel araştırmanın inandırıcılığını (iç geçerliğini) sağlamak için görüşme ve kategorilerin metinleri nitel araştırmalarda deneyimli bir uzman tarafından incelenmiştir. (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

BÖLÜM IV

BULGULAR

Gülten Dayıoğlu dünyanın dört bir yanına gerçekleştirdiği -Asya, Afrika, Avustralya, Kuzey Amerika ve Güney Amerika olmak üzere toplamda beş kıtada- gezileri sonucunda çocuklar için on bir kitaptan oluşan bir gezi yazısı serisi kaleme almıştır. Dünyanın büyük bir bölümünü gezmiş, gezip gördüğü şehirlerin; dillerini, dinlerini, kültürlerini, doğrudan tecrübe etmiş, tecrübelerinden de uygun gördüklerini okuyucularıyla paylaşmıştır. Bu paylaşımlarda bulunurken okuyucu kitlesi olarak seçilen çocuklar göz önünde bulundurulmuştur. Çalışmanın bu bölümünde öncelikli olarak Dayıoğlu'na ait gezi yazısı kitapları, türün özellikleri açısından incelenmiş, ardından konuya ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerine yer verilmiştir.

4.1. Gülten Dayıoğlu'nun Gezi Kitaplarının Gezi Yazılarında Bulunması Gereken Özellikler Açısından İncelenmesi

Çalışmada, kaleme aldığı çocuk kitapları ile geniş kitlelere ulaşmayı başarmış bir çocuk edebiyatı yazarı olan Gülten Dayıoğlu'na ait gezi kitapları, çocuklar için yazılmış gezi kitaplarında bulunması gereken özellikleri taşıma durumu açısından incelenmiştir. Tespit edilen özellikler/elde edilen veriler örnekler üzerinden sunulmuş, veriler sunulurken kitapların ilk basım yılı dikkate alınmıştır.

4.1.1. Çocuklar İçin Yazılan Bir Gezi Yazısında Öncelikle Gezi İçin Çocukların İlgi ve Merakını Çekebilecek Bir Yer Seçilmelidir

Çocuklara yönelik gezi yazılarında yazarın öncelikle dikkat etmesi gereken husus, anlatılacak olan yerin seçimidir. Yazardan özellikle çocuklar için yazması sebebiyle gezilecek yeri seçerken daha dikkatli ve titiz olması beklenmektedir. Çünkü seçilen yer, çocuğun kitabı okumayı tercih edip etmemesinde belirleyici bir unsur olacaktır. Eser için seçilen gezi yeri, çocukların ilgisini çekebilecek, merak ettikleri, gezip görmek istedikleri ya da bilgi aldıklarında ilgilerini çekebilecek bir yer konumunda olmalıdır. Çocuklar, metni okurken heyecanlanmalı, merak ettiği konularda bilgi alarak kitabı bitirdiğinde bilgi alma ihtiyacını karşılayabilmelidir. Bu özellik doğrultusunda Dayıoğlu'nun gezi kitapları incelendiğinde, gezilerin yurt dışına yapıldığı, eserlerde pek çok yabancı ülkenin konu edildiği görülmektedir. Yazarın gezilecek ülkenin merak uyandıracak özelliklerini kitaplarının adlarına yansıtmış olması (Kafdağı'nın Ardına Yolculuk, Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk, Okyanuslar Ötesine Yolculuk, Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk, Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk, Gizemli Buzullar Kıtası Antartika ve Patagonya'ya Yolculuk) da dikkati çekmektedir. Dayıoğlunun, çocuğu okuyacağı eser için heyecanlandırabilecek dikkat çekici girişler yaptıktan sonra geziye başladığı görülmektedir. Aşağıda eserlerin girişlerinden örnekler yer almakta ve gezilen mekânlar açıklanmaktadır.

Kafdağı'nın Ardına Yolculuk (1987)

...Uzakdoğu denince hep KAFDAĞI'NIN ARDI sözleri dolandır dilime. Sanıyorum, çocukluğumda dinlediğim doyumsuz masalların etkisi var bu çağrışımda. Yıllar yılı hiç geçit vermeyen Kafdağı'nı aşır Uzakdoğu'daki gizemli dünyayı görme düşleri kurdum. Ve bir gün, düşlerim gerçekleşiverdi. (Dayıoğlu, 1987: 1)

Kafdağı, özellikle masallarda kendine yer bulmuş olağanüstü bir mekân olarak karşımıza çıkar. Nâzimâ (2018) ve Erdoğan'ın (2023) ifadeleri ile Kafdağı ile ilgili kaynaklarda yer alan ortak düşünce; “dünyanın ucu sayıldığı ve ötesinin meçhul olduğudur.” Birçok efsaneye de konu olan Kafdağı, Şemseddin Sami'ye göre ise “Kafkas silsile-i cibâinden başka bir şey değildir. Bir ucu Hazar Denizi'ne uzanan dağlardandır.”

Ayrıca Elburz olarak adlandırılan dağın geçmişte Kafdağı olarak bilindiği ve İran mitolojisinde ‘Ankâ ve Sîmurg denilen kuşun da yaşadığı yer olduğu” belirtilmektedir. Bu bakımdan gizemli bir dağ olan Kafdağı’nın eserde kullanılması çocukların ilgisini çekebilecek bir özellik olarak değerlendirilebilir.

Dayıoğlu, Kafdağı’nı mistik özelliklerinden ziyade var olan mekânların tasvirinde kullanmış, ondan çocuğun merakını çekebilecek, onu kitabı okumaya teşvik edecek bir unsur olarak yararlanmıştır. Yazarın şu sözleri bu durumu ortaya koymaktadır; “Bugüne değin, yabancı ülkelerde pek çok gezi yaptım. Mısır dışında hiçbir gezi beni Uzak Doğu gezisi kadar etkilemedi. Yola çıkarken, sanki uçakta değil de Zümrüdianka kuşunun kanatlarındaydım.” (Dayıoğlu, 1987) Yazar eserinde Kafdağı kavramı ile Uzakdoğu ülkeleri olan Singapur, Tayland, Filipinler, Japonya ve Kore’yi kastetmektedir.

Bambaşka Bir Ülke Amerika’ya Yolculuk (1990)

...Bugün hep birlikte tadına doyamayacağınız bir geziye çıkacağız. Amerika Birleşik Devletleri’ni doğudan vahşi batıya kadar bir güzel gezeceğiz, Mike ailesinin yaşadığı Disneyland’de sevimli ve akıllı yunusların, korkunç köpek balıklarının, dev balinaların (Sev World) ve yirmi birinci yüzyılın düşsel dünyasını dolaşacağız. Bu arada Hollywood’a gidip Universal stüdyolarını gezeceğiz. Aktivistler ile tanışacağız film çekimlerini izleyeceğiz Kara Şimşek adlı akıllı arabaya binip resimler çekileceğiz. Başta Uzay Yolu olmak üzere sevdiğiniz birçok filmin çekildiği setleri göreceğiz. Bin bir çeşit film hilesinin birlikte öğreneceğiz ve öylesine şaşıracağız ki! ...Evet benimle Amerika Birleşik Devletleri’nin gezmeye gelerseniz sizlere daha sonra olanları ve buna benzer öteki serüvenlerimizi de anlatacağım. (Dayıoğlu, 1990: 5-6).

Yazar, her gezi kitabında olduğu gibi Amerika seyahatine başlarken de çok heyecanlı ve meraklı olduğunu okurları ile paylaşmaktadır. Okurlarına Amerika’ya gittiğinde neler göreceklerini ve orada yaşayabilecekleri serüvenleri anlatarak okuru meraklandırmakta ve kitabı okumaya isteklendirmektedir.

Okyanuslar Ötesine Yolculuk (1990)

...Sizlere bu kitapta, Güney Amerika'ya yaptığım görkemli geziyi tüm ayrıntıları ile anlatacağım benimle birlikte oralara gitmiş gibi olacaksınız kitabı okurken gezi sırasında duyumsadığım sevince neşeye coşkuya korkuya ülküye şaşkınlığı ve ölçüsüz mutluluğa da ortak olacaksınız.

...Kızılderililerin korkunç maskelerini takarız. Lamalara bineriz, Kızılderililerle Tarzanca konuşur, onlarla dost oluruz. Sonra bu yeni dostlarımızla anı resimleri çektiririz. Bir Kızılderili bebek, anasından dişleri çıkmış olarak doğarsa, ne olur biliyor musunuz? Peru'nun dünyaca ünlü büyücüleri ilginizi çeker mi? Papağanların öfkelenince köpek gibi insanı ısırıp etini kopardığını duymuş muydunuz? İnsanların ağızlarından düşmeyen çikletin ana maddesi, Güney Amerika'dan geliyor. Patatesin, domatesin, mısırın ana vatanı tanımak istemez misiniz? (Dayıoğlu, 1990: 7-9).

Yazar, gezdiği yerleri okurlarıyla paylaşmanın verdiği mutluluğu her zaman ifade etmektedir. Çocukların dilinden anlayan, onların dünyasına seslenen biri olarak yazarın, Güney Amerika gezisinden bahsederken onları heyecanlandırıp, meraklarını cezbedecek noktaları iyi bilerek cümlelerine başladığı, Kızılderililer, lamalar, papağanlar ve daha pek çok maceranın, kitabın sayfaları arasında saklı olduğunu okuyucularına haber vererek onları heyecanına ortak etmeye çalıştığı sezilmektedir.

Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk (1990)

...Ortaokulda, Marco Polo'nun Çin gezisini yutar gibi okudum. Lisede, Amerikalı kadın yazar Pearl Buck'ın Çin'de geçen romanlarına sardım. Sonra, ünlü Çin düşünürü Konfüçyüs'ü merak ettim. Bir süre de onunla ilgili kitapları yalayıp yuttum. Ve Çin diyarı, burnumda tütmeye başladı. Hele Çin'de son yıllarda yapılan arkeolojik kazılar! Çin saraylarındaki dillere destan yaşamları gösteren filmler!... Sonunda düşlerim gerçekleşti. Eşimle birlikte Çin yollarına düştük. ...Acıları olduğu gibi sevinci, coşkuyu, iyilikleri, güzellikleri de insanlarla paylaşmak öylesine doyumsuz bir duygu ki! Bakalım birlikte çıktığımız bu Çin gezisi sizleri de benim kadar sevinçli, coşkulu ve mutlu kılacak mı? (Dayıoğlu, 1990: 6).

Yazar burada okuyucusuna, Çin'e yaptığı geziyi aslında çocukluğundan beri yapmak istediğini ve sonunda bu dileğini gerçekleştirdiğinden bahseder. Bu çocuklar hyaline okuyucularını da dâhil eden yazar, çocukları birlikte bir serüvene çıkmaya davet eder.

Her gezi kitabında yaptığı gibi Çin gezisini anlatmaya başlamadan önce okuyucusuna bu kitabı okumaları halinde nelere sahip olacaklarını, neleri okurken görebileceklerini, nerelerde gezeceklerini anlatır. Burada da yazar; Çin'in tarihini, kültürel mirasının izlerini, saraylarını, Konfüçyüs'ü anlatacağını söyler. Çocuğu bu geziye karşı meraklandırır.

Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk (1991)

...Avustralya'da yıllardır merak edip durduğum bir kıtaydı. Avustralya'ya turistik gezi düzenlendiğini öğrenince, hemen konuyla ilgilenmeye başladım. Ne var ki bu kıtaya gitmek isteyen gezgin sayısı öylesine azdı ki! Geziyi düzenleyen acente, az kalsın Avustralya turundan vazgeçecekti.

...İnsanlar Avustralya'yı neden merak etmiyorlar?" diye dertlendim. Ama sonunda gereken sayıda gezgin bir araya geldi. Yolculuk gerçekleşti. (Dayıoğlu, 1991: 12-13).

Yazar, bu geziye çıkmanın, onun için önemli olduğundan bahseder. Avusturalya, her zaman merak edip gezmeyi düşündüğü bir ülkedir. Bu sebeple de orada öğrendiklerini, gördüklerini okuyucuları ile paylaşmak istemiştir. Ancak yazarında belirttiği gibi neredeyse iptal olacakken son anda yeterli sayıda turist toplanıp gezi gerçekleştirilmiştir. Yazar bu durumu eleştirmiş ve gezdiği Avustralya'yı anlatarak, Kangurular Ülkesi Avusturalya'ya Yolculuk kitabını ortaya çıkarmıştır.

Kenya'ya Yolculuk (1993)

...Her gezi öncesinde olduğu gibi bu kez yine, gideceğimiz yerle ilgili araştırmalar yapmaya giriştim. Çeşitli kaynaklardan Kenya ile ilgili bilgiler edinmeye çalıştım. Haritada gezeceğimiz yerlerin konumlarını inceledim. Bu sırada, gezilecek

yerlerin, deniz yüzeyinden iki-üç bin metre yükseklikte olduğunu öğrendim. Kimi yelled Aralık-Ocak ortalaması 35 dereceyi buluyordu.

...Seven ve meraktan, içim içime sığmıyor ama bir o kadar da kaygılar kaplıyor benliğimi. Safari sırasında gidilecek yolların çok bozuk olması, deniz yüzeyinden yüksekliğin fazlalığı, zehirli böcekler ve sarı humma korkusu, içimi kemiriyor sürekli... (Dayıoğlu, 1993: 8-9).

Yazar, geziye çıkmadan önce Kenya ile ilgili bilgiler topladığından bahseder. Geziye dair neler yapabileceklerine dair fikir oluşturur.

Gezinin aslında çok heyecanlı ve güzel olacağından bahseden yazar, aynı zamanda bazı riskleri olduğundan da okuyucusuna bahseder. Sarıhumma, zehirli böcekler gibi pek hoşlanılmayacak riskler olsa da yazar bu gezi için son derece heyecanlı ve mutludur. Kenya'ya gidip orada safari yapmak, çeşitli hayvan ve bitki popülasyonları ile tanışmak yeni yeni bilgilere sahip olmak yazar için önemlidir. Bu sebeple de bu geziye çıkılması onun için zor değildir.

Mısır'a Yolculuk (1994)

...Mısır'ı 15 yıl önce görmüştük. Ancak ben daha o zamanlar, gezi coşku mu, okuyucularıyla paylaşmak bilincinde değildim. Şimdi bu geziyi birlikte yaşayacağız.

Yol hazırlığı sırasında, çantama koyduğum ilk şey teybim oldu. Eşim de hemen fotoğraf makinesiyle video kamerasını ortaya çıkardı.

Mısır, gerçekten, bir değil birçok kez görülmeye değer bir ülke çünkü, tarihsel kalıntılar yönünden öylesine görkemli bir zenginlik zenginliğe sahip ki... (Dayıoğlu, 1994:7).

Yazar, Mısır gezisinden bahsederken daha önce buraya geldiğinden ama yazmak ve okuyucularına anlatma bilincinde olmadığından, hazırlıksız olduğundan bahseder. Ancak bu seferki gezisi için hazırlandığından ve bu sadece bir kez görülmeye anlatılamayacak bir medeniyeti her şeyi ile okuyucusuna aktarma isteğinde olduğunu belirtir.

Meksika'ya Yolculuk (1995)

...Haydi gelin, hep birlikte, Meksika'ya gidelim Maya ve Aztek uygarlıklarının beşiğinde, yüzyıl yüzlerce yıl öncesine dalıp, tarihle bütünleşelim. Pek çok bilimsel esere, romana, filme, tiyatro oyununa vb.. konu olan, Maya ve Aztek kültürüyle zenginleşelim. Dünya uygarlığına olağanüstü eserler katıp, sonra da birdenbire yok olan Maya veya Aztek insanlarıyla özdeşleşmeye çalışalım. Onların kültürünü yakından inceleyerek, bugüne değin çözölememiş gizemlerin çözümünü sezinlemeye yoğunlaşalım. Kısacası, yeni yeni ufuklara kanat açalım.

Meksika'ya gitmek isteğini yıllardır içimde saklıyordum. Ölümsüz Ece adlı romanımı yazarken, Maya ve Aztek uygarlıkları ile ilgili bir araştırma yapmıştım... İşte bu araştırma sırasında, Maya ve Aztek kültürünün ışııyla gözlerim kamaşmıştı. Oralara gitmeyi, o zaman düşünmeye başlamıştım...

Sonunda düşlerim gerçekleşti... (Dayıoğlu, 1995: 9-10).

Yazar, Meksika gezisine dair görölmeye değeri pek çok unsurdan bahseder. Özellikle Meksika gezisinin Maya ve Aztek gibi kavim medeniyetlerin anlatılması olarak değerlendirir. Okuyucusunu tarihin keşfedilmeyi bekleyen, gizemli taraflarına götürmeyi amaçlar. Bu durum ise özellikle, keşfetme ve merak duyularının gelişmekte olduğu çocuklar için son derece görkemli ve gizemli bir hal almaktadır. Bu sebeple yazar her gezi yazısına başlamadan önce çocuğun, bu merak ve keşfetme duyularına seslenmektedir.

Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi (1996)

...Hindistan dendi mi, yüreğim hop ediyor. Sanki oraya gidersem, yaşamın bir başka boyutuna ulaşp, gizemli bir yaşam biçimine erişeceğim. Orada doyumsuz düşlere dalacağım. Ölçsüz coşkular yaşayacağım.

Dünyanın hemen hemen üçte ikisini gezmeme karşın, bir türlü Hindistan'a gitmeyi başaramamıştım. Demek ki, bugünü beklemişim. Hindistan'ı bu yaşimde, bugünkü yaşam görüşüm, bilgi birikim ve deneyimlerimle görüp, bu bilinçle solumam gerekiyormuş... (Dayıoğlu, 1996: 11).

Yazar, Hindistan için pek çok ülke gezip medeniyet gördüğünden ama bir türlü Hindistan'a gelemediğinden bahseder. Bu gezinin onun için son derece önemli

olduğundan bahseder. Okuyucusuna da Hindistan gezisinden, görkemli, rengarenk, Dünya'dan ayrılmış gizemli bir boyut olarak bahseder.

Güney Pasifik Adalarına Yolculuk (2002)

...Hindistan ve Nepal gezi kitabından bu yana, birbirimizden ayrı kaldık. Biz gezileri sürdürdük ama, gittiğimiz yerlerde, gezi kitabı yazma coşkusu duymadım. Bu yüzden de sizlerle gezi izlenimlerimi paylaşmadım. Sonunda özlem bitti. Şimdi sizleri, Okyanusya'ya davet ediyorum. Güney Pasifik Adaları ve Polinezya'da, ilkel kavimler, gizemli yaşamlar ve görkemli güzelliklerle buluşacağız. Gezi programını baştan vermeyeceğim. Ancak bu gezinin, Aşk Gemisi olarak adlandırılan, dünyaca ünlü transatlantiklerden birinde yapıldığını, belirtmekle yetineceğim. Bunun dışında her ülke, her liman, ayrı bir sürpriz olacak... (Dayıoğlu, 2002: 5)

Yazar, diğer kitaplarında yapmadığı bir şeyi bu kitabında yapmıştır. Okuyucularına anlatmaya değer bir gezi olana kadar bun anlatmadığından ama artık Güney Pasifik Adası'na yaptığı gezinin, buna değer olduğundan bahsetmiştir. Yazar, Polinezya ve Pasifik Adaları'na yaptığı bu geziyi anlatırken her zaman ki gibi çocukları meraklandırmaya, heyecanlandırmaya çalışmıştır. İlkel kavimlerden başlayıp doğanın güzelliklerinden, transatlantik ile yaptıkları uzun ama eğlenceli gemi yolculuğundan bahsetmiştir.

Gizemli Buzullar Kıtası Antartika ve Patagonya'ya Yolculuk (2006)

...İşte, yeniden karşı karşıyayız. Şimdi, yine çok büyük, çok görkemli ve gerçekten gizemli bir yolculuğa çıkıyoruz. Nereye gittiğimizi merak emery başladığınız değil mi? Hemen açıklayayım:

Güney Kutbu'na gidiyoruz. Bu kez, amansız fırtınaların, ozon deliğinden akıp gelen zehir yüklü ışınlıların hüküm sürdüğü gizemli basılar kıtası Antarktika'yı gezeceğiz. Yuzu ölçümü yaklaşık 14 milyon metre kare olan bu kıtada, ülkeler yok. Uluslar da yok. Antarktika'da öteki kıtalarda olduğu gibi sınırlarda bulunmuyor. Şimdi sizlere, bu göz kamacitic geziyi en başından; acı,

tatlı, gülünç, şaşırtıcı, düşündürücü ve ürkütücü yönleriyle anlatmaya başlıyorum... (Dayıoğlu, 2006: 5-6).

Çocuğun ilgi, ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda, çocuğun bakış açısını, yaş ve gelişimsel özelliklerini ortaya yakan çocuk kitapları; çocuğun gizemli, olağanüstü, ligand, şaşırtıcı, gülünç, eğlenceli, farklı, sıra dışı durum ve varlıklarla karşılaşması çocuğu kitapla buluşturmaktan öte kitap ve okuma becerisini edinip geliştirmesine olanak vermelidir. Bu sebeple de kitaplarda işlenen konular ortaya çıkardığı merak, keşfetme ve serüven duygusuyla, çocuğu cezbetmelidir. Buna uygun olarak Dayıoğlu'nun kitabına başlarken çocuğu gezi için hazırlamaktadır. Gideceği yeri neden gezmek istediğini, oraya gidince neler ile karşıya karşıya kalabileceğinden bahsederek çocuğu heyecanlandırmaktadır.

4.1.2. Gezilen yer daha önce tanıtılmış bir yerse aynı bilgiler tekrar edilmemeli, o yere ilişkin eksik bırakılan bilgiler tamamlanmalı, yazının kaleme alındığı döneme kadar gerçekleşen değişme ve gelişmeler öne çıkarılmalıdır.

Dayıoğlu tüm kitapları incelendiğinde Asya, Afrika, Avustralya, Güney Amerika, Antartika olmak üzere birden fazla kıtada geziler gerçekleştirmiştir. Bu gezileri sırasında çoğu zaman aynı ülkelere tekrar gitmek durumunda kalmıştır. Ama yazar bu hususta, ikinci kez gittiği yer ile ilgili durumu belirtip farklı bir boyutuna, ilkinde değinmediği noktasına değinerek eksik kalan noktaları tamamlamıştır. Aşağıdaki örnekleri de bakıldığında görülmektedir ki toplam dört kitabında da gittiği benzer ülkelere dair görüşlerini belirtmiştir.

Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk (1991)

...Singapur'da daha önce görmüştüm. Kaf Dağı'nın Ardına Yolculuk adlı kitabımda, bu güzel ülkeye ayrıntısıyla tanıtmıştım. Burada Singapur'dan kısaca söz edeceğim Singapur tertemiz, yemyeşil, gökdelenler beldesi. Otelimiz, yetmiş iki katlı bir gökdelen. İlk geldiğimizde bu bina henüz yapılmaktaydı. Söylendiğine göre, Asya'nın en yüksek binasıymış.

Gerçekten biz görmeyeli, daha pek çok görkemli gökdelen yapılmış... Çin mahallesi, olduğu gibi duruyor...

...Geçen gelişiminde Singapur'u gezerken, timsah çiftliğine gitmeye zaman bulamamıştık. Bu kez oraya gittik.

Yüz kadar irili ufaklı timsah, özel havuzlarda besleniyor. Timsahların ağızlarını açık uyuduğunu söyleniyor. Buradakilerin çoğu uykuda olmalı. Çünkü büyük bölümünün ağzı açıktı... (Dayıoğlu, 1991:55-57).

Dayıoğlu ilk olarak Singapur'u okurlarına "Kaf Dağı'nın Ardına Yolculuk" kitabında tanıtmıştır. Ama yapmış olduğu Avusturalya gezisi sırasında tekrar Singapur'u gezme şansı bulan yazar okurlarına ilk seferinde yaptığı gibi Singapur'un temiz şehir olmasından ve yemyeşil doğasından bahsetmiştir. Sonrasında ise daha önce gidemediği timsah çiftliğinden ve ilk gittiğinde henüz bitmeyen ama bu gidişlerinde Asya'nın en yüksek binasından "Kangurular Ülkesi Avusturalya'ya Yolculuk" kitabında bahsedebilmiştir.

Meksika'ya Yolculuk (1995)

...Yavaş yavaş ilerliyorum. Bu kez, insanın evrimini gösteren bir bölüm çıkıyor karşıma. Nairobi müzesinde gördüğüm tabloya benziyor. KENYA'YA YOLCULUK kitabımda, insanın evrimi tablosunu, fotoğraf desteğinde, ayrıntılarıyla açıklamıştım. Ancak buradaki sınıflandırma çok ilginç. Burada, yeraltından elde edilmiş, gerçek kafa tasları ve insan kemikleriyle tablo daha da zenginleştirilmiş... (Dayıoğlu, 1995: 138).

Yazarın ayrıca ortak noktalar söz konusu olduğunda gezileri arasında bağlantılar kurduğu görülmektedir. Kenya'ya Yolculuk kitabında Nairobi müzesinden bahsetmiş ve orada gördüğü insanın evrimi tablosunu fotoğraf desteğinde, ayrıntılarıyla açıklamıştır. Ancak Meksika gezisinde görmüş olduğu sınıflandırma daha ilginç gelmiştir. Burada, yeraltından elde edilmiş, gerçek kafatasları ve insan kemikleriyle tablo daha da zenginleştirilmiş

Güney Pasifik Adalarına Yolculuk (2002)

...Rehber, ülkesini ballandıra ballandıra anlatmayı sürdürüyor. Avustralya'ya Yolculuk kitabımda yazdıklarımı, burada yinelemiyorum. Zaten Sidney gezisi şöyle üstünkörü, panoramik bir gezi oluyor... (Dayıoğlu, 2002: 23)

Yazar, Güney Pasifik Adalarına Yolculuk kitabında da Sidney'e tekrardan gittiğini ama Avusturalya'ya Yolculuk kitabında kenti anlattığından ötürü tekrar ülke ile ilgili bilgi vermemiş genel hatları ile gözlemlerini üstünkörü anlatmıştır.

Gizemli Buzullar Kıtası Antartika ve Patagonya'ya Yolculuk (2006)

...Buenos Aires'te bundan önceki gelişimde, Eva Peron'un mezarını içimden gelmediği için görmeye gitmemiştim. Otobüste kalıp gidenlerin dönüşünü beklemiştim. Eşim de beni yalnız bırakmamak için gidenlere katılmamıştı. Şimdi orayı görmeye gidiyoruz.

...Burası, kent içinde bir ölümler kenti gibi. Aile mezarları için tek katlı, tek ya da iki odalı binalar yapmışlar.

... Eva peron, babasının ailesiyle birlikte. Onun için, aile mezarında küçük bir bölüm ayırmışlar. Kapısında hem adı yazılı hem de onur belgeleri yer alıyor. İçim sıkılıyor. Eşim de benim gibi bunalmış... (Dayıoğlu, 2006:121-122).

Yazar, daha önce Buenos Aires'e gelmiş ancak bir mekânı ziyaret etmekten kaçınmıştır. Yazar kendi ifadesi ile içinden gelmediği için gezmediği bu ulusal olarak değer verilen Eva Peron'un mezarına bu sefer giderek oradaki izlenimlerini okuyucusuna aktarmıştır. Mezarın olduğu alanın özelliklerinden ve mezarın sahibinden bahseden yazar, niçin ilk seferinde gitmediğini de açıklamaktadır.

Yaptığı geziler göz önüne alındığında genellikle aynı yerlere gitmeyen yazar, gittiği yerlerde de oranın farklı, daha önce gittiğinde görmediği, göremediği anlatamadığı noktaları okuyucusuna aktardığı görülmüştür. Yazarın kendisi de bu duruma dikkat ederek okuyucusu farkında olmasa da bundan bahseder. Farklılığı dile getirir.

4.1.3. Gezilen yer genellikle belli bir plan dâhilinde, kronolojik süreç takip edilerek kaleme alınmalıdır (hazırlık, yolculuk, varış-ilk izlenimler, gezi ve gözlem, dönüş).

Diğer türlerde olduğu gibi gezi türü de kaleme alınırken, belli bir plan dâhilinde, kronolojik süreç takip edilerek yazılmaktadır. Geziye çıkmadan önce ilk olarak belli bir hazırlık yapılmakta, sonrasında bu süreci; uçağa binış, gezilecek yere ilk varış, gezilen yerlere dair yapılan gözlemler ve dönüş kapsamaktadır. Gezi yazıları her zaman bu süreçlerin tamamını kapsamamaktadır, genellikle varış-ilk izlenimler ve gezi-gözlem kısmı yer almaktadır. Ancak çocuklar söz konusu olduğunda özellikle gezi kültürünün kazandırılabilmesi için bu süreçlerin bütün olarak yer alması önemlidir.

Dayıoğlu'nun gezi kitapları incelendiğinde tüm kitaplarında, geziye hazırlık aşamasından en son dönüş anına kadar gerçekleşen olaylar, gözlemler okur ile paylaşılmıştır. Örnekler aşağıda sunulmaktadır.

Kafdağı'nın Ardına Yolculuk (1987)

...Uçak hareket ettiğinde, tepeden tırnağa göz kulak kesilmiştim. Her şeyi görmek, duymak, sormak, öğrenmek istiyordum. Bir solukluk sürenin bile boşa gitmesine gönlüm razı değildi. Çünkü Uzakdoğu gezisini sevgili okuyucularım için yazmaya kararlıyım. Her şey eksiksiz olmalıydı. Okuyucularım, gezi izlenimlerini okurken oralara gitmiş dönmeliydi. Bu yüzden, teybimle fotoğraf makinem gezi süresince hiç elimden düşmedi. Tokyo Disneyland'de fotoğraf makinemin objektif kapağına balık şekeri sıkışınca ya dek... (Dayıoğlu, 1987: 56).

...Türk Hava Yolları uçağı ile Bombay'dan Türkiye'mize doğru uçarken, Uzakdoğu gezisini değerlendiriyorum...

... Ulusça çağdaş uygarlık düzeyine erişebileceğimiz günleri düşleyerek, coşkuyla iniyorum uçaktan (Dayıoğlu, 1987: 206).

Yazar her gezisine başlamadan önce belli hazırlıklar yapmakta, gideceğı yeri araştırmakta ve ona uygun olarak da hazırlıklarını tamamlamaktadır. Kafdağı'nın Ardına Yolculuk kitabında yazar, uçağın kalkışından itibaren anlatmayı uygun görmüştür. Daha öncesinde yapmış olduğu hazırlıklardan okuyucusuna söz etmemiştir. Yazar, genel itibarı ile uçağa bindiğinden, havaalanında inip aktarma yaptığından ve gezi boyunca

yaşadıklarından bahsettikten sonra yurda dönüş sürecini de okuyucusuna kısaca “...coşkuyla iniyorum uçaktan diyerek...” aktarmayı ihmal etmez.

Bambaşka Bir Ülke Amerika’ya Yolculuk (1990)

...Amerika gezisi sırasında hiç yakamızı bırakmayacak olan şaşkınlık, daha uçağa adımızı atınca başladı. Bizi Amerika’ya götürecek olan uçak, iki katlı koca bir gemi gibi. Daha önce de iki katlı bir uçağa binmiştim. Ama doğrusu o uçağın bu kadar büyük olup olmadığını anımsayamadım... (Dayıoğlu, 1990:9)

...Ben çevreyi gözlerken, uçağımız Avrupa kıtasını yarı yarıya aşmış bile. Ama önümüzde daha öyle çok yollar ki!.. Koskoca Atlas Okyanusu’nu geçeceğiz.

Sonra koskoca Amerika kıtasını aşp taa batı yakasına uçacağız.

Böylesine uzun yolculuklarda uçaklar, bazı yerlerde durup yakıt alıyorlar. Bizim dev hava gemisi de az buz yakıt harcamıyor herhalde. İlk durağımız, Almanya’nın Frankfurt havalimanı. Oradan sonra uçak, burnunu batıya verip dokuz saatlik aralıksız bir uçuşa başlıyor. (Dayıoğlu, 1990: 10-11)

...Üniversite stüdyolarını gezdikten sonra, otele döndük. (Dayıoğlu, 1990:33)

...Dönüş biletlerimizi uçakta yer ayıran bilgisayar bozulmuş. Bizlere yer ayrılmamış. Ortada kalakaldık. Saatler geçiyor, uçak kalkmıyor. Yüzlerce yolcu sabırsızlık ve sıkıntının içinde. Üç saatlik gecikmeden sonra durum aydınlandı. Bizlere uçakta yer bulundu. Uçağa girip de yerlerimizi aramaya başladığımızda, hepimiz öyle bir şaşırdık ki!...

...Turist sınıfı tümüyle dolu olduğundan, bizim gruba birinci sınıf yolcular bölümünden yer ayrılmamış mı?.. Bilgisayarın bozulması bizleri bir gecelik saltanat yaşattı. Hem de bir kuruş fark ödemedi... Ülkeye dönünce en azından bir hafta, geceleri uyku tutmadı. Gündüzleri de gözümüz hep yastıkta. Ama ne olursa olsun dünyayı gezmek, başka ülkelerde insanları tanımak her türlü çileye ve emeğe değer... (Dayıoğlu, 1990: 106-107)

Dayıoğlu, Amerika gezisine dair Kafdağı’nın Ardına Yolculuk kitabındakinin aksine yolculuk sürecine dair okuyucusu ile daha çok bilgi paylaşmıştır. Geziye başlarken

iki katlı bir uçak ile programlarına başladıkları andan geri dönüş yolunda yaşadıkları yer bulma krizine kadar geçen süreçleri okuyucularıyla paylaşmıştır.

Okyanuslar Ötesine Yolculuk (1990)

...Yola çıkacağımız günün gecesi, uyku tutmadı. Her zaman olduğu gibi erkenden hazırlandım. Valizleri kapı önüne dizdiğimde, içim içime sığmıyordu. Eşimle birlikte, hava alanına vardığımızda, gezi arkadaşlarımızı aradık. Ama, henüz hiç kimse gelmemişti.

Sonunda, yol arkadaşlarımızla buluşup tanıştık. Kimi belli ediyor, kimi etmiyor. Ama, herkes heyecanlı. Kolay değil, bu büyük gezide iç denizler, okyanus ve kıtalar aşılacak.

Önce, Avrupa kıtasının geçip Londra hava limanına ineceğiz. Oradan, İspanya'ya uçacağız. Başkent Madrid'de uçak değiştirilecek. Bu yeni uçakla batıya yarı küresine geçip atlas köprüsü üzerinden uçarak, Güney Amerika kıtasına ulaşacağız.

İlk durağımız, güney Amerika'nın kuzeyinde yer alan Venezüella. Daha sonra güney yöneleceğiz. And sıradağları boyunca uçup ekvator çizgisini geçeceğiz. İkinci durağımız olan Peru'ya ulaşacağız. Orayı iyice gezdikten sonra, yeniden yola çıkacağız. Uçakla kıtanın güneyine inmeyi sürdüreceğiz. Şili'nin başkenti Santiago'da soluklanıp bu kez, batıya yöneleceğiz. Sonra ver elini, Arjantin! Burayı da iyi bir gezdikten sonra, kıtanın kuzeyinde tırmanacağız. Son durağımız olan Brezilya'ya varacağız. Dünyanın en güzel kenti, Rio de Janeiro ve ülkenin turistik beldeleri gezilecek. Bu arada dünyaca ünlü şelaleler, ormanlar, dağlar, göller, deltalar, odalar görülecek. Tango, samba gösterileriyle Kızılderili dansları izlenecek... Ve daha neler neler!.. (Dayıoğlu, 1990:13- 14).

...Uçağa binme çağrısı yapıldığında, yüreğimde dayanılmaz bir çırpınış başladı... uçaktaki yerimi alır almaz hemen teybimi çıkardım... (Dayıoğlu, 1990: 15)

Yazar, geziye çıkmadan önce son gecesindeki heyecanından valizlerini hazırlayıp kapının önüne dizdiğinden, sabah olunca da havaalanında, yolculuğa çıkacakları arkadaşları ile buluştuklarından bahseder. Uçağa bindikten sonra iniş yapılacak, gezilecek

şehirlerden okuyucularına bahseder. Gittikleri yerlerde yapacakları faaliyetlerden okurlarına bilgiler sunar. Her gezisi sırasında, yanında bulundurduğu belgeleme yapmak için kullandığı teybini yanına aldığını belirtmese de uçağa binip dönüş yolunu anlatırken teybinin yanında olduğu anlaşılmaktadır.

Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk (1990)

...Yolculuk, İstanbul da Atatürk Havalimanı'ndan başladı. Gezi tutkunu, Çin meraklısı yirmi yedi kişi, küçük ve oldukça eski bir Çin uçağını doluştuk. Yüz elli kişilik uçakta toplam otuz beş kişiyiz. Özel uçaktaymışız gibi koltuklara yayıldık... (Dayıoğlu, 1990: 7).

...Sabahleyin, Ürümçü gezisine çıkıyoruz. Burası bizim İç Anadolu kentlerimizin, otuz kırk yıl önceki halini andırıyor... (Dayıoğlu, 1990:11).

...Çin'deki ikinci günümüzde, Çin'e özgü güzellikler keşfetmeye başlıyoruz... (Dayıoğlu, 1990: 31)

...Dünyanın her yeri bir başka güzel. Ama Türkiyemizin güzelliği bambaşka. Dönüşte, uçaktan inerken: "İyi ki atalarımız, Orta Asya'dan göçerek, güzel Anadolu'yu yurt edinmişler!" diye geçirmekten kendimi alamadım... (Dayıoğlu,1990: 110).

Buradaki örneklerden yolculuğa başlama zamanı, yolculuk süreci verilirken yolculuk öncesi yapılan hazırlıklar ve dönüş yoluna ait süreç okur ile ayrıntılı paylaşılmamış süreç yüzeysel aktarılmıştır. Okur, okuduklarını yorumlayabildiği kadarıyla yolculuk sürecine dair fikir sahibi olmaktadır.

Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk (1991)

...Gidiş dönüş, kırk saat sürecek olan Avustralya yolculuğu, İstanbul Atatürk Havalimanı'ndan başladı.

Uçağa binerken, kendimi kaptan Cook'un yerine koydum. Avustralya kıtasını keşfetmeye gidiyordum... (Dayıoğlu,1991: 14)

Avustralya yolculuğunun on üç saatlik ilk bölümünün Türk Hava Yolları uçağıyla yaptık. 380 kişilik dev uçak hınca hınç doluydu.” (Dayıoğlu, 1991: 15)

Birleşik Arap Emirlikleri’nde Dubai’ye, Malezya’nın başkenti Kuala Lumpur’a kısa süreli inişlerden sonra Singapur’a ulaştık. Orada, Avustralya uçağına geçtik.

Yedi saate yakın bir uçuştan sonra, ilk durağımız olan Sidney ulaştık... (Dayıoğlu, 1991: 16)

...Havaalanından otele gelirken edindiğim ilk izlenime göre, Sydney’in güzel bir kent olduğu apaçık ortada.

Otele eşyalarımızı bırakıp kenti ayrıntısıyla gezeceğiz. Bu yüzden hepimiz elimizi çabuk tutuyoruz. Odalarımız belli oluyor. Bavullar taşınıyor. Hemen otelden ayrılıyor. Otobüsle Sidney gezisine çıkıyoruz... (Dayıoğlu, 1991: 19).

Gülten Dayıoğlu bu kitabına da başlarken ayrıntılı bir hazırlık sürecinden bahsetmemiş yüzeysel olarak yolculuğunu anlatmaya havaalanından uçağı binerken ki süreçten başlamıştır. Yazarın bundan önceki kitaplarında olduğu gibi gezi sürecinin başlangıcına dair nasıl hazırlandığı hazırlanırken gidilecek yer ile ilgili bilgi toplanıp toplanmadığına dair okuyucu bilgilendirilmemiştir. Yazar, genel itibariyle uçak içerisinde, yolculuk esnasında yaşanan ve görülen olayları anlatmıştır.

Kenya’ya Yolculuk (1993)

...Geziyi düzenleyen şirket, yolculuk günü yaklaşınca, sarı humma ve kolera aşısı olmamız gerektiğini duyuruyor. Bugüne değin yaptığımız hiçbir gezi öncesinde, aşı olma durumunda kalmadık ama bu kez korku dağları bekliyor...

(Dayıoğlu, 1993: 9)

...Neyse, apara köpüre aşılandık. Ve 25 aralık sabahı, tepeden tırnağı silahlanarak, Afrika kıtasına doğru yola çıktık. Afrika’ya Atina üzerinden uçulacaktı. Bir gece Atina’da konaklandı. Sonra ver elini kara Afrika... (Dayıoğlu, 1993: 10)

...Ertesi sabah, Treetops’tan ayrılıyor. Nairobi’ye gidiyoruz. Orada Kenyalı turizm acentesi bize, Carnivor adlı lüks bir restoranda akşam yemeğı veriyor. Burası Kenya’nın en tanınmış et lokantası. Ortada dev bir ocak var. Etler burada

pişiriliyor. Bu restoranda, timsah, gazal, antilop, zürafa etti başta olmak üzere her türlü et var. Bu hayvanlar doğadan avlanmıyor. Çiftliklerde yetiştiriliyor. Bu değişik etleri tatmaktan kendimi alamıyorum. Timsah eti, tavuk etine benziyor.

Gazal ve zürafa, koyun eti tadında. Antilop sığır eti gibi...” (Dayıoğlu,1993: 3839)

...Sevinç, coşku, korku, ürkü, şaşkınlık, ağrısı derken kendimizi dönüş yolunda bulduk. Uçakla Afrika kıtasını aşarken, Kenya gezisini, zihin ve gönül süzgecinden geçirme gereksinimi duydum.

Gezi boyunca zahmete, külfete, ağrıya sızıya, korkuya değer miydi? Evet değerdi... (Dayıoğlu,1993: 49)

Yazar, Kenya gezisine çıkarken, gezisini anlatmaya diğer gezilerinden farklı olarak, gezi öncesi yaptığı hazırlıklardan bahsederek başlamıştır. Yolculuk öncesi gidilecek olan Kenya için yapılması gereken tıbbi ihtiyaçların giderilmesi önemli görülmüş ve yazar bunları okurları ile paylaşmıştır. Yazarın kendisinin de ifade ettiği gibi daha önceki hiçbir gezisi öncesinde aşı olmak zorunda kalmadığını ama Kenya’ya gidebilmek için aşı olunmasının zorunlu olduğunu anlatmıştır.

Daha sonraki süreçte ise her zaman anlattığı gibi geziye, uçağa binerek başlamakta ve tekrardan uçağa binerek yolculuğunu sonlandırmaktadır. Yazarın bundan önceki kitaplarında olduğu gibi gezi sürecinin başlangıcına dair nasıl hazırlandığı, hazırlanırken gidilecek yer ile ilgili bilgi toplanıp toplanmadığına dair okuyucu bilgilendirilmemiştir. Yazar genel itibarıyla uçak içerisinde yolculuk esnasında yaşanan ve görülen olayları anlatmıştır.

Mısır’a Yolculuk (1994)

...Geziye çıkmadan önce, gideceğimiz yerlerle ilgili ön bilgileri toplamak iyi oluyor. İnsan, bildikleriyle gördüklerinin birbirine bağlayınca, gezi daha derin bir anlam kazanıyor... (Dayıoğlu,1994: 8)

...Gezi programına uyularak, büyük bir alana yayılmış olan botanik bahçesini görmeye gidiyoruz. Geçmişte Mısır, İngilizlerin yönetiminde iken oluşturulan bu bahçe gerçekten görülmedik, duyulmadık bitkilerle bezenmiş. Dünyanın dört bir

yanından gelmiş ağaclar, çiçekler yanında, birkaç maymun ve kuş türü de bulunuyor. Ancak bahçe oldukça bakımsız.” (Dayıoğlu,1994: 15).

...Havaalanına gitme zamanı, göz açıp kapayıncaya dek geldi bile. Çarşayı şöyle bir dolaşıp, otobüsle buluşma yerine koştuk. İstanbul’a doğru uçarken, gözlerimi kapayıp, mısır gezisini hayalimde canlandırdım.

Her yer, bir bir gelip geçti gözlerimin önünden. Ayrıntısını anımsayamadığım yerleri, teypteki notlarımdan dinledim. Soluk soluğa ve yorucu da olsa, Mısır gezisi, güzel ve etkileyici bir gezi olarak değerlendirilebilecek nitelikte.

Kitabın girişinde sizleri, “Hadi gelin Mısır’a gidelim” diyerek ayaklandırmıştım. Dilerim, bu geziden hoşnut kalmışsınızdır. Hep birlikte nice gezilere!” ... (Dayıoğlu,1994: 58)

Yazar, geziye çıkmadan önce gerekli bilgileri araştırıp edindiğinden bahseder. Daha sonrasında ise gezdiği yerleri belgelendirmede kullandığı teybini, her anında kullandığını, hatırlayamadığı anları teybinden dinleyerek hatırladığını belirtmiştir. Geziye bir tur şirketi aracılığı ile giden yazarın, belli bir planlama ve süre zarfında belirlenen mekanları ziyaret ettiği görülmektedir. Yazar gezi boyunca edindiği izlenimlerini okuruna anlatmıştır.

Meksika’ya Yolculuk (1995)

...Şu anda, Meksika’ya gitmek üzere, Atatürk Havalimanı’ndan uçağa binmiş bulunuyoruz... (Dayıoğlu,1995:10).

...Kent içinde gezerken, ara sıra, İspanyol soylularının yaşadığı tipik İspanyol malikânelerini görüyoruz. Dantel gibi işlenmiş ferforjeler, çiniler, ahşap oymacılığının en güzel örnekleriyle donatılmış olan bu yapılar, kente ayrı bir anlam katıyor... (Dayıoğlu,1995: 29).

...Bu uçak yolculuğu uzun sürecek. Elbette, çok da yorucu olacak. Ama eşimle bunu göze aldık. İlk durağımız Hollanda. Amsterdam’da uçak değiştiriyoruz. Airbus denilen dev kuşlardan birinin karnına doluşup, okyanuslar ve kıtalar aşacağız” (Dayıoğlu,1995: 11).

Yazar bu kitabında, gezi öncesi ve gezi sürecine dair izlenimlerini ve gözlemlerini okurlarına aktarırken ülkesine dönüşünü, dönüş yolculuğunu okurlarıyla paylaşmamıştır. Ancak kitabının son sayfalarında gezinin bittiğine dair genel bir izlenim okuyucuya yansıtılmıştır.

Hindistan’a Yolculuk ve Nepal Gezisi (1996)

...Yolculuğa çıkarken, seyahat acentasının önerisine uyarak, sağlıkla ilgili epey bir alışveriş yaptık. Örneğin, diş fırçalarken bardağı atılacak mikrop kırıcı tablet. Banyo yaparken suya katacağımız, dezenfektan ilaç. Havadaki mikrobu süzen maskeler. Tuvaletlerde klozetlerde geçirilecek kâğıt kılıflar. Kolonyalı mendil, kâğıt, sabun; bağırsak bozukluğu, karın ağrısı, mide bulantısı ilaçları; türlü antibiyotikler... (Dayıoğlu,1996: 12)

...Zil sesiyle yataktan fırlıyorum. Doğruca pencereye gidip perdeyi açıyorum. Merhaba Hindistan!... Aman tanrım, sabahın erken saati olmasına karşın, yollarda insandan geçilmiyor. Taşıtlar vızır vızır. Motosikletler, bisikletler... O da ne!

İnekler, öküzler de kalabalık arasında sallanıp duruyorlar...

...Sonra önerilere uyarak, sabah temizliğimizi yapıp kahvaltıya iniyoruz. (Dayıoğlu,1996: 13)

...Yukarıdaki görüşleri, ne paradan ayrılırken uçakta teybe kaydetmişim. Katmandu’dan Yeni Delhi’ye uçuyoruz. Orada bir gece kalıp, ülkemize döneceğiz.

Böylesine görkemli bir gezide gördüğüm bunca güzelliklere, yaşadığım onca duygu yoğunluğuna, sevince, coşkuya karşın Türkiye’mizi öylesine özledim ki!.. (Dayıoğlu,1996: 166).

Yazar, Hindistan gezisine çıkmadan önce belli bir hazırlık aşamasında geçtiğinden bahseder. Temizlik ve hijyen konusunda uyarıldıklarını belirten yazar, kullandıkları kişisel ürünler, içtikleri, yedikleri ürünlere kadar dikkatli ve titiz olmaları gerektiğinden bahseder.

Hindistan’a giderken tıbbi olarak da belli ihtiyaçlarını yanına aldığından bahseden yazar, geziye çıkmadan önce ciddi bir hazırlık sürecinden geçmiştir. Her zaman yaptığı

gibi yolculuğa çıkış, uçağa binış, uçaktan iniş ve konaklayacakları yere geçişlerini anlatan yazar, Hindistan gezisinde yaşadıkları ve gördüklerini birebir anlatmış, gezi boyunca fotoğraf makinesi ile belgelendirme yapmıştır.

Güney Pasifik Adalarına Yolculuk (2002)

...İlk durağımız Bahreyn. Üç buçuk saatlik bir yolculuktan sonra, Bahreyn'e ulaştık. Bahreyn Havayolları'na ait, saray gibi, renkli, süslü bir otelde konakladık. Bu gezi, üç haftalık bir zamanı kapsıyor. Bu zamanın on altı günü gemide geçecek.” (Dayıoğlu, 2002: 10-11).

...Apıra köpüre geçen, bu dayanılmaz yolculuk sona erdiğinde, yorgunluktan, uykusuzluktan, havasızlıktan ve sindirim zorluğundan, ölecek gibiydim. Melbourne Havaalanı'na inince, biraz kendime geldim. Pasaport sırasında beklerken, çevreye göz attım. Noel yaklaştığı için, her yer pek süslü. Panolarda yer alan Yeni Yıl Bezekleri, anaokulu ve ilköğretim okulu öğrencilerinin eserleriymiş.

...Gece yarısından sonra, saat ikide, otele geldik. Uykusuzluktan, yarı yığılıp kalacak gibiyim... (Dayıoğlu, 2002: 20).

...Bulunduğumuz yer, Yeni Zelanda'nın kuzey yöreleri. Hava çok sıcak. Hiçbir zaman buraya kar yağmamış. Buralar, Yeni Zelanda'nın en verimli bölgeleri. İleride deve kuşu çiftlikleri var. Oradan dünyaya deve kuşu satışı yapılıyor. Kimileri de tüm dünyaya pazarlanıyor... (Dayıoğlu, 2002: 57).

...Çiftlikten ayrılıp, otobüse doluşuyoruz. Eski Maori köylerinden birine gitmek üzere, yola çıkıyoruz... (Dayıoğlu, 2002: 58)

...Bu güzel gezinin, son durağı olan Tahiti 'den, biraz sonra ayrılacağız. Önce Yeni Zelanda da Okland'a uçacağız. Daha sonra, Avustralya ve Bahreyn'in üzerinden, ülkemize döneceğiz. Uzun, çok uzun bir yolculuk... (Dayıoğlu, 2002: 274)

...Ne var ki dönüş coşku, kursağımda kaldı. Havaalanına geldiğimizde, bizim uçamayacağımızı bildirdiler. Okland'da Tahiti uçağından inip, Melbourne uçağına bineceğiz. Ama, Yeni Zelanda transit vizesi istiyor. İstanbul'da, grup vizesi

alınmış ama, Yeni Zelanda bunu kabul etmiyor. Tek tek, herkesten, transit vizesi istiyor. Papeete havalimanı görevlileri, bizleri bu halimizle Yeni Zelanda'ya uçurursa, büyük tazminat ödemek zorunda kalırlarmış. İşin ilginç yanı, Tahiti vizemiz de o gün son buluyor. Burası da bizi, günün sonunda, sınır dışı etmek zorunda... (Dayıoğlu, 2002: 276)

...Sonunda, korktuğumuz başımıza geldi. Uçak kalktı. Biz Türkler, Papeete de kaldık. Allahtan Tahiti vizesi almakta zorlanmadık. Sonuçta, bizleri İstanbul ulaştıracak olan, tüm biletler yandı. Yeni bilet alarak, Los Angeles ve Paris üzerinden, İstanbul'a dönmeye karar verdik. Zaten baskı başka seçeneğimiz de yoktu... (Dayıoğlu, 2002: 278).

...Önce Amerika kıtasını aşacağız, sonra atlas okyanusunu. 10 saat sonra Paris'e varılacak. Oradan sonra, üç buçuk saat süren bir yolculukla Türkiye'ye ulaşacağız... (Dayıoğlu, 2002: 279)

Yazar, gezi sürecini anlatmaya uçağa binışinden başlamaktadır. İlk durakları olan Bahreyn'e inişlerinden ve sonrasında zorlu geçen gemi yolculuğundan, okuyucularına bahseder.

Güney Pasifik'e yapacakları bu gezi öncesinde yazar, yaptığı hazırlıklardan okuyucularına söz etmemeyi tercih etmiştir. Genel itibari ile zorlu geçen yolculuklardan ve yaptıkları ziyaretlerden süreç içerisinde paylaşmıştır. Genel gezi gözlemlerini anlatarak okuyucusunu bilgilendirmiştir. Geri dönüş yoluyla ilgili ise başına gelen olayları anlatarak bazen gezilerde başına gelen kötü olayları da anlatarak okuyucusunu bu konudan haberdar etmiştir.

Gizemli Buzullar Kıtası Antartika ve Patagonya'ya Yolculuk (2006)

...Ancak, uçağa binmeden önce, kısacık da olsa yol hazırlanan söz etmekte yarar var. Gezi kitaplarımı okuyanlar bilir, eşimle birlikte dünyanın büyük bir bölümünü gezdik. Her gezinin hazırlık aşaması ve heyecanı başka oluyor. Hindistan ve Nepal yolculuk kitabında hazırlıkları ayrıntılarıyla anlatmıştım. Oralara giderken bulaşıcı hastalıklara karşı, birkaç çeşit aşı yaptırmıştık. Antarktika için aşı gerekmiyor. Ancak, geziyi düzenleyen şirket, kalın giysiler almamızı öneriyor. İlk iş olarak valize, en kalın kışlıkları yerleştiriyoruz. Elbette ilaçlarımız da hemen valizin baş köşesine konuyor.

Ne var ki kalın giysilerin yanında, yazlık giysiler de gerekiyor. Çünkü gemiye yerleşmeden önce, birkaç gün güney Amerika'da, Rio de Janerio da konaklayacağız... (Dayıoğlu, 2006: 78)

...İstanbul-Paris, bu uzun yolculuğun ilk ayağı... (Dayıoğlu, 2006: 11)

...Kısacası, Antarktika'ya gitmek üzere yola çıktık ama hedefe ulaşım ulaşamayacağımız kimse bilemez. Günlerce, uçsuz bucaksız okyanuslarda ya da buzullar arasında yol alırken insanın başına olmadık işler gelebilir. Hayat bu, ölüm bile kapımızı çalabilir... (Dayıoğlu, 2006: 11).

...Penguin köyü dediğim bu yerde, penguinleri ve yuvalarını yakından görebileceğimiz düzenli, fakat oldukça uzun bir yol var. Kimi gezgin, kısa bir tur yapıyor, kimi bu uzun yolu yeğliyor. Bir daha buralara kadar gelemeyeceğimize göre, uzun yolu göze almak gerekiyor. Hızla yola koyuluyorum. Gerçekten, tam bir saatte buluşma yerine dönülüyor. Otobüse doluşup gördüklerimizi birbirimizle paylaşıyoruz.

Buradan sonra bir çiftliğe gidiyoruz. Yol boyunca çevreyi inceliyoruz. Çeşitli kuşlar görüyoruz gökyüzünde. Göz alabildiğine uzanan otlaklarda sürüler otluyor. Çiftlik, oldukça yeni bir yer olmasına karşın çiçekler ve yeşillikler içinde. Burada, daha önce hiç görmediğim renk ve biçimlerde çiçeklerle karşılaşıyorum... (Dayıoğlu, 2006: 240-241)

...Artık dönüş günü geldi. Uçağımız öğleden sonra kalkacak. Yollarda seçim patirtisine yakalanıp da uçağı kaçırmak korkusundan, saat 11:00 sularında otelden ayrıldık.

Yirmi dört günlük bir ayrılıktan sonra, ülkemizde doğru dönüşe geçtik. Uçağımız 777 Boeing ER 2000 model... (Dayıoğlu, 2006: 299).

Yazar, bir yere gitmeye karar verdikten sonra belli bir plan dâhilinde turizm acenteleri ile anlaşarak gezilerini düzenlediği görülmüştür. Bireysel olarak geziye çıkmaktansa grup halinde geziye çıkan yazar, her gezisi öncesinde belli plan dâhilinde acentasının yönlendirmeleri ile tüm sürece hazırlanmaktadır.

4.1.4. Gezi yazılarında genellikle 1. tekil şahıs ağızından anlatım yapılır. Çünkü kitapta atılanlar yazarın bizzat gezip gördüğü yerlerdir. Bu sebeple de ilk ağızdan yapılan bir anlatım tercih edilir. 1. tekil şahıs eklerini alan yüklemeler kullanılır.

Geziyi planlayıp bizzat bu gezilere çıkarak yaşadıklarını, kitaplarında anlatan Dayıoğlu, gittiği yerlerden öğrendiklerini, gördüklerini, duyduklarını okurları ile her kitabında paylaşmıştır. Gittiği yerlere kelimeler vasıtasıyla okurunu da götürmeye çalışan yazar, güçlü gözlem yeteneği ve dil kabiliyeti ile bunu başarmaktadır.

Kafdağı'nın Ardına Yolculuk (1987)

...Çaresizlik içinde gözlerimi ve kulaklarımı kapatıp oradan çıkmamızı bekliyorum.

...O anda, doğa güçleri karşısında, on binlerce yıl korku ve çaresizlik içinde yaşayan, atalarımızı düşünüyorum. (Dayıoğlu, 1987: 85).

Paragraflarda yer alan “*düşünüyorum, bekliyorum vb.*” yüklemelerin varlığı da birinci şahıs anlatımının yapıldığına işaret eder.

Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk (1990)

...Başka bir yunusla dost oldum ben de. Önce balık verdim, sonra onu okşadım. O da karşımda hoplayıp zıpladı. Başını havuz kıyısına dayadı. Okşamam için öylece bekledi. Kutudaki tüm balıkları birer birer yedirdim. Bu arada bana ne gösteriler yaptı bir bilerseniz! Ne denli duyarlı canlılar anlatamam. (Dayıoğlu, 1990: 71)

Yazar, bu örnekte de görüldüğü gibi “*dost oldum, verdim, yedirdim*” vb. ifadeler ile gezisi sırasında yaşadıkları olayları bizzat kendisinin deneyimlediğini gözler önüne sermiştir. Okuruna ifade ederken de ilk ağızdan bilgileri vermektedir.

Okyanuslar Ötesine Yolculuk (1990)

...Çocukluğumdan beri, filmlerde, dergilerde, kitaplarda gördüğüm Rio'nun, ünlü semtlerinde, dağlarında, tepelerinde, solumak çok güzel. Bu ortamlarda insanı, tarifsiz duygular sarıyor... (Dayıoğlu, 1990: 80).

Yazar, gezisini kendi ifadeleri ile “...gördüğüm, çocukluğum vb.” diyerek anlatmaktadır. Gezi boyunca yazar kendi yaşantılarını anlatmaktadır.

Efsaneler Ülkesi Çin’e Yolculuk (1990)

...Çocuk Sarayı’nı görünce dertlerim depreşiyor. Keşke diyorum, bizde de böyle bir eğitim kurumu olsa. Ülkemizde kim bilir nice üstün yetenekli çocuk var. Bizim kuşak bu çocuklara böyle bir olanağı sağlayamadı. Umarım yeni kuşaklar bunu yapabilir. Sanat dünyanın her yerinde geçerli, saygın bir tanıtım ögesi.

Türkiye’mizin yabancı ülkelerde gereği gibi tanınmadığından yakınıp duruyoruz bizim de üstün yetenekli sanatçılarımız, sporcularımız olsa, öyle ün salarız ki dünyaya!... (Dayıoğlu, 1990: 87)

Yazarın Çin gezisi sırasında ziyaret ettiği Çocuk Sarayı’na ait gözlemlerini anlatırken kullandığı “*dertlerim depreşiyor*” vb. ifadeler anlatım ilk ağızdan yapıldığını göstermektedir.

Kangurular Ülkesi Avustralya’ya Yolculuk (1991)

...Yüreğimi sürekli olarak kemirip duran bu korku ve dirliksizliğin kaynağı, yeryüzündeki insanlar arasında hızla gelişen sevgiden yoksun, bencil ve katı ilişkiler. Bu yüzden, bir gün tüm bu görkemli güzelliklerin, eşsiz tarihsel değerlerin, çılgın bir savaşla yok edileceğini düşünmekten kendimi alamıyorum. Bu düşünce de beni, dirliksiz ve mutsuz kılıyor. Dirliksizliğin doruğuna çıktığım anlarda: EY İNSANLAR! NE OLUR DÜNYAMIZA KIYMAYIN! diye haykırmak geliyor içimden. (Dayıoğlu, 1991: 60)

Anlatılanlar yazarın bizzat deneyimlediği olaylardır. Bu sebeple de gören ve duyan kişinin ağızından anlatım yapılması gezi kitaplarında beklenen bir özelliktir.

Kenya’ya Yolculuk (1993)

...Çevre konusu tüm insanlığı ilgilendirdiğinden, bu konu dil, milliyet, ırk, cins, renk gibi kavramların üstünde görülüyor. Gezilerim sırasında konuştuğum insanlardan bu izlenimi edindim. Bu gidişe çok seviniyorum. Belki tüm insanlar,

savaşları bir yana bırakıp dünyayı her tür kirlilikten kurtarma amacı çevresinde birleşebilirler. O zaman yaşam ne güzel olur kim bilir... (Dayıoğlu, 1993: 29)

“*Gezilerim sırasında konuştuğum insanlardan bu izlenimi edindim.*” ifadesinden de anlaşılacağı gibi yazar gezilere bizzat kendisi çıkmaktadır. Çıktığı gezilerdeki deneyimlerini de kendi ağzından birebir okuyucuya aktarmaktadır.

Mısır’a Yolculuk (1994)

...Ben de kıydan köşeden şöyle bir göz atıyorum. Fazla ilginç bir şey göreceğimi sanmıyorum. Kapkara bir mumya yığınıyla yüz yüze geliyorum. Kömürleşmiş bir görünümü var mumyanın. Gerçekten de ilginç değil. Tersine iç karartıcı... (Dayıoğlu, 1994: 18-19).

Yazarın, “...*göz atıyorum, sanmıyorum, geliyorum*” ifadelerindeki yüklemelerden de anlaşılacağı gibi eserde birinci tekil şahıs anlatımı kullanılmaktadır.

Meksika’ya Yolculuk (1995)

...Geziyi sizlerle paylaşmak, doyumsuz bir uğraş. Ancak, gezi sırasında gelişigüzel teybe kaydettiğim duygu, düşünce, görüş ve coşkuları, yazıya geçirmek kolay olmuyor. Bazen, kendi sesimi duymaktan bakıyorum. Hele kılı kırk yaran sorular, yanıtlar, ayrıntılar... Sınırsız coşkuları, yoğun duyguları gem altına alıp yontarak, yumuşatarak yazıya dökme çabası, içimi tüketiyor... (Dayıoğlu, 1995: 9-10)

Yazarın ilk ağızdan anlatımlar yaptığı “*kaydettiğim, bakıyorum, içimi tüketiyor*” vb. ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Hindistan’a Yolculuk ve Nepal Gezisi (1996)

...Hindistan gezisinde bazı isteklerin kursağında kaldı. Geziler hep tapınak ağırlıklıydı. Oysa koskoca Hindistan’ın geçmişini yansıtan bir müzeye gitmeyi çok isterdim. Doğru dürüst bir Hint müziği konseri, folklor gösterisi izleme

olanağı bulmak isterdim. Yerel bir restoranda, halkla birlikte, on parmağımla bana bana Hint yemekleri yemek isterdim... (Dayıoğlu, 1996: 129).

Yazar buradaki örnekte gezi planlarında yaşamış olduğu aksiliklerden, yapmak isteyip yapamadıklarından bahsederken, ilk ağızdan anlatım yapmıştır “*kursağımda kaldı, isterdim*” gibi ifadeler bunun göstergesidir.

Güney Pasifik Adalarına Yolculuk (2002)

...Ayinden sonra bizlerle tek tek selamlaşma töreni başladı. Bu selamlaşma, burunlar birbirine sürtülerek yapılıyordu. Durumu biraz yadırgadım ama, burnumu yerlilerin burunlarına sürterek, selamlaşmaktan da geri kalmadım. Bu garip selamlaşmadan sonra kutsal yiyecekten sundular. Onu bir güzel yedik. Ödeme yapmak istedik ama para almadılar!... (Dayıoğlu, 2002: 71)

Yazar, gezi kitaplarını kaleme alırken kendi başından geçen olayları anlatır. “*Durumu biraz yadırgadım ama, burnumu yerlilerin burunlarına sürterek, selamlaşmaktan da geri kalmadım.*” vb. örnekler eserlerinde anlatımın doğrudan yazar tarafından yaptığını (1. Tekil Şahıs anlatımı) ortaya koymaktadır.

Gizemli Buzullar Kıtası Antartika ve Patagonya’ya Yolculuk (2006)

...Güney Pasifik Adaları ve Polinezya’da, ilkel kavimler, gizemli yaşamlar ve görkemli güzelliklerle buluşacağız. Gezi programını baştan vermeyeceğim. Ancak bu gezinin, Aşk Gemisi olarak adlandırılan, dünyaca ünlü transatlantiklerden birinde yapıldığını, belirtmekle yetineceğim... (Dayıoğlu, 2002: 5)

“...*baştan vermeyeceğim...*” “...*belirtmekle yetineceğim...*” ifadelerinden de anlaşılacağı gibi yazar kendi deneyimlerini birincil ağızından anlatmaktadır.

4.1.5. Yazarın amacı sanat yapmak değil bilgi vermek olduğu için eserde kullanılan dil oldukça sade, açık ve samimi olmalı; doğal, akıcı, tutarlı, inandırıcı bir anlatım yapılmalı, gerekli yerlerde anlatımı zenginleştirecek atasözü, deyim, ikileme vb. kullanılmalıdır.

Eserlerden verilen örneklerden hareketle sanatçının dil kullanımının okurların yaşını ve gelişim özelliklerine uygun olduğu söylenebilir. Samimi ve açık bir dil ve anlatım tercih eden yazar, gerekli gördüğü yerlerde açıklamalar da yaparak okuru bilgilendirmektedir.

Kafdağı'nın Ardına Yolculuk (1987)

...Şelalenin kıyısından geçip arka tarafına varıyoruz. Burası, derin bir mağara. Karanlık ve korkunç üstelik. Arkamızda tarifsiz gümbürtülerle akıp duran şelale, önümüz karanlık bir mağara. İşte o an yüreğime dayanılmaz bir sıkıntı giriyor. Sanki, şelalenin tonlarca suyu göğsümün üstüne dökülüyor. (Dayıoğlu, 1987: 85).

Yazar, verilen örnekteki gibi bizzat deneyimlediği bir olayı, okurlarına anlatmaktadır. Yazar gezdiği mağaraya dair izlenimlerini “*karanlık ve korkunç*” olarak tabir eder. Eksiltili cümlelerin “*Arkamızda tarifsiz gümbürtülerle akıp duran şelale, önümüz karanlık bir mağara.*” örneğindeki gibi ifadelerin kullanılması okuyucusu ile sohbet edercesine olayları anlatması dikkati çekmektedir. Anlatırken kullandığı dil açık ve anlaşılırdır. Bu paragrafı okuyan çocuk, yazarın burayı gezerken hissettiği duygudan haberdardır. Kullanılan ifadeler abartı içerse de çocuğun anlayabileceği düzeydedir.

Anlatımı zenginleştirecek atasözü ve deyimlerden de yararlanan yazarın, “*yüreğime dayanılmaz bir sıkıntı giriyor*” ifadesi buna örnek olarak verilebilir.

Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk (1990)

...Amerika'da dikkatimi çeken bir görünüme değinmeden geçemeyeceğim. Genç anneler çok yürekli, yirmi günlük bebekleri ile yollara düşmüşler. Uçaklarda, gezi alanlarında, sokaklarda böyle gezgin bebeklerde sıkça rastlanıyor. Bizde olsa, yeni doğmuş bebek kırkından önce sokağa çıkarılmaz. Bebeklere, anneler kadar babalar da sahip çıkıyor. Birçok yerde, bebeğin altını değiştiren, onu biberonla

besleyen genç babalar gördüm. Biz de babalar bu tür işlere pek sokulmaz... (Dayıoğlu, 1990: 49)

...Disneyland, Disneyworld, Epcot gibi görkemli gösteri köylere, bizim ülkemizde de kurulmalı diyorum. Orlando çöl gibi bir yer. Ama bu eğlence köyleri yüzünden dünya buraya akın ediyor. Bizler yapamadık, ama yeni kuşaklar sanırım bu tür atılımları benimseyecektir. Dünyanın ülkemize gelmesini beklemek yerine, onları Türkiye'ye çekecek etkinlikler yapmak çok daha akıllıca olacak. Hem de insanımız bu sayede zenginleşip bolluğa kavuşacak... (Dayıoğlu, 1990: 87)

Yazar, Amerika gezisi sırasında yaptığı toplumsal hayata dair gözlemlerini kendi ülkesinden de örneklerle açıklamıştır. Samimi olarak kendi ülkesinin hatalarından bahsederken “*yapamadık*” şeklindeki ifadesi, yazarın okuyucusuna üzüldüğü bir noktada düşüncelerini paylaştığını göstermektedir. Bu sebeple yazarın okuyucusuna samimi olduğu söylenebilir. Ayrıca yazar, yukarıdaki verilen parçada da yer alan “*yollara düşmek, akın etmek, bolluğa kavuşmak*” gibi deyimleri de kullanılarak eserini söz varlığı açısından zenginleştirmiştir.

Okyanuslar Ötesine Yolculuk (1990)

...Bildiğiniz gibi Arjantin, baş döndürücü, yürek titretici tangoları ve uçsuz bucaksız çiftlikleriyle ünlü. Tango müziği ve dansı ilk kez, yüzyılın başlarında, Buenos Aires'te başlamış. Tango'nun başladığı gemiciler mahallesine gidiyoruz. Burası, geçen yüzyıldan kalma, iki üç katlı evlerden oluşuyor. Hepsinin de dış duvarları, değişik renkte boyanmış. İnsan kendini, tiyatro dekoru içinde sanıyor. Sokaklarda ünlü tangocuların heykelleri var. Kimi evlerden hâlâ tango sesleri yayılıyor. Kimi balkonlarda tango yapılıyor. Tango gösterisi herkesi büyüledi. Müzik ayrı bir güzel ve etkileyici, dansçıları ayrı güzel. Doğrusu unutulmaz bir gece yaşadık... (Dayıoğlu, 1990: 69).

...Çocukluğumdan beri, filmlerde, dergilerde, kitaplarda gördüğüm Rio'nun, ünlü semtlerinde, dağlarında, tepelerinde, solumak çok güzel. Bu ortamlarda insanı, tarifsiz duygular sarıyor... (Dayıoğlu, 1990: 80).

Bu örnekte Arjantin'de yaptığı gözlemlerini anlatırken kendi çocukluk hatıralarından okuyucusuna bahseden yazar, tutarlı ve inandırıcı bir anlatımla Arjantin'e

dair izlenimlerini paylaşır. Çocukluğunda, resimlerini gördüğü Rio’nun, şimdi ziyaret ettiğinde de hâlâ aynı ve güzel olduğundan bahseden yazar, samimi bir üslup ile açıklayıcı, tutarlı ve bilgilendirici bir anlatım ortaya koyar. Yazar ayrıca eserlerinde söz varlığını zenginleştirmek amacıyla atasözü ve deyimleri de kullanır. “*Bildiğiniz gibi Arjantin, baş döndürücü, yürek titretici tangoları ve uçsuz bucaksız çiftlikleriyle ünlü...*” *Arjantini anlatılırken kullandığı “baş döndürücü, yürek titretici”* deyimleri örnek olarak verilebilir.

Efsaneler Ülkesi Çin’e Yolculuk (1990)

...Çin’de en garibime giden görünümlerden biri tuvaletler. Gerçekten, çoğu tuvaletlerde kapı yok. İnsanlar sıra sıra dizilmiş oturakları da birbirlerine bakarak, işlerini görüyorlar. Bazı yerlerde, yarım metrelik ara bölümlerle yarım kapılar bulunuyor. Çok tedirgin edici bir durum. Ama Çinliler için doğal sayılıyor çünkü kimsenin kimseye umursadığı yok... (Dayıoğlu, 1990: 82).

... Göçebe Asyalılar, tabi bunların arasına atalarımız da giriyor, çadırda doğan bebeği hemen en yakın akarsuya götürür üç kez batırıp çıkarırlarmış. Bu yöntem, yaz kış uygulanırmış. Bu olaya dayanabilen bebek yaşar, dayanamayan çok kısa sürede ölür gidermiş. Bu yöntem şimdilerde uygulanmıyor. Ama sanırım yeni kuşaklar, atalarının sağlam yapısını hâlâ sürdürmekte... (Dayıoğlu, 1990: 17).

Yazar, bu örnekte yaptığı gözlemlerinden bahsederken, “... *garibime gitti...*” gibi bu ve benzeri ifadeler yazarın okuruyla sohbet eder gibi yazdığını gösterdiğinden samimi bir hava katmaktadır. Aynı zamanda “*garibine gitmek*” deyimini gibi söz varlığı unsurları da metinlerde yer almaktadır. Asya kültürü hakkında geçmişte uygulanan geleneklerden bahsederek bilgilendirici bir anlatımın tercih edildiği görülmektedir.

Kangurular Ülkesi Avustralya’ya Yolculuk (1991)

...Avustralya, yaklaşık iki yüz yıllık geçmişi olan bir ülke. Tarihinde, sanatında, sosyal yaşamında, turistleri büyüyecek çarpıcı bir özelliği yok. Bu yüzden Asya’ya, Avrupa’ya Afrika’ya, Amerika’ya gösterilen turistik ilgi buraya gösterilmiyor inancındayım... (Dayıoğlu, 1991: 13)

Avustralya’da insana değer veriliyor. Avustralya’ya çalışmaya gelen Türklerin toplum içindeki konumları da iyi. Avrupa ülkelerinde olduğu gibi horlanmıyorlar... (Dayıoğlu, 1991: 22)

...Avustralya’nın hoşuma giden bir başka özelliği de aile yapısının bozulmamış olması.

Avrupa ve Amerika’da on üç on beş ya da on sekiz yirmi yaşlarındaki gençler, aileleriyle restoranlara gitmiyorlar. Çokluk kendi yaşlılarıyla gezmeyi yeğliyorlar. Avustralya’da bu böyle değil. Restoranlarda, çay salonlarında gençler aileleriyle birlikte keyifli uyum içinde içiyorlar... (Dayıoğlu, 1991: 53-52).

Gezip gördüğü sonrasında da belli bir sonuca vardığı Avusturalya hakkında düşüncelerini samimi bir dille ifade eden yazar, açık ve anlaşılır bir dil kullanmaktadır. Avusturalya aile yapısı ile Türk aile yapısı arasındaki farklı ve benzer yönleri okurları ile samimi bir şekilde (“*hoşuma giden bir başka özelliği...*”vb. ifadeler) paylaşan yazar, okuyucusuna izlenimlerini aktarmakta, söz varlığını zenginleştirecek deyimlerden de (horlanmak, yeğlemek vb.) yararlanmaktadır.

Kenya’ya Yolculuk (1993)

...Masailer, sadece Kenya’nın değil Afrika’nın en eski ve tanınmış kabilelerinden biri. Çoğunlukla kuzeyde, kendi adlarıyla anılan, Masai Mara yöresinde ve Tanzania sınır boylarında yaşıyorlar... Masailer ilkelilikleriyle övünen türden kimseler. Söylendiğine göre uygarlaşan zencileri hafife alıyorlar. Masailerin ilginç özellikleri, herkesin dilinde. Bunların en başında kan içme olayı geliyor. Bizim şoföre Masailerin gerçekten kan içici olup olmadıklarını sordum. O da bana bu işi beslenmek için yaptıklarını söyledi. Yani gerçekmiş. İnek kanı içerlemiş. Bunun için ineğin kulak ardındaki şah damarı delinir, oradan fışkıran kan bir kaba doldurulur, sonra bu kalp elden ele geçirilerek herkes payına düşen kanı içermiş. Acaba insan kanı da içerler mi? Diyecektim. Ama, bu soruyu sormaya cesaret edemedim... (Dayıoğlu, 1991: 15).

Yazar burada merak ettiği bir düşünceyi, yerel halktan birine sorup karşılığında yukarıdaki bilgileri edinmiştir. Okuyucuları ile de bu bilgileri paylaşan yazar, bu sayede

ilk ağızdan, orada yaşayan halktan bilgileri elde ettiğini okuyucusuna sezdirmiş, tutarlı ve inandırıcı bir anlatım ortaya koymuştur.

Yazarın bu kitapları yazmasındaki en temel amaç, çocukların gezemedikleri yerleri öğrenmesi, gelecekte buralara seyahat etmelerinin özendirilmesidir. Bu sebeple yazar gezdiği gördüğü yerleri anlatırken dil ve anlatımına dikkat eder, okuyucusunun çocuk olduğunun farkında olarak samimi ve akıcı bir dille gezisini anlatır. Arada sorduğu sorularla akışı canlı tutmaya özen gösteren yazar, “*Acaba insan kanı da içerler mi?*” şeklinde okuyucusuna sorular sorarak da sohbet havasında gözlemlerini ve yaşadıklarını anlatır.

...Sevinç ve meraktan, içim içime sığmıyor ama bir o kadar da kaygılar kaplıyor benliğimi. Safari sırasında gidilecek yolların çok bozuk olması, deniz yüzeyinden yüksekliğin fazlalığı, zehirli böcekler ve sarı humma korkusu, içimi kemiriyor sürekli... (Dayıoğlu, 1993: 8-9).

Yazar eserlerinde deyimlerden de yararlanmıştı. Yukarıdaki paragrafta yer alan “*içi içine sığmamak, içini kemirmek*” gibi deyimler örnek verilebilir.

Mısır’a Yolculuk (1994)

... Gizli odadaki duvar kabartmalarından biri dikkatimi çekiyor. Bu, iri ve capcanlı bir yılan kabartması. Kleopatra’nın, haftalarca bu kobra kabartması ile baş başa kaldığını düşünüyorum. Yılan zehriyle canına kıyma yöntemini, bu kobradan esinlenerek benimsemiş olabileceğini kuruyorum. Taşa oyularak ölümsüzleşmiş olan bu şanslı kobrayla fotoğraf çektirmekten kendimi alamıyoruz... (Dayıoğlu, 1994: 49).

Yazar gezisi sırasında “...*Gizli odadaki duvar kabartmalarından biri dikkatimi çekiyor.*” şeklindeki ifadelerinden de anlaşıldığı gibi bizzat şahit olduğu, deneyimlediği bilgileri okurları ile paylaşmaktadır. Kimi zaman rehberden veya halktan duyduğu bilgileri de paylaşan yazar, okuyucularına ilginç ve güzel bulduğu her türlü izlenimini aktarmaya özen göstermektedir. Dil ve anlatımını kuvvetlendirmek amacıyla deyimlerden de yararlanır. “*Dikkat çeken, baş başa kalmak, esinlenme...*” vb. deyimler ve kalıp ifadelerle yapılan aktarımları; dili, anlatımı ve üslubu son derece özenli ve dikkatlidir.

Buradaki örnekteki gibi yazar yılan kabartmasını anlatırken gördüğü yılanın ne kadar gerçekçi olduğundan bahsedip bu kabartma ile ilgili genel kültür bilgisi de vermiştir.

Meksika'ya Yolculuk (1995)

...Bu yolun adı Çapultepек bulvarı. Bu sözcük Aztek dilinden kalma. Çekirge anlamına geliyor. O zamanlar çekirge, besin olarak da tüketilen bir canlıymış. Aztekler bu yüzden çekirgeyi önemserlermiş. Yolun sonunda yer alan büyük parkın girişinde, dev gibi bir çekirge heykeli var... (Dayıoğlu, 1995: 23).

...Rehber, hemen mikrofonu eline alıp, karşımızda duran, yeşillik denizini tanıtmaya girişiyor.

Bu koru, pek çok Amerikan filmlerinde balta girmemiş orman sahnelerinin çevrildiği, doğal bir film setiymiş. Adı Puerto Marques. Tarzan filmleri ve Sylvester Stallone'un Rambo filmleri burada çekilmiş. Korunun içinden bir de nehir geçiyor. Film seti olarak, bundan iyisi can sağlığı. Rambolardan birini televizyonda izlemiştim. Vietnam'ın uçsuz bucaksız ormanlarında geçen filme bakarken, öylesine girmiştim ki!... Meğer tüm o korkunç olaylar Acapulco'da, şu dünya cenneti koruda yaşanmış... (Dayıoğlu, 1995: 81).

Yazar gittiği yerlerde deneyimlediği ilginç bilgileri okurları ile sık sık paylaşır. Bu örnekte de görüldüğü gibi yazar, Acapulco'yu okuyucusuna anlatırken samimi bir üslup ile gördüğü güzelliklerin eşsizliğinden, pek çok filmin çekildiği yerlerden biri olduğundan bahsetmektedir.

Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi (1996)

...Hindistan gezisinde bazı isteklerin kursağımda kaldı. Geziler hep tapınak ağırlıklıydı. Oysa koskoca Hindistan'ın geçmişini yansıtan bir müzeye gitmeyi çok isterdim. Doğru dürüst bir Hint müziği konseri, folklor gösterisi izleme olanağı bulmak isterdim. Yerel bir restoranda, halkla birlikte, on parmağımla bana bana Hint yemekleri yemek isterdim. Oysa, otellerdeki fiks menü nitelikli yemeklerle yetinmek zorunda kaldım. Orta halli bir Hint ailesine konuk olmak isterdim. Bir okula gidip Hintli çocuklarla söyleşmek isterdim. Kalabalık içinde

saatlerce gezmek, hatta yolumu yitirip sokak aralarında kaybolmak isterdim. Yılan oynatan ağzından ateş püskürten adamların izleyicileri arasına katılıp, kaygısızca onlarla oylanmak isterdim.

Bir Hint yazarıyla tanışmak, eserlerimizi birbirimizin ülkesinde yayımlatma girişiminde bulunmak üzere sözleşmek isterdim.

Ne var ki, bu tür etkinliklere zaman yoktu. Soluk soluğa süren bu gezide, kaçmaktan kovalamaya vakit bulamadık. Ama yine de Hindistan'dan çok önemli, çok ilginç bir kesit soluk... (Dayıoğlu, 1996: 129).

Yazar Hindistan gezisi hakkındaki görüşlerini yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi samimi bir üslup ile okuyucularına anlatır. Bazı isteklerinin kursağında kaldığını belirten yazar, Hindistan'ı gönlünce gezme şansı bulamadığından bahsederken düşüncelerini, gözlemlerini okuruna olduğu gibi aktarır. “*Kursağında kalmak*” deyimini gibi söz varlığı unsurlarına yer verir.

Güney Pasifik Adalarına Yolculuk (2002)

...Dağı taşı, kurdu kuşu anlatmaktan, gemideki çok özel, çok renkli yaşamı anlatmaya zaman kalmıyor ki! Ama, dün geceyi anlatmam gerek. Gerçekten dün gemide görkemli bir Noel partisi verildi. Herkes yine pırıltılı yabancı giysilerine büründü. Atrium'da yedi yüz adet şampanya kadehi, üst üste dizilerek, camdan bir kule oluşturuldu. Sonra orkestradan yayılan neşeli müzik eşliğinde, arda arda şampanyalar patlatılmaya başladı. Gemideki görevlilerden biri, camdan kulenin yanına yerleştirilen merdivenin, en üst basamağına çıktı. Kulenin tepe noktasındaki ilk kadehe, şampanya boşaltmaya girişti. Kadehten taşan şampanya alttaki kadehlere yakıyordu. Daha sonra, yolcularda bu kadeh doldurma eylemine devam edildi... (Dayıoğlu, 2002: 102-103).

...Rehber, ülkesini ballandıra ballandıra anlatmayı sürdürüyor. Avustralya'ya Yolculuk kitabımda yazdıklarımı, burada yinelemiyorum. Zaten Sidney gezisi şöyle üstünkörü, panoramik bir gezi oluyor... (Dayıoğlu, 2002: 23)

Yazar, gemi yolculuğu ile süren gezisinden bahsederken limanda inip gezdikleri zamandan, gemide geçirdikleri zamana değin her türlü duygu ve düşüncesini

izlenimlerini okuruna aktarmıştır. Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi gemide yapılan Noel partisinden bahsederken yazar, kule gibi dizilen şampanya kadehlerinden, orkestranın çaldığı neşeli müzikten bahsedip bulunduğu bu atmosferi okuyucusunun düş dünyasında da hayal etmesine olanak sağlar. Ayrıca söz varlığını zenginleştirmek için “ballandıra ballandıra anlatmak ve üstünkörü” deyimlerini de kullanmıştır.

Gizemli Buzullar Kıtası Antartika ve Patagonya’ya Yolculuk (2006)

...Güney Amerika’nın omurgasını oluşturan And dağlarının eteklerindeyiz. Santiago, deniz yüzeyinden bin metre yüksekliğe kurulmuş. And Dağları’nın bu bölümünde, 3 bin, 4 bin, 5 bin metre yüksekliğindeki dağlar, boy sırasına konulmuşçasına, art arda dizilmiş olarak karşımızda duruyor.

Dağların bu görünümü, beni çok etkiliyor. Zaten, dünyanın neresinde olursa olsun, dağlara aşığım. Okurlarımla buluşup söyleşmek için, yakın bir zamanda Iğdır’a gittim. Orada da Ağrı Dağı’na âşık oldum. Her fırsatta durup daha bakıyor, onunla dakikalarca bütünleşip, coşkuya kapılıyorum. Öyle ki sabahleyin uyanır uyanmaz, ilk işim perdeyi açıp Ağrı dağı ile selamlaşmak oluyordu... (Dayıoğlu, 2006: 277278).

Dayıoğlu kimi zaman, gezi gözlemlerinden bahsederken aynı zamanda başına gelen ilginç ve komik olayları da okuyucularıyla paylaşmaktır. Samimi bir dil kullanan yazar samimi anlatımı ile de okuyucusunu kendine çekmektedir.

...Çamaşırhaneden söz açılmışken, orada yaşadığım gülünç bir olayı sizlere aktarmadan geçemeyeceğim. Birkaç parça çamaşır yıkamak üzere oraya gittim. Genç bir kadın, kucağında kolu paçası birbirine karışmış, bir sürü çamaşır salkım saçak çıkageldi. Makineler, yarım dolarlık sekiz jetonla çalışıyor. Yani, kazan dolusu çamaşır dört dolara yıkıyor. Çamaşır az da olsa aynı parayı ödemek gerek. Deterjan da bu paranın içinde. Kurutma makinesi ise parasız.

Genç kadın, makinenin nasıl çalıştıracağını bilmiyor. Bu sırada, başkalarına yardımdan hoşlanan bir kadın, ona makinenin nasıl çalıştırılacağı bir güzel anlattı. Bizimki, okkalı bir ifadeyle okey diyerek işe girişti. Elindeki jetonları makineye attıktan hemen sonra olanca ciddiyetiyle yıkama düğmesine bastı. Makine güldür güldür çalışmaya başladı. Kadın bir anda çılgına döndü. Makinenin kapağını

yumruklamaya başladı. Neden biliyor musunuz? Tüm işlemleri, kucağındaki çamaşırları makineye atmadan yaptı da ondan.

Boş makine köpürdükçe köpürdü. Kapıyı kavrayan lastik açılmış anlaşılan. Köpükler dışarıya taşmaya başladı. Bense köşede, sessizce kadının öfke yüklü tepkisini izliyor, bir yandan da gülmemek için kendimi kasıyorum.

...Ona ne yapacağını söyleyen kadın da bir köşede, haldır ütü yapıyor. Anladığım kadarıyla kadınların ikisi de Amerikalı. Ütü yapan kadın, yaptığı işe ara verip bir süre ötekinin garip davranışlarını seyretti. Sonra dudaklarında hınzır bir gülümsemeyle dertli kadına döndü:

“Üzülme, artık olan oldu. Oyun salonundaki kumar makinelerine para kaptırdığını varsayın. Hepsi bu.” dedi. Öteki de ağzını çarpıtarak gülmekten başka bir şey yapamadı. Güldüğüm belli olmasın diye, başımı iyice öne eğip elimdeki dergiyi okuyormuş gibi yaptım... (Dayıoğlu, 2006: 137-139).

Bu özelliğe dair de tüm kitaplara bakıldığında, yazarın bizzat gezip gördüğü yerleri anlattığı düşünüldüğünde, birinci kişi ağzından anlatım yaptığı görülmüştür. Ayrıca yazarın, kültürlere ait dil özelliklerini verirken yanında Türkçe anlamını da vererek anlaşılır bir anlatım sağladığı söylenebilir.

...Huylu huyundan vazgeçer mi! Burada da başladım çevreyi gözlemeye...

(Dayıoğlu, 2006: 13).

Ayrıca atasözü (*huylu huyundan vazgeçmez*), deyim (*çılıgına dönmek*) ve ikilemelerin (*salkım saçak*) kullanıldığı, söz varlığı açısından eserin zengin olduğu dikkati çekmektedir.

4.1.6. Gezi yazılarında mekânın tarihi, coğrafi özellikleri, doğası, gelenek ve görenekler (yemekleri, kıyafetleri, düğün-cenaze vb. törenleri), ekonomisi, nüfusu, yönetim şekli gibi disiplinler arası bilgilere yer verilir.

Gezi yazılarında yazar gezdiği yerlerle ilgili her türlü bilgiyi okurlarına aktarmıştır. Yazar, gezdiği her ülkenin sahip olduğu kültür ve geleneklerine kitaplarında yer verir. Gezilen ülkenin sahip olduğu inançlarından, gelenek-göreneklerinden (cenaze, düğün kutlama, misafir ağırlama vb.) tarihinden, eğitiminden, ekonomisinden, yemek

kültüründen, sosyal hayatından ve giyilen kılık kıyafetlerinden örnekler sunan yazar bu bilgileri okurları ile paylaşır. Her alanından örnekler verilerek gezi kitapları zenginleştirilmiştir. Aşağıda bu konuya dair örnekler yer almaktadır.

Kafdağı'nın Ardına Yolculuk (1987)

Gelenek-görenekler: Gelenekleri, farklı kültürlerle benzeyen yönleri olsa da her milletin benimsemiş olduğu, geçmişten günümüze kadar taşıdığı birikimleri var. Bu örnekler de görüldüğü üzere Uzakdoğu da benimsenen, varlığını halen devam ettiren bu gelenekgörenekler (cenaze, düğün kutlama, misafir ağırlama vb.), yazarın ifadeleri ile okuyucuya aktarılmaktadır.

...Selamlaşırken, avuçlarını birleştirip göğüslerine dayıyorlar. Büyükler selamlanırken, eller başa doğru kaldırılıyor. Burada el sıkışma âdeti yok. Erkek ve kadınların selamlaşma dili ayrı. Erkek 'tak' kadın ise, 'ta' sesi çıkarak selamlıyor karşısındakini. Tayland'da benimsenen Buda dininde, insanın en kutsal yeri başıdır. Bu ülkede başa dokunmak yasak. Küçük bir çocuğun bile başını okşamak ters tepkiye yol açıyor... (Dayıoğlu, 1987: 46)

Bu örnekte toplum içerisindeki selamlaşma ve toplum içerisinde hoş karşılanmayan davranışlar okuyucu ile paylaşılmıştır.

...Geyşa evleri Japonlara özgü adetlerin uygulandığı yerler ve evlerde yaşayan kadınlara geyşa deniliyor geyşalık Aslında çok zor bir meslek eğitimi yıllarca sürüyor bugün hâlâ Japonya'da pek çok geniş okulu var bu okullarda genç kızlara güzel konuşmak Japon kurallarına göre konuk ağırlamak çay sunmak şarkı söylemek çalgı çalmak sanatı öğretiliyor. Geyşa evlerine giden konuklar, bu yola dertlerini atıp sıkıntılarını unutuyor. Geyşalar sıradan şarkıcı, çalgıcı ya da dansöz değiller. Geniş kültürlü, zarif, kibar sanatçı niteliği olan seçkin Japon hanımları... (Dayıoğlu, 1987: 123).

Bu örnekte ise yazar Japon kültürünün bir simgesi olan geyşalar ve evlerinden bahseder. Geyşalık sanatının özelliklerini veren yazar toplumsal yapıdan da bahseder.

İnanç: Yazar, eserinde Japonların inanç kültürüne dair de açıklamalarda bulunur.

.... Sonra Şinto tapınağına ulaşıyoruz. Doğu'ya özgü bir yapı tapınak. Önünde kocaman kazan gibi bir tütsü kabı var. Sürekli olarak tütsü yakılıyor. Rehber “Bu tütsü ile tütsülenenler bir yıl hasta olmazmış. Ayrıca bu tütsüyü soluyan kişi Tokyo'ya bir kez daha gelirmiş.” diyor. Bizlerde kalabalığa karışıp bir güzel tütsüleniyoruz. Tapınak önünde biriken Japonlar yapının kapısına doğru madeni para atıyorlar. Bu da yılbaşlarında yapılan bir dinsel törenmiş. Tapınağı para atanlar yıl boyu bol para kazanırmış. Az ötede tütsü, muska nazarlık satan dükkanlar var. Adak da adanıyor. Tapınağın kapısının sağ tarafında bir ağaç var. Üstünde bez parçaları asılı adak adayanlar atıyormuş bu bezleri... (Dayıoğlu, 1987: 115)

Bu örnekte ise yazar Japon halkının Şinto denilen tapınaklara gittiğinden ve tütsü yakma geleneklerinden, muska ve nazarlık dükkanlarının olduğundan bahseder.

...Uğurlu günlerde evlenmeler artıyor. Uğursuz günlerde hiç kimse evlenmek istemiyor. Böyle günlerde düğün salonları indirim yapıyor, ama yine gelen olmuyor. Yeni bir işe girecek ya da yeni bir eve taşınacak kişiler, bunun için uğurlu günleri bekliyorlar.

Arabaların plaka numaraları için bile uğurlu sayılar yeğleniyor... (Dayıoğlu, 1987 :96).

Bu örnekler de ise yazar halkın sahip olduğu batıl inançlara değinir.

Eğitim Politikaları: Dini inançları dışında Japonya hakkında ülkenin eğitim durumuna dair bilgileri de okurlarına vermiştir.

... Japonya'da okuma yazma oranı yüzde yüze yakın. Başka bir deyişle okuma yazma bilmeyen insan, parmakla sayılacak kadar az. Onlarda zihnen özürlü kimseler... Japonya'da halen iki çeşit alfabe kullanılıyor. Biri kırk sekiz harfli, öteki iki bin yüz kırk beş harfli. Harfler, değişik sesler veriyor. Noktalar, çizgiler harflere değişik anlam kazandırıyor. Okuma yazma öğrenmek kolay değil. Çocuklar okuma yazmayı kırk sekiz harfli alfabe ile öğreniyorlar. Üçüncü sınıfa kadar bu alfabe ile öğrenim sürüyor. Ondan sonra iki bin yüz kırk beş harfli alfabe ile çalışmaya başlıyorlar... (Dayıoğlu, 1987: 87-88)

Yemek Kültürü: Yemek kültürü açısından da yazar, gittiği her gezi yerinde oranın yemeklerinden, yemek yapma ve yeme adetlerine kadar okurlarına bilgi vermiştir.

...Masanın ortasında bütün gazıyla işleyen ocaklar var. Yemekler önümüzde pişiyor. Salata soğanı gibi ince doğranmış etler, tavaya atılıyor; onların yanına da adını bilmediğimiz sebzeler konuyor. Kimonolu kızlar hizmet ediyor sofraya. Önümüzdeki çukur tabaklara, birer yumurta kırılıyor. Etlerle sebzeleri pişiren aşçı, bu çiğ yumurtanın üstüne bir kepçe et, bir kepçe de sebze koyuyor. Ekmek yerine birer kâse haşlanmış pirinç veriyorlar. Sonra buyurun yemeğe!.. (Dayıoğlu, 1987: 102)

Ekonomik Faaliyeti: Ekonomik olarak ülkelerin temel geçim kaynaklarından da yeri geldiğinde okurlarını bilgilendiren yazar, Japonya ekonomisi ile ilgili özellikle okyanusa kıyısı olan bir ülke olarak balıkçılık faaliyetlerine dair okuruna bilgi vermiştir.

...Japonya balıkçıları, sadece Japonya çevresindeki denizlerde avlanmıyor. Uluslararası açık denizlerde de balık avcılığı yapıyor. Çünkü açık deniz balık avcılığı için gereken araç gereçlerin en iyisini, en yararlısını kendisi üretmekte. Japonya bizden, orkinos balığı satın alıyor. Japon uzmanlar, Türk balıkçılara, orkinosun avlandıktan sonra işleniş yöntemlerini öğretmiş. İlk işlemler Türkiye’de yapılıyor. Sonra orkinoslar Japonya yolculuğuna çıkıyor. Orada Japon yöntemiyle yeniden işlenip satışa sunuluyor. Bizim orkinoslar Japonya’da çok değerli ve çok pahalı... (Dayıoğlu, 1987: 111-112)

İklim: Gezdiği yerlerin mekânları, insanları kadar tabiatına da kitaplarında yer ayıran yazar, gittiği yerlerin genel olarak ikliminden ve doğal güzelliklerinden de bahsetmektedir.

...Tayland'ın iklimi ekvatorial özellik taşıyor. Üç belirgin iklim var. Aslında üçü de sıcak iklim. Ama Muson yağmurlarının başlaması sürmesi ve sona ermesi hava koşullarını etkiliyor. Sadece hava değil yaşam koşullarında etkili olmuş Muson yağmurlarından. Bu yağmurlar bizim bildiğimiz gibi yağmıyor. Bir başladı mı sanki gökyüzünde oluşmuş bir deniz, şarıl şarıl yeryüzüne boşalıyor. Taylandlılar sicim gibi yağmur yağıyor deyimini bilmiyorlar. Tabii bunca su sokaklarda boşalınca, evleri, dükkanları yarıya kadar su basıyor. Tayland henüz bu zorlu sorunu çözmemiş... (Dayıoğlu, 1987: 49)

...Japonya Türkiye ile aynı iklim kuşağında biliniyor. Bu yüzden burada da mevsim kış... (Dayıoğlu, 1987: 113)

Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk (1990)

Gelenek-görenek (Tören, merasim): Cenaze törenleri de her ülkenin sahip olduğu inançlar çerçevesinde çeşitli şekillerde, belli ritüeller dâhilinde yapılabilmektedir. Yazar, gezdiği yerler de cenaze törenlerine ait izlenimlerini de okurları ile paylaşmıştır. Amerika gezisi sırasında tanık olduğu bir durumu şu ifadelerle açıklamıştır;

...Yolda üzerinde şu sözler yazılı bir tabela dikkatimizi çekiyor cenaze güzellik salonu bu sözler merakımızı uyandırıyor. Meğer çeşitli kazalarda ölen, parçalanan, yanan insanlığa buraya getirilmiş. Bu binada ünlülerin parçaları birleştirilir, makyaj yapılır, sonra tabuta konup sahibinin sapa sağlam teslim edilmiş. Cenaze, dini tören sırasında insan içine böyle doğru düzgün çıkarılmış. Biliyorsunuz, bazı dinlerde cenaze, yüzü açık olarak tabuta konuluyor. Yakınları dostları kendisini mezara konmadan, son bir ziyaret edip vedalaşıyorlar... (Dayıoğlu, 1990: 56)

...Köprüden çıkınca, yolda yine ilginç bir levha görüyorum. Levhada evcil hayvanlar mezarlığı yazılı. Rehber bu konuda bilgi veriyor. Amerikalılar, evcil hayvanlara çok düşkün, kedi, köpek, kuş yanında tavşan, papağan, kaplumbağa, ceylan hatta aslan, kaplan bile besliyorlar evlerinde. Bu hayvanlara öylesine bağlanıyorlar ki, öldüklerinde törenle özel mezarlara gömüyorlar. Ölüm günlerinde mezara gelip çiçek bırakıyorlar. Mezar taşlarında hayvanların doğum, ölüm tarihleri, özellikleri bile yazılı oluyor... (Dayıoğlu, 1990: 59)

Yemek kültürü: Amerika da gezdiği yerlerin özellikleri kadar yemek kültürüne ait örnekleri de her kitabında yaptığı gibi okuru ile paylaşmıştır.

...Açık hava lokantaları, limanın en ilginç yerleri buralar. Kocaman kazanlar içinde iri kafalı, bol etli kocaman pavuryalar, ıstakozlar kaynıyor. Turistler bu deniz ürünlerini dizildikleri yerden yiyorlar. Hem de on parmaklarını yalaya yalaya... (Dayıoğlu, 1990: 61)

Tarihsel Bilgiler: Gezdiği yerlerin tarihi sürecine de ışık tutan yazar, elde ettiği her bilgiyi paylaşmaktadır. Gezdiği yerlerin tarihsel açıdan değişimi, geçmişten günümüze geçirdiği evreleri mekânsal özelliklerini vb. de okuruna aktarmaktadır.

...Las Vegas'ın en önemli özelliği, dünyaca ünlü bir talih oyunları merkezi olması. Geçmişte burası küçük bir maden kasabasıymış. Maden tükenince, kasaba terk edilip yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmış. Talih oyunlarının oynandığı oteller, oyun salonları yapılarak, kasaba yeniden canlandırılmış. Nevada çöller bölgesinde bulunan Las Vegas, bugün çok canlı ve hareketli bir kent durumunda...

...Los Angeles batı Amerika'nın en büyük kentlerinden biri, dünya filmcilik ilinin merkezi sayılan Hollywood Los Angeles'ın bir semtte oluyor ya da kasabası durumunda. Los Angeles, Pasifik okyanusu kıyısında kurulmuş. Kent, çok düzgün bir planla oluşmuş, yollar geniş ve birbirine paralel. Burada gökdelenler pek fazla değil. Eski Amerika kenti özelliğini yitirmemiş semtler, birkaç katlı tuğla yapılar çoğunlukta... (Dayıoğlu, 1990: 46)

Demografik Yapısı: Her ülkenin sahip olduğu siyasi, sosyal, ekonomik ve demografik özellikleri vardır. Yazar kitaplarında bu özellikleri de vermektedir.

...Los Angeles'ın toplam nüfusu 8 milyon nüfusun yüzde yedisi İspanyol, yüzde on beşi zenci, yüzde yedisi Asyalı. Çok sayıda da Meksikalı var. Bu durumda Amerikalılar azınlıkta kalıyor. Çok varlıklı insanlar yanında, çok yoksullar da az değil. Bunlara homeles evsiz deniyor... (Dayıoğlu, 1990: 16)

Okyanuslar Ötesine Yolculuk (1990)

Yazar, Venezüella'ya dair rehberden edindiği her bilgiyi okuyucularıyla paylaşmıştır. Rehberin yüzölçümü, nüfus, iklim ve ekonomiye dair verdiği bilgileri yazarda okuyucularına vermiştir.

Demografik Yapısı: Yazar rehberin anlatımı ile okuyucusuna Venezüella'nın nüfusuna dair bilgiler paylaşır.

... Rehberimiz, Venezüella ile ilgili şu bilgileri veriyor:

“Cumhuriyetle yönetilen bu ülkenin nüfusu on yedi milyonu biraz aşıyor. Nüfusun yarısına yakın bölümünü, on beş yaşından küçük insanlar oluşturuyor. Başka bir deyişle bu ülkede yaşayanların yarısı, çocuk ve genç.

Venezuela’nın yüzölçümü, dokuz yüz on iki bin elli kilometrekare. Başkent Caracas (5 milyon). Okur yazar sayısı 9 buçuk milyona yakın...” (Dayıoğlu, 1990: 21)

Ekonomik Faaliyeti: Venezüella’nın ekonomik faaliyetlerinden bahseden yazar, ülkenin yeraltı kaynakları açısından gelişmiş bir ülke olduğunu belirtir.

...Burası, eskiden altın yataklarıyla ünlüymüş. Avrupalılar buralara Eldorado (altın diyarı) derlermiş. Serüven düşkünü pek çok Avrupalı, bu topraklara altın aramaya gelmiş. Şimdilerde altın yatakları tükenmiş. Baş gelirleri petrol. Bunun yanında kakao, şeker kamışı, pirinç, mısır, patates tarımı yapılıyor. Burada buğday yetişmiyor. Ekmek, mısır unundan yapılıyor... (Dayıoğlu, 1990: 21-22)

İklim: Yazar Venezüella’nın iklimi ile ilgili okuyucularına bilgiler sunar.

...Venezuela’nın iklimi, hep ilkbahar. İnsanlar, yaza ve kışa özlem duyuyor. Çokluk sıcaklık 16-25 derece. Bu iklim yüzünden her yer çiçeklerle bezenmiş. Biz de saksılarda özenle büyütmeye çabaladığımız tropikal çiçekler, burada ağaç olmuş. Atatürk çiçekleri, kaktüsler, hele hele orkideler yılın on iki ayı süren bu bahar iklimi nedeniyle evlerde otellerde soba, kalorifer vb. ısıtma düzeneği yok...” (Dayıoğlu, 1990: 22)

Hayvan Popülasyonu: Yazar ayrıca gittiği her ülkede ona farklı gelen, ülkemizde olmayan hayvanlardan da bahseder.

...Venezuela’da başta puma olmak üzere, pek çok hayvan türü yaşıyor... (Dayıoğlu, 1990: 29)

Sosyal Hayatı: Yazar, Venezüella halkının sosyal hayatına dair, dikkatini çeken noktaları da paylaşmıştır. Gezisi sırasında, bahçelerde gördüğü ağaçların belli anlamları olduğunu, kapılarda niçin kapı numaraların yazılmadığını merak etmiş ve öğrenip buna da okuyucularıyla paylaşmıştır.

...Bahçelerdeki palmyeler dikkatimi çekti. Meğer palmye, zenginlik ifadesiymiş. Bahçesinde büyük palmyeler olan kişiler, köklü ve büyük zengin sınıfındanmış.

Buradaki villaların kapı numaraları yok. Evler, birbirlerinden, tarihten, mitolojiden, edebiyat yapıtlarından alınma, tumturaklı adlarla ayrılıyor. Bu adlar, kapılara öyle süslü püslü yazılmış ki! ... (Dayıoğlu, 1990: 29)

Eğitim Politikaları: Her kitabında olduğu gibi yazar, bu gezisinde de ülkede kullanılan dile dair bilgileri ve ayrıca bu gezisi sırasında eğitim konusundan bahsederken kadının eğitim durumu ve iş hayatındaki yerinden de ayrıca bilgi vermiştir.

...Venezuela’da İspanyolca konuşuluyor. Bizdeki gibi Latin alfabesi kullanılıyor. Ancak onların alfabesi otuz iki harften oluşuyor.

Yüksek öğrenim gören kadınların sayısı giderek artmakta. Özellikle doktorluğa, mühendisliğe, bankacılığa ilgi duyuyorlar. Henüz anaokulu, kreş yaygınlaşmadığından, çalışan kadınlar, çocuklarını analarına ya da komşularına bırakıyorlar... (Dayıoğlu, 1990: 29).

İnanç: Yazar çeşitli kültürlerin kendilerince benimsemiş olduğu ve gerçekliğine inandıkları batıl inançlarından da bahseder.

...Güney Amerika’da doğa, insanın büyülenmiş. Ormanlara girenler, bir daha oradan çıkmak istemezmiş. Altın aramaya gelen, pek çok Avrupalı, bu büyüye kapılıp ormanlarda yok olup gitmişler.

Orman kenarlarında “Girmek yasak” yazıları görüyorum. Rehber bana bunları anlatıyor. Şimdilerde bile kimi turistler, ormana girip kayboluyormuş. Bu yüzden yasaklanmış. Ormanda atlı polisler de dolaşmış... (Dayıoğlu, 1990: 31).

Demografik Yapısı: Yazar, Peru gezisi sırasında gittiği her yerde yaptığı gibi, genel bilgilerini verip ülkeyi tanıtmıştır. İlk olarak ülke hakkında genel bilgiler olan nüfus, yüzölçümü ve yerel halkın özelliklerinden bahseder.

...Peru gerçekten tarihi, coğrafyası, halkı ve insanların yaşam biçimleri, inançları vb. yönlerden çok ilginç bir ülke. Yüzölçümü bakımından, Güney Amerika kıtasının üçüncü büyük ülkesi (Birinci Brezilya, ikinci Arjantin) (1.285.216 kilometrekare) Nüfusu, yirmi milyon. Halkın yarısı, Kızılderili. Bunlardan başka, Mestizo adı verilen melezler ve beyazlar var... (Dayıoğlu, 1990:31)

Kültürel Yapısı: Daha sonra Peru’nun dünyaca tanınmış bir yer olmasına sebep olan, geçmiş zamanda yaşamış kültüründen bahseder.

...Peru denilince hemen akla İnkalar geliyor. İnka geçmişte Kızılderili krallarına verilen isim. İnka imparatorluğu, bugünkü Peru toprakları üzerinde kurulmuş. On üçüncü yüzyıldan on altıncı yüzyıla kadar görkemli bir yaşam sürmüşler.

İnkalar pek çok tanrıya taparlardı. Ama en önemli Tanrı, Güneş Tanrısı'ydı. Çünkü İnkalar kendilerini, Güneşin çocukları olarak görürlerdi. Tanrılara lama, koyun, domuz gibi evcil hayvanları kurban ederlerdi. Seyrek de olsa, çok önemli olaylar karşısında genç kızlar da kurban olarak Tanrılara sunulurdu... (Dayıoğlu, 1990: 35).

...Maça Picchu, İnka uygarlığının merkezi. Burası, beş yüz yıl önce kurulmuş. Kent, 2340 m yükseklikte bir dağın tepesine kurulmuş. Kent halkı, dağın eteklerine teraslar yapmışlar. Bu yolla tarlalar oluşturmuşlar. Bu yapay tarlalarda tarım yaparak geçimlerini sağlamışlar. Okuma yazma bilmeyen, fazla bir alete sahip olmayan İnkaların, dağ yüzeyini kaplayan bu yapay tarlaları ve duraktaki kenti nasıl yaptıkları halen aydınlanmamış... (Dayıoğlu, 1990: 56).

Bitki ve Hayvan Popülasyonu: Yazar, gittiği yerlerdeki şifalı bitkilerden ve hayvanlardan da dikkatini çeken olduğunda paylaşmıştır. Burada da yazarı dikkatini her derde deva gördükleri, Kanayan Ağaç ve hastalıkları bulup tedavi ettiğine inanılan bir hayvan vardır. Yazar buna dair gözlemlerini ve edindiği bilgileri paylaşmıştır.

...Adamın biri, tezgahına sarmal şekilde kesilmiş ağaç kabukları yığmış. Kabuğu çakıyla kesince, kan rengi bir sıvı akıyor. Kanayan ağacın her derde iyi geldiğini duyurmak için var gücüyle bağırıp duruyor. Bu sıvıdan yaptığı merhemler şuruplar, adeta kapışılıyor.

Ötede tavşan-kirpi karışımı bir hayvan var. O tüm Peru'nun göz bebeği kutsal bir hayvan. Adı: Cuy. İnsanlar yılda on kez bu hayvanın kanını içiyor. Böylece sağlıklı yaşadıklarına inanıyorlar. Dahası bu hayvan her türlü hastalığın saptanmasını da sağlıyor. Cuy, önce hasta insanın çıplak bedenine sarılıyor. Bir süre sonra, kesilip iç organları büyücüler tarafından inceleniyor. Cuy'un hangi organı hastalıklaysa, vücuduna sarıldığı kişinin de aynı organının hasta olduğuna inanılıyor. Peru'da büyüye, gizli güçlere, bitkisel ilaçlara inanç çok yaygın... (Dayıoğlu, 1990: 39)

...Kızılderililer, koko adlı bir ot çiğniyor. Bu ot, tropik ormanlarda yetişiyor. Uyuşturucu özelliği var. Koka bitkisi uyuşturucuların ana maddesi. Bu bitkide Güney Amerika'nın tropik ormanlarında yetişiyor. Buradan dünyaya yayılıyor. Çeşitli işlemlerden geçiyor. Ve dünya gençlerine avlayan uyuşturucu haline dönüşüyor... (Dayıoğlu, 1990: 51).

Kılık-Kıyafet: Yazar her kitabında olmasa da gittiği ülkelerin dikkat çeken giyim kuşamından da bahseder.

...Cuzco Kızılderilileri, kadın erkek, fötr şapka giyiyor. Özellikle yoksul sınıf, şapkasız gezmıyor. Şapkaların renkleri, o kişilerin sosyal durumlarını belirtiyor. Kahverengi, beyaz, siyah şapkaların anlamı değişik. Evliler, dullar, bekarlar şakalarından belli oluyor.

Kızılderili kadınlar, kabarık iç etekliği giymeye de meraklı. Bu giysinin, eski İspanyol hanımlarından örnek alındığı söyleniyor... (Dayıoğlu, 1990: 47).

Siyasi Yapısı: Genellikle gittiği yerlerin yönetim seklinden ve siyasi olaylarından pek bahsetmeyen yazar, gezi noktalarından Şili'de yaşadığı siyasi-askeri bir durumu paylaşmıştır.

...Şili topraklarına ayak basmış oluyoruz böylece. Havaalanı, suyu çekilmiş değirmen gibi. Bizden başka kimsecikler yok. Çevrede silahlı askerler dolaşıyor. Meğer Şilililer o sırada, kötü günler yaşıyormuş. Çeşitli ayaklanmalar olmuştumuş. Bu yüzden pek çok yabancı uçak, Santiago'ya inmiyormuş.

Çok şükür, kör kurşunlara hedef olmadan, sağlıklı uçağa döndük... (Dayıoğlu, 1990: 68).

İnanç: Hemen hemen her kitabında gezdiği yerlerde dikkatini geçen inanç kültürüne dair çeşitli bilgileri de paylaşmıştır.

...Arjantin'in pek çok batıl inancı var. Belli günlerde mezara gitmek, onlara uğursuzluk getiriyormuş. Arjantinliler nazara da inanıyorlar. Biz de nazara karşı mavi boncuk takılır ya Arjantin'de nazardan korunmak için insanın üstünde, kırmızı bir şey taşıması gerekiyor. Ayrıca, kara kediyi uğursuz sayıyorlar. Onlara göre, sayılarında uğurlu ve uğursuzu var... (Dayıoğlu, 1990: 68).

Ekonomik Faaliyetleri: Yazar Arjantin ile ilgili ekonomisinden bahsederken aynı zamanda yeme içme kültürü hakkında da bilgiler vermiştir.

...Arjantin’de hayvan besiciliği çok önemli bir uğraşı dalı. Burada çok et yeniyor. Büfeler deki sandviçler, salam ya da sosis de değil, biftek ya da bonfile ile yapılıyor.

Restoranlarda verilen et porsiyonları, öylesine büyük ki! İki parmak kalınlığında, yarım kilo ağırlığında biftekler sunuluyor insanlara. Yerliler bu pabuç kadar eti, bir solukta yalayıp yutuyorlar... (Dayıoğlu, 1990: 69).

Efsaneler Ülkesi Çin’e Yolculuk (1990)

Yazar Çin hakkında pek çok bilgiyi okurlarına Efsaneler Ülkesi Çin’e Yolculuk adlı bu eserinde aktarmıştır. Yemek kültürlerinden, geçmiş zamanlarda yapılmış “Yasak Şehir” olarak adlandırılan imparator ve ailesinin yaşadığı kentten, âdetlerinden, inançlarından, sosyal yaşantılarından, yetiştirdikleri bitkilerden, eğitim politikalarından hepsinden bahsetmiştir. Sırasıyla örnekleri de aşağıdaki gibidir;

Yemek kültürü: Yazar Çinlilerin sofrada adabından ve yedikleri yiyeceklerden bahsederek okurunu bu konuda bilgilendirir.

...Masanın orta yerinde, çevirdikçe ekseni etrafında dönen küçük bir masa daha var. Onun üzerinde el kadar tabaklara konmuş, adını bilmediğimiz yiyecekler bulunuyor. Birer kâse de haşlanmış pirinç konuluyor önümüze. Çatal kaşık yok, tahta çomaklarla ye yiyebilirsen.

Ondan sonra asıl yemekler geliyor. Ne var ki bunları yiyebilmemiz olanaksız. İşkembe paça, tavuk, kelle, ciğer, ot, kökten oluşma yemekler. Acılı, tatlı, ekşili salçalar. İyi ki suda haşlanmış pirinç verdiler. Burada pirinç haşlaması, ekmek yerini alıyor... (Dayıoğlu, 1990: 10).

İnançlar: Çinlilerin yaptıkları dinsel ritüellerden ve sahip oldukları inançlarından bahsedilir.

... Yasak şehir, kent içinde bir başka kent gibi. 1403 1425 yılları arasında, imparator şehri olarak yapılmış. Burada imparator ve ailesi yaşarmış. Devlet buradan yönetilmiş. Bu kentte, halkın girmesi yasak olduğu gibi hanedanın

kentten çıkması da yasakmış. Yılın belli zamanlarında imparator, yasak şehirden çıkar cennet mabedine gidip dua edermiş. İmparator şehirden çıkışı ve dönüşü sırasında büyük törenler, göz alıcı şenlikler yapılmış... (Dayıoğlu, 1990: 45)

... Çin'de tütsünün çok önemli bir yeri ve anlamı var. İnsanlar, dua etmeden önce ya da ederken tütsü yakıyorlar. Tütünün göğe yükselen dumanı ve kokusunun, tanrıları uyardığını inanılıyor. Tütsü eşliğinde yapılan duaların, daha çabuk kabul edileceği sanılıyor. Bu tütsü olayı, sadece Çin'de değil, tüm doğu ülkelerinde çok yaygın... (Dayıoğlu, 1990: 46)

Gelenek-görenekler: Çin halkının, toplumsal hayatında benimsediği geleneklerinden de bahsedilir.

... Eskiden, Çin kadınları çok küçük ayaklı olmak zorundalmış. Özellikle soylular. Kız bebekler yürümeye başlar başlamaz, annelere onların ayak eğitimine başlarmış. Bu minik ayak edinme eğitimini kolay sanmayın...

Mini ayak edinmenin en önemli koşulu, ayakların her gün belli aralıklarla bandajlanması. Anneler, küçük kızların ayaklarını saygı benzeriyle özene bezene bağlayıp çocuğa, o durumda yürümesini öğretirlermiş. Bu yöntem kızlara çok acı vermiş. Ama güzellik, zarafet ve geleneğe uyma uğruna bu acıya katlanmış Çinli kızlar. Büyüdükleri zaman, minicik ayaklarıyla serçe gibi seke seke yürür, böylece çevrenin beğenisini kazanırlarmış... (Dayıoğlu, 1990: 50)

... Balkonlarda iki şey çok ilginç. Kimi balkonlarda tüyleri yolunmuş ördekler asılmış. Bunlar ünlü Pekin ördeğiymiş. Kesildikten sonra en az bir ay böyle rüzgâra karşı asılması gerekirmiş. İkinci ilginç görünüm çamaşır düzeni. Çin mahallesinde çamaşır asılmamış tek bir ev yok. Burada, çamaşır ipi kullanılmıyor. Giysiler, kollarından paçalarından bambu çubuklara geçiriliyor. Evlerle ağaçlar arasına ya da reklam tabelalarına tutturuluyor. Kimi kaldırımında yürürken don parçaları, gömlek kolları, insanın boynuna dolanıyor... (Dayıoğlu, 1990: 97)

Bitkiler: Yazar gittiği mekânlardaki bitkilerden de bahseder.

...Bonsai denilen ağaçlardan haberiniz var mı bilmem. Çin ve Japonya'da bonsai uzmanları, akıl almaz bonsai bitkileri yetiştiriyor. Kocaman meşe, çam, kayın ya

da başka ağaç türleri, bonsai yöntemiyle iki karışık saksı bitkisi durumuna getiriliyor... (Dayıoğlu, 1990: 50)

... Burada Ekmek Ağacı denilen bir ağaç görmüştüm geçen gelişimizde. Ağaçtan yere doğru sarkan dalların uçları, toprağa erişince kök salıyor. Yeşerip boyatıyor sonra yeni dallar oluşuyor. Onlar da toprağa sokulup kökleniyorlar. Böylece, ağaç görkemli bir görünüm kazanıyor. Şimdiki rehber, bu ağacın adının ağlayan ağaç olduğunu söylüyor. Kime inanmalı bilemiyorum... (Dayıoğlu, 1990: 16).

Eğitim Politikası: Yazarın kendisi de bir eğitimci olduğundan gittiği her ülkenin eğitim politikalarından eserlerinde bahseder.

...Çin’de ilköğretim dokuz yıl. Çocuklar okula altı yaşında başlıyor. Çin alfabesi hece ve seslere dayalı. Bu yüzden, okuma yazmayı öğrenmek çok zor. Bir öğrenci ancak dört yılda Çince okuma yazmayı sökülebiliyor. Bu arada Latin alfabesiyle okuyup yazma da öğretiliyor. Rehber, bu konuda ilginç bir açıklama yapıyor.

Çince okuma yazmayı söken bir çocuk, iki bin hece öğrenmiş oluyor. Yüksek düzeyde öğrenim gören uzmanlar sekiz bin hece biliyor. Bilginlerin belleğinde en az on iki bin hece bulunması gerek. Çin’de okur yazar oranını soruyoruz. Rehber bunu ancak devletin bildiğini söylüyor... (Dayıoğlu, 1990: 27)

Devlet Politikası: Yazar, gezdiği yerleri anlatırken okuyucuya yararlı olacağını düşündüğü her türlü bilgiyi paylaşır. Ülkelerin sahip olduğu devlet politikaları da bu bilgiler arasındadır.

...Çin devleti, on sekizini bitiren, okumamış, aylak çocukları ailenin bakmasını yasaklamış. Bu durumda olan genç de ister istemez kendime uygun bir işi arıyor.

Çin’de köyden kente, hatta bir kentten ötekine, hele hele başkent Pekin’e göç etmek olanaksız. Devlet buna kesinlikle izin vermiyor.

Halk haftanın altı günü çalışıyor. Yalnız pazar günleri boş. Hafta içi herkes evine yorgun dönüyor. Evlerde siyah beyaz televizyon var. Ailelerin tek eğlencesi, uykusu gelene dek tv izlemek. Halkın çoğunluğu erken yatıyor... (Dayıoğlu, 1990: 28)

Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk (1991)

Yazar, bu kitabında Avustralya ile ilgili olarak ikliminde, nüfusundan, geçmişte yaşanmış acı olaylardan, yerel besinlerinden ve hayvanlarından bahsettiği gibi Avustralya halkının, Türk milleti ve özellikle Atatürk ile ilgili benimsedikleri görüşleri de aktarmıştır.

İklim: Yazar eserinde ilk ikliminden bahsetmiştir.

... Kıtanın büyük bölümü çöl. Bir de Ekvator kuşağına çok yakın. Bu yüzden, yazlar çok sıcak geçiyor. En sıcak ay, ocak ayı oluyor.

Ocakta soğuğa, Temmuz'da sıcığı koşullandırdığımız için. Bu bilgileri biraz yadırgıyoruz... (Dayıoğlu, 1991: 17).

İklimi hakkında bilgi verdikten sonra ülke de işleyen bir kuraldan bahseder. Bu kuralın ülkenin sosyal yapısının bozulmasına engel olmak ve kültürlerini canlı tutabilmek için olduğunu belirten yazar, Avustralya halkının eskiye sahip çıktığını belirtir.

...Avustralya, sosyal yapısını korumak için ülkeye gelen yabancılara sıkı aramadan geçiriyor. Havaalanı gümrüğünde buna tanık olduk. Herkesin bavulu açılıp denetlendi... (Dayıoğlu, 1991: 21).

...Avustralya'ya giriş vizesi almak da zor. Toplumun bozulmamasına çok özen gösteriliyor... (Dayıoğlu, 1991: 22).

... Eski binalar korunmakta. Bunların yanında yeniler çoğunlukta. İki katlı balkonlu, eski evler çok güzel. Bizde tahtadan yapılan pencere kafesleri, balkon korkulukları, orada demirden yapılmış. Bu demir kafesler, korkuluklar, adeta dantel gibi güzel desenlerle örülmüş. Binaların bu özelliği, yapıya ayrı bir anlam katıyor... (Dayıoğlu, 1991: 22).

... Avustralya'ya beyazlar doluşunca, yerlilerin çoğu kılıçtan geçirilmiş. Kalanlar da art arda hastalanıp ölmeye başlamış. Durumu inceleyen doktorlar, yerlilerin, beyazlardan geçen mikroplar yüzünden öldüğünü saptamışlar. Yerlilerin bu tür mikroplarla bağışıklığı yokmuş meğer. İşin ilginç yanı, ölüm saçan hastalıkların başında grip geliyormuş... (Dayıoğlu, 1991: 23).

Hayvan Popülasyonu: Yazar, çocukların merakını canlı tutabilmenin önemli olduğunu bildiği için gezdiği ülkelerdeki hayvanlara da değinmiştir.

... Tropikal ortamlarda yaşayan hayvanlar çoğunlukta.

İguanalar, selenterler, timsahlar, aslanlar, kaplanlar, maymunlar, devekuşları ve Avusturalya'nın sembolü olan kanguru ve koalalarla yüz yüze geliyoruz.

Koala, ayıya benziyor. Ama ayı değil deniliyor. Kürkünden kötü bir koku yayılıyor. Üstelik çok da utangaç bir hayvan. Ağaç dallarına sarılarak uyuyor. Yüzünü de hep ön ayaklarıyla saklamaya çalışıyor... (Dayıoğlu, 1991: 27-28).

Ekonomik Faaliyeti: Ülkemiz ile geçmişte yapmış oldukları bir yardımlaşmanın günümüzde Avustralya için temel ekonomik faaliyetlerden birine dönüştüğünden de bahsedilir.

...Merinos koyun türü, Avustralya Cumhuriyetimizin kurulduğu yıllarda, Türkiye'den gönderilmiş. Avustralya bu türü geliştirerek, yün fabrikası niteliğinde merinos çiftlikleri oluşturmuş... (Dayıoğlu, 1991: 40).

...Avustralya, dünyanın en büyük yün üreticisi. Melbourne'da yün sanayinin ağırlığını taşıyor... (Dayıoğlu, 1991: 51).

...Melbourne'da İtalyan ve Yunan restoranları çoğunlukta. Burada, Türk kebabçıları, dönercileri de çok yaygın. Kent içinde birkaç tane de cami var... (Dayıoğlu, 1991: 52)

Kenya'ya Yolculuk (1993)

Gelenek-görenek: Yazar, eserinde Masai kabilesinin günümüzde hâlâ devam eden değişik geleneklerinden de bahseder.

...Masai kabilesinde, erkeklerle birlikte kızlarda sünnet ediliyor. Bir kişiye on kadınla evlenebiliyor. Kat kat kolye takarak, boyutlarını uzatmak, kulak kepeçlerine, yumruk girecek kadar delikler açtırarak, türlü süsler takınmak da Masailerin özellikleri. Bize garip gelen bir başka adetleri daha var. Aynı gün sünnet olan erkekler, evlendiklerinde, eşlerini birbiriyle değiştirebiliyorlar. (Dayıoğlu, 1993: 16-17).

İnanç: Yazar bu değişik kabilenin günümüzde de devam eden cenaze ritüelinden de bahseder.

...Masailer, kabile içinde biri öldü mü, hemen o yöreden kaçarlarmış. Çünkü ölüme kötü ruhların neden olduğuna inanırlarmış. Ölüyü gerçekten açıklık bir yere bırakırlarmış. Çevrede kol gezen çakal, sırtlan, akbaba sürüleri cesedi hemen yalayıp yutarlarmış. Doğrusu ya, gezi süresince pek çok Masai köyünden geçtik. Tek bir mezarlığa rastlamadık... (Dayıoğlu, 1993: 16-17).

Sosyal Hayat: Yazar geziye hazırlanırken de verdiği bilgilerden de anlaşılacağı gibi ülke içinde hastalığa yakalanma riskleri mevcut. Bu sebeple Yazar bu duruma düşmemek için dikkat edilip yapılması gerekenlerden de bahsetmiştir.

...Nairobi'ye ayak basar basmaz Kenyalı turist acentesi, musluk suyu içmemizi öğütledi. Pet şişelerde bulunan Klimanjaro ya da başka kaynak sularını içmek zorundaydık. İçki içenler, bardaklarına buz koydurmamalıydı. Buz musluk suyundan yapılıyordu. Çiğ besinlerle, salatalarda yenmemeliydi... (Dayıoğlu, 1993: 31).

Mısır'a Yolculuk (1994)

Tarihi Bilgiler: Mısır geçmişi eski zamanlara dayanan kültürel açıdan zengin bir ülkedir. Yazar, Mısır'ı tanıtırken ilk olarak geçmişinden, tarihinden bilgiler vererek başlar.

... Bilindiği gibi, Mısır'ın altı bin yıllık bir geçmişi var. Tarihlerinin en görkemli dönemleri, firavunlar zamanında yaşanmış. Otuz ayrı firavun hanedanı gelip geçmiş. Bunlar çok önemli eserler bırakmış.

... Kahire, bugünkü Mısırın başkenti. Kalabalık, dağınık bir metropol. Ama, burada da görülmeye değer anıtlar az değil... (Dayıoğlu, 1994: 16)

İnanç: Mısır kültürüne dair pek çok konuda her türlü bilgiyi veren yazar kültürel açıdan zengin olan bu ülkenin sahip olduğu dini inançlarını söyle anlatır;

...Eski mısırlılar, çok dindar insanlar. Ölümünden sonra yeniden yaşama dönüleceğini inanıyorlar. Bu yüzden, ölümler mumyalanıyor. Mezarlara, ölünün hayattayken kullandığı eşyalar, yiyecek, altın mücevher ve ürün elde etmesi için türlü tohumlarda konuluyor.

Eski Mısır'da öküz ve kedi kutsal. Apis öküzü denilen hayvanlar arasında, damağında doğuştan işaret bulunan buzağılara, tanrı gibi tapılıyordu. Kedilerin de

çok önemli bir yeri vardı. Hiç kimse ne öküzlere ne kedilere dokunabilir. Eve kendiliğinden gelen kediye, büyük saygı gösterilirdi. Kedisi ölen kişi onun mumyalatırdı... (Dayıoğlu, 1994: 20).

...Her kesimin ayrı bir yaşam biçimi, geleneği, görünümü var. Bazı yerlerde, eski mısır inançlarının izlerine rastlanmakta. Firavunlar döneminde erkek çocuklar sünnet ediliyor. Şimdi de nüfusun çoğunluğunu oluşturan Müslümanlar bu adeti uygulamakta... (Dayıoğlu, 1994: 24).

...Kutsal göle yaklaşırken, karşımızda da bir Skrabe böceği heykeli çıkıyor. İnsan boyunu aşan bir sütun üzerine oturtulmuş olan bu böcek, eski Mısır'da çok kutsal sayılan bir canlıymış. Kutsallığın nedenini bilemiyorum. Ama, öylesine saygın bir canlıymış ki!... Firavunlar, değerli taşlardan yapılmış Skrabe ve böceklerinin altlarına adlarını kazıtır, bunun mühür olarak kullanırlarmış. Tapınaklarda ki bezeklerde de pek sık rastlanıyor bu böceğe. Ama, hiç bu denli büyüğünü görmemiştik. Hâlâ bastılar taşından yapılan bu dev Skrabe'nin çevresinde üç kez dönenin, tüm dilekleri olurmuş.

Rehberin dediğine göre bu böcek, ölümden sonraki yaşamı temsil ediyormuş.

Skrabe, halen nazar ya da uğur için takı olarak kullanılmakta... (Dayıoğlu, 1994: 34).

Ekonomik Faaliyeti: Ülkenin sahip olduğu toprakları Nil'in suyuyla birlikte verimli kullanarak ekonomik açıdan ve bitki popülasyonu açısından da zengin bir ülke olduğunu ifade edilmiştir.

...Nil'in sulama alanına giren yeşil şeritte, bir avuç toprak parçası bile görmek olanaksız. Her yer ekili. Başta bakla olmak üzere, türlü sebzeler, buğday, arpa, yonca, susam... Soğan ve tarlalar dolusu şeker kamışı... Muz bahçeleri...Mandalar, keçiler... Az ötelerde öbek öbek vahalar var. Ağaçlar arasında kerpiç evler görülüyor... (Dayıoğlu, 1994: 46).

Kılık- Kıyafet: Ülke içerisinde takip edilen bir giyim şekli olduğunu belirten yazar bu durumu şöyle ifade etmektedir.

... Köylü kadınlar, uzun entariler giymişler. Kara çarşaflara bürünmüşler, ama yüzleri açık. Erkeklerde çokluk, beyaz uzun entari giymişler. Başlarında takke var... (Dayıoğlu, 1994: 46).

Dayıoğlu'nun bu kitabında ülkenin eğitim durumundan, yemek kültüründen bahsedilmez. Onun yerine tarihinden, inançlarından ve piramitlerinden bolca bahsedilir.

Meksika'ya Yolculuk (1995)

Siyasi Durumu: Meksika'ya varıp ilk gözlemlerini aktaran yazar dikkatini çeken ilk şeyin ülkede yaşanan isyan olduğu görülmektedir. Halkın istediğini elde edebilme maksadıyla yaptığı bu girişimi Dayıoğlu kitabında şöyle anlatmaktadır;

...Yukatan yöresinde yaşayan yerli halka seçimler sırasında verilen sözler yerine getirilmemiş. Politikacılar, her halde, aynı hamurdan yaratılmışlar. Başta bizim ülke olmak üzere, dünyanın hemen her yerinde, politikacıların bu unutkanlığın da insanlar yaka silkmekte.

...Turistlerden bile bu protestoya destek verenler var. Ancak bu etkinliklere polis karışmıyor. Protestocular, anıtın çevresinde bağırıp çağırırken, polisler karşıdan bakıyorlar. Basın, Radyo, Televizyon görevlileri, olup bitenleri dikkatle izliyorlar. İnsanlar dertlerini döktükten sonra sessizce dağılıyorlar...(Dayıoğlu, 1995: 22).

El sanatları-müziği: Yazar gezdiği yerlerle ilgili bilgi verirken, ülkenin el sanatlarıyla ve müziği, sanatıyla da yakından ilgilenir. Yaptığı gözlemleri okuyucularıyla paylaşır.

...Meksika el sanatlarının satıldığı büyük bir mağazaya gidiyoruz. Burası, mağazadan çok uçak hangarını andırıyor. Gümüş takılardan, ev eşyalarından battaniyeye, pançoza, sombrero denilen geniş kenarlı şapkalara kadar her şey var. Hemen tümü yerli malı, el işi, el dokuması... (Dayıoğlu, 1995: 31).

...Parkın içinde, siyah giysilere bürünmüş erkekler dolaşiyor. Her birinin elinde gitar var. Bu şık beyler, meğer müzisyenmiş. Kendilerine Mariyaçi deniliyor. Özgün Meksika müziğinin ustaları... (Dayıoğlu, 1995: 31).

Yemek Kültürü: Gittiği ülkelerin hemen hepsinde mutfaklarından da söz eden yazar, kimi ülkenin yemek kültürünü kendisi ile uyumsuz bulsa da gerekli yerlerde ülkelerin yemeiçme kültürlerine dair bilgileri anlatmıştır.

...Ana yemek, bizdeki karışık ızgara gibi. Çeşitli etlerin yanında, mısır unundan yapılma tortilla denilen minik yufkalar var. Kaktüs kızartması, sebze garnitürü oluyor. Bu yemek, üç çeşit sosla yeniliyor. Sosların biri, bizim kebabçılardaki acılı ezmeye benziyor. Öteki, hafif acılı avokado ezmesi. Üçüncüsü yeşil biberle yapılmış acılı bir sos, ama pek öyle yakıp kavurucu değil. Tersine çok çeşnili. Yemeğin yanında fasulye ezmesi var. Zaten barbunyayı andıran, siyah renkli bu fasulye ezmesi, hemen her yemeğe ek olarak veriliyor. Etler yufka üstüne konuluyor. Soslar eklendikten sonra bizim dürüm gibi sarılıp yeniliyor... (Dayıoğlu, 1995: 32-33).

...Kaktüs salgısından yapılan tekila da Meksikalıların yerel içkisi. Bizdeki rakı gibi.

...Bu çok sert içkiyi alamayanlar ise, tekilayla yapılan ve daha hafif olan margaritayla yetiniyorlar... (Dayıoğlu, 1995: 33)

Ekonomik Faaliyeti: Yazar, Meksika gezisi sırasında yerel halkın ekonomik olarak kazanç sağladığı el sanatlarına dair de izlenimlerini aktarmıştır.

...Geçmişte bu yaralarda kakao yetiştirmiş. Ancak, kakaoyu soylular ve din adamları tüketirmiş. Bu ürün öylesine değerliymiş ki!... Tohumları bir dönem, para yerine kullanılmış... (Dayıoğlu, 1995: 30).

...Maya uygarlığının sergilendiği salonda ilerlerken, çeşitli değirmen taşlarıyla karşılaşıyorum. Anadolu'daki haşhaş sürtme taşlarının aynısı bunlar. Dibek taşları, bulgur taşları, kısacası öğütme taşlarının hepsi bizdekilerin aynısı.

Milattan binlerce yıl önce kullanılan öğütme taşları olarak sergileniyor bunlar... Anadolu'muzda bu tür taşların ezme, öğütme amacıyla hâlâ kullandığını düşününce, öğünmek ile yerinmek arası duygular beliriyor içimde... (Dayıoğlu, 1995: 43).

İklim: Her ülkenin sahip olduğu kültürü kadar, iklimi ve coğrafyası da kendine özgü olmaktadır. Bu sebeple Yazar gittiği, gezdiği ülkelerin iklimi ve coğrafyasında da ilgili okuyucularına temel bilgileri vermektedir.

...Meksiko'da iki mevsim var: Yaz ve kış. Yaz sıcak oluyor. Kış ise yağmurlu ve ılık geçiyor. Dondurucu soğuklara rastlanmıyor.

İnsanlar evde, soba, kalorifer gibi ısıtıcılara gereksinim duymuyor. Battaniyeyle idare ediyorlar... (Dayıoğlu, 1995: 50).

Yazar Meksika için çok önemli bir bitki olan kaktüsün faydalarından ve yerli halkın kaktüsler nasıl faydalandığı hakkında okurlarına faydalı bilgiler de sunmakta.

...İç yüzeyindeki zarı sıyıyıp, çıkarıyor. Bu, tıpkı saydam bir deri gibi. Meksika halkı, tarihten bu yana, bu zarı kâğıt olarak kullanmış. Adam, zarın üzerine yazı yazıyor. Gerçekten kâğıt gibi. Üstelik çok da dayanıklı. Zarı bir kenara bırakıyor. Bu kez, yaprağın gövdesinden lifler çıkarıyor. Bunlar, öylesine sağlam lifler ki!... Keten ipliği görünümündeki bu liflerle hamaklar, örtüler, kilimler, battaniyeler dokunuyor. Urgan ve halatlar yapılıyor.

...Yaprağın gözeneklerde biriken bu sıvı, insanlar tarafından alınıp, kaplarda toplanıyor. Birkaç gün bekletiliyor. Bu süreçte mayalanıp, alkollü içkiye dönüşüyor.

Bugün, Meksika'nın ulusal içkisi olan Tekila, işte bu kaktüs salgısıyla yapılıyor... (Dayıoğlu, 1995: 53).

Kültürel Yapı: Meksika, farklı etnik kökenden insanların bir arada yaşadığı bir ülke olması, kültürlerinin de çeşitli ve zengin bir yapıya kavuşmasını sağlamıştır. Özellikle Kızılderililerin kendi öz kültürlerini koruyup yeni kültürlerle harmanladığını belirten yazar, bu oluşturulmuş yeni kültüre dair edindiği izlenimleri şu ifadelerle aktarmıştır.

...Bir köşede Kızılderililer, eski ayinleri andıran bir tören yapıyor. Çünkü onlar, kendi dinsel yöntemlerini, Hristiyanlıkla birleştirmişler. Tamtamlar çalınıyor; Kızılderililer, tüylü başlıkları ve gösterişli tören kıyafetleriyle yerel danslar yaparak dua ediyorlar.

Kimi Kızılderililer de dört ayak üstünde yürüyerek, kiliseye doğru ilerliyor. Bu davranış, onlara göre bir adakmış. Dileği yerine gelen kişiler, böyle emekleyerek kiliseye gidermiş... (Dayıoğlu, 1995: 63).

Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi (1996)

Dayıoğlu, Doğu'nun çekici güzelliklerini anlattığı bu gezi kitabında, Hindistan ve Nepal izlenimlerini anlatmıştır. Doğu'nun harikası olan bu iki ülke, yazarın gözünden her

türlü konuda okuyucu ile paylaşılmıştır. İlk olarak yazarın Hindistan’a olan yolculuğu ile başlayan kitap, Hindistan’ın geçmişini, sosyal yapısını oluşturan Kast Düzeni’ni, dinî inançlarını, kutsal kabul ettikleri hayvanları, Svastika lanetini, Hint adet ve geleneklerinden yeme-içme alışkanlıklarını, Taç Mahal’in öyküsü ve daha pek çok özelliği, Hindistan ve Nepal Gezisi ile okuyucularına sunmuştur.

Kültürel Yapısı: Hindistan’ın uzun geçmişine bakıldığında pek çok kültür ile zamanında tanışıp bugünkü kültürel yapısının oluşturduğu sonucuna varmak mümkün. Tarihinde pek çok ülke tarafından işgale uğramış ve başka ülkelerin egemenlikleri altına girmiş olan Hindistan, yazarın gözünde en görkemli ve uygar ülkelerden biri olduğu sonucuna varıyoruz.

...Hindistan’ın, tüm zamanların en uygar ve en görkemli ülkelerinden biri olduğunu öğreniyoruz. Bu ülke, Timur, Cengiz, Gazneli Mahmut, Moğollar, Portekizliler, Fransızlar ve İngilizlerin egemenliğine girmiş.

Moğollar döneminde Hindistan, kültürel yönden çok ilerlemiş. O dönemden kalan anıtlar hâlâ ayakta. Kısacası Hindistan’a egemen olan yabancılar içinde en çok Moğollar etkili olmuş. Hindistan’da unutulmaz izler bırakmışlar. Moğol yöneticilerin ileri gelenlerinden Babür Şah, Ekber, Cihangir ve şah Cihan pek çok olumlu hizmetler vermişler... (Dayıoğlu, 1996: 14).

Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere Hindistan pek çok ülkenin sahip olmak istediği bu kadar önemli bir ülke. Bu ülkenin bu kadar çeşitli kültüre ev sahipliği yapması sonucunda, kendi içerisinde de uyguladığı belli bir düzen mevcut. Bu düzeni, başka bir ülkede görmek pek olası değil. Hindistan’da uygulanan bu düzene kast düzeni deniliyor.

Dayıoğlu bu düzene dair de okuyucularına açıklamalarda bulunuyor.

...Hindistan’da halk, “kast” adı verilen sınıflara ayrılıyor. Hindu dininin ileri gelen kişilerinden Brahman rahipleri tarihte ilk kast düzeni kuruyorlar. Kendileri, toplumdaki en üst sınıfı oluşturuyor. Brahmanlardan başka şu kastlar var: Askerler ve devlet adamlarının yer aldığı Ksatriyalar, tüccarların yer aldığı Vaisyalar, köylülerin yer aldığı Sudralar. Bu sınıfların dışında kalan halka Harijanlar deniliyor.

Bu sınıf, en alt kast oluyor. Rehberin dediğine göre, Harijanlar öteki kast üyeleriyle hiçbir biçimde ilişki kuramaz. Öyle ki, kente çalışmaya gelen Harijan insanı, bakkaldan ekmek almak istese, dükkâna giremez. Parayı dükkân dışında bir yere bırakır. İçeriye seslenir. Bakkal ekmeği getirir. Parayı aldığı yere koyar. Tutucu insanlar bu paraya dokunmaktan, hatta Harijan insanına sürtünmekten bile çekinirler. Bizde kedi köpek değen kaplar, özel yöntemlerle kırklanarak paklanır. Hindistan'da da kendisine Harijan insanı değen biri, benzer biçimde temizlenmeye kalkışır... (Dayıoğlu, 1996: 14- 15)

İnanç: Sokaklarda hayvanların serbestçe dolaştığını belirten yazar, ülkede kutsal sayılan ve dokunulması, öldürülmesi yasak olan hayvanlardan da bahsediyor.

...Caddelerde büyük ve küçükbaş hayvanlar kol geziyor. Sanki çayırdaki salınır gibiler. Hintliler için özellikle öküz ve inek kutsal sayılıyor. Hayvanı öldürmek, yaralamak, hatta dövmek büyük cezalar gerektiriyor... (Dayıoğlu, 1996: 18).

Hindistan'a özgü olan bir lanetten de bahseden yazar Svastika'nın laneti olarak adlandırılan bu inancı okuyucularıyla paylaşıyor.

...Svastika adlı işaret gamalı haçı andırıyor. Ama bunun uçları, gamalı haçın tersine dönük durumda. Tapınağın duvarlarına çizilmiş olan bu işaret Hindu dininde kusursuzluk anlamına geliyor. En kutsal şekil, dini sembol olarak değerlendiriliyor.

...Hintlilerin ataları olan Ariler, milattan önce iki binlerde iki kola ayrılıyor. Bir kol Hindistan'a, öteki kol ise Avrupa'ya göçüyor. Bu olguda Hitler'in gamalı haçı konusunda bir başka ipucu olarak değerlendiriliyor. Rehberimiz, dinsel ve kutsal bir sembol olan Svastika işaretinin Hitler tarafından değiştirilerek, kötü amaçlarla kullanılmış olduğunu vurguluyor. Hitler'in, Svastika'nın laneti yüzünden yenilgiye uğradığını varsayıyor... (Dayıoğlu, 1996: 33).

Kılık- kıyafet: Yazar Hindistan gezisi sırasında çeşitli filmlerde de gördüğümüz kadarıyla Hindistan'ın yerel giysisi olan sarilerinden de bahsediyor. Sariler rengine göre, çeşitli anlamları olduğundan bahseden yazar, bunu şöyle açıklıyor;

...Hintli kadınlar, gökkuşağının yedi renginden oluşma sarileriyle göz alıyorlar. Siyah ve beyaz giyimli kadınlar, yaşamdan ellerini çekmiş acılı insanlar. Safran

sarısı sâri giymek ancak oğlan doğuran kadınlara özgü. Dilenciler bile morlar, eflatunlar içinde...Bilindiği gibi sâri, yedi sekiz metrelik bir kumaş. Bu kumaş özgün bir yöntemle vücuda dolanıyor... (Dayıoğlu, 1996: 18).

Ekonomik Faaliyetleri: Dayıoğlu gezdiği ülkelerin ekonomisine ve insanların geçimlerini sağladıkları iş kollarına dair de bilgilendirici açıklamalarda bulunmaktadır. Hindistan için de ekonomisinden ve geçim kaynaklarından bahsetmiştir

...Hindistan, yeryüzünde endüstriyel gelişim yönünden yedinci ülkeymiş. Milyara yaklaşan nüfusuna karşın, halkın geçimini kendi kaynaklarıyla sağlayan ender ülkelerden biri. Ancak, bu koşullarda bile, ülke insanına gereken rahatlığı ve doygunluğu sağlamakta zorlandığı ortada.

Nüfusun çoğunluğu geçimini tarımla sağlıyor. Toprağı olmayan, kentte iş aramaya geliyor. Daha önce de söz ettiğim gibi, bu tür işçiler, kadın, erkek, çocuk, sokaklarda yatıyorlar... (Dayıoğlu, 1996: 19).

Gelenek-görenek: Hindistan çeşitli kültürel değerlerin benimsendiği çok kültürlü bir ülke. Bunun sonucu olarak da pek çok inanç ve gelenek var.

...Hintliler avuçlarını birbirine yapıştırıyorlar. Sonra ellerini göğüslerine koyuyorlar. Dizlerini hafifçe kırarak, biraz eğilip, birbirlerini selamlıyorlar. Bu hareketin anlamı. Sizi, insan olarak kalbinizi saygıyla selamlıyorum. Bu selam, insanın kişiliğine, zenginliğine, cinsiyetine saygı selamı değil. Bedeninde taşıdığı kalbe verilen selam. Bu selamın sözlü anlamı Namaste... Güler yüzlü Hintliler, birbirlerine hem bedenleri hem de Namaste sözcükleriyle selamlıyorlar. Biri sizi namaste dediğinde, sizi bütün kalbimle dostça selamlıyorum, diyor. Namaste günün her saatinde kullanılıyor.

İki kaşın ortasına konan siyah noktaya Abinde deniliyor. Bu işareti evli kadınlar taşıyor. Bekarlar kaşının ortasına kırmızı nokta koyabiliyorlar. Hindistan'da bulunan değişik dinlerden insanların giysileri de değişik oluyor. Burası çok sıcak olduğundan, kadınlar pek fazla kapalı giysiler giymiyorlar. Hindistan'da Müslümanlar, ancak dua ve namaz sırasında örtüyorlar... (Dayıoğlu, 1996: 35).

...Ölü beden, kurallara uygun olarak dizilmiş odunların üstüne konuyor. Odunlar alttan tutuşturuluyor. Ceset yanıp bitince, küller özel kaplara ya da torbalara

konuyor. Torbadaki kalıntılara çiçek deniliyor. Bu çiçekleri, varlıklı ailelerde ölü yakınları Ganj'a taşıyor. Küller törenle kutsal nehre serpiliyor. Yoksullar, en yakına karşıya boşaltıyorlar kül kaplarını... (Dayıoğlu, 1996: 46).

...Hindistan'da aile düzeni çok ciddiye alınıyor. Evlilik dışı beraberlikler toplum tarafından hoş görülüyor. Ananevi bir aile düzeni sürdürülüyor. Bir erkek ikinci bir kadınla ilişki kurarsa, ilk eşini boşamak zorunda. Büyük kentlerde buna pek uyulmasa da nüfusun büyük bölümünü oluşturan kırsal kesimde bu düzeni özenle uyguluyor. Gelinle damatları aileler buluyor. Gelin ve damat adaylarının aynı kasttan olması zorunlu. Kastlar arası evlenme yapılmıyor.

...Düğünler pek cafcıflı oluyor. Geceli gündüzlü süren eğlence, cümbüş, neşe, sokakları taşıyor. Rehberimiz Hindistan gezisi sırasında bu göz kamaştırıcı düğün olaylarına rastlayabileceğimizi söylüyor. Çeyizi az olan kızlar, koca evinde hor görülüyor. Bu nedenle kız tarafı, evlatlarını iyi bir çeyiz vermek için çabalayıp duruyor.

Hindistan'da boşanmalar yok denecek kadar az. Özellikle kırsal kesimde, hemen hemen hiç boşanma görülüyor. Kent yaşamında ise tek tük boşanma oluyor... (Dayıoğlu, 1996: 47-48).

...Hindistan'da bebeğin doğum anı, saati, dakikası, günü, ayı çok önemli. Bu bilgiler, bebek daha birkaç günlükken, hemen yıldız bakıcısına bildiriliyor. Yıldız bakıcısı bu bilgileri değerlendirerek, bebeğin geleceğini, karakterini, yazgısını açık saçık bildiriyor. Bu belgede adeta nüfus cüzdanı gibi, yaşam boyu saklanıyor... (Dayıoğlu, 1996: 49).

...Hintliler için kutsal bir su olan Ganj Nehri, hiçbir şekilde mikrop tutmuyor. Suyun, kaynaklardan çıktıktan sonra deyip geçtiği madenler yüzünden böyle bir özellik kazandığı söyleniyor. Hindu dininde cesetler gömülüyor, yakılıyor. Külleri Ganaj'a serpiliyor. En azından beş bin yıldır bu yöntem uygulanıyor. Ama, Ganj Nehri, hiçbir koşulda kirlenip mikrop barındırmıyor. Bunun kanıtı da Ganj'dan kaynaklanan bir hastalığın görülmemiş olması... (Dayıoğlu, 1996: 75).

Sağlık Alanındaki Faaliyetler: Hindistan'da her ülkede olduğu gibi burada da geleneksel yöntemlerle hastalıkların tedavi edildiğine inanılan bir inanış var.

...Hindistan'da geleneksel yoldan hastalık tedavisi çok yaygın. Daha önce de sözünü ettiğim bilgisayar bitkisel ilaçlar, akupunktur, hatta hacamat yöntemiyle kan alma, halk arasında sıklıkla kullanılıyor.

İnsanın göbek oyuğu tam merkezde durursa, vücut sağlıklı oluyor. Bazen, göbek merkezden kayıyor... O zaman organlarda uyumsuzluk başlıyor. Bu da çeşitli rahatsızlıklara yol açıyor. Bu işi bilenler, göbeği el dokunuşuyla yerine getiriyor. O kişinin sağlığı düzeliyor... (Dayıoğlu, 1996: 45).

Bitki popülasyonu: Yazar, gittiği ülkelerdeki bitki çeşitliliğine ayrıca değinmektedir. Ülkemizde olmayan, gittiği yerlerde gördüğü ağaçlardan, bitkilerden ve bu besinlerden yapıp yenilen kültürel yeme-içme alışkanlıklarından da okuyucularına bahseden ve bu konuda onları bilgilendiren yazar Hindistan'da da bunun örneklerini okuyucuların sunmaktadır.

...Çevredeki bahçelerde daha çok pirinç, tahıl, sebze üretiliyor. Meyve ağaçları pek az. Halkın meyveden çok, temel besin maddelerine gereksinimi var... (Dayıoğlu, 1996: 45)

...Çarşılarda insanlar asma yaprağını andıran yapraklara sarılmış, bir şeyler yiyorlar. Rehber bunun ne olduğunu soruyoruz. Pan diyor. Pan aslında yiyeceğin sarıldığı, ya da tabak gibi kullanılan yaprağın adımı. Bu yaprak mikrop barındırmıyor. Kuru ve yaş olarak kullanılıyor. Hindistan'da bu bitkiden yapılmış tabakları kullanmak yaygın bir âdetmiş. Ayrıca muz ve lotus yaprakları da tabak olarak değerlendiriliyor.

Pan yaprağının içine, başta hindistancevizi olmak üzere çeşitli kuru ve taze yemişler ile türlü baharat karışımı bir yiyecek konuluyor. Bu yiyeceğe, çeşni katan bitkisel boya yanında bazen de uyuşturucu madde ekleniyor. Yaprak dolmasına benzeyen bu yiyecek, insanlara güç ve canlılık veriyor. Hindistan'a geleli, kaldırımlarda, caddelerde, kanlı tükürüklere rastlıyorduk. Ben de halk veremden kırılıyor diye, içten içe dertleniyordum. Meğer bu tükürükler, pan yiyen insanların ağızlarında kalan, posaymış. Pan içine konan kırmızı boya, bu posaya kanlı tükürük görünümü veriyormuş... (Dayıoğlu, 1996: 64).

...Bu gezide yemekler hep otellerde yenildi. Otel yemekleri, yabancıların damak tadına yakın hazırlanıyor. Başka bir deyişle, Hint yemeklerinin baharatı, acısı

azaltılıyor. Yine de pek çok arkadaş, gezi boyunca yarı aç yaşadı. Kimileri Türkiye’den getirdikleri peynir ekmekle idare etti. Ben Hint yemeklerini çok sevdim. Acı soslu sebze yemeklerini, özgün bir çeşni içeren turşularını, “pappad” denilen ekmeklerini, özel kokulu pirinçten yapılma pilavlarını, hele hele tatlılarını seve seve tükettim. Helva ve lokmalar bizdekilere benziyor. Sütle yapılmış Hint tatlıları, memleketim olan Kütahya’da manda sütüyle yapılan tatlıları andırıyor. Meğer Hint mutfağında manda sütü önemli yer tutuyormuş... (Dayıoğlu, 1996: 85).

Mimari Yapısı: Bir ülkenin sahip olduğu mimari eserleri o ülkenin adını duyurulması noktasında önemli bir kültürel unsur olarak dikkati çekmektedir. Fransa’nın Eyfel Kulesi, İtalya’nın Pisa Kulesi gibi Hindistan’ın da taç Mahal’i Hindistan’ı temsil etmekte. Yazar da bu gezi sırasında Taç Mahal’i gezmiş ve okurlarına anlatmıştır.

...Bildiğiniz gibi, eski dönemlerde yaşayan hükümdarlar, kendileri ve aileleri için anıt mezarlar yaptırmaya adet edinmişler. Şah Cihan da çok sevdiği eşi Mümtaz Mahal’i yitirince, onun anısına, görülmemiş güzellikte bir anıt mezar yaptırmaya karar veriyor. Hindistan’ın en tanınmış mimarlarını çevresine topluyor. Bir yandan da yabancı ülkelerdeki tanınmış mimarlardan projeler istiyor. Ne var ki, ortaya konan hiçbir projeyi beğenmiyor. Büyük kızı, rüyasında gördüğü bir anıt mezar görüntüsünü çizerek gerçeğe dönüştürüyor. Prenses, usta bir ressam olduğundan, düşünde gördüğü eser olanca görkemiyle gözler önüne seriliyor. Prenses çizimi babasına gösteriyor. Şah Cihan çok beğeniyor. Resim mimarlara teslim ediliyor. Böylece, Taç Mahal’in yapımına başlanıyor... (Dayıoğlu, 1996: 82).

...Bu dünyaca ünlü anıt mezar, Yamuna nehrinin eski yatağı üzerine kuruluyor. Temel atılmadan önce arazi deliniyor. Derin kuyular açılıyor. Bu kuyuları sağlam ayaklar yerleştiriliyor. Anıt mezar bu ayaklar üzerine oturtuluyor. Bu yöntem, anıt mezarın, deprem, sel gibi doğal afetlere dirençli olmasını sağlıyor.

...Anıt mezarın yapımı yirmi bir yıl sürüyor. Bu yapıda, dünyanın en değerli mermerleri kullanılıyor... (Dayıoğlu, 1996: 90).

Coğrafi Bilgileri: Yazarın bir diğer ülke olan Nepal’e olan yolculuğu kitabın sonunda okuyucu ile paylaşılıyor. İlk olarak Nepal ile ilgili genel bilgileri veriyor.

...Nepal, üç bölümden oluşan küçük bir ülke. Ancak, coğrafi konumu çok ilginç. Himalaya dağlarının büyük bir bölümüyle Everest tepesi, Nepal sınırları içinde kalıyor. Ülke Himalaya dağlarının eteklerinde yer alan, doğal bir çanak içine kurulmuş. Bu nedenle kötü hava koşullarından pek fazla etkilenmiyor... (Dayıoğlu, 1996: 37).

Siyasi Yapısı: Nepal izlenimlerini anlatan yazar, ülkenin yönetim şeklinden de bahsetmiştir.

...Nepal, geçmişten bu yana krallıkla yönetiliyor... (Dayıoğlu, 1996: 138)

İnanç: Her ülkede inanılan bir veya birden fazla dini inanış vardır. Nepal’de de bu durum söz konusu.

...Hindu dini Nepal’de de yaygın. Ama, Budizm inananlar da az değil. Söylendiğine göre burada Hinduizm ile Budizm felsefesi kaynaşmış durumda. Nepal’de pek az Hristiyan ve Müslüman var... (Dayıoğlu, 1996: 139).

Nepal’de de Hindistan’da olduğu gibi ölüleri yakıp küllerini suya atma durumu söz konusu. Yazar bu durumu şöyle açıklamaktadır;

...Nepal’de de kutsal bir nehir bulunuyor. Adı Bagmatih. Varanasi’de olduğu gibi, kutsal Bagmati Nehri kıyısında da pek çok ölü yakma seti var. Hırsızlardan ortak olan küller, bu nehre serpiliyor. Yaşlılar, bakma sen Nehri kıyısına yerleşip, bu kutsal yörede ölümü bekliyorlar.

...Perişan halimi izleyen rehberimiz, yanıp kül olan insanların yeni bir bedende, yeniden dünyaya gelme aşamasına girdiklerini söylüyor. Ruhlar bu aşamalarla aranıp dinginliğe erişebilecekler, diyor. Yanan cesetleri acımak yerine, onlar adına sevinmem gerektiğini vurguluyor... (Dayıoğlu, 1996: 145)

Çeşitli inanışları olan bir diğer ülke olan Nepal, şu şekilde kitapta anlatılmakta;

...İlk Buda iki bin beş yüz yıl önce, Varanasi’nin yakınında doğuyor. İnsanları aydınlatıp ölüyor. Sonra onun ruhunu taşıyan başka Budalalar dünyaya geliyor.

Budistlerin inancına göre, dünya ve insanlar dara düşünce, Buda’nın ruhu bir bedene girip, insanoğluna yardım etmek için dünyaya geliyor.

Budalık katına ulaşanların ruhları, Nirvana denilen dinginliğe yarışıyor. Tüm Budistlerin dileği, ruhlarının Nirvana'ya erişmesi. Ancak bunun için günahlardan tümüyle arınmak, ilahi aydınlanma konumuna erişmek gerekiyor... (Dayıoğlu, 1996: 154).

...Nepal'de bebekler, doğumunun on birinci günü, yıldıza bakan rahiplere götürülüyor. Rahip, bebeğin doğduğu gün, ay saat ve dakikaya bakarak burcunu saptıyor. Bebeğe aynı Hindistan'da olduğu gibi burada da burcunun baş harfiyle başlayan bir ad konuyor. Tanrıça Kumari halk arasından seçiliyor. Onun, burada yaşayan ilk tanrıçayı temsil edebilecek niteliklere sahip olması gerekiyor. Bu niteliklerin saptanmasında bebeğin burcu önem taşıyor. Örneğin, seçim, ilk tanrıçanın burcunda doğan kız bebekler arasından yapılıyor...İlk Kumari Tanrıçası altın ticareti yapan soylu bir ailenin kızı. Bu özellik de yeni tanrıça seçiminde önemli bir ipucu oluyor. Tanrıça seçimi yapılacağı zaman, öncelikle altın ticareti yapan soylu ailelerin kız bebekleri belirleniyor. Bunlar arasında, burcu tüm özellikleriyle ilk tanrıçanıninkine uyan çocuk, seçimi kazanıyor.

Tanrıçalık niteliklerini üzerinde taşıyan bebek, üç ya da altı yaşına kadar ailesiyle kalıyor. Sonra, törenlerle Kumari Tapınağı'na getiriliyor. Başta ana babası olmak üzere, aile bireylerinin temsil eden rahip ve rahibelerden yapay bir aile oluşturuluyor. Bu kişiler, Kız Buda'nın bu tapınakta mutlu bir yaşam sürmesi için çevresinde fır dönüyor...Genç kızlık dönemi başlayınca kadar, kendisine Kız Buda gözüyle bakılıyor. Genç kız olur olmaz, tanrıça niteliği sona eriyor. Tapınaktan çıkarılıp başka bir eve götürülüyor. Yerine hemen başka bir tanrıça seçiliyor... (Dayıoğlu, 1996: 163-164).

Ekonomik Faaliyeti: Ülkenin temel geçim kaynağı olan tarımdan da bahseden yazar.

Yerli halkın hasat ettiği ürünlerden de bahsetmiştir.

...Köylüler, tarımdan elde ettikleriyle geçiniyorlar. Ürünlerinin bir bölümünü de satıyorlar. Burada buğday, arpa, pirinç, mısır, patates tarımı yapılıyor. Köylüler besinlerini kendi emekleriyle sağladıkları gibi, giysilerini de kendileri dokuyorlar.

Nepal'de halı dokumacılığı da çok yaygın... (Dayıoğlu, 1996: 139-140).

Güney Pasifik Adalarına Yolculuk (2002)

Coğrafi Yapısı: Yazar, Yeni Zelanda'nın genel görüntüsünden bahsederken ülkenin düzen ve tertip içerisinde, yeşillikler ve bağlar arasında güzel bir ülke olduğunu ifade etmiştir

...Çevre, tropikal bitki örtüsüyle kaplı. Tombul ve süt beyaz koyunlar, uzaktan, çayırlarda açmış, iri beyaz çiçekleri aldırıyorlar. Yolun iki yanına, çiftlikler sıralanmış. Çiftliklerin adları yerlilerin dilinden alınma. Örneğin: Kawakawa, Keri Keri... Çevre tarlalardan toplanan çöpler, plastik torbalara doldurulup yol kenarlarına bırakılmış. Her yer tertemiz. Çevrede hiç görmediğim çiçek ve ağaçlar var. Bambular minare boyu. Üzüm bağları, göz alabildiğine uzanıyor. Buraların üzümlerinden elde edilen kırmızı şaraplar, Dünya’da pek ünlüymüş. Evler yeşillikle sarılmış durumda. Ortancalar o kadar çarpıcı ki! Renk renk, iri iri...(Dayıoğlu, 2002: 55).

Ekonomik Faaliyetleri: Yazar, Yeni Zelanda’nın ekonomisine dair okuyucuya şu bilgileri veriyor;

... Bulunduğumuz yer, Yeni Zelanda’nın kuzey yöreleri. Hava çok sıcak. Hiçbir zaman buraya kar yağmazmış. Buralar, Yeni Zelanda’nın en verimli bölgeleri. İleride devekuşu çiftlikleri var. Oradan dünyaya devekuşu satışı yapılıyor. Kiviler de tüm dünyaya pazarlanıyor... (Dayıoğlu, 2002: 57).

El sanatları- müzik: Yazar bir diğer gezi durağı olan Auckland ‘da dikkatini çeken Maorilere ait el işlerinin sergilendiği bir pazara denk geliyor. Burada Maorilerin hem geçim kaynaklarından hem de el işlerinden bilgiler veriyor.

...Bitki saplarından yapılma dokumalar, batikler, toprak eşyalar hem yerli halk hem de gezginler tarafından, büyük ilgi görüyor. Koyun derisinden yapılan giysiler, yün kazaklar, kaşkoller, dünya pazarlarında da aranır. Âma, oldukça pahalı. Yeraltından çıkarılan değerli taşlar da Auckland’in ticari yaşamında önemli yer tutuyor. Ama, onlar da pahalı. Özellikle yeşim taşı çok ünlü. Devan Port kıyısındaki kafeler, deniz ürünleri satılan restoranlar, görülmeye değer... (Dayıoğlu, 2002: 69).

Hayvan Popülasyonu: Yazar, gezisi sırasında Takapu adlı bir beldeye de gidiyor. Orada daha önce görmedi bir kuş familyası ile karşılaşılıyor.

...Tüneklere yaklaşıncı, kuşları çok yakından izleyebiliyoruz. Meğer başları da sarı tüylerle kaplıymış. Yukarıdan bakarken, sadece kanat uçlarındaki kara tüyleri görmüşüz. Uzun gagalarıyla az da olsa martıyı andırıyorlar. Ama, martı değillermiş. Yavrular bile, onca sert rüzgâra karşın, hiç zorlanmadan, ayakta

duruyorlar. Bazı kuşlar, yavrularına kanatlarının altına almışlar. Yavruların süt beyaz hav tüyleri, rüzgârda ipil ipil kabarıyor...Rehberimiz kuşlarla ilgili şu bilgileri veriyor:

“Bu kuşlara Gannet deniliyor. 1975’te bu kayalığa bir çift kuş gelmiş. Nereden geldikleri bilinmiyor. Gitgide çoğalmışlar. Burayı kendilerine mekân edilmişler. Çift çift yaşıyor ve hep birlikte geziyorlar. Buradaki sayıları sadece elli”... (Dayıoğlu, 2002: 78).

Devlet Politikası: Yeni Zelanda’da ağaç kesmenin yasak olduğundan bahseden yazar. Ülke içerisinde doğayı ve ağacı korumanın devlet gözetiminde olduğunu, ancak ilgililerin ağaçlara dair tasavvur da bulunabileceğini söyle anlatmaktadır;

...Ağaç kesimi kesinlikle yasak. Ağaç fırtınadan devrilse bile, sahibi dokunamıyor. İlgililer gelip neden, nasıl devrildiğine bakıyorlar. Listeye alıp sıraya koyuyorlar. Sonra gelip keserek, odunları alıp götürüyorlar. Aynı günlerde, yok olan ağacın yerine ya da yakınına, hemen ağaç dikiliyor... (Dayıoğlu, 2002: 85-86).

Sosyal Hayat: Yazar bir sonraki gezi durağı olan Tonga’ya ve Polinezya’ya dair sosyal hayattan bahsederken uyulması gereken adetlerden de bahsetmiştir.

...Tolga’da açık saçık kıyafetle sokakta gezmek yasak. Gemide yolcular bu konuda uyarıldı. Şort ve omuzları açık giysilerle gezenlerden, 20 dolar ceza kesiliyormuş. Tongalılar, dini çok yoğun yaşıyorlarmış. Bir kız incecik bir bozucu ve kısaca şortla rıhtıma inmiş. Tur liderleri onu uyardılar. Kız gemiye dönüp üstünü değiştirdi. Her limanda olduğu gibi burada da yiyecek içecek, taze sebze, bitki, tohum, hayvan sokulması yasak. Karantinadan geçiliyor. Hükümetler bu yolla bitki hayvan türlerinin yozlaşmasını, hastalık kapmasını önlemeyi hedefliyorlar... (Dayıoğlu, 2002: 123)

...Geçmişin çalışkan misyonerleri, burada insanları öylesine etkilemişler ki!.. Adım başı Hz. İsa resmi ya da heykeli ile karşılaşılıyor. Ancak eski inançlar da tümüyle sökülüp atılamamış. Çünkü geleneksel yöntemlerle düzenlenen mezarlıklarda, Hz. İsa’nın yüzü, allı yeşilli bezlere işlenmiş, mezarların üstüne, bayrak gibi asılmış. Mezarlara bez perdeler asmak, çok eski bir gelenekmiş. Allı

yeşilli bezlerin, kötü ruhları mezardan uzaklaştırdığına inanılmış. Bu inanç, Hristiyanlıkla pek güzel bağdaştırılmış... (Dayıoğlu, 2002: 131).

Siyasi Yapısı: Tonga ile ilgili bilgiler veren yazar, Tonga'nın yönetim seklinde, anayasasında ve BM üyeliği hakkında bilgileri okuyucularına aktarmıştır.

...Ülke İngiliz parlamentosuna bağlı, parlamenter sistemle yönetiliyormuş. Kral da İngiliz Kralları gibi sembolikmiş. Tonga'nın kendine özgü bir Anayasa'sı var. Bu ülke, dünyada en genç Birleşmiş Milletler üyesiymiş. BM'lere 1999'da kabul edilmiş... (Dayıoğlu, 2002: 141).

Yemek kültürü: Güney Pasifik gezisi sırasındaki bir sonraki durağı Samoa olan yazar, Samoa hakkında genel bilgileri tek tek verirken yemek kültürlerinden de bahseder.

Yerel yemek pişirme yöntemleri: Taro ve ekmek ağacı, Samoa'nın belli başlı yiyecekleridir. Tüketilen diğer besinler, tavuk, süt domuzu, balık, ananas, mango ve muzdan oluşur. Pek çok yiyecek, muz ve taro yapraklarına sarılıp, geleneksel yollarla, kızgın taşların üzerinde pişirilir. Aşağıda yer alan besin çeşitlerini, yerel yöntemlerle mayalanmış Vaillima mirasıyla deneyebilirsiniz

Pulasami: Yoğun coconat kreması, soğan, konserve sığır eti ve taze taro, ekmek ağacı yaprağına sarılıp, kızgın taşlar üzerinde pişirilir. sonra dilimlenerek servis yapılır.

Taofolo: Püre halinde yorulmuş ekmek ağacı meyvesi ve tatlı coconat kreması, taro yapraklarına sarılır ve pişirilir.

Fa'ausi: Rendelenmiş tara ve Hindistan cevizi kreması pudingi.

Faia'iffee: Coconat kremasının içinde pişirilmiş ahtapot.

Oka: Coconat kremasında bekletilen balık, limon suyu, kırmızı biber ve soğanla karıştırılır... (Dayıoğlu, 2002: 153-154).

Kılık-kıyafet: Samoa halkının günlük giysilerine dair izlenimlerini ve gözlemlerini de okurları ile paylaşmıştır.

...Günlük giysi olarak, binbir zorlukla ağaç liflerinden yapılan kumaşlar yerine, artık pamuklu giysiler kullanılmaktadır. Yerel giysiler ise yok edilmemiştir.

Şenlik ve törenlerde giyilmektedir. Erkekler, lavalava denilen, belden kıvrılarak bağlanan, geniş pamuklu bir peştamalla örtünmektedirler.

...Kadınlar daha uzun bir lavalava (peştamal) ve diz kapaklarına varan, kısa bir pamuklu elbise giyerler. Her iki cins de çıplak ayakla dolaşır. Şapka sadece kiliseye giderken giyilir. Böyle durumlarda erkekler, yerli kadınlar tarafından ustalıklarla dikilen, beyaz gömlek ve beyaz ceket giyerler... Beyaz pamuklu giysilere renk katmak amacıyla kadınlar, başlarına çiçek çelenkleri, saçlarını iri çiçekler ve ayak bileklerine, çiçeklerden örülme, halhallar takarlar... (Dayıoğlu, 2002: 165166).

Gizemli Buzullar Kıtası Antartika ve Patagonya'ya Yolculuk (2006)

İklim-coğrafi bilgiler: Yazar her kitabında olduğu gibi yazar gezdiği yerlerle ilgili, coğrafi özellikleri, geçmişi ve ikliminden bilgi verir. Antartika gezisine başlarken bulunduğu Brezilya ile ilgili aşağıdaki bilgileri verir.

... Rio toprakları, hiç kesintisiz yeşil bitki örtüsüyle kaplı. Zaten ülkenin büyük bölümünü ormanlar oluşturuyor. Dantel gibi oyulmuş kıyılar ve altın rengi kumlarla kaplı plajlar, Rio'nun dünyanın en güzel kenti olarak tanınmasını sağlıyor. Kent, eskiden kalma kilise, heykel ve sömürge döneminde yapılmış ilginç binalarla özgün bir görünüm kazanmış.

Bu toprakları ilk kez 1503 yılında, Portekizli kaşifler gelmiş. 1555'te Fransız sömürgeciler de buraya gelip yerleşmişler. 1567'de Portekizliler Fransızlar sınır dışı etmiş. Rio, 1822 yılında bağımsız Brezilya devletinin başkenti olmuş.

Brezilya 8.511.965 kilometrekarelik yüzölçümüyle dünyada beş büyük ülke konumunda. Ülke toprakları, Güney Amerika'nın hemen hemen yarısını kaplamakta. Amazon nehrinin üçte biri, Brezilya sınırları içinde akıyor... (Dayıoğlu, 2006: 46-47).

... Buenos Aires, Avrupalıların çok sevdiği, ılıman bir iklime sahip. Nem de fazla değil. Pampalarda yetişen hayvanların eti, sütü, peyniri, derisi dünyada ün kazanmış. Ülke, gümüş madeni yönünden de çok zengin. Kuzeydeki kaynaklardan çıkarılan gümüş cevheri, Rio de la Plata Nehri'nde, gemilerle

taşınıp, değişik limanları ve fabrikalara ulaştırıldığı için bu nehir, tarihten bu yana çok büyük önem kazanmış... (Dayıoğlu, 2006: 115).

Ekonomik faaliyetler: Ülkelerin ekonomisinden de bahseden yazar şu ifadelerde bulunmuştur;

... Brezilya, dünyada kendi kendine yetebilen ender ülkelerden dışarıdan bir şeyler satın alma gereksinimi duyulmuyor. Petrolden doğalgaza, belli başlı tüm besinlerden insan gücüne. Değerli taşlardan yarı değerlilerini, keresteden, şeker kamışına ve kahveye kadar her şeyi kendisi üretiyor. Ürettiklerinin bir bölümünü, başka ülkelere satıyor. Brezilya'nın bu zenginliklerinden, geçmişte en çok Portekiz yararlanmış... (Dayıoğlu, 2006: 48-49).

... Verimli topraklara ve yer altı zenginliklerine karşın, Arjantin ekonomisi bir türlü rayına oturmamış. Para birimi olan pesonun değeri, bu yüzden, sürekli inip çıkıyor. Arjantin'de pek çok iç savaş yaşanmış. Kent, bu savaşların anısına yapılan heykellerle bezenmiş... (Dayıoğlu, 2006: 114-115).

Mimari yapısı: Gittiği ülkelerdeki mimari yapılardan beğendikleri göze hitap eden önemli yapılardan da yeri geldiğinde bahsede yazar, Buenos Aires'te gördüğü yapıları okuyucularıyla paylaşmıştır.

...Avrupa'ya özgü mimari tarzlarda yapılan gösterişli zengin konakları, kiliseleri, anıtları, düzgün cadde ve sokaklarıyla Buenos Aires, güney Amerika'nın Paris'i ya da İspanya'nın Barselona'sı olarak ün kazanmış. Kentte yaşam çok hareketli... (Dayıoğlu, 2006: 114).

Yemek kültürü: Her ülkenin mutfağından bilgiler veren yazar, gemi ile yaptığı seyahat sebebi ile fazla bir bilgi vermemiştir. Verdiği bilgiler de şu şekilde kitapta anlatılmaktadır.

...Uçsuz bucaksız besi çiftliklerinde yetiştirilen büyükbaş hayvanların eti çok çeşnili. Deniz ürünleri ve et çeşitleriyle Buenos Aires mutfağı dünyada ün kazanmış... (Dayıoğlu, 2006: 114).

...Gemide, karma bir mutfak var. Herkes ağzına göre yemek bulabiliyor. Abuk su sabuk yemekler dayatılıyor. Tersine, bazı yemekler çok çeşnili. Biz akşam yemeğine ilk vardiyada yiyoruz... (Dayıoğlu, 2006: 130).

Müzik: Bulunduğu kentin müzik ve yerel danslarından da bahseden yazar, Buenos Aires gezisi sırasında Latin müziği ve dansına da bahseder.

...Burası, başta Tango olmak üzere Latin müziğinin en iyi değerlendirildiği yerlerden biri. Kent içinde pek çok Tango barı var. En güzel tango gösterileri bu barlarda sergileniyor... (Dayıoğlu, 2006: 114).

4.1.7. İyi bir gezi yazısı kaleme alabilmek, güçlü bir gözlem yeteneği ve dil hâkimiyeti gerektirir. Yazar öncelikli olarak iyi gözlem yapabilmeli, gözlemlerini etkili ve akıcı bir biçimde yazıya dönüştürebilmelidir.

Gözlemin yapıldığına dair bulguları ortaya koyan unsurların başında tasvir gelir. Sıfatlar, benzetmeler, semboller vb. kullanılarak yazar gördüklerini, duyduklarını okurları ile paylaşır, onların zihinlerinde, anlatılanların canlanmasına yardımcı olmaya çalışır. Çünkü gezi yazıları sadece bir olayı değil bir yeri tüm özellikleri ile anlatan bir yazı türüdür. Adeta ayna tutulmuş gibi sayfalardaki bilgiler gözler önüne serilmelidir.

Tüm bunlar amaçlanırken de yazar aynı zamanda verdiği bilgiler ile çocuğun genel kültürüne de hizmet etmektedir.

Yazar geziye çıktığı ülkelerin; sosyo-ekonomik özellikleri, siyasi hayatı, kültürü, dini inanışları vb. çok çeşitli bilgiler verir. Okuyucu, oralara gidemediği için yazar, sayfalar arasında kelimeler ile okuyucusunu bu seyahate çıkarmaya çalışır. Bu sebeple Dayıoğlu da aynı amaç doğrultusunda, yaptığı gezileri titizlikle teybine kaydeder ve oradan yaptığı gözlemleri ile okuyucusuna doğru ve kaliteli bilgiler sunmaya çalışır

Dayıoğlu'nun burada ele alınan on bir kitabı da incelendiğinde görülmüştür ki, eserlerini titiz gözlemleri ve sağlam bir dille kaleme almıştır. Gerekli yerlerde “İşinize yarayabilir” diyerek kimi zamanda “...biliyor musunuz?” diyerek çocuklara faydalı olabileceğini düşündüğü bilgileri de paylaşmıştır. Aşağıda verilen örnek ifadelerde de bu açıkça görülebilir.

Kafdağı'nın Ardına Yolculuk (1987)

...Eski Çin mahallesinde dikkatimi çeken yerlerden biri de akupunktur salonları oldu. Buralara da sık rastlanıyor. Dışarıdan bakınca, berber dükkânı gibi. İçeride

erkekler tıraş oluyor. Bir yandan da akupunktur yapılıyor. Bu tedavi yöntemi de yaygın. Duvarı, vücuttaki sinirlerin dağılışıını gösteren şemalar var. Akupunktur iğneleri ayrıntılı haritaları andıran bu şemalara bakılarak uygulanıyor. Çinlilere göre, her hastalığın bir kaynak noktası var vücutta. Altın, gümüş ya da özel alaşımdan yapılan iğneler, o kaynak noktalarına batırılıyor. Hastalıkta iyileşiyor. Akupunktur bir kez yapmak yetmiyor. Belli aralıklarla uzun süre uygulamak gerekiyor. Bir süre dikilip sırtına akupunktur yapılan yaşlı Çinliyi izliyorum. Buna ses etmiyorlar, ama resim çekmeme izin vermiyorlar.

Berberler bizim toplumumuzda da sağlık işlerine hizmet veren kimselerdir. Benim çocukluğumda, Anadolu’da, köylerde hatta kasabalarda dişçi filan yoktu. Diş ağrıyan, berbere giderdi. Berber, ağrıyan diş çekti. Ayrıca sünnet işini de berberler yapardı. Şimdi bu yöntemler yok oldu. Halkımız, hastanelere, sağlık ocaklarına gidiyor... (Dayıoğlu, 1987: 35-36).

Yazar “...Dışarıdan bakınca, berber dükkânı gibi. İçeride erkekler tıraş oluyor. Bir yandan da akupunktur yapılıyor. Bu tedavi yöntemi de yaygın. Duvarı, vücuttaki sinirlerin dağılışıını gösteren şemalar var...” şeklinde ifade ettiğı bu durum, gezisi sırasında gözlemlediğı bir durumdur. Bu gözlemi ile ilgili, Çin kültüründe bir tedavi biçimi olarak görülen akupunktur yöntemi hakkında bilgi veren yazar, buna benzer bir durumdan, Anadolu hayatında da karşılaşıldığından bahseder. Farklı coğrafyalarda benzer amaçlarla benzer işlerin yapıldığı çocuğa sezdirilir.

Bambaşka Bir Ülke Amerika’ya Yolculuk (1990)

...Bir günümüzü de dünyanın en ünlü filmlerinin çekildiğı Universal stüdyolarında geçiriyoruz. Biliyorsunuz filmler, film konularına uygun olarak düzenlenen yapay ortamlarda çekiliyor. Buralara film seti deniliyor Universal stüdyolarında binlerce film seti var. Sinema tarihine geçmiş en eski filmlerden tutun da günümüzde sinema ve televizyonlarda izlemeye doyamadığımız, izleyip de unutamadığımız pek çok ünlü film buradaki yapay setlerde çekilmiş... (Dayıoğlu, 1990: 23).

...Dünyanın dört bir yanında herkese severek giydiğı blue jean ilk kez San Francisco’da giyinmiş. Bavyera asıllı bir Musevi olan Levi Strauss, kumaş

tüccarlığı yaparmış. Satamadığı yelken bezlerinden, pantolon diktirmiş. Su kenarlarında yerlere diz çökerek çalışan altın arayıcıları, bu dayanıklı pantolonları pek sevmişler. 1853'te kurulan Levi's Blue Jean imparatorluğu, hâlâ sürüyor. Bu çok ünlü pantolon imparatorluğunun merkezi San Francisco'da... (Dayıoğlu, 1990: 53)

Kulağınızda bulunsun. Belki bir gün bir sohbet sırasında işinize yarayabilir.

Dünyanın en yüksek binaları..

Ostan TV Kulesi 570 m Moskova

Sears Kulesi 443 m Şikago

İkiz Kuleler 410 m New York

Empire State 379 m New York

Eyfel Kulesi 321 m Paris

New York'un hatta Amerika'nın sembolü durumunda olan Özgürlük Anıtı, bir Fransız heykeltıraş olan Bartholdi'nin girişimiyle gerçekleşti. Onun beş katlı bir yapı yüksekliğinde olan bu anıt, Amerika'ya Fransa tarafından armağan edildi. 28 Ekim 1886 yılında, Manhattan adasının 600 m uzak uzağındaki ada üzerine yerleştirildi. Anıtın açılışını o zamanki Başkan Cleveland yaptı... (Dayıoğlu, 1990: 97-99)

Bu örnekte ise yazar, çocukların belki bir gün işine yarayabileceğini düşündüğü bilgileri onlara sunar. Çocuk, verilen bilgiler dâhilinde Dünya'nın en uzun binaları hakkında genel olarak bilgi sahibi olur. Yazar bu bilgileri verirken de açıklayıcı/bilimsel betimlemeden yararlanır. Açıklayıcı/bilimsel betimleme de yazar, nesnel bilgileri aktarırken yaptığı gözlemleri doğrultusunda bu bilgileri vermektedir.

Yukarıdaki örnekte çeşitli yapıların/kulelerin uzunluğuna ilişkin bilgilerin yer alması, bilimsel/açıklayıcı betimlemeye yer verildiğini dolayısıyla gözleme dayanan nesnel bilgilerin aktarıldığını göstermektedir.

Okyanuslar Ötesine Yolculuk (1990)

...Rio'nun en ünlü doğal plajlarından biri, Copacabana (Kızılderili diliyle “parlayan şey” demekmiş) kıyılarında yer alıyor. Göz alabildiğine uzayıp giden bu kumsalın görünümü, öylesine güzel ki!... Siyah, beyaz, sarı... ırktan, yüz binlerce kadın, erkek, çocuk renk renk mayolarıyla, altın kumların üstünde kıvıl kıvıl. Arkada, engin okyanus bu güzelliği daha da belirginleştiriyor. Sanki önümüzde uzanan plaj değil de çok ünlü bir ressamın, dev bir yağlı boya tablosu... (Dayıoğlu, 1990: 81).

Yazar bu örnekte de olduğu gibi sanatsal betimlemeden yararlanmıştır. Sahilin güzelliğini dev bir yağlı boya tabloya benzetilir. Upuzun bir sahilin varlığını ve her ırktan insanın orada olduğu fikrini kullanılan sıfatlar yardımıyla çocuğa hayal ettirir. Bu güçlü gözlem yeteneğini yansıtan gözlemlerin, etkili şekilde sunulması ile okurun da hayal edebilmesine imkân verir. Görmüş olduğu manzarayı anlatırken, çocuğu zorlu betimlemelerle uğraştırmaz. Çocuğun anlayabileceği şekilde resimlere, tablolara benzeterek manzaranın güzelliği vurgulanmıştır.

Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk (1990)

...Çin setti, milattan önce üçüncü yüzyılda, Çin imparatoru ÇE HUANGTİ zamanında yapılmış. Çin topraklarını, düşman saldırılarından korumak amacıyla oluşturulan bu surlar, yaklaşık üç bin kilometre uzunluğunda.

Çin setti yapıldığı zaman bu denli uzun değilmiş. Yeni imparatorlar, sürekli olarak yeni bölümler eklemişler. Bozulup yıkılan yerler de bugüne dek hep özen onarılmış. Onarım işi hâlâ sürüyor.

Çin, geçmişte gerçekten imparatorların efsanevi yaşamı; kâğıt, barut, ipek, gibi buluşları; İpek Yolu ve dillere destan zenginliğiyle dünyanın en gözde ülkelerinden biriydi. Bu yüzden, Çinlilerin kendilerini ve ülkelerini korumak için böyle görkemli bir anıt duvar yapmaları doğal... (Dayıoğlu, 1990: 37-38).

Bu örnekte yazar, yaptığı bir gözlerin sonucunu, nesnel bilgiler dâhilinde şu an ki durumuyla açıklamıştır. Çocuğu bu konuda bilgilendiren yazar, açık, anlaşılır bir anlatım

kullanarak, bunları anlatırken ayrıntılı, matematiksel, ansiklopedik bilgiler tercih etmemiştir. Çocuğun genel kültürünü zenginleştirecek bilgileri paylaşmıştır.

Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk (1991)

...Canberra adı, yerlilerin dilinden alınma. Kabilelerin birleştiği, buluştuğu yer anlamına geliyor. Gerçekten, eskiden yerli kavimler, belli zamanlarda bu yörede toplanırlarmış. Yerlilerin eserlerinden esinlenerek yapılmış resimler, bir müzede sergileniyor. Bu müzenin girişinde büyütülmüş bir fotoğraf var. Bu fotoğraf, yerlilerin beyazlara karşı gösteri yaptığı sırada çekilmiş.

Bu bir grup yerli, ellerinde ilginç bir pankart taşımakta. Bu pankartta yaklaşık olarak şu sözler yazılı “Beyaz Avustralyalılar, ulus değil, hırsızlar topluluğudur. Topraklarımızı çalıp bizleri öldürerek bu ülkeyi kurmuşlardır.”

Avustralya’da demokrasi öylesine benimsenmiş ki yerliler arada bir böyle gösteriler yapabiliyor. Onlara kimse engel olmuyor. Ayrıca, Avustralyalılar için acı sözler içeren pankartın müzeye konması da ilginç bir demokrasi göstergesi.” (Dayıoğlu, 1991: 39).

...Avustralya İngilizcesi oldukça değişik. Kulağımıza en çok çarpan sözcük “ye” sözcüğü. Bu “evet” ya da “okey” anlamında kullanılıyor. İnsanlar uyumlu olduklarından bu söz sık kullanılıyor, diye geçirmekten kendimi alamadım...(Dayıoğlu, 1991: 47)

Avusturalya hakkında; yerel dilleri, sık kullandıkları “... *Avustralya İngilizcesi oldukça değişik. Kulağımıza en çok çarpan sözcük “ye” sözcüğü. Bu “evet” ya da “okey” anlamında kullanılıyor...*” gibi ifadeleriyle de açıkladığı gibi dil unsurları ile yerel halkı, sosyal hayatı vb. pek çok konuda bilgiler veren yazar, Avusturalya insanına dair okuyucunun gözünde insancıl bir portre çizer.

Kenya’ya Yolculuk (1993)

...Kenya’da gezi boyunca dikkatimi çeken bazı durumlardan söz edeceğim. Bu ülkede trafik sorunu yok. Kentler arası yollarda tek tük otobüse rastlıyoruz. İnsanlar bu taşıtların içlerine, balık istifi olmuş... Şehirler arası yollarda bile, dur

duraksız yürüyen insanlar az değil. Üstelik, her birinin başının üstünde koca koca bohçalar, sepetler, küpler, bir de onlar var. Yetişkinler, bu yükleri hiç tutmadan taşıyorlar. Çocuklar ise, tek elleriyle tutuyorlar... (Dayıoğlu, 1993: 45).

...İç bölgelerde su kıtlığı var. Yediden yetmişe herkes, bataklığı andıran su kaynaklarından, bidonla su taşıyıp duruyor.” (Dayıoğlu, 1993: 45).

...Geçmişte İngiliz sömürgesi olan Kenya, 1963 yılında bağımsızlığına kavuşup Cumhuriyet olmuş. Cumhuriyetin kurucusu Başkan Kenyatta, aşiretlerden oluşan Kenya halkının bütünlüğünü sağlamak amacıyla çok çalışmış.

Ne var ki, hâlâ İngiliz etkisi sürmekte. Devlet dilinin İngilizce olması ve okullarda ana dil olarak ingilizce öğretilmesi bunun açık kanıtı ayrıca İngilizlere ait pek çok işletme de varlığını sürdürmekte. Trafik aynen İngiltere’de olduğu gibi soldan işliyor... (Dayıoğlu, 1993: 47).

...İlk insanın nerede, ne zaman nasıl ortaya çıktığına değin pek çok değişik sav var. Bu savların en güçlülerinden biri, ilk insanın, Afrika kıtasında, Kenya, Tanzanya, Zambiya, Etiyopya yörelerinde yaşadığı görüşü. Nairobi Ulusal Müzesi’nde bu görüşleri destekleyen çok önemli tarihsel kalıntılar var. Bu kalıntıların çoğunluğunu kafatasları oluşturuyor. Müzede iki yüz elli bin yıl önce yaşamış olan insanın kafatası sergileniyor... (Dayıoğlu, 1993: 47).

Verilen örneklerde de görüldüğü gibi yazar, gezileri boyunca çeşitli bilgilere kimi zaman rehber vasıtasıyla kimi zamanda gözlemleri sayesinde ulaşabilmiştir. Bu bilgileri de okuyucuları ile paylaşarak onları bilgi sahibi olmasını sağlamıştır.

Mısır’a Yolculuk (1994)

...İskeleden karaya çıkıp, Edfu tapınağını gezeceğiz. Bu tapınak, Karnak ve Luksor'dan sonra yörenin en büyük tapınağı konumunda. Tüm tapınaklar belli bir plana göre yapılmış. Görkemli bir giriş kapısı, avlu, sunak, bina. Burası da öyle. Tapınağım çevresinde kerpiçten yapılma bir dizi duvar var. Bunu Romalılar, çevre insanlarından korumak için yapmışlar. Bu tapınak, Tanrı Horus'a adanmış. Kapının iki yanında, Kuş Tanrı Horus'un görkemli heykelleri var. Bu tapınak ve heykellerde simetriye çok önem verilmiş. Heykellerde Mısır tanrıları, eski

Yunan'da olduğu gibi aileleriyle bütünleştirilmiş. Tapınaklarda ortak olan bir başka görünüm de heykellerin, duvar resimlerinin, yaşamdan alınmış konuları yansıtmadı. (Dayıoğlu, 1994: 25)

Yazar, gezdiği yerler ile ilgili genel olarak, her zaman bilgilendirme amaçlı, açıklamalarda bulunmaktadır. Bunu yaparken de “*Görkemli bir giriş kapısı, avlu, sunak, bina. Burası da yle. Tapınağım çevresinde kerpiçten yapılma bir dizi duvar var. Bunu Romalılar, çevre insanlarından korumak için yapmışlar.*” örneğindeki gibi gözlem yeteneğini sergilemektedir. Ancak bu açıklamalar, sadece gerekli gördüğü, öğrenilmesi fayda olduğunu düşündüğü bilgiler olmaktadır. Çünkü gereksiz ayrıntıların çocuğu sıkmasını doğru bulmaz.

Meksika’ya Yolculuk (1995)

...Türkiye içinde ve dünyanın dört bir yanında gezgin olarak koşturup durmam, işte bu büyülü anları yakalamak için... Çünkü, gezi olgusu, sanıldığı gibi sadece hoşça zaman geçirip, güzelliklerle keyiflenmek değil. nemli ölçüde özveri gerektiren bir olgu. Çeşitli gereksinimlerden kısıarak, sabırla gezi parasını biriktirmek yanında, insanın, can ve mal güvenliğinden yoksun kalmayı da göze alması gerekiyor.

Her neyse, Ahmet Mithat Efendi gibi, dur okuyucum, diyerek açıklamalara girişmemeliyim. Ola ki sizleri sıkarım... (Dayıoğlu, 1995: 127).

Yazar, verilen örnekteki gibi gezip anlattığı ülkeleri bir hevesle gezip anlatmadığından, uzun ve meşakkatli bir süreç olduğundan bu sebeple de bu çabanın değerli olduğundan bahseder. Bu değerli süreci okuyucuları ile paylaşmanın önemli olduğunu da dile getirmekten çekinmez. Ancak gördüğü ve deneyimlediği her şeyi de eserde anlatmaz kendi ifadesi ile “*Her neyse, Ahmet Mithat Efendi gibi, dur okuyucum, diyerek açıklamalara girişmemeliyim. Ola ki sizleri sıkarım...*” (Dayıoğlu,1995) okuyucuyu sıkmak, bunaltmak istemez. Sade, anlaşılır, samimi bir dille okurlarına anlatmayı, anlatırken de kullandığı dile zen göstermeyi önemli bulmaktadır. Bu sebeple de yazar, kısa anlatımları tercih ettiğini, gereksiz bilgi ve açıklamalardan kaçındığını belirtir.

Hindistan’a Yolculuk ve Nepal Gezisi (1996)

...Gezi kitaplarımda, ansiklopedik kuru bilgiler, karmaşık sayı ve ölçülerle okuyucularımı yormamaya özen gösteriyorum. Ama, Taç Mahal için bu yorgunluğa değer doğrusu... (Dayıoğlu, 1996: 90).

Yazar, kendi ifadeleriyle, okuyucusunu sıkmaktan, hoşnutsuz bırakacak eylemlerde bulunmak istememektedir. Çünkü verilen bilgilerin gereksiz, kuru, tatsız olması okuyucusunun kitaba karşı tutumunu da etkileyecektir. Bu sebeple özellikle çocuklar için eserler veren yazar, bunun farkında olduğundan çocuğun merak ve heyecan duygularını arttıracak bilgilerin verilmesini önemli bulduğu anlaşılmaktadır.

Güney Pasifik Adalarına Yolculuk (2002)

... Sonunda Hayat Ağacı’na geldik. Bahreyn’e gelen turistler, bu ağacı görmek istermiş. Çok büyük ya da gösterişli bir ağaç değil. Tülsü yapraklarla bezenmiş dallarıyla, süs ağaçlarını andırıyor. Yanına varınca, ilginç bir görünümle karşılaştık. Yaklaşık bir metre çapındaki, ana gövdeden çıkan kalın dallar, öylesine karmaşık biçimde birbirlerine dolanmışlar ki!.. Sanki karşımıza soyut bir heykel duruyor. Bu dallar çevreye yayılarak, dev bir çadır oluşturmuş. Bazı dalların uçları, kuma batmış. Ağacın büyümesi hâlâ sürüyormuş. “Hayat Ağacı” halk arasında, Dilek Ağacı olarak anılıyor. İnsanlar bu ağacı, türbe gibi ziyaret ediyor. Ağaç zarar görmesin diye, demir parmaklıkla korumaya almışlar. Ağacın cinsini hiç kimse bilemedi. Rehberinde bu konuda bir bilgisi yokmuş... (Dayıoğlu, 2002: 13)

Yazar, gezip gördüğü yerlerdeki yeni bilgi ve deneyimlerini okuyucuları ile paylaşırken betimlemelerden faydalanır. Çünkü betimlemeler vasıtasıyla gözlemler aktarılmaktadır. “*Çok büyük ya da gösterişli bir ağaç değil. Tülsü yapraklarla bezenmiş dallarıyla, süs ağaçlarını andırıyor. Yanına varınca, ilginç bir görünümle karşılaştık. Yaklaşık bir metre çapındaki, ana gövdeden çıkan kalın dallar, öylesine karmaşık biçimde birbirlerine dolanmışlar ki!.. Sanki karşımıza soyut bir heykel duruyor. Bu dallar çevreye yayılarak, dev bir çadır oluşturmuş. Bazı dalların uçları, kuma batmış.*” (Dayıoğlu, 2002) bu örnekte yazar, burada karşılaştıkları kutsal sayılan bir ağacın görüntüsünü

okuyucusuna aktarmaktadır. Ağacın özelliklerini verirken sadece bilinmesini istediği kısımları paylaşmıştır. Çünkü çocuk için yeni bir bilgi ve görsel şema alanı yaratacak olan bilgilerin anlatımında yazar titiz ve özenli davranmalı, yazarın gözüyle çocuk bu yeni bilgiyi edindiğinden, anlatım anlaşılır kılınmalıdır.

Gizemli Buzullar Kıtası Antartika ve Patagonya'ya Yolculuk (2006)

...Gezi kitabı yazarken okurlarımı türlü ölçümler, karmaşık ve soyut bilgilerle sıkmamaya özen gösteriyorum. Ayrıca olanca içtenliğimle, gezide yaşanan acı tatlı tüm ayrıntıları aktarmaya çalışıyorum. Bazı okurlarım, gezi kitaplarımın günlük ya da anı tadında olduğunu belirtiyorlar. Söz konusu kitapları okurken anlatılan yerlere gitmiş gibi olduklarını söylüyorlar. Gerçekten gezi kitaplarımı, kuru bilgilerle değil, her türden duyguyu, düşünce ve anılarla örmeye gayret ediyorum... (Dayıoğlu, 2006: 164)

...Sevgili okurlarım, bu ipuçlarından yola çıkarak internete girip konuyla ilgili ayrıntılı bilgi edinebilirsiniz. Sakın, Nasrettin Hoca'mızın, bilenler bilmeyenlere öğretsin fıkrasında olduğu gibi, sizlere bilgi vermekten kaçındığımı sanmayın. Elimde pek çok bilgi var ama okurlarımı sıkmamak adına, özetlerle yetiniyorum... (Dayıoğlu, 2006: 170).

Yazar asıl önemli olanın anlatılardan ziyade anlaşılan olduğundan bahseder. Dayıoğlu, yukarıdaki örnek metinde de görüldüğü gibi samimi, anlaşılır bir dil, gereksiz anlatımlardan sakınılmış bir üslup tercih etmektedir. Gözlemlerini ve yaşamış olduğu deneyimlerini kendi duygu ve düşünceleriyle harmanlayarak okuyucusuna sunan yazar, "Elimde pek çok bilgi var ama okurlarımı sıkmamak adına, özetlerle yetiniyorum..." diyerek de belirttiği gibi kimi zaman da her şeyi anlatmak istediğini ama bundan vazgeçtiğini belirtir. Çünkü kendisinin de ifadesi ile "*Gerçekten gezi kitaplarımı, kuru bilgilerle değil, her türden duyguyu, düşünce ve anılarla örmeye gayret ediyorum...*" diyerek sade ve anlaşılır olanın önemine vurgu yapar.

4.1.8. Bölgenin ilgi çekici yönleri ustalıkla sunulmalıdır. Anlatılanlar eğlenceli, öğretici ve çocuğu düşünmeye sevk edebilir nitelikte olmalıdır. Gerekli yerlerde mizahi unsurlara da yer verilmelidir.

Bu özellik kitaba ilgi çekmesi açısından önemlidir. (Yazar gezisi sırasında o ülkeye ait hayvan, sebze, meyve, kelime, deyim vb. çocuklara ilginç geleceğini veya bilmediğini düşündüğü ayrıntıları verip açıklamasını yapar). Dayıoğlu, gezip gördüğü yerlere ait pek çok ayrıntıyı da anlatmıştır. Bölgenin ilgi çekici, merak edilebilecek yönlerini sunmaya özen göstermiştir. Çünkü çocuğun eline aldığı kitabı sonuna kadar okuyabilmesi için anlatılanların eğlenceli, öğretici ve çocuğu düşünmeye sevk edebilir nitelikte olmalı gereklidir. Özellikle 12–16 yaş arasındaki çocukların yeni yerlere ve bu yerlerle ilgili gözlem ve serüvenlere büyük ilgi duydukları, merak etme ve keşfetmeye ihtiyaçları olduğu bilinmektedir. Gezi yazısı türü sayesinde çocukların bu tür ihtiyaçları giderilebilmektedir. Bu nedenle de yazar gezileri sırasında, o ülkeye ait çocuklara ilginç geleceğini veya bilmediğini düşündüğü ayrıntıları verip açıklamasını yapar.

Kafdağı'nın Ardına Yolculuk (1987)

... Uzakdoğu yemekleri ile ilk kez Singapur'da karşılaşılıyor... Geziye ara verip öğle yemeği yiyebileceğimiz bir restorana gidiyoruz. Rehber, buradaki yemekleri rahatlıkla yiyebileceğimizi söylüyor ama ne gezer? Balık, karides, pavurya gibi deniz ürünleri bile yenecek durumda değil. Hiç tanımadığımız, tatmadığımız, tatlı, tuzlu, acılı ekşili baharatlarla yapılmış soslar, salçalar balıkları tanınmaz ve yenmez duruma getirmiş Singapur'a kadar gelmişken ünlü yemeği olan maymun beyni yememizi önerdiler. Bu öneriye uyumadık. Rehber, maymun beynini pek övdü. İnsanın aklını ve gücünü arttırır dedi. Ama kandıramadı. Arkadaşlarımızdan biri: “Maymunun akıllı olsa beynini insanlara kaptırmazdı,” diye şaka yaptı... (Dayıoğlu, 1987: 38).

Tayland'da uçurtma yarışı çok ünlü ve önemli bir yarış. İlkbaharda yapılıyor. Bu mevsimde özellikle Şubat'tan itibaren Muson rüzgarları başlıyor. Uçurtma yarışmasına sadece çocuklar değil büyüklerde katılıyor. Yarışmayı kazananlara ödülleri kral dağıtıyor. Yarışmaya katılan uçurtmalar çok ilginç, biçimleri oval ya da yıldız gibi köşeli olan bu uçurtmalar erkek ve dişi olarak iki cinse ayrılıyor.

Bu yarışta önemli olan yarış süresi içinde düşmeden gökyüzünde durabilmek. Bu arada başka uçurtmaları düşürüp yere çakabilmek. Uçurtma yarışları sarayın çevresinde yapılıyor... Tayland gerçekten her şeyiyle tam bir Uzakdoğu ülkesi... (Dayıoğlu, 1987: 69-70).

Yazar, Singapur gezisi sırasında yörenin ünlü bir yemeği olan maymun beyninden bahsederken “...Arkadaşlarımızdan biri: “Maymunun akli olsa beynini insanlara kaptırmazdı,” diye şaka yaptı...” diyerek aslında hoş olmayan bir olay karşısında, mizahi unsurlara başvurarak durum yumuşatılıp maymun beynini yemediklerinden bahseder.

İkinci verilen örnekte ise özellikle çocukların ilgisini çekebilecek bir konudan bahsedilir. Tayland da uçurtma yarışları yapıldığından bahseden yazar, çocuğu oralara gidip bu şenliğe katılmanın güzelliğini düşünmeye sevk ederken bazı ülkelerde bu tarz şenliklerinde yapıldığı bilgisi vermektedir.

Bambaşka Bir Ülke Amerika’ya Yolculuk (1990)

...Biliyorsunuz, Amerika nüfusunun önemli bir bölümünü zenciler oluşturuyor. Bu zenciler, Amerika’nın kuruluş yıllarında Afrika’dan getirilip köle olarak kullanılan zencilerin torunları. Her ne kadar beyazlar, bu zencilere pek sevgiyle yaklaşmıyorlarsa da bugün, zenci kesimi hemen her alana yayılmış durumda. Televizyonda zenci spikerler, zenci bilim adamları, zengin zenciler, zenci polisler yaygın. Hâlen, New York Belediye Başkanı da zenci.

Tabii bu arada, Harlem denilen semtte, yasa dışı işlerle uğraşan yüz binlerce zenci de var.

Küçük bir grup zenci oturup hesap yapmışlar. Geçmişte zenginlerin tarlalarında ücret almadan çalışan dedelerini ücretlerini saptamışlardır. Bugünkü para değeriyle bu ücret, dört milyar dolar tutuyormuş. Açık göz zenciler bu parayı devletten istemekteymiş... (Dayıoğlu, 1990: 51).

Bu örnekte de Amerika’nın toplumsal yapısından, Amerika’nın köle olarak insanlık dışı faaliyetlerde bulunduğu, zencilerin Amerikan toplumu içerisindeki yeri ve Harlem adı verilen topluluğun faaliyetlerinden bahsetmektedir. Çocuk, Amerika’nın

toplumsal yapısı konusunda bilgilendirilirken zencilik ve Harlem konusunda da çocuğun bilmediği bir konu olduğu düşünülerek ilgi çekilmeye çalışılmıştır.

Okyanuslar Ötesine Yolculuk (1990)

...Uruban Nehri ile dağ arasında sıkışıp kalmış köylülerin bir bölümü de ataları olan İnkalardan kalma, teras tarlalarda tarım yapıyor. Bunlar hazırda konuşmuşlar besbelli.

Teras tarlaları sizlere biraz açıklayayım. Tek bir dağ yamacı düşünün. Bu yamacın bir yeri enine olarak kazılmış. Yirmi otuz metre genişliğinde bir düzlük elde edilmiş. Bu düzlüğün alt tarafı, parke taşını andıran taşlarla duvar örülerek, desteklenmiş. Böylece, dağ yüzeyinde, merdiven merdiven düzlükler oluşmuş.

Kızılderililer, bu düzlüklerin üstüne, vadi tabanından yumuşak toprak taşıyıp sermişler. Böylece, verimli tarlalar elde etmişler. Taş duvarlar toprak kaymasını önlediğinden, İnkaların tarlaları günümüze kadar bozulmadan kalmışlar.

Tarih kitaplarında okumuşsunuzdur. Mezopotamya’da bulunan Babil kenti, asma bahçeleriyle ünlüdür. Öyle ki bu Babil’in asma bahçeleri, dünyanın yedi harikasından biri olarak değerlendirilir.

İnkaların tarlaları da işte bu yöntemle yapılmış... (Dayıoğlu, 1990: 60).

Buradaki örnekte ise çocuğun ilgi ve merakı Kızılderililer ve Babil’in Asma Bahçeleri üzerinden cezbedilmeye çalışılmıştır. Teraslar halinde tarlalar yapan bir milletin çocuklar için ilginç bir kültür olabileceği düşünülmüştür. Kendi ülkelerinde görmedikleri bir oluşumu başka bir milletin bundan yıllarca öncesinden yapmış olması son derece merak uyandırıcıdır.

Efsaneler Ülkesi Çin’e Yolculuk (1990)

...Gölü oluşturmak için çukur kazılmış. Bu çukurdan çıkan topraklarla az ötede güzel bir tepe yapılmış. Pekin, düzlük bir yer olduğundan, kentin en yüksek tepesi de bu yapay tepecikmiş. Tepenin üzerine zarif bir pagoda yapılmış. Pagoda,

Budistlerin dua ettikleri kutsal kulelere deniyor. Doğuda çeşitli boyutlarda yapılmış pagodalara, her yerde rastlanabiliyor... (Dayıoğlu, 1990: 61).

Bu örnekte ise çocuk ilk olarak Pekin'in düz bir ülke olduğu bilgisine daha sonrada yapay şekilde tepelikler elde edildiği bilgisine ulaşmaktadır. Devamında ise "Pagoda" olarak anılan yapıların aslında dini nitelikleri olduğunu öğrenecektir. Çocuk bu bilgileri kitabı okuyarak elde ettiğinden genel kültürü artacaktır.

Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk (1991)

...Sidney hayvanat bahçesi, ilginç bir yer. Tropikal ortamda yaşayan hayvanlar çoğunlukta.

İguanalar, selenterler, timsahlar, aslanlar, kaplanlar, maymunlar, deve kuşları ve Avustralya'nın sembolü olan kanguru ve koalalarla yüz yüze geliyoruz.

Koala, ayıya benziyor. Ama ayı değil deniliyor. Kürkünden kötü bir koku yayılıyor. Üstelik çok da utangaç bir hayvan. Ağaç dallarına sarılarak uyuyor.

Yüzünü de hep ön ayaklarıyla saklamaya çalışıyor... (Dayıoğlu, 1991: 27-28).

Bu örneklerde ise Sidney 'in tropikal bir ülke olduğu bilgisi paylaşılırken hayvanat bahçesinde bulunan hayvanlara dair bilgilerde paylaşılmıştır. Kendi ülkesinde olmayan hayvanların başka ülkelerde olduğunu öğrenen çocuk için bu bilgi ilgi çekici olacaktır.

Kenya'ya Yolculuk (1993)

...Çevrede gördüğümüz bu kırmızı topraktan oluşma kulelerin, termit denen, dev karıncaların yuvaları olduğunu öğreniyoruz... (Dayıoğlu, 1993: 13).

...Zürafalar öylesine sevimli ki daha önce, hayvanat bahçelerinde gördüğüm bu hayvanları dikkatle gözleyince, bir şey dikkatimi çekti: Zürafalar koşarken, sağ ön ve arka ayaklarını birlikte ileriye uzatıyorlar. Sonra sol ön ve arka geliyor...

Oysa, atlar ve öteki dört ayaklılar, ayaklarını çaprazlama kullanıyor... (Dayıoğlu, 1993: 13)

...Bu yöreye özgü, Şemsiye Akasyası denen ve aynı şemsiyeyi andıran ağaçlar görüyoruz. Her biri, elle çizilmiş resim gibi... (Dayıoğlu, 1993: 42).

...Orman tam cangıl, yani balta girmemiş orman türünde. Arabaların gösterilen yoldan başka yana sapması, turistlerin ağaçlara dalması yasak... (Dayıoğlu, 1993: 43)

...Çevrede türlü hayvanlar geziniyor. Otel balkonunun önünde maymunlar oynuyor. Bir de Marabu denen kuşlar...Bu kuşlar Akbaba'yı andırıyor. Kursakları da dışarıda. Garsonlar, kol kadar domuz butu atıyorlar. Kuş hemen o butu tutup kursağına geçiriyor. Üç saat sonra da sindirmiş oluyor... (Dayıoğlu, 1993: 45)

Bitki ve hayvan çeşitliliğini fazla olduğu Kenya ile ilgili yukarıda belirtilen örneklerde tek tek yazar, çocuğun bilmediği, ülkesinde görmediği bitki ve hayvanları açıklamış, “...Zürafalar öylesine sevimli ki daha önce, hayvanat bahçelerinde gördüğüm bu hayvanları dikkatle gözleyince, bir şey dikkatimi çekti: Zürafalar koşarken, sağ ön ve arka ayaklarını birlikte ileriye uzatıyorlar. Sonra sol ön ve arka geliyor... Oysa, atlar ve öteki dört ayaklılar, ayaklarını çaprazlama kullanıyor...” (Dayıoğlu, 1993) anlattıkları ile çocuğun ilgi ve merakını çekmektedir.

“Otel balkonunun önünde maymunlar oynuyor. Bir de Marabu denen kuşlar...Bu kuşlar Akbaba'yı andırıyor. Kursakları da dışarıda. Garsonlar, kol kadar domuz butu atıyorlar. Kuş hemen o butu tutup kursağına geçiriyor. Üç saat sonra da sindirmiş oluyor...” (Dayıoğlu, 1993) Bu örnekte olduğu gibi çocuğun Kenya ile ilgili bilgileri eğlenirken öğrenmesi mümkün olmaktadır. Çünkü çocuğun daha önce görmediği ama buradan okuyarak düş dünyasında hayal edebileceği hayvan ve bitkilerin gerçekte var olduğunu bilmek çocuk için heyecanlı bir süreç olabilir.

Mısır’a Yolculuk (1994)

...Beethoven’in bitmemiş senfonisi gibi, Mısır’da da bir bitmemiş obelisk var. ...Üzerleri yazılı, resimli dikilitaşlara Obelisk deniliyor. Eski Mısır’da krallar, kendi adlarına ya da bir olayı ölümsüzleştirme adına, pek çok obelisk dikmişler. Ancak bunların büyük bölümü, Mısır’dan alınıp başka ülkelere taşınmış... (Dayıoğlu, 1994: 13).

... Yolda karşımıza apartman boyunda firavun heykelleri çıkıyor. Bu heykeller, kesme taşlarla örülerek oluşturulmuş. Vadinin orta yerinde bulunuyor. Geçmişte,

rüzgârlı günlerde, bu dev heykellerden vadiye garip, hatta ürkünç sesler yayılmış. Halk, bu sesleri, heykellerin içinde bulunan kötü ruhların çıkardığına inanırmış. Sonradan, rüzgârın, heykelleri oluşturan taşlar arasındaki gediklerde kırılmasıyla bu seslerin çıktığı saptanmış. Delikler doldurulunca, sesler kesilmiş... (Dayıoğlu, 1994: 45)

Yazar, eserlerinde bilinmeyen kelimelerin kullanımına dair son derece dikkatlidir. Anlatmış olduğu gezi yaşantılarında çocuğun bilemeyeceği düşünülen terim ve kavram açıklanarak çocuk bilgilendirilmiştir. “...*Beethoven’in bitmemiş senfonisi gibi, Mısır’da da bir bitmemiş obelisk var. ...Üzerleri yazılı, resimli dikilitaşlara Obelisk deniliyor.*” (Dayıoğlu, 1994) ifadelerinden de anlaşıldığı gibi çocuğun bilememe ihtimali düşünülerek yazar, obelisk terimini açıklamıştır. Bu sayede çocuğun bu konuda bilgi sahibi olması sağlanmıştır. Sonrasındaki örnekte ise çocuğa ilgisini çekebilecek, gizemli bir durum olarak anlatılan firavun heykellerinden her yere yayılan ürkütücü sesin hikayesinden bahsedilerek çocuğun, anlatılan bilgiyi merak etmesi sağlanmıştır.

Meksika’ya Yolculuk (1995)

...Sabaha karşı güneş doğarken, lagünlerde yaşayan timsahlar kıyıya çıkıyorlarmış. Hatta, işi azıp, ana caddeye doğru yürüyenler bile oluyormuş.

Bugüne kadar hiç kimseye zarar vermemişler. İnsan görünce, telaşla sürünüp giderek, kendilerini suya atıyorlarmış. Bu hayvanların öldürülmesi yasaklanmış. Cancun’da bu tür büyük lagünlerden dört tane bulunuyor Atatürk çiçekleri, koca ağaçlara dönüşmüş. Burada bunları, iyi geceler çiçeğe deniliyormuş... (Dayıoğlu, 1995: 93)

...Maya sözcüğünün anlamını da öğreniyoruz. MA su, YA, ise yok demek. MAYA, su yok anlamını içeriyor... (Dayıoğlu, 1995: 102)

Bu örneklerde ise ilkinde Türkiye sokaklarında karşılaşma ihtimali olmayan bir durumun Meksika sokaklarında olağan bir durum olduğu belirtilmiştir. Çocuk bu durumu ilgi çekici bulabilir. Diğer örnekte ise Türkiye’deki adı “*İyi Geceler*” çiçeği olan bitkinin Meksika topraklarında da yetiştirildiği ama isim olarak farklı anıldığı dile getirilmiştir. Son örnekte de “*Maya*” kelimesinin anlamı verilip kelimenin kökeni ifade edilmiştir.

Hindistan’a Yolculuk ve Nepal Gezisi (1996)

...Çarşılarda insanlar asma yaprağını andıran yapraklara sarılmış, bir şeyler yiyorlar. Rehber bunun ne olduğunu soruyoruz. Pan diyor. Pan aslında yiyeceğin sarıldığı, ya da tabak gibi kullanılan yaprağın adıymış. Bu yaprak mikrop barındırmıyor. Kuru ve yaş olarak kullanılıyor. Hindistan’da bu bitkiden yapılmış tabakları kullanmak yaygın bir âdetmiş. Ayrıca muz ve lotus yaprakları da tabak olarak değerlendiriliyor. Evlerin bir köşesinde, Altar denilen bir dua köşesi var. Altar, kutsal bir vazo, içine su konuluyor. Bu suyun içine birkaç damla Ganj suyu karıştırılıyor, defne yaprağı atılıyor. Altar’ın suyu belli günlerde değiştiriliyor.

Evlerde testi ya da şişelerde Ganj suyu bulunduruluyor. Altar’a eklenen birkaç damla göl suyunun evi mikroptan ve kötülüklerden koruduğuna inanılıyor.” (Dayıoğlu, 1996: 75).

Verilen iki örnekte de Türk adetlerinde, sosyal hayatında yeri olmayan iki uygulamadan bahsedilir. Türk kültüründe yaprak içerisinde yemek verilmediği için veya evlerin köşelerine kutsal sudan konulmadığından çocuğun ilgisini ve merakını çekebilecek bir konudur. Aynı zamanda farklı kültürlerle dair yaşantılarıyla ilgili bilgi sahibi de olmaktadır.

Güney Pasifik Adalarına Yolculuk (2002)

...Kutsal köyün kapısına ulaştık. İçeride göstericiler, yabanıl hayvan seslerini taklit ederek, var güçleriyle bağıyorlar. Köyün girişinde bekliyoruz. Rehber hanım, açıklama yapıyor:

“Burada Fary Nui Kay kutlamasına tanık olacaksınız. Fary Nui sağlık anlamına geliyor Kay ise yiyecek, yani besin demek.” Gösteriyi sağlık ve besin şenliği olarak algıladım. Rehber açıklamalarını sürdürüyor:

“Biz bugün burada, aile olarak, kutsal yemeği yiyeceğiz. Sizlere Hami adında toprak altında pişmiş özel bir yiyecek sunulacak. Fary Nui alanını girerken, ayakkabılarınızı çıkarınız.”

Duvarlarla çevrili kutsal alanının içinde, bir de tapınak varmış. Burası aynı zamanda, misafirhaneymiş. Buraya yoksul insanlar sığınabiliyormuş. Kutsal alana

girmek için, örf adetlerin yerine getirilmesi gerekiyor. Rehber, neler yapacağımızı gösterdi. Biz kadınlar, yerli reisin peşinden, tapınak alanına adım attık. Erkekler arkadan geliyor. Birdenbire karşıda, boğazını yırtarcasına bağırarak hoplayıp, zıplayan, bir yerli erkek belirdi. Elinde asası, dili bir karış dışarıda. Üstünde bitki liflerinden yapılma, kısa bir etek var. Bedeni çıplak. Yırtıcı hayvan sesleri çıkararak, hoplaya zıplaya, bizim yerli reise doğru yaklaştı...

Sekiz on kişiden oluşan bu gösteri ekibi, dünyanın değişik ülkelerinden, Noel için köylerine gelmiş, yerliler. Akrabalarıyla buluşup, geçmiş günleri temsil eden, gösteriler yaparak atalarını alıyorlarmış... (Dayıoğlu, 2006: 91-92).

Bu örnek ifadede ise yazar, kabile hayatından gözlemlediği bilgileri okuyucularına sunmuştur. Kabile üyelerinin bir çeşit köye kabul töreni olduğunu belirttiği, adına Fary Nui Kay dedikleri kutlamalardan bahseder. Hami denilen yemekten bahsedilerek farklı kültür ve mekanları merak eden çocuklar için sürükleyici bilgiler sunulmaktadır.

Gizemli Buzullar Kıtası Antartika ve Patagonya'ya Yolculuk (2006)

Bu örnekte de yazar kitabı ilgi çekmesi açısından, çocukların merak edeceğini düşündüğü ancak kendisinin de belirttiği gibi okurken sıkıcı olmaması için en ilginçlerini seçtiği bilgileri verip açıklamasını burada yapmıştır.

...Jones Lopes Toaster, üç buçuk milyon yıldan bu yana, dünyada varlıklarını sürdüren canlıların listesini yapmış. On üç bölümden oluşan bu liste, gerçekten çok ilginç. Tüm liste sizleri sıkabilir diye, listeyi buraya almıyorum. Ancak, birkaç madde, sizin de ilginizi çekecektir. Örneğin;

Timsahlar, yüz kırk milyon yıldır yaşıyor.

Ginko ağacı Çin'de yüz yirmi beş milyon yıldır yaşıyor.

Ceylan ise yedi milyon yıldır dünyamızda yaşıyor. Bu süreçte antilop ve geyiğin otuz iki türü ortaya çıkmış. Bunların çoğunun nesli tükenmiş, ama ceylan hâlâ yaşıyor. Çünkü bu hayvan, çok çeşitli bitkilerle beslenebiliyor. İklim ve bitki örtüsü değişse bile, farklı bir şeylerle beslenmeye yoluna giderek yaşamını sürdürmeyi başarıyor... (Dayıoğlu, 2006: 130-135).

Bu örnekte de yazar kitabı ilgi çekmesi açısından, çocukların merak edeceğini düşündüğü ancak kendisinin de belirttiği gibi okurken sıkıcı olmaması için en ilginçlerini seçtiği bilgileri verip açıklamasını burada yapmıştır.

...Yeryüzündeki on sekiz penguen türünün altısı Antarktika’da yaşıyor. Bu kıtada yaklaşık on yedi ila yirmi milyon çift penguen bulunuyor. Penguenler uçamıyor ama çok iyi yüzüyorlar. Ayakları perdeli, kuyrukları da dümen gibi dönüyor. Yüzgeçleri çok güçlü. Tüyleri çok katmanlı. Bu yüzden içeriye hava geçirmiyor. Vücutlarındaki yağ oranı çok yüksek. Tüm bunlar, onları dondurucu soğuklardan koruyor. Penguenler, kış gelmeden tüy değiştiriyorlar. Antarktika penguenlerinin gözleri karada bulanık görüyor. Ama denizaltında, mavi, yeşil ve mor ışığa karşı çok duyarlılar. Deniz dibinde, görüşlere çok keskin... (Dayıoğlu, 2006: 162).

...Elindeki jetonları makineye attıktan hemen sonra olanca ciddiyetiyle yıkama düğmesine bastı. Makine güldür güldür çalışmaya başladı. Kadın bir anda çılgına döndü. Makinenin kapağını yumruklamaya başladı. Neden biliyor musunuz? Tüm işlemleri, kucağındaki çamaşırları makineye atmadan yaptı da ondan.

Boş makine köpürdükçe köpürdü. Kapıyı kavrayan lastik açılmış anlaşılan. Köpükler dışarıya taşmaya başladı. Bense köşede, sessizce kadının öfke yüklü tepkisini izliyor, bir yandan da gülmek için kendimi kasıyorum.

... Sonra dudaklarında hınzır bir gülümsemeyle dertli kadına döndü:

“Üzülmeysin, artık olan oldu. Oyun salonundaki kumar makinelerine para kaptırdığını varsayın. Hepsi bu.” dedi. Öteki de ağzını çarpıtarak gülmekten başka bir şey yapamadı. Güldüğüm belli olmasın diye, başımı iyice öne eğip elimdeki dergiyi okuyormuş gibi yaptım... (Dayıoğlu, 2006: 137-139).

Yazar yolculukları sırasında şahit olduğu kimi gülünç olayları da okurları ile paylaşır. Bu örnekteki olay da bu durumu yansıtmaktadır. Yazar bu gibi gülünç durumları okuru ile paylaşarak mizahi unsurların anlatımı canlı tutma özelliğinden yararlanır.

4.1.9. Gezi yazılarında yazar gezdiği yerlerle ilgili bilgi ve izlenimlerine yer verir. Dolayısıyla gezi yazılarında hem nesnellik hem öznellik bulunabilir.

Gezi yazılarında verilen bilgiler bilimsel verilerle ters düşmemeli, nesnel bilgi ve sağlıklı gözlemlere yer verilmeli, öznellik nesnelliğin önüne geçmemelidir. Eserde anlatılanlar insani değerlere uygun olmalı ve görülenler gerçeği yansıtmalı, olanı olduğu gibi anlatmalıdır.

İncelen kitaplarda, nesnel bilgiler haricinde yazarın duygu, düşünceleri de gezi yer almaktadır. Bu sebeple, ilgili gezi yazılarında hem nesnellik hem öznellik bulunmaktadır. Eserde anlatılanlar ve görülenler gerçeği yansıtmalı, olanı olduğu gibi anlatmalıdır. Ayrıca yazar, gezi kitaplarında bazen doğrudan bazen de cümleler içerisinde okuyucusuna insana, doğaya evrene dair olumlu görüşlerin verilmesini de son derece önemli bulmuştur.

Gezilerini anlatırken, anlatımı daha güvenilir ve sağlıklı kılabilmek adına yanından hiçbir gezisinde ayırmadığı teybini ve fotoğraf makinesini de gezisi boyunca sık sık kullanmaktadır.

Kafdağı'nın Ardına Yolculuk (1987)

... 16. Yüzyılda burada Müslümanlar yaşarmış o sıralar Portekizliler buralara gelmişler. Müslüman ulusu egemenlikleri altına almaya kalkışmışlar. Ülkenin sultanı tüm Müslümanların dinsel başkanı halifesi olan Kanuni Sultan Süleyman'a haber salıp yardım istemiş. Kanuni bu isteği geri çevirmemiş top ve tüfeklerle donatılmış bir bölük deniz askeri ile subayı buraya göndermiş. Bunlar Müslüman sultanı Portekizlilerden kurtarmış ama görevleri sona erince İstanbul'a dönmemiş oraya yerleşmişler rehberin burada Türkler var demesi bundanmış. Ülkeye dönünce bu konuyu tarih kitaplarından araştırdım. Çinli rehberin dedikleri doğruymuş kendini tüm Müslümanları kurucusu sayan büyük Sultan Kanuni gerçekten buraya asker yardım göndermiş leventlerin başında da ünlü Türk denizcisi Hızır Reis bulanıyormuş bu olay 1538 yılında olmuş... (Dayıoğlu, 1987: 47)

...Tayland'da yoksul aileler çocuklarını gözlerini kırpmadan satıyormuş. Hem de o çocukların ahlakdışı işlere sürdürüleceğini bile bile yapıyorlarmış bunu. Bangkok'ta küçücük kızların utanç verici işlere sürüldüğü semtlere de götürdüler bizleri. Oralarda gördüklerim insan olarak yüzümü kızarttı. Çocuk yaştaki kızların durumu yüreğimde onanması güç yaralar açtı. Günlerce gördüklerim etkisinden kurtulamadım. Şimdi de unutmuş değilim hep düşünüp duruyorum acaba bu çocukları kötü insanların elinden kurtaracak güçlü bir kurum yok mu yeryüzünde?.. Bu konuyu burada sizlere açmamın nedeni büyüdüğünüz zaman belki zor durumda olan dünya çocuklarına sahip çıkarsınız bu yolda kararlı etkinliklerde bulunursunuz. Bunu umuyorum okuyucularımdan... (Dayıoğlu, 1990: 77)

Bu iki örnekte de görülmektedir ki yazar, gözlemlerini aktarmaktadır. İlk örnekte verilen “...Ülkeye dönünce bu konuyu tarih kitaplarından araştırdım. Çinli rehberin dedikleri doğruymuş kendini tüm Müslümanları kurucusu sayan büyük Sultan Kanuni gerçekten buraya asker yardım göndermiş...” ifadesi, tarih kitaplarında, ansiklopedilerde bulunabilecek bir bilgi olup eserde de anlatıldığını bu sebeple de verilen bilgilerin nesnel olduğunu kanıtlamaktadır.

Diğer verilen ikinci örnekte ise Tayland'ın sosyal ve kültürel değerlerinden bahsedilir. “...Oralarda gördüklerim insan olarak yüzümü kızarttı. Çocuk yaştaki kızların durumu yüreğimde onanması güç yaralar açtı. Günlerce gördüklerim etkisinden kurtulamadım...” ifadeleri ile yazar konuya dair üzüntüsünü ve kız çocuklarına yapılan bu insanı değerlere aykırı durum anlatılır. Yazar bu durumdan bahsederken konuya dair öznel düşüncelerini ifade ederken, okuyucularından da bu tür konulara duyarlı olmalarını istemektedir.

Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk (1990)

...Otel içinde, odalarda, taşıtlarda, daha doğrusu hemen her yerde, sigara içmek yasak Amerika'da. Bazı yerlerin kapılarında, bu binaya sigara içenleri giremez yazıları asılmış. Televizyonda her gün, sigaranın kötülüğünü vurgulayan filmler gösteriliyor, açık oturumlar yapılıyor... (Dayıoğlu, 1990: 37)

...Genellikle iyi giyinmiş yabancıları kollar, böyle para diye yakalarına yapıştırlarmış. Kimileri acımasız olur, vermeyeni öldüresiye dönermiş. Kimileri de bezdirinceye dek göz dağı verip parayı koparırmış. Yoksul zencilerin böyle işler ettiğini rehberden öğrenmiştik. Otelden ayrıldığımızda çok pişmanım ama olan olmuştu, Allah'tan üstümüze fazla para yoktu... (Dayıoğlu, 1990: 36)

...Amerika'da evsizler sorunu da yaygın sokak köşelerinde ve parklarda yaşayan evsizlerin sayısı az değil doğrusu. Bu kişiler elbette karnını doyurmak için çalışıyor, soygun yapıyor, vuruyor, öldürüyor. Devlet böyleleri için yurtlar açmış. Evsizler bu yurtlarda parasız kalıp durabiliyor. Ama çoğu yoksul bu yurtlara gitmiyor. Oradaki kurallara uymak zoruna gidiyor. Sokaklarda tehlike içinde, yarı aç yaşamayı yeğliyor... (Dayıoğlu, 1990: 39)

Yazar, Amerika gezisi sırasında toplumsal hayata dair gözlemlerini okurları ile paylaşır. Toplumun genelinde evsizler olarak adlandırılan bir grubun olduğundan bahseden yazar, hemen her sokakta yerde yatan, sokaklarda hayatını sürdüren kimsesizlerin olduğunu anlatır. Toplum genelinde özellikle turistler için ciddi güvenlik sorunları olduğunu belirten yazar, yerli halkın geçim kaynakları arasında soygunculuk olduğunu vermekte direnilmesi halinde ölüm ile sonuçlanabileceği açıkça ifade edilmektedir. Yazar bu ifadeleriyle nesnel bir bilgiyi okurları ile paylaşmaktadır. Var olan bir durum okurlarla paylaşmakta ve bu konuda dikkatli olunması gerektiği vurgulanmaktadır.

Okyanuslar Ötesine Yolculuk (1990)

... İspanyollar okuma yazma biliyor. Hristiyan olarak tek Tanrıya inanıyor. Ama sömürdükleri Kızılderililerin okuma yazma öğrenmesine izin yok. Ayrıca, ilk zamanlarda, Kızılderilileri ürkütmemek için onların çok tanrılı dinlerini de hoş görür gibi davranıyorlar. Bu yolla Kızılderilileri yönlendirmek daha kolay oluyor.

Ne var ki, puma yapımında çalışan Kızılderilerden biri, gizlice, okuma yazma öğreniyor. Sonra bunu, övünerek efendisine açıklıyor. Ama, zavallının hemen kellesi uçuruluyor. Okuma yazma öğrenen insan, aydınlanır. Aydın insan da sömürüyü baş kaldırır, diye korkuyor İspanyollar... (Dayıoğlu, 1990: 49).

Yazar buradaki anlatımında da görüldüğü üzere ön araştırmasını yaparak gezilerine çıkmaktadır. Çünkü, gittiği ülkelerin geçmişine dair bilgiler veren yazar, okuyucularının ülke hakkında sadece bugününü değil geçmişine dair de aydınlanmasını önemli görmektedir. Bu sebeple yukarıda anlatılan sömürüye dair bilgi tarih kitaplarında doğruluğu teyit edilebilecek bilimsel bir bilgidir. Yazar bu nesnel bilgiyi kendi açısından yorumlayarak okuyucularına sunmuştur.

Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk (1991)

...Sevr antlaşmasıyla ülkemiz, yabancılar tarafından parçalanıp paylaşıldı.

Anadolu'nun asıl sahipleri olan Türkler, Ankara çevresinde bir avuçluk yere sürüldü.

Eğer Atatürk, onuru kırılmış, silahları alınmış, çaresizlik içinde kıvranan Türk ulusuna güvenip de Kurtuluş Savaşı'na kalkışmasaydı, bizler de şimdilerde, yabancılar arasında eriyip gitmiş olacaktık. Ben bunları düşünürken, Tekne rıhtıma gelmişti bile... (Dayıoğlu, 1991: 30).

...Anzak, Avustralya askerlerine verilen isim. Avustralyalılar, uzun süre İngiliz sömürgesi olarak yaşadılar. Bu süre içinde hep İngiliz ordusuna destek vermek üzere, çeşitli cephelere asker gönderdiler. Çanakkale savaşı sırasında, Türk ordusuna karşı, İngiliz askerleri yanında Anzaklar da savaştı. Bu savaşı biz kazandık. Ama Anzaklarla dostluğumuz bozulmadı.

Hemen her yıl, bir grup Anzak Türkiye'ye gelir, Çanakkale de ölen Anzak askerleri anısına törenler yaparlar. Onların mezarlarında saygı duruşunda bulunurlar... (Dayıoğlu, 1990: 42).

...Parkın orta yerinde, hilal şeklinde bir anıt var. Bu hilalin tam ortasına, Atatürk'ün büstü yerleştirilmiş.

Öyle bir coşkuya kapıldım ki! Rehberin dediğine göre, bu anıt dünyada düşman komutanı anısına yapılmış tek anıtmış... (Dayıoğlu, 1991: 44).

...Canberra'nın orta yerine, böyle bir anıtın konulmasının nedeni, Atatürk'ün insancıl politikasından kaynaklanıyor.

Atatürk, işleri bakanı için bir konuşma metni hazırlar, metinde şunlar yazılıdır.

“Bu yurdun toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar burada bir dost ülkede bulunuyorsunuz. Huzur ve sessizlik içinde uyuyunuz. Sizler, Mehmetçiklerle yan yana, koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlatlarını savaşa gönderen anneler gözyaşlarınızı din indiriniz. Evlatlarınız, bizim bağrımızdadır. Huzur içinde, rahat rahat uyacaklardır. Onlar, bu toprakta canlarını verdikten sonra artık bizim evlatlarımız olmuşlardır.

Meğer, şehitlikte bu konuşma yapılırken, birkaç gazeteci konuşmayı not etmiş. Bu konuşma kısa sürede dünya gazetelerine yansımış. Aradan bir hafta geçmeden, İçişleri Bakanlığı’na telgraf yağmaya başlamış. Sonra da Avustralya ve Yeni Zelanda’dan teşekkür mektupları gelmiş... (Dayıoğlu, 1991: 45-46)

Yazar, geziye çıktığı ülkelerden bahsederken nesnel bilgiler ışığında, kitabı okuduktan sonra doğruluğu konusunda şüphe olabilecek ancak kolaylıkla teyit edilebilecek konu ve durumları eserlerinde yer vermektedir. Yukarıda verilen “...*Anzak, Avustralya askerlerine verilen isim. Avustralyalılar, uzun süre İngiliz sömürgesi olarak yaşadılar. Bu süre içinde hep İngiliz ordusuna destek vermek üzere, çeşitli cephelere asker gönderdiler. Çanakkale savaşı sırasında, Türk ordusuna karşı, İngiliz askerleri yanında Anzaklar da savaştı. Bu savaşı biz kazandık. Ama Anzaklarla dostluğumuz bozulmadı...*” (Dayıoğlu, 1991) ifadesi nesnelliği teyit edilebilecek bir bilgidir. Bu gibi tarihi bilgilerin verildiği gezisi sırasında Avusturalya halkı ve Türk halkı arasındaki dostluk bağına vurgu yapılmış, Türk tarihinin diğer ülkeler karşısındaki itibarı sergilenmiştir.

Kenya’ya Yolculuk (1993)

...Çevre bilinci, gerçekten, yeryüzündeki insanları birbirine bağlayacak güçlü bir amaç olabilir.

Güzelim dünyamızın, sorumsuzca kirletilmesi; doğaya, hayvanlara zarar verilmesi, insanları iyiden iyiye tedirgin etmeye başladı. Çevre konusu tüm insanlığı ilgilendirdiğinden, bu konu dil, milliyet, ırk, cins, renk gibi kavramların üstünde görülüyor. Gezilerim sırasında konuştuğum insanlardan bu izlenimi edindim. Bu gidişe çok da seviniyorum. Belki tüm insanlar, savaşları bir yana bırakıp dünyayı her tür kirlilikten kurtarmak amacı çevresinde birleşebilirler. O zaman yaşam ne güzel olur kim bilir!.. (Dayıoğlu, 1993: 29).

Burada verilen örnekte ise çağın en güncel sorunlarından birisi olan çevre kirliliği hakkında “...*Güzelim dünyamızın, sorumsuzca kirletilmesi; doğaya, hayvanlara zarar verilmesi, insanları iyiden iyiye tedirgin etmeye başladı...*” (Dayıoğlu, 1993) ifadeleri ile yazar öznel görüşleri sunar. Çocukların bu konuda duyarlılık kazanmasının gelecek için önemli olduğu dile getirilir. Daha sonraki ifadeleriyle de okuyucusunu bu konuda ümitlendiren yazar, günümüzde çevre bilinci oluşturulması konusunda insanların daha bilinçli olduklarını ve bu durumdan dolayı da ne kadar mutlu olduğunu okuyucusu ile paylaşır.

Mısır’a Yolculuk (1994)

...Komombo tapınağında, bir de dünyanın yazılı olarak bilinen ilk takvimi diye tanıtılan bir takvimle yüz yüze geliyoruz. Duvara kabartma yöntemiyle işlenmiş olan bu takvim, tarım işlerine dayanılarak oluşturulmuş. Tohumun ekilişinden, ürünün toplanmasına kadar geçen süreleri temel kabul eden bu takvimde, bir yıl, üç yüz altmış beş gün on üç ay olarak saptanmış. On üçüncü ay sadece beş gün sürüyor. Bu beş sayısı, Mısır’ın en önemli beş tanrısını temsil ediyor. Aylar üç haftaya, haftalarda onar güne bölünüyor... (Dayıoğlu, 1994: 18).

... Tapınağın bir başka yerinde de timsah Tanrı’nın mumyası bulunuyor. Timsahları yakalamak için, çeneleri açıkken, ağızlarına kalın bir odun parçası atılıyor. Timsah hırsla odunu sırrınca bir daha dişlerini kurtarıp ağzını açamıyor., tanrılarına bu eziyeti yapma nedenleri, onları mum yalayarak, daha yakından tapınmak. İşte tapınağın, bu bölümünde, 2200 yıl önce mumyalanmış timsahları görüyoruz.

...Ben de kıyıda köşeden şöyle bir göz atıyorum. Fazla ilginç bir şey göreceğimi sanmıyorum. Kapkara bir mumya yığınıyla yüz yüze geliyorum. Kömürleşmiş bir görünümü var mumyanın. Gerçekten de ilginç değil. Tersine iç karartıcı... (Dayıoğlu, 1994: 18-19).

Yazar, mısır gezisi sırasında gördüğü, duyduğu; piramitler, mumyalar, tarihi kalıntılardan okuruna bahsederken nesnel bilgilerin ışığında, tarihsel bilgilerle açıklamalarda bulunur. “...*Tapınağın bir başka yerinde de timsah Tanrı’nın mumyası bulunuyor. Timsahları yakalamak için, çeneleri açıkken, ağızlarına kalın bir odun parçası*

atılıyor. Timsah hırsla odunu sırrınca bir daha dişlerini kurtarıp ağzını açamıyor., tanrılarına bu eziyeti yapma nedenleri, onları mum yalayarak, daha yakından tapınmak. İşte tapınağın, bu bölümünde, 2200 yıl önce mumyalanmış timsahları görüyoruz...” (Dayıoğlu, 1994) ifadesinde gözlemlenen bir timsah mumyasına dair nesnel bilgiler vererek durum açıklanır.

Yazar, gezdiği yerlerde gördüğü, duyduğu, öğrendiği her çeşit nesnel bilgiyi okuyucularına sunarken öznel ifadelerini de okuyucusu ile paylaşmaktan çekinmez. Yukarıdaki örnekteki gibi mumyaları bilimsel olarak önemli görülen, incelenen yapılar olarak bilinmektedir. Bu önemli ve geçmişe dair bilgiler sunan ve insanlık ile müzeler vasıtasıyla paylaşılan mumyalar, yazar için ilginç gelmemiş, kuru kömürleşmiş bir yapıda, ilginç olmaktan ziyade iç karartıcı bulunmuştur. Bunu ifade etmesi yazarın öznel ifadelerinin de olduğunu göstermektedir.

Meksika’ya Yolculuk (1995)

... Mayaların başı sonu bilinen, kesin bir tarihleri yok. Zaten bu yöreye güneyden göçmüşler. Ancak, maya kültürünün kronolojisine bakılırsa, milattan önce 500 ile 300 yılları arasında ortaya çıktıkları anlaşıyor. Bu saptama, maya hiyeroglifleri ile yazılmış bir kil tablete dayanılarak yapılmış. Bunun dışında, doğru dürüst bir tarihsel belge yok geçmişte buralarda yapılan kazılarda ele geçen bazı belgeler, Avrupa’ya kaçırılmış. Bazıları halen Avrupa’nın en önemli müzelerinde ve kütüphanelerinde saklanmaktaymış. Mayaların beyin takımının, ne zaman, nasıl yok olduğu bilinmiyor, ama onlardan arta kalan maya kavimlerinin, 16 yüzyılda, buralara alan İspanyolların egemenliğine girdiği biliniyor... (Dayıoğlu, 1995: 103).

Yazar, “...maya kültürünün kronolojisine bakılırsa, milattan önce 500 ile 300 yılları arasında ortaya çıktıkları anlaşıyor. Bu saptama, maya hiyeroglifleri ile yazılmış bir kil tablete dayanılarak yapılmış...” (Dayıoğlu, 1995) ifadeleriyle aktardığı bilgiler nesnel olup tarihi belgeler ile resmileştirilebilecek, dayanağı olan bilgilerdir. Yazar, verdiği bilgileri her zaman araştırıp doğruluğundan emin olduktan sonra kendi fikirleri ile harmanlayarak okuyucularına sunmaktadır. Bu örnekte de olduğu gibi Mayaların kesin bir tarihi olmasa dünya tarihinde belli bir zamanda varlıklarını sürdürmüşler ve

sonrasında sömürgecilik faaliyetlerinin etkisi ile yok olmuşlardır. Yazar bu bilgileri nesnel bilgilerden yola çıkarak öznel ifadeleri ile aktarmıştır.

Hindistan’a Yolculuk ve Nepal Gezisi (1996)

...Hindistan’daki örf adetlerin bazıları çok ilginç. Bazıları ise ürkü verici. Örneğin, 1820’lere kadar, kocası ölen Hintli kadın, eşiyle birlikte yakalıyordu. Bu adeti İngilizler sona erdiriyor. Gizlice bu töreyi sürdürmeye kalkışanlara, ailelerinin tümünden diri diri yakılacağı söylenerek gözdağı veriliyor. Giderek bu adet son buluyor. Yol üstünde rastladığımız kasaba, köy ve kentlerde ceset yakma setleri var. Musalla taşını andıran bu setler, çeşme, çamaşırlık vb.. gibi o yörede yaşayan insanların ortak malı konumunda. Cesetler burada yakılıyor. Külleri en yakın akarsuya serpiliyor... (Dayıoğlu, 1996: 44).

...Sanki kentte ayaklanma var. Ya da kent halkı bir yerden bir yere göçe kalkışmış. Başı sonu belli olmayan bir koşuşturmadır gidiyor. Böylesine renkli ve hareketli kalabalık içinde beni en çok etkileyen yine sığırlar oluyor. Semiz ve genç ya da kartlıktan derileri katmer katmer sarkmış olan sığırlar, bu kargaşa içinde yolların orta yerine çökmüş, geviş getiriyorlar. Kendilerini çayırda sanıyorlar besbelli. Korna sesleri insan bağırtıları ve çevredeki yoğun kalabalık umurlarında değil. Öylesine kaygısızlar ki!.. (Dayıoğlu, 1996: 53).

Verilen örneklerle bakıldığında görüldüğü üzere Hindistan bazı örf adetleriyle geçmişte insani değerlere uygun davranmadığı görülmüştür. “...1820’lere kadar, kocası ölen Hintli kadın, eşiyle birlikte yakalıyordu. Bu adeti İngilizler sona erdiriyor. Gizlice bu töreyi sürdürmeye kalkışanlara, ailelerinin tümünden diri diri yakılacağı söylenerek gözdağı veriliyor...” (Dayıoğlu, 1996) ifadeleri ile bu durumun nesnel bir bilgi olduğu ifade edilmektedir. Günümüzde de bu geleneklere devam ettiklerini söyleyen yazar, her yerde musalla taşı benzeri ceset yakma yerleri olduğu, ancak yazarında ifade ettiği gibi günümüzde bu vahşi âdetlerden vazgeçildiği belirtilmiştir.

“...Böylesine renkli ve hareketli kalabalık içinde beni en çok etkileyen yine sığırlar oluyor. Semiz ve genç ya da kartlıktan derileri katmer katmer sarkmış olan sığırlar, bu kargaşa içinde yolların orta yerine çökmüş, geviş getiriyorlar. Kendilerini çayırda sanıyorlar besbelli...” (Dayıoğlu, 1996) diğer verilen bu örnekte ise yazar öznel

ifadelerini aktarır. Başıboş şekilde dolaşan sığırların, toplumun en değerli üyeleri gibi muamele gördüğünü belirtir. İnsanlarına karşı bu şekilde vahşi davranan bir ülkenin, hayvanlara özellikle de sığırlara karşı bu tutumu, insanı düşündürmektedir.

Güney Pasifik Adalarına Yolculuk (2002)

...Gezginlere ikramda bulunan yerliler, para almak istemediklerini söylüyorlar. Avrupalılar bu güzelim insanları, sürekli olarak sömürülmeye koşullandırmış diye düşünüyorum. Bizler, yine de yiyip içtiklerimizin parasını ödedik. Yabancı grupların çoğu, bu ikramları öylece kabul ettiler. Hiçbiri, ellerini ceplerine sokmadı. Oysa satıcılar, öylesine yoksullar ki!... Bitki liflerinden kumaş yapmışlar. Bu kumaşlar dokuma değil, papirus gövdesinden, kâğıt yazma yöntemiyle oluşturulmuş. Bu kumaşların üzerine, kök boyalarla yerel desenler çizmişler. Bunları satarak, üç beş kuruş kazanıyorlar. Batikle bezenmiş pamuklu kumaşları da pek güzel.” (Dayıoğlu, 2002: 140)

Bu örnekte ise tarih kitaplarından da bilindiği üzere sömürülen halkın görüntüsü verilirken bu durumun, “...Avrupalılar bu güzelim insanları, sürekli olarak sömürülmeye koşullandırmış diye düşünüyorum...” (Dayıoğlu, 2002) ifadeleri ile nesnel bir bilgiye dair öznel ifadeleri ile yorum yapan yazar, bu durumun yerlilerin ve Avrupalıların gözünde farkında olmadan devam ettiğini ifade etmektedir. Oysaki insanların birbirine yardımcı olmalarının, zayıflıklarından faydalanılmamasının gerekli olduğu dile getirilmektedir.

Ayrıca yazar aşağıda da belirttiği gibi okuyucu kitlesinin farkında olan bir yazar olduğundan onlara uygun bilgileri kitaplarında vermeyi uygun bulmaktadır.

...Bu araştırmayı yaparken, geçmişte Polinezya Adaları’nda yaşanan, yamyamlık, barbarlık ve büyüçülükle ilgili dehşet verici bilgiler de edindim. Ama, Gezi kitaplarımı çocuk ve gençlerin, yoğun olarak okuduğunu bildiğim için, o tür öyküleri, buraya alamıyorum... (Dayıoğlu, 2002).

Gizemli Buzullar Kıtası Antartika ve Patagonya’ya Yolculuk (2006)

Yazar, gözlemlerini okurlarıyla paylaşırken kimi zaman gülünç olaylara dair olan gözlemlerini de paylaşmaktan çekinmemektedir. Aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi yazar,

gemide ki bir yabancının uykusu sırasında ki görünümünü okuyucusuna aktarırken samimi bir üslup ile adeta uyuyan adamın resmini okuyucusunun zihninde çizip, okuru ile bu duruma birlikte gülmüşlerdir.

...Huylu huyundan vazgeçer mi! Burada da başladım çevreyi gözlemeye. Gözlerim, kocaman bir adama takıldı., Afrikalıydı sanırım. Ben orta boyluyum. Yan yana gelsek, başım adamın belini belki aşar. Sadece boydan değil, enden de iri mi iri! Kısacası dev gibi bir insan. Geniş koltuğa, hamur gibi yayılıp kendini uykuya kaptırmış. Yüz ifadesi o kadar masum, o koca beden öylesine savunmasız ki!.. İçimden bir an, bu koca adamın burnuna birileri bir fiske vursa neler olur ki, diye geçirdim. Gülümseyerek bakışlarımı başka yöne çevirdim... (Dayıoğlu, 2006: 13).

Yazar, eserlerini kaleme alırken insani değerlere uygun, evrensel olabilmeyi önemli bulmaktadır. Aşağıdaki örnekte de verildiği gibi farklı milletlerden insanların beraber, aynı ortamda kavgasız gürültüsüz uyum içinde, beraberce durabildiğini gözlemlerinden yola çıkarak okuyucusuna anlatır. İnsanlar arasında, ülkelerle olduğu gibi çizilmiş sınırların olmamasını, herkesin sevgi dolu olduğunu çocuklara anlatırken öznel ifadeler kullanır.

...Gemide otuz altı milletten yolcu var. Onların arasında, birbirine düşman olan, hatta zaman zaman savaş halinde bulunanlar bile oluyor. Bu ülkelerin insanları, gemi içinde birbirleriyle öylesine uyum içinde yaşıyorlar ki!... İçinde bulunduğumuz gemi, hayalini kurduğum bir barış ülkesi gibi. Kitaplarımda sıklıkla bu düşümden söz ederim. Ülkeleri birbirinden ayıran sınırlar yok. İnsanlar arasında düşmanlık yok, herkes tok, herkes birbirine sevgi ve saygı gösteriyor.

...Ben bunu yaparken, arkadakiler sabırsızlıkla kıpırdaşmaya başladılar. Bir dilim de eşimle arkadaşları için kesmeye kalkıştığım da, arkamdaki beyefendi, yardıma geldi. Nazik olmaya çalışarak elimdeki bıçağı aldı. Alışkın el hareketleriyle birkaç dilim daha kesip tabağıma koydu. Sonra eliyle bana buyurun, işareti yaparak yolu gösterdi. Masaya doğru giderken, sığır budu kuyruğundaki insanların arkamdan alaycı bir gülümsemeyle baktıklarını sezinledim. Budun başında biraz oyalanıp inceleme yaptıysa suç mu işledim yani!.. (Dayıoğlu, 2006: 297-298).

4.1.10. Gezi yazıları nesir türünde kaleme alınan metinlerdir. Hem kısa hem uzun örnekleri mevcuttur. Ancak çocuklar için yazılan gezi yazıları, fazla uzun olmamalıdır.

Gülten Dayıoğlu'nun gezi yazıları kitap olarak düzenlenmiş metinler olduğundan Türkçe derslerinde kısaltılmış bölümler kullanılabilir. Dayıoğlu'nun gezi yazılarında cümlelerini de uzun tutmamaya çalıştığı, tek yüklemden oluşan, basit yapılı ve kimi zaman devrik yapılı cümleler tercih ettiği görülmektedir.

Kafdağı'nın Ardına Yolculuk (1987)

Dayıoğlu, eserlerini fazla uzun tutmamaya, cümleleri uzun anlatımlarla boğmamaya özen göstermiştir. Kafdağı'nın Ardına Yolculuk adlı bu eserinde toplam beş farklı şehir anlatılmıştır. Singapur, Tayland, Filipinler, Japonya ve Kore gezilerini toplam 206 sayfaya sığdırmıştır.

...Kayıktan iner inmez çevremizi yoksul halk sarıyor. Özellikle çocuklar, sinek gibi yapıyorlar üstümüze. Apaçık dileniyorlar. Kimi çocuklar da bir onurlu yöntem bulmuşlar para istemek için. Kendilerini dikkatle baktığımı görünce, hemen kalabalığı yarıp yanıma geliyorlar. Bunlar, kendi aralarında ikili ekip oluşturmuşlar. Çocuklardan birinin boynunda gri derili bir yılan var. Ötekinin kucağında ise şirin bir maymun ya da şebek... Bu çocuklar, turistlerle resim çektirerek para topluyorlar. Hizmetlerinin tarifesini, göğüslerinde İngilizce olarak yazılı. Lütfen, resim çekirme ücreti olarak şu kadar parayı çocuğa ödeyin, diyor kâğıtta... (Dayıoğlu, 1987: 75).

Genellikle tek yüklemliler, basit cümle kalıplarını kullanmıştır. Dördüncü cümledeki örnek gibi kimi zaman düşüncelerini aktarırken devrik yapıları da tercih ettiği görülmektedir. Eserde en uzun cümleler ortalama 9-12 kelime arasındadır.

Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk (1990)

...Otelden çıktım. Parkı geçtim. Büyük bir caddeye ulaştım. Orayı daha önceden biliyordum. O cadde üstünde dümdüz yürümeye başladım. Hayranlıkla vitrinlere bakıyordum. Böylece epey bir yürüdüm. San Francisco, Los Angeles kadar

tehlikeli değil. Sokaklar çok kalabalık. Sık sık polis arabalarının sireni duyuluyor... (Dayıoğlu, 1990: 63).

Yazar, genel itibari ile cümlelerin tek yüklemden oluşan basit yapıli kolay anlaşılır olmasına dikkat etmektedir. Cümle uzunluğu açısından bakıldığında uzun olan cümlelerin kelime sayısı ortalama 7-8 arasında değişmektedir. Toplam 108 sayfada Amerika gezisini anlatan yazarın gözlemlerini paylaşırken okuyucusunun çocuk olduğunun bilinciyle süslü ve abartıdan uzak anlatımlar yaptığı, çocukların ilgi ve dikkatini sayfaları arasında tutabilmeyi başardığı düşünülmektedir.

Okyanuslar Ötesine Yolculuk (1990)

...Machu Picchu, İnka uygarlığının merkezi. Burası, beş yüz yıl önce kurulmuş. Kent, iki bin üç yüz kırk metre yükseklikte bir dağın tepesine kurulmuş. Kent halkı, dağın eteklerine teraslar yapmışlar. Bu yolla tarlalar oluşturmuşlar. Bu yapay tarlalarda tarım yaparak geçimlerini sağlamışlar... (Dayıoğlu, 1990: 56).

Yazar, kolay anlaşılması için genellikle verdiği sayısal verileri yukarıdaki örnekteki gibi yazılışıyla vermiştir. Genellikle kısaltma kullanmayan yazar, kelimeleri tam ifadesiyle verir. Toplam 112 sayfada Güney Amerika ya dair gezi gözlem notlarını okurları ile paylaşır. “Bu yolla tarlalar oluşturmuşlar” buradaki örnekteki gibi yazar tek yüklemden oluşturduğu basit yapıli cümleleri sıklıkla kullanmıştır. Eserdeki en uzun cümleler ortalama 12 kelimedir.

Efsaneler Ülkesi Çin’e Yolculuk (1990)

...Burada, sizlere tanıyan bildiğim kadarıyla değerli taşlardan söz ediyorum. bu taşların niteliğini bilmiyorsanız., ansiklopedileri, en azından sözlüklere bakabilirsiniz. o zaman, okuduğunuzu anlamı daha da güçlenip renk eklenecektir... (Dayıoğlu, 1990: 56).

...İnsanlar önce önümüzden ürüyor ve kaçıyorlar, hele çocuklar! Nedense fotoğraf makinesini hiç sevmiyorlar. Sonra dostlukla yaklaşıyoruz Uygur soydaşlarımıza. Türk olduğumuzu anlayınca yumuşuyorlar. Uygur dilinde çocuk BALA demek. “Gelin hele balalar şöyle bir resim çekilelim,” diye aralarına

giriyorum. Çocuklar kıkır kıkır gülererek kollarını boynuma doluyor, poz veriyorlar... (Dayıoğlu, 1990: 16)

... Çinlilerin çayı çok ünlü biliyorsunuz. İmparatorluğun çay takımları da pek güzel. Bunun yanında, değerli maden ve taşlardan yapılmalı göz kamaştırıcı buda heykelleri ayrı birer sanat eseri.” (Dayıoğlu, 1990: 57)

Toplam 110 sayfada Çin ülkesini anlatan yazar, Çin’de bulunan kil askerlerden, Çin Seddi, Çin’de yaşayan soydaşlarımızdan ve daha pek çok maddi manevi kültürel değerlerinden bahsetmiştir. Genellikle fazla uzun cümle yapılarını tercih etmeyen yazar, en fazla 10 kelimeden oluşan cümleler kullanır. Kullanmış olunan kısa cümlelerle gözlemlerini ve duygularını açık bir dille ifade eder.

Kangurular Ülkesi Avustralya’ya Yolculuk (1990)

...Avustralya yaklaşık iki yüz yıllık geçmişi olan bir ülke. Tarihinde, sanatında, sosyal yaşamında, turistlere büyüleyecek çarpıcı bir özelliği yok.

Bu yüzden Asya’ya, Avrupa’ya, Afrika’ya, Amerika’ya gösterilen turistik ilgi buraya gösterilmiyor inancındayım... (Dayıoğlu, 1990: 13)

...İki yüz yıllık geçmişi olan bu genç ülkede gerçekten ne tarihsel anıtlar ne görkemli müzeler ne göz kamaştırıcı saraylar, kaleler var... (Dayıoğlu, 1990: 16)

Toplam on bir gezi kitabı arasında en kısa tutulan gezi kitaplarından biri, toplam 60 sayfada anlattığı Avustralya gezisidir. Yazarın kendi ifadesiyle gezilip görülebilecek unsurların, şu an ki durum içerisinde yeterli düzeyde görülmemektedir. Kuruluş tarihi daha çok genç olan bir ülke olduğundan, turistleri çekebilecek kültürel bir altyapısı şu an için mevcut değil. Bu sebeple de anlatılacak fazla bir veri bulunmamaktadır. Genellikle kısa cümleler kullansa da eserde uzunluğuyla dikkat çeken cümle (*İki yüz yıllık geçmişi olan bu genç ülkede gerçekten ne tarihsel anıtlar ne görkemli müzeler ne göz kamaştırıcı saraylar, kaleler var*) 21 kelimeden oluşmaktadır. Yazar sade bir dille, gözlemlerini okura anlatır.

Kenya'ya Yolculuk (1993)

...Gezi alanları çokluk cangıl denen bitki örtüsü, yağmur ormanları denen balta görmemiş ormanlar, yüksek notlar ve baobab ağaçlarıyla kaplı savanlar, kurak çöller, yeryüzünün en büyük yaralarından biri olan Büyük Rift Vadisi, yanardağ lavların oluşturduğu yüksek yaylalar, içinde timsahların, su aygıtlarının yuvarlandığı nehirler, pembe flamingolar ve maraba kuşlarının konak yeri olan göller ile su kaynaklarıydı...

Gezi boyunca, sadece Kenya'nın başkenti Nairobi'ye görecektik. ondan ötesi, ver elini dağ, bayır, çöl, orman!.. (Dayıoğlu, 1993: 8)

Bu gezi kitabında ise yazar tam anlamıyla dağ, bayır, savan gezmiştir. Bu sebeple en çok hayvan ve bitkilerden bahseden gezi kitabı budur. Yazar gözlemlerini, Kenya ile ilgili bilgileri verirken genellikle kısa cümleler kullanmıştır. Ancak eserdeki en uzun cümlenin 41 kelimedenden oluştuğu görülmektedir. Yazar Kenya gezisini sade bir dille okuruna anlatmıştır.

Mısır'a Yolculuk (1994) 123

...Bunca yeşillik içinde ne bahçelerde ne de saksılarda tek bir çiçeğe rastlayan bildik. He diyor sadece yeşil. Bugünlerde Mısır'da Şeker Bayramı kutlanıyor. Sokaklar insan dolu. Tefler, davullar, zurnalar çalınıyor. Renkli giysilere bürünmüş olan insanlar şakır şakır oynuyorlar. Bir neşe, bir şarkı, bir türkü!..

Kadınlar, çocuklar, akıl almaz parlaklıkta, göz alıcı renkler içinde. Bayram şenlikleri yol boyunca sıklıkla karşımıza çıkıyor. Bayram tıraşı için gecikmiş olan erkekler ve çocuklar, şenlik patırtısı arasında, sokağa atılan bir iskemleye oturmuş, güle söyleye saç tıraşı oluyorlar... (Dayıoğlu, 1994: 46)

Yazar bu kitabında Mısır gezisini anlatırken genellikle tapınaklardan ve Krallar ve Kraliçeler Vadisi'ne yaptığı gezilerden bahsetmiştir. Kitabın geneline bakıldığında kısa cümlelerin bulunduğu ancak azda uzun cümle kullandığı görülür. En uzun cümle 21 kelimedenden oluşmaktadır. Toplamda 58 sayfada anlatılıp bitirilen bir gezi olmuştur. O sebeple çocuğun bir solukta okuyabileceği bir kitaptır.

Meksika'ya Yolculuk (1995)

...Geziyi sizlerle paylaşmak, doyumsuz bir uğraş. Ancak, gezi sırasında gelişigüzel teybe kaydettiğim duygu, düşünce, görüş ve coşkuları, yazıya geçirmek kolay olmuyor. Bazen, kendi sesimi duymaktan bakıyorum. Hele kılı kırk yaran sorular, yanıtlar, ayrıntılar... Sınırsız coşkuları, yoğun duyguları gem altına alıp yontarak, yumuşatarak yazıya dökme çabası, içimi tüketiyor. Bu çalışmayı yaparken, evimizi başka bir eve taşımış gibi oluyorum. Hani, tüm eşyaları evin orta yerine yığılır da onları en uygun biçimde yerleştirme telaşı sarar ya insanı! İşte o duruma düşünüyorum. Kısacası, gezi izlenimlerimi sizlerle yerli yerinde, tadiyla tuzuyla aktarabilme kaygıları ile kuşatılıyorum... (Dayıoğlu, 1995: 9-10)

Yazar gezileri sırasında yanından teybini ve fotoğraf makinesini hiç eksik etmez. Gördüğü, duyduğu ve yaşadığı her şeyi eksiksiz kaydeder. Sonrasında deneyimlerini kâğıda döktüğü sırada bu kaynaklarda yararlanır. Ama bazen tüm kaydettiklerini anlatamaz. Kısa ve açık bir anlatım tercih eden yazar, kaydettiği her şeyi yazıya dökmez. İçlerinden en iyilerini kendi ifadeleriyle kitabına alır. Meksika gezisinde de yazar gördüğü, duyduğu, izlediği tüm güzellikleri genellikle kısa cümlelerle anlatır. Uzun cümleler ortalama 15 kelimeden oluşmaktadır. Bilgiler toplamda 148 sayfada okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır.

Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi (1996)

...Hindistan'ın, tüm zamanların en uygar ve en görkem ülkelerinden biri olduğunu öğreniyoruz. Bu ülke Timur, Cengiz, Gazneli Mahmut, Moğollar, Portekizliler, Fransızlar ve İngilizlerin egemenliğine girmiş. Hindistan'da unutulmaz izler bırakmışlar... (Dayıoğlu, 2002: 14).

...Bu seti çıkıp da haritaya bakıldığında, Hindistan ve yöresi öylesine açık seçik görülüyor ki!.. Himalaya Dağları, Tibet Yaylası, Everest Tepesi ve benzeri gerçeğine uygun olarak, ustalıkla haritaya işlenmiş. Gözle görmek yanında, elle tutulacak nitelikte. Sanki, Hindistan ve Himalayalar üzerinde helikopterle gezi yapıyoruz. Her şey, her yer öylesine belirgin ve çarpıcı bir güzellikte!..

Dünyanın damı olarak bilinen Tibet yaylasına bakıyorum. Gerçekten, görkemli bir yapının dev boyutlu damı gibi duruyor. Bu dev haritanın çevresinde dolaşıyoruz. Rehber, öyle uzun bir sopa alıyor. Hindistan'ın coğrafi yapısını bu sopayla göstererek, ayrıntılı biçimde anlatıyor. Bu arada, Hindistan'la ilgili sosyal, politik, tarım, ekonomi, teknoloji içerikli ek bilgiler de ediniyoruz.” (Dayıoğlu, 1996: 126).

Yazar Hindistan için tüm zamanların en uygar ve en görkemli ülkelerinden biri olduğunu belirtir. Çeşitli dönemlerde, çeşitli devletler tarafından işgale uğrayan bir ülke olan Hindistan günümüzde çok çeşitli, çok renkli, kültürel yönden de çok ilerlemiş bir ülke olarak varlığını sürdürmektedir. O dönemden kalan anıtlar hâlâ ayaktadır. Yazar da Hindistan gezisi boyunca pek çok tapınağa, kaleye ve camiye geziler düzenlemiş ve bunları okuyucularına aktarmıştır. Toplamda 167 sayfada tüm Hindistan ve Nepal'i anlatan yazar, anlaşılması kolay olan akıcı ve sade anlatımı ile ortalama 10-15 kelimeden oluşan cümlelerle okuyucusuna Hindistan ve Nepal gezisi sunmuştur.

Güney Pasifik Adalarına Yolculuk (2002)

...Sevgili okurlarım merhaba,

Hindistan ve Nepal gezi kitabından bu yana, birbirimizden ayrı kaldık. Biz gezileri sürdürdük ama, gittiğimiz yerlerde, gezi kitabı yazma coşkusu duymadım. Bu yüzden de sizlerle gezi izlenimlerimi paylaşamadım. Sonunda özlem bitti. Şimdi sizlere Okyanusya'ya davet ediyorum... (Dayıoğlu, 2002: 5).

...Gezi sırasında, pek çok köye rastlıyoruz. Otobüs bu köylerde yavaşlıyor. Âmâ, araçtan inmesine izin verilmiyor. Ben yine de bu kuyuları ve köylülere, daha önce edindiğim bilgilerle eşleştirerek, değerlendirme olanağı buluyorum. Burada da köy evleri, kazıklar üzerine oturtulmuş. Bu yöntem selden, nemden korunmak içinmiş. Sel suları evlerin altından akıp gidiyor anlaşılan... (Dayıoğlu, 2002: 172)

Yazar bu kitabında ise uzun süredir yazmadığı belirtmiş ve birikmiş duygu ve düşüncelerini okurları ile paylaşmak için birkaç sayfayı kendisine ayırmıştır. Toplamda 282 sayfalık onuncu gezi kitabı ortaya çıkmıştır. Yazar, bu büyük ve geniş kapsamlı gezisine dair edindiği her deneyimi okurları ile paylaşmaya özen göstermiştir. Genellikle

kısa ifadelerle derdini anlatmayı tercih eden yazarın bu eserde en uzun cümleleri ortalama 15 kelimeden oluşmaktadır.

İkinci örnekte olduğu gibi yazar, gözlemlerini anlatırken, basit cümlelerle gördüğünü, duyduğunu olduğu şekliyle anlatmış ve okuyucusunun da okuduğu anda bahsedilen durumu anlamasını sağlamıştır.

Gizemli Buzullar Kıtası Antartika ve Patagonya'ya Yolculuk (2006)

...Kaptanımız, Antarktika ile ilgili olarak verdiği şu ilginç bilgilere göz atalım: Uzak geçmişte, dünya üzerinde böyle bir kıta olduğu bilinmiyordu. Ancak hayalperestler buna inanıyorlardı. Pythagoras (Pisagor), dünyanın yuvarlak olabileceği varsayımını ilk ortaya atan filozof. Onun ardından Aristoteles bu teori geliştiriyor.

Simetri yasalarına göre, kuzey ve güney yarı küre arasında bir denge söz konusu. Bu mantıktan hareketle Bilinmeyen Güney Ülkesi varsayımı benimseniyor. Ancak, bu gizemli toprakların, tropikal iklimde olduğu sanılıyor. Mısırlı Ptolemy (Pitolemi) milattan sonra 8. yüzyılda çizdiği bir haritada, Afrika'nın doğusunda hayali bir kıtaya yer vermiş... (Dayıoğlu, 2006: 169)

Yazar, toplamda 239 sayfada Antarktika ve Patagonya'ya yaptığı gezi izlenmesini anlatmış kitabında genel olarak diğer on gezi kitabında olduğu gibi sade, anlaşılır bir dil ile kısa ifadeler kullanmıştır. Genellikle 12-16 kelimeden oluşan cümleler ile yazar kendini ifade etmiştir. Bu sebeple çocuğun zorlanmadan okuyabileceği bir kitap ortaya çıkmıştır. Bu sebeple Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitapları gerek uzunluğu gerekse de kelimelerin kullanımı ve resimli olması sebebiyle bu özelliklere uygun bulunmuştur.

4.1.11. Gezilen bir yer anlatılırken, yazar anlatımı daha etki kılabilmek adına düşünceyi geliştirme yollarından, anlatım tekniklerinden etkili bir şekilde yararlanılmaktadır. Gidilen, gezilen mekanlar çocuğa en etkili yollar kullanılarak aktarılmalıdır.

Bir metnin, okura daha planlı ve etkili şekilde anlatılmasını sağlayan bazı yardımcı unsurlar vardır. Bu unsurlar; düşünceyi geliştirme yolları ve anlatım

teknikleridir. Bu unsurlardan düşünceyi geliştirmeye yolları sırasıyla örneklendirme, sayısal verilerden yararlanma, karşılaştırma, benzetme, tanık gösterme ve tanımlama olmak üzere altı ana grupta; anlatım biçimleri ise betimleyici anlatım, öyküleyici anlatım, açıklayıcı anlatım ve tartışmacı anlatım olmak üzere dört ana grupta sıralanmaktadır.

Kaleme alınan metnin türüne göre yazar, anlatımı daha etkili kılabilmek adına düşünceyi geliştirme yollarından ve anlatım biçimlerinden kendine en uygun olanları mutlaka kullanır.

Dayıoğlu, kaleme aldığı gezi kitaplarında, anlatım tekniklerinin ve düşünceyi geliştirme yollarının kullanılmasının önemli olduğunu farkında bir yazardır. Bu sebeple özellikle bilgilendirici/öğretici metin türlerinden olan gezi yazılarını yazarken çeşitli anlatım tekniklerini, düşünceyi geliştirme yollarını kullanmaktan da geri kalmaz.

Gezilen, görülen yerler eserlerde anlatılırken genel olarak “betimleyici ve açıklayıcı anlatım” biçimi ile “*tanımlama, sayısal verilerden yararlanma*” gibi düşünceyi geliştirme yollarının kullanıldığı görülmektedir. Bu anlatım tekniği ile gidilen yerler veya anlatılanlar okuyucunun zihninde canlanıp okuyucu üzerinde anlatılanın etkisinin artırılması kolaylaşır.

Kafdağı’nın Ardına Yolculuk (1987)

...Japonya balıkçıları, sadece Japonya çevresindeki denizlerde avlanmıyor. Uluslararası açık denizlerde de balık avcılığı yapıyor. Çünkü açık deniz balık avcılığı için gereken araç gereçlerin en iyisini, en yararlısını kendisi üretmekte. Japonya bizden, orkinos balığı satın alıyor. Japon uzmanlar, Türk balıkçılara, orkinosun avlandıktan sonra işleniş yöntemlerini öğretmiş. İlk işlemler Türkiye’de yapılıyor. Sonra orkinoslar Japonya yolculuğuna çıkıyor. Orada Japon yöntemiyle yeniden işlenip satışa sunuluyor. Bizim orkinoslar Japonya’da çok değerli ve çok pahalı.” (Dayıoğlu, 1987: 111-112)

Yazar bu örnekte ise Japonya’nın ekonomik faaliyetlerinden okuruna bahsederken Türkiye ve Japonya arasında balıkçılık alanında bir ilişki olduğundan bahseder. İki ülke ile ilgili karşılaştırmalar yapar, açık deniz balık avcılığı ve orkinos işlemeciliği ile ilgili açıklayıcı anlatım biçiminden faydalanır.

Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk (1990)

...Kulağınızda bulunsun. Belki bir gün bir sohbet sırasında işinize yarayabilir.

Dünyanın en yüksek binaları..

Ostan TV Kulesi 570 m Moskova

Sears Kulesi 443 m Şikago

İkiz Kuleler 410 m New York

Empire State 379 m New York

Eyfel Kulesi 321 m Paris

New York'un hatta Amerika'nın sembolü durumunda olan Özgürlük Anıtı, bir Fransız heykeltıraş olan Bartholdi'nin girişimiyle gerçekleşti. Onun beş katlı bir yapı yüksekliğinde olan bu anıt, Amerika'ya Fransa tarafından armağan edildi. 28 Ekim 1886 yılında, Manhattan adasının 600 m uzak uzağındaki ada üzerine yerleştirildi. Anıtın açılışını o zamanki Başkan Cleveland yaptı... (Dayıoğlu, 1990: 97,99).

Yazar, bu örnekte ise açıklayıcı anlatım tekniğinden yararlanmıştır. Okuruna Dünya'nın en yüksek binalarını anlatırken sayısal verilerden ve karşılaştırma tekniğinden yararlanmıştır. Özgürlük Anıtı'na dair bilgiler paylaşılırken de sayısal verileri kullanmıştır.

Okyanuslar Ötesine Yolculuk (1990)

...Uruban nehriyle dağ arasında sıkışıp kalmış köylülerin bir bölümü de ataları olan İnkalar'dan kalma, teras tarlalarda tarım yapıyor. Bunlar hazır konmuşlar besbelli. Teras tarlaları sizlere biraz açıklayayım: Dik bir dağ yamacı düşünün. Bu yamacın bir yeri enine olarak kazılmış. Yirmi otuz metre genişliğinde bir düzlük elde etmiş. Bu düzlüğün alt tarafı, park taşını andıran taşlarla duvar örülerek, desteklenmiş. Böylece, dağ yüzeyinde, merdiven merdiven düzlükler oluşmuş. Tarih kitaplarında okuduğunuz Babil asma bahçeleri de böyle yapılmış. Kızılderililer, bu düzlüklerin üstüne, vadi tabanından yumuşak toprak taşıyıp sermişler. Böylece, verimli tarlalar elde etmişler. Taş duvarlar toprak kaymasını

önlediğinden, İnkalar'ın tarlaları günümüze kadar bozulmadan kalmışlar (Dayıoğlu, 1990: 60).

Yazar, bu örnekte de görüldüğü gibi gözlemlerini aktarırken betimlemelerden, açıklamalardan yararlanır. “...*Teras tarlaları sizlere biraz açıklayayım: Dik bir dağ yamacı düşünün. Bu yamacın bir yeri enine olarak kazılmış...*” diyerek başladığı anlatımında görmüş olduğu görüntüyü okuruna en etkili yöntemleri kullanarak anlatmaya çalışır.

Efsaneler Ülkesi Çin’e Yolculuk (1990)

...Çin’de ilköğretim dokuz yıl. Çocuklar okula altı yaşında başlıyor. Çin alfabesi hece ve seslere dayalı. Bu yüzden, okuma yazma öğrenmek çok zor. Bir öğrenci ancak dört yılda Çince okuma yazmayı sökebiliyor. Bu arada Latin alfabesi ile okuyup yazma da öğretiyor... Çince okuma yazmayı söken bir çocuk, iki bin hece öğrenmiş oluyor. Yüksek düzeyde öğrenim gören uzmanlar sekiz bin hece biliyor. Bilgilerin belleğinde en az on iki bin hece bulunması gerek. Çin’de okur yazar oranını soruyoruz. Rehber, bunu ancak devletin bildiğini söylüyor... (Dayıoğlu, 1990: 23).

Yazar bu örnekte ise Çin’in eğitiminden okuruna bahsederken açıklayıcı anlatımdan yararlanmıştır. Çocukların; 9 yıl süren eğitimlerinden, 4 yıl içerisinde 2000 hece öğrenildiğinden bahsederken sayısal verilerden faydalanılmıştır.

Kangurular Ülkesi Avustralya’ya Yolculuk (1991)

...Koala, ayıya benziyor. Ama ayı değil deniliyor. Kürkünden kötü bir koku yayılıyor. Üstelik çok da utangaç bir hayvan. Ağaç dallarına sarılarak uyuyor. Yüzünü de hep ön ayaklarıyla saklamaya çalışıyor... (Dayıoğlu, 1991: 27-28).

Avustralya gezisi sırasında yazar, çevresinde gördüğü duyduğu her şeyi olabildiği kadarıyla okuruna aktaramaya çalışır. Bu örnekte de görüldüğü gibi yazar koala adında bir hayvandan bahseder. Koalaya dair gözlemlerini aktarırken okurun zihninde canlandırabilmek için koalanın ayıya benzediğini ama ayı da olmadığını ifade eder. Hayvana dair çeşitli özellikler tasvir edilir.

Kenya’ya Yolculuk (1993)

...Reisin evine giriyoruz. Ev dediğime bakmayın. Çamurdan bir mağara gibi içerisi. Orta yerdeki ocakta odun yanıyor. Ocağın dumanı tavadaki delikten çıkıp gidiyor. Ateşin iki yanında çamurdan yapılmış ki sedir var. Sedir kaba saba işlenmiş bizon derisiyle kaplanmış. Duvarlarda ikişerden dört tane, avuç kadar pencere deliği var. Taban toprak, kapıdan girişte L şeklinde bir aralık var. Bu da soğuk ve yabanıl hayvanların, odaya doğrudan doğruya dalmasını engelliyormuş... (Dayıoğlu, 1993:18).

Yazar yukarıda örneği verilen durumu anlatırken gezisi sırasında bir kabile reisinin evine uğradıklarından bahsetmektedir. Yazar davet edildikleri eve girdikleri andan itibaren gözlemlerini okuyucusuna aktarır. Eve dair “...*Ev dediğime bakmayın. Çamurdan bir mağara gibi içerisi. Orta yerdeki ocakta odun yanıyor. Ocağın dumanı tavadaki delikten çıkıp gidiyor. Ateşin iki yanında çamurdan yapılmış ki sedir var. Sedir kaba saba işlenmiş bizon derisiyle kaplanmış...*” ifadelerini kullanarak bulunduğu ortamı açıklamış, tasvir etmiştir.

Mısır’a Yolculuk (1994)

...Tapınağın ana planına bakıyoruz. Yapılar T biçiminde yerleştirilmiş. Tapınağın çevresi yirmi metre yüksekliğinde duvarlarla çevrili. Büyük bölümü yıkılıp toprak altında kalan Karnak Tapınağı’nın ayakta kalan bölümü bile, insanı büyülemeye yetiyor. Hele sunak alanı!.. (Dayıoğlu, 1994: 32).

Bu örnekteki gibi yazar, gözlemlerini etkili bir biçimde aktarabilmek için betimsel anlatımdan yararlanmıştır. Görmüş olduğu tapınak ile ilgili yapısal bilgileri anlatırken yapının dış görüntüsünü okuyucu ile paylaşılmış “...*yapılar T biçiminde, duvarlarla çevrili*” vb. ifadelerle yazar anlatımını tasvir etmektedir.

... Beethoven’in bitmemiş senfonisi gibi, Mısır’da da bir bitmemiş obelisk var. ...Üzerleri yazılı, resimli dikilitaşlara Obelisk deniliyor... (Dayıoğlu, 1994: 13).

Yazar bu örnekte ise çocuğun bilmeme ihtimali olan bir kelime olan “*obeliks*”in tanımını yapar. Tanımlama da bir düşünce geliştirme yoludur. Bu sayede çocuk anlamını bilmese de bu bilgilendirme sayesinde yazarın ne hakkında konuştuğunu anlayabilecektir.

Meksika’ya Yolculuk (1995)

...Meksika el sanatlarının satıldığı büyük bir mağazaya gidiyoruz. Burası, mağazadan çok uçak hangarını andırıyor. Gümüş takılardan, ev eşyalarından battaniyeye, pançoya, sombrero denilen geniş kenarlı şapkalar kadar her şey var. Hemen tümü yerli malı, el işi, el dokuması... (Dayıoğlu, 1995: 31).

...Parkın içinde, siyah giysilere bürünmüş erkekler dolaşıyor. Her birinin elinde gitar var. Bu şık beyler, meğer müzisyenmiş. Kendilerine Mariyaçi deniliyor.

Özgün Meksika müziğinin ustaları... (Dayıoğlu, 1995: 31).

Yazar verilen ilk paragrafta, girdiği bir mağazayı ve içerisini okuruna betimler. Sonraki örnekte ise “*mariyaci*” kelimesinin tanımlaması yapılıyor. Yazar verilen bu iki örnekte de görüldüğü üzere düşünceyi geliştirme yollarından tanımlamayı, anlatım tekniklerinden de betimleme ve açıklayıcı anlatım tekniklerini kullanır.

Hindistan’a Yolculuk ve Nepal Gezisi (1996)

... Kent dışına çıkıp, Himalaya dağlarıyla Everest tepesini ve öteki tepeleri görmeye gidiyoruz...Aydınlık ayıldıkça, Himalaya dağları olanca görkemiyle ortaya çıkıyor. Kimi tepeler buzullarla kaplı. Kimileri sarp kayalık ya da karlarla örtülmüş. Bu görünüm insana ürperti veriyor. Ötelerde, dünyanın en yüksek tepesi, Everest’in silueti beliriyor. Bu görkemli görünüm karşısında, iliklerime kadar titriyorum... (Dayıoğlu, 1996: 158).

Verilen örnekte yazarın Everest tepesini görme anı anlatılmaktadır. Tepenin görüntüsü tasvir edilirken, tepenin “*sarp kayalıklardan olduğu, kimin tepeler karlarla örtülü kimilerinde buzullarla kaplı*” olduğu belirtilmiştir.

Güney Pasifik Adalarına Yolculuk (2006)

... Tülsü yapraklarla bezenmiş dallarıyla süs ağaçlarını andırıyor. Yanına varınca ilginç bir görünümle karşılaştık. Yaklaşık bir metre çapındaki, ana gövdeden çıkan kalın dallar, öylesine karmaşık biçimde birbirlerine dolanmışlar ki!.. Sanki karşımızda soyut bir heykel duruyor... (Dayıoğlu, :14,15).

Dayıoğlu bu örnekte de görüldüğü gibi betimlemeler yaparak esere canlılık katmaya çalışır. Kimi zaman da yazar eserinde anlatım tekniklerinden yararlanır. Karşılaştırmalar yapar. Atasözü ve deyimler aracılığıyla anlatımını kuvvetlendirmeye çalışır. Bu kullanımlar anlatımı güçlendirici etki yapıp, anlatılanı akıcı ve dikkat çekici kılar.

Gizemli Buzullar Kıtası Antartika ve Patagonya'ya Yolculuk (2006)

...Yerli halkın, Portekizli beyazlarla evlenmesi sonucunda, melez bir insan grubu oluşmuş. Mezlere “mestiz” ya da “mestizo” deniliyor. Bu toprakların ilk sahipleri olan yerliler de yüzyıllarca Portekizliler tarafından köle olarak kullanılmış... (Dayıoğlu, 2006: 49).

Yazar, bu örnekte ise “mestiz” veya “mestizo” kelimelerinin tanımını yapmıştır. Yazar gezileri sırasında gördüğü, duyduğu her bilgiyi okuyucularına sunmaya özen gösterir. Bu örnekteki gibi düşünciyi geliştirme yollarından tanımlamayı kullanarak okuruna açıklama yapar.

...Güney Amerika'nın omurgasını oluşturan And dağlarının eteklerindeyiz. Santiago, deniz yüzeyinden bin metre yüksekliğe kurulmuş. And Dağları'nın bu bölümünde, 3 bin, 4 bin, 5 bin metre yüksekliğindeki dağlar, boy sırasına konulmuşçasına, art arda dizilmiş olarak karşımızda duruyor... (Dayıoğlu, 2006: 277).

Verilen bu örnekte ise yazar gözlemlerini anlatırken And dağlarına dair sayısal verilerden yararlanarak bilgileri sunmuştur. And dağlarına dair art arda sıralı, yüksek dağlar olduğu betimlenmiştir.

4.1.12. Gezi kitaplarına mutlaka tanıtılan, gidilen yerin fotoğrafları konulmalıdır. Anlatılanlar kadar gösterilenlerde gezi kitapları için son derece önemli bir noktadır.

Yazarın, sözcüklerle anlatmak istediğini görsel olarak, sunmasına olanak sağlayan araç fotoğraflardır. Yazar, kimi zaman sözcüklerle dahi aktaramadığı duygu ve düşünceleri fotoğraf ve resimlere sayesinde aktarabilir. Kullanılan bu fotoğraflar ve resimler, metnin içerik özelliklerine uygun olarak çocuğu bazen eğlendirir, bazen heyecanlandırır, bazen de düşündürür. Çocukta, görsel ve duyuşsal zekâ alanlarını çalıştırır. Duyumsama, düşünme, sezme ve yaratıcılık gibi yetilerini harekete geçirir.

Bir başka özellik olan görsel malzemelerin eserlerde kullanımı da son derece önemlidir. Gezi kitaplarına mutlaka tanıtılan, gidilen yerin fotoğrafları konulmalıdır. Çünkü anlatılanlar kadar gösterilenlerde gezi kitapları için son derece önemli bir noktadır. Fotoğraflar iyi ve kolay yorumlanabilir olmalı ve verilen bilgileri destekleyici ve özetler nitelikte renkli fotoğraflar olmalıdır (Benachor, 2008; Soydaş, 2016; Batur ve Gözlet, 2020) Kitabın son sayfasında yer alan fotoğraflar, bizzat gezileri boyunca yazarın çektiği ve kitabının sonuna koyduğu fotoğraflardandır. Yazar bu fotoğraflar ile anlattıklarını desteklemiş, çocuğun duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmiştir.

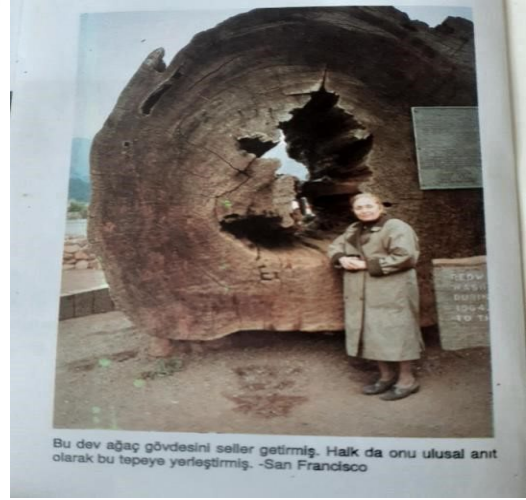
Dayıoğlu da bunun farkında olan bir yazar olduğundan dolayı, gezdiği ülkelere ait fotoğrafları kitaplarının en sonunda verir. Çocuk bu nitelikli görsellere, merak ve zevkle bakarak oraları gözünde canlandırabilir. Böylece, çocuğun okuduklarını görsel olarak da algılaması sağlanır.

Aşağıdaki her kitabın sonunda yer alan fotoğraflarda da görüldüğü gibi, Gülten Dayıoğlu'nun eserlerinde de gezilip görülen yerler ile ilgili fotoğraflar bulunmaktadır. Ancak eserlerde anlatılan yerlerle ilgili fotoğraflar, eserin en sonunda verilmektedir.

Kafdağı'nın Ardına Yolculuk

Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk

Okyanuslar Ötesine Yolculuk

Kırbacın kurallarına uymayan bu at, ağaca bağlanarak cezalandırıldı. / Arjantin.

Buenos Aires'teki çiftlikte ağaç gibi büyümüş kaktüs.

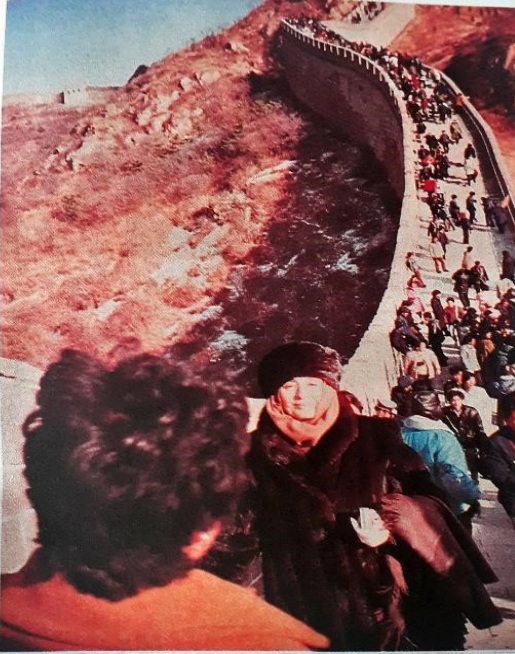

Rio'daki mücevher mağazalarında, mücevherlerden yapılan doğa köşesi.

Rio kıyılarından bir başka görünüm.

Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk (1990)

Çin Seddi'nin muhteşem görünüşü büyüleyiciydi.

Çin Seddi'nde gördüğüm minik Çinli çok sevimliydi.

Uygur Türk'ü Ürüncülü kızlar

Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk (1991)

Avustralya doğal bir yeşil cenneti.

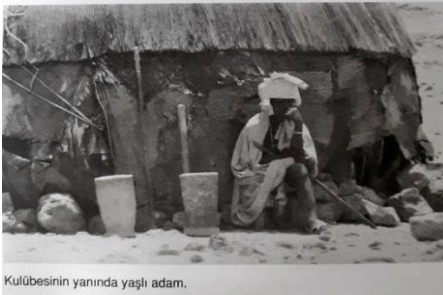

Atatürkümüzü Avustralyalılar da bağırllarına basmışlar.

Kenya'ya Yolculuk (1993)

Genç bir Gabbra annesi.

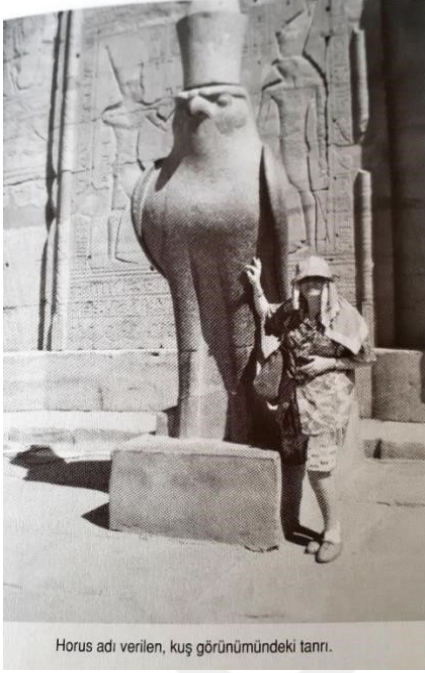

Kulübesinin yanında yaşlı adam.

Meru davulcuları.

Mısır'a Yolculuk (1994)

Horus adı verilen, kuş görünümündeki tanrı.

Yazar Gülsen Dayıoğlu dünyanın en eski hiyerogliflerinden birinin önünde.

Kadın Firavun Hatşepsut'un tapınağı, Teb kentinin güneyinde.

Gülsen Dayıoğlu Hatşepsut Tapınağı'nda Mısır'ın gençlerle sohbet ediyor.

Hatşara Tapınağı'nda Kleopatira'nın yaşadığı oda.

Meksika'ya Yolculuk (1995)

Meksiko kenti.

Meksiko kentinde, Aztek piramitleri yıkılarak, yerine yapılan kilise (15. yüzyıl).

Meksiko kentinin merkezinde Aztek başkentinin maketi.

Meksiko kentinde Azteklerden kalma bir piramidin temeli.

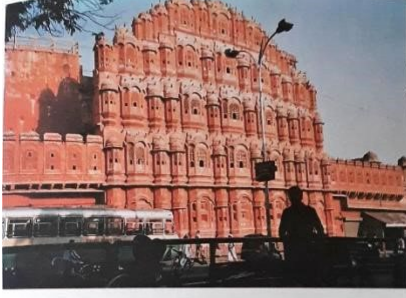

Meksiko kentinde Azteklerin yağmur tanrısı.

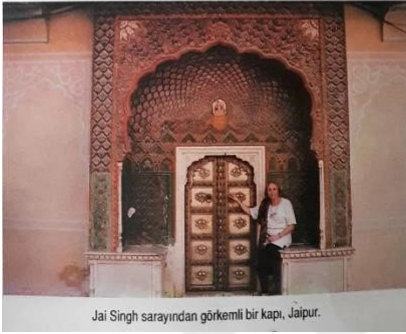

Teotihuacan'da güneş piramidi.

Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi (1996)

Hava Mahal, Jaipur.

Jai Singh sarayından görkemli bir kapı, Jaipur.

Nepal'de Budist tapınağı.

Katmandu.

Güney Pasifik Adalarına Yolculuk (2002)

Güney Pasifik Adaları'nın güzelliği şaşırtıcı.

Yeni Zelandalı dostlarım.

Moreali dostum Rita.

Tahitili dostlarım.

Binlerce yıllık anıt mezar kalıntıları.

Uzaylıların yaptığı iddia edilen taş anıt.

Gizemli Buzullar Kıtası Antartika ve Patagonya'ya Yolculuk

4.2. Öğrenci ve Öğretmenler ile Yapılan Görüşmelere Ait Bulgular

4.2.1. Öğrencilerin Gezi Yazılarına İlişkin Görüşleri

Bu bölümde öğrencilerin gezi yazılarına ilişkin düşüncelerini içeren veriler tablolar üzerinde gösterilmektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin Gezi Yazısı Okumayı Sevme Durumu

Sevme durumu		Katılımcı	f	%
Evet seviyorum		Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7,	7	46,7
Türü yeni tanımaya başladım,	Sevdim	Ö8, Ö13, Ö14	3 (%20)	33,3
	Beğendim	Ö11, Ö15	2(%13,3)	
Okuyorum sevemedim	ama	Ö9, Ö10, Ö12	3	20

Araştırmaya katılan öğrencilerden 7'si (%46,7) bu türü okumayı sevdiğini belirtmiştir. Türü yeni tanıdığını belirten 5 öğrenci (%33,3) bulunmaktadır. Bu öğrencilerden 3'ü gezi yazısı okumayı sevdiğini, 2'si ise okuduğu gezi yazılarını

beğendiğini ifade etmiştir. Gezi yazısı türünü “*sevdim*” ya da “*beğendim*” cevabını veren öğrenciler türü çok okuyan ya da net şekilde seven öğrenciler değildir. Ancak hoşlarına gidebilecek, onlara ilginç gelebilecek bir gezi yazısı metni olduğu zaman okuyabileceklerini belirten, türe karşı olumsuz tutumu olmayan öğrencilerdir.

Katılımlardan 3’ünün gezi yazısı türünü sevmeme konusundaki fikrinde ön yargılı olmadıklarını, ancak gezi yazılarına karşı sevme durumlarının oluşmadığını, bu konuda “okuyorum ama sevemedim” şeklinde cevap vermelerinden anlaşılmaktadır.

“En son Gülten Dayıoğlu’nun “Kangurular Ülkesi Avustralya’ya Yolculuk” kitabını okudum. Kangurular yavrularını karınlarında büyütüyorlarmış. Singapur da timsah çiftlikleri varmış. Bizde de koyunlar için var onlarda timsahlar için...” (Ö3)

“Bilmiyorum. Önyargım yok. Gezi yazısı etrafımda gördüğüm kadarıyla az. Daha çok roman var. Aşırı bilgi içerdiği için kafa karıştırıyor. Daha çok dinlendiren kitapları okumayı seviyorum.” (Ö10)

“Ben daha çok hikayeleri seviyorum. Ama ilk kez gezi yazısı okudum ve beğendim. Devam ettiririm diye düşünüyorum.” (Ö11)

Tablo 4. Öğrencilerin Gezi Yazısı Metinlerini Okumayı Sevme Nedenleri

Sevme nedeni*	Katılımcı	f	%
Merak ettiğim yerleri okuyarak geziyorum	Ö1, Ö4, Ö7, Ö15	4	33,3
Dünya seyahatine çıkma hayalim var, her yeri gezeceğim (Gezmeyi seviyorum)	Ö2, Ö7, Ö14	3	25
Merak ettiğim ve İlgimi çeken mekânlarla, konularla ilgili (ilginç) bilgiler bulabildiğim için	Ö3, Ö5, Ö6, Ö11, Ö13, Ö15	6	50
Eğlenceli ve ilginç buluyorum	Ö6, Ö8	2	16,6

*Bu soruya öğrenciler bir den fazla cevap vermiştir.

Gezi yazısı metinlerini okumayı sevdiğini/gezi yazılarını beğendiğini ifade eden 12 katılımcıya gezi yazısı türünü sevme nedenleri sorulmuştur. Öğrencilerin yarısı (%50) bu soruya “*Merak ettiğim ve İlgimi çeken mekânlarla, konularla ilgili (ilginç) bilgiler bulabildiğim için*” cevabını vermiştir. İkinci sırada %33,3 oranı ile merak edilen yerlerin gezi yazısı aracılığıyla gezilebilmesi, türün sağladığı bu imkân gelmektedir. Üçüncü

sırada öğrenciler tarafından gezmeye duyulan ilgi (%25) ve bu türün eğlenceli-ilginç bulunması (%16,6) yer almaktadır.

“Merak ettiğim yerleri okuyarak geziyorum” (Ö1)

“... Evet, eğlenceli bir tür. Çin’i merak ettiğim için okumuştum. Huvan şehrini. Gerçekten yarasa mı yiyorlar diye. Sonra okuduklarım çok eğlenceli geldi. Devam ettim.” (Ö6)

“...Genellikle okumuyorum. Hikâye, roman okumayı seviyorum. Bu kitapla gezi yazısı okudum. Peru Arjantin gezilerinden bahseden yazar ayrıntılarıyla anlatmış. Ormanda kaybolduğu, hasta olduğu zamanları anlatmış okurken eğlendim.” (Ö8)

Yazarın gezdiği ülkede yaşadıkları, başına gelen ilginç olayların eserde anlatılması, çocuğun yazarın eserlerini, okumasında önemli bir kriter olmuştur. Yazarın, gezdiği yerlerle ilgili verdiği ilginç bilgiler, çocukların hoşuna giden unsurlardan olmuştur. Bu sayede de çocuklar türe karşı olumlu bir tutum sergileyebilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Gezi Yazısı Metinlerini Sevmeme Nedenleri

Sevmeme Nedeni	Katılımcı	f	%
Sıkılıyorum	Ö10, Ö12,		
Başka türleri seviyorum okumayı	Ö9	1	33,3

Gezi yazısı metinlerini okuduğunu ama sevemediğini ifade eden 3 katılımcıya gezi yazısı türünü sevmeme nedenleri sorulmuştur. Öğrencilerin yarısından fazlası (%66,7) bu soruya “sıkılıyorum” cevabını vermiştir. İkinci sırada %33,3 oranı ile başka türlerin daha çok okunması, gezi yazısı kitaplarının geri planda kalması gelmektedir.

“Yok. Roman seviyorum ben.” (Ö9)

“Bilmiyorum öyle bir ön yargım yok. Genelde romanlar karşıma çıkıyordu gezi yazıları biraz daha az kitap sayısı olarak etrafımda gördüğüm kadarlığıyla onun dışında bir ön yargım yoktu ama bilmiyorum alıp okumadım. Çok fazla bilgi içerdiği için kafa karıştırıyor... dinlendiren kitaplar, o tarz kitapları okumayı seviyorum” (Ö10)

“Gezi yazılarını çok seven biri değilim. Çok sevmem açıkçası. Sıkıcı buluyorum. Daha çok polisiye seviyorum. ...” (Ö12)

Tablo 6. Öğrencilerin Yurtiçi ve Yurtdışında En Çok Gezip Görmek İsteddiği Yerler

Gezmek istenilen yer*	Katılımcı	f	%
Avusturalya	Ö1	1	6,7
Antarktika	Ö2	1	6,7
Meksika	Ö3, Ö13	2	13,3
Hindistan	Ö4, Ö11	2	13,3
Amerika	Ö5, Ö12	2	13,3
Çin	Ö6	1	6,7
Bangkok, Tayland	Ö7	1	6,7
Güney Kore	Ö8, Ö14	2	13,3
Dünya	Ö9, Ö10	2	13,3
Japonya	Ö15	1	6,7

Tablo, katılımcıların genellikle yurtdışındaki mekânları, farklı ülkeleri merak ettiklerini ve görmek istediklerini ortaya koymaktadır. Okudukları gezi yazılarının da gezmek istedikleri yerlerle ilgili onlara ilham verdiği çocukların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Katılımcıların önemli bir kısmı okudukları yerleri kendi gözleriyle de görmek istemektedir. “Anlatıldığı gibi mi merak ediyorum” şeklinde ifadeler kullanmışlardır. Tabloya bakarak çocuklar için gezi yazısı yazan ve çocuklar tarafından çok tanınan sık okunan Gülten Dayıoğlu’nun çocukların merak ettiği mekânları anlatması yanında anlattığı mekânların merak edilmesini de sağladığı anlaşılmaktadır.

“Antarktika. Buzullarda saklı şeyler varmış... Bilmiyorum. Gizli şeyler yapılmış.” (Ö2)

“Hindistan’a olabilir. Büyülü bence. Boyalarla yaptıkları festivale katılmak istedim.” (Ö4)

“Çin. Bu yüzden bu kitabı okudum. Çin seddine gideceğim. Çubukla makarna yiyip Pekin ördeği yiyeceğim.” (Ö6)

“Hindistan. Kitabı okuduktan sonra merak ettim. Yazarın anlattığı gibimi diye...” (Ö11)

Tablo 7. Öğrenciler Tarafından En Çok Sevilen Gezi Yazısı Kitapları

Kitabın adı ve yazarı	Katılımcı
“Kangurular Ülkesi Avustralya’ya Yolculuk” (Gülten Dayıoğlu)	Ö1
Gülten Dayıoğlu’nun kitapları	Ö2
“Kangurular Ülkesi Avustralya’ya Yolculuk” (Gülten Dayıoğlu)	Ö3
“Aya Yolculuk”, (Jules Verne)	Ö4
“Okyanuslar Ötesine Yolculuk” (Gülten Dayıoğlu)	Ö5, Ö8
“Çin’e Yolculuk” (Gülten Dayıoğlu)	Ö6
“Deniz ve Sardinya Adası” (D. H. Lawrence)	Ö7
“Hindistan ve Nepal’e Yolculuk” (Gülten Dayıoğlu)	Ö11
“Meksika’ya Yolculuk” (Gülten Dayıoğlu)	Ö13
“Seksen Günde Devri Âlem” (Jules Verne)	Ö15
Cevapsız	Ö9, Ö10, Ö12, Ö14

Türü sevdiğini belirten öğrenciler, en sevdikleri kitaplara örnek olarak yukardaki eserleri vermişlerdir. Üç öğrenci (Ö4, Ö7, Ö15), gezi kitabı yerine gezi romanı örneği vermiştir. Öğrencilerden 9’u G. Dayıoğlu’nun eserlerini okuduklarını geriye kalan 4 öğrenci (Ö9, Ö10, Ö12, Ö14) herhangi bir fikir ve örnek belirtmemiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin Gezi Yazısında Aradığı En Temel Özellikler

Temel özellikler*	Katılımcı	f	%
İlgi çekici, merak edilen bir yeri konu edinmesi	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö7, Ö12	6	40
İlgi çekici bilgiler verilmesi	Ö1, Ö4, Ö7, Ö10, Ö12, Ö15	6	40
Ayrıntılı bilgi vermesi, hayalimizde canlandırmamızı sağlaması	Ö11,	1	6,7
Gidilen yerlerin kültürünü aktarması	Ö8, Ö9, Ö14	3	20
Açık ve anlaşılır olması	Ö2, Ö3, Ö5, Ö7	4	26,7
Tanınan bir yazara ait olması	Ö3,	1	6,7
Sıkıcı olmaması /eğlenceli olması	Ö5, Ö6,	2	13,3
Yurtdışında bir yeri anlatması	Ö2	1	6,7
Görsellerden yararlanılması	Ö10, Ö13, Ö15	3	20

*Bu soruya öğrenciler birden fazla cevap vermiştir.

Tabloya göre araştırmaya katılan öğrencilerin bir gezi yazısında en çok aradıkları özelliklerin başında %40 oranıyla “İlgi çekici, merak edilen bir yeri konu edinmesi” ve “İlgi çekici bilgiler verilmesi” gelmektedir. İkinci sırada (%26,7) metnin dil ve anlatımı gelmekte katılımcılar eserin açık ve anlaşılır olmasını önemsediklerini ifade etmektedir. Çocukların genellikle okurken sıkılmayacağı, anlamakta zorlanmayacağı yazıları tercih ettikleri anlaşılmaktadır. “Gidilen yerlerin kültürünü aktarması” ve “görsellerden yararlanılması” özellikleri %20 oranıyla gezi yazılarında aranan özellikler arasında üçüncü sırada bulunmaktadır. Bu veriler çocukların gezi yazıları söz konusu olduğunda mekân ve verilen bilgilerde ilgi çekiciliği, kültür tanıtımını, anlatılanların görsellerle somutlaştırılmasını ve anlatımın açık ve sade bir dille yapılmasını önemsediklerini göstermektedir. Öğrenciler tarafından belirtilen fakat oranı düşük olan (%6,7) özellikler ise ayrıntılı bilgi vermesi, hayalimizde canlandırmamızı sağlaması, tanınan bir yazara ait olması ve yurtdışında bir yeri anlatmasıdır.

“Merakımı çeken bir yer olmalı. Okurken mutlu olmalıyım. Anlatılanlar dikkatimi çekmeli. Kimse okumak istemediği bir şeyi zorla okumaz.” (Ö1)

“Anlatılanlar, bilinen bir yazar olursa okurum. Arkadaşlarımın okuduğu bir kitapsa da okurum.” (Ö3)

“Okumayı sürdürebilmek. Ben okurken sıkılmadığım bir kitabı devam ettirebiliyorum. Ayrıca kullandığı kelimeler fazla anlamayacağım sözcük olmamalı. Çünkü anlayamadığım bir kitabı boşa okumuş olurum. Ama Okyanuslar Ötesine Yolculuk okurken çok eğlendim, bu sebeple kitap dili açısından anlaşılır. İlgimi çektiği içinde merakımı gideren bir kitap oldu” (Ö5)

“Gülten Dayıoğlu’nun yaptığı gibi resimlendirmeye önem verirdim. Yeri tanıtmadan bir resim koyar daha sonra bir resim daha koyardım. Etrafta gördüklerimi ve duygularımı anlatırdım.” (Ö10)

“Yazar gezdiği yerleri ayrıntılarıyla anlatmış. Hayalimde de canlandırdım. Gitmiş gibi oldum. Orada ölüleri yakıyorlarmış ama bizim ülkemizde yok. Buna şaşırmıştım. Eşleri ölünce eşleriyle birlikte karılarıyla diri diri yakıyorlarmış.” (Ö11)

Tablo 9. *Gülten Dayıoğlu İsmiinin Öğrencilere Çağıştırdıkları*

Özellikler*	Katılımcı	f	%
Fadış'ın yazarı	Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö8, Ö15	6	40
Çocuklar için yazan yazar	Ö2, Ö5, Ö9	3	20
Çocuklar için gezi yazısı yazan bir yazar	Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö12, Ö15	7	46,7
Yazar	Ö10, Ö12, Ö13, Ö14	4	26,7
Bilmiyorum	Ö11	1	6,7

*Bu soruya öğrenciler birden fazla cevap vermiştir.

Tablo 9'a göre bir öğrenci dışında araştırmaya katılan öğrencilerin Gülten Dayıoğlu'nu doğrudan ya da “*roman, gezi yazısı*” gibi türler üzerinden “*yazar*” olarak tanımladıkları ve katılımcıların %93,3'ünün sanatçıyı tanıdığı anlaşılmaktadır. Yazarlık özelliğı bakımından da katılımcıların %46,7'sinin sanatçıyı gezi yazısı yazan bir yazar, %40'ının da “*Fadış*” romanını yazan yazar olarak tanıdığı görölmektedir. %26,7'si sadece yazar olarak açıklarken %20'si çocuklar için yazan bir yazar olarak tanımlamıştır. Katılımcılardan biri (Ö11) de yazara dair herhangi bir bilgi vermemiş, daha öncesinde sınavlarda karşısına çıkan bir isim olduğunu, özellikle bu ismi araştırmadığını, yazarın eserlerini öğretmeninin tavsiyesi ile okuduğunu belirtmiştir. Ancak öğrencinin gezi kitabı denilince Dayıoğlu'nun kitaplarının adını söyleyebildiğı gözlemlenmiştir. Bunlardan yola çıkarak öğrenci hakkında, yazarın ismini bilmese de gezi yazısı kitapları hakkında bilgisi vardır. Ancak okuduğı gezi kitaplarının yazarı hakkında bilgisi yoktur, bu araştırmadan sonra yazar hakkında bilgi sahibi olduğı dile getirilmiştir. Çocukların genel olarak bildiğı/tanıdığı bir yazar olduğı söylenebilir.

“Ben yazarın çocuklar için yazdığını biliyorum. Fadış kitabını 6. sınıfta okumuştum. Amerika'yı merak ettiğim içinde bu kitabı okudum.” (Ö5)

“Biliyordum. Örnek olarak Fadış'i okudum. Okyanuslar Ötesine Yolculuk kitabını okudum.” (Ö8)

“Duymadım. Ama galiba daha önce sınavda karşımıza çıkmıştı.” (Ö11)

“Daha önce okumuştum. Yazar diğer kitaplarında başarılı olduğı gibi gezi yazılarıyla da başarılı.” (Ö12)

“Duymuştum. Ama tam olarak ne yazdığını bilmiyordum.” (Ö13)

Tablo 10. Öğrencilerin Gülten Dayıoğlu’nun Çocuklar İçin Kaleme Aldığı Gezi Kitaplarının Genel Olarak Çocuklara Uygunluğu Konusundaki Düşünceleri

Uygun Bulma Durumu	Katılımcı	f	%
Uygundur	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15	15	100
Bir Fikrim Yok		0	
Uygun Bulmadım		0	

Araştırmaya katılan 15 öğrencinin tamamı Dayıoğlu’nun gezi kitaplarının, çocuklar için uygun eserler olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

“Ben Gülten Dayıoğlu’nun kitaplarını okuduğum için söyleyebilirim ki dil anlaşılır okurken zorlanmadan ve severek okudum. Güzeldi.” (Ö1)

“Bence uygun. Çünkü dili hafif anlaşılır. Kendi gezdiği yerleri anlatıyor. Resim bile koyuyor.” (Ö3)

“Çocuklar için uygun. Çünkü kitaplarını okurken zorlanmadan keyifle okuyorum. Bende zaten çocuğum. O yüzden çocuklara uygun diye düşünüyorum.” (Ö5)

“Fazlasıyla taşıyordu. Çünkü benim birkaç cümleyle anlatacağım birkaç sayfaya sığdırılmıştı. Belki bir tık cümleler kısa olabilirdi. Çok fazla bilmediğim kelime yoktu ama bilmediğim bilgiler vardı. Onları da araştırdım.” (Ö13)

Tablo 11. Öğrencilerin Gezi Yazılarının Çocukların Gelişimi/Eğitimi Üzerindeki Etkilerine İlişkin Düşünceleri

Etkileri*	Katılımcı	f	%
Bir yer hakkında bilgi sahibi olmayı, o yeri tanımayı sağlıyor	Ö1, Ö2, Ö4, Ö10, Ö12	5	33,3
Genel kültür bilgisi edinmeyi sağlıyor	Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö10, Ö14	6	40
Okuma alışkanlığına olumlu etkisi var	Ö4	1	6,7
Farklı kültürleri öğrenme ve bunu kendi kültürü ile karşılaştırmayı sağlıyor	Ö6, Ö9, Ö10	3	20
Yeni öğrenilen bilgileri destekleyici olması	Ö7, Ö8, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15	6	40

* Bu soruya öğrenciler birden fazla cevap vermiştir.

Katılımcıların %40'ı gezi yazılarının öğrencilerin genel kültürünü artırdığını ve öğrenilen bilgileri desteklediğini dile getirmektedir. Test çözerken, derslerde sorulan soruları cevaplarken, okudukları gezi kitaplarındaki bilgilerin faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Diğer cevaplara bakıldığında da aslında genel olarak bilgi verme/genel kültürü artırma özelliğinin altında değerlendirilebilecek açıklamalar oldukları dikkat çekmektedir. Bunlar sırasıyla; Bir yer hakkında bilgi sahibi olma, o yeri tanıma (%33,3), farklı kültürleri öğrenme ve bunu kendi kültürü ile karşılaştırmadır (%20). Bunlardan farklı olarak dile getirilen tek özellik okuma alışkanlığına katkısıdır (%6,7). Ancak bu cevabı veren tek katılımcı bulunmaktadır. Dolayısıyla gezi yazılarının çocukların gelişime/egitimine katkısı söz konusu olduğunda öğrencilerin ilk aklına gelen genel kültürü artırması özelliğidir.

“Önemlidir. Çünkü ben gezi yazıları okurken okuduğum yerlerle ilgili pek çok şey öğrendim. Bir sürü bilgi edindim.” (Ö2)

“Bence çok önemli. Yeni kültürleri öğrenmek çok yararlı. Genel kültürüm artıyor. Okuma kitaplığım genişliyor. İnsanlar benle konuşurken sizin gibi şaşıyor ve bu benim çok hoşuma gidiyor.” (Ö4)

“Eğitim açısından bilmiyorum. Âma bana gerçek hayatta birkaç bilgi verdi. Mesela; Kristof Kolomb Amerika'yı keşfeden kişiymiş. Atlas ile Büyük okyanus

arasında kalan bir ülkeymiş. Kızılderililer gerçekmiş. Eskiden Amerika'da yaşıyorlarmış ama bazı kötü şeyler yapmış Amerikalılar onlara.” (Ö5)

“Bence genel kültür bilgisini arttırıyor. Bazı şeylere farklı davranmamı sağlıyor. Mesela biz inek yiyoruz. Ama bazı yerlerde o kutsal bir şey. O yüzden Hindistan'a gittiğimde dikkatli olmalıyım.” (Ö6)

“Farklı şeyleri severek öğreniyorum. Hoca derste geçen gün betimleyici anlatımı anlatırken ben okuduklarımdan örnekler verdim. Çok başarılı dedi.” (Ö7)

“Sosyal bilgiler dersinde öğretmen soru sorduğunda soruyu bilmiştim. Bilgiler veriyor. Diğer dersler de de işe yarıyor.” (Ö15)

Tablo 12. Öğrencilerin Türkçe Ders Kitaplarındaki Gezi Yazılarının Sayı Bakımından Yeterliliği Konusundaki Düşünceleri

Yeterlilik durumu	Katılımcı	f	%
Yeterli	Ö1, Ö2, Ö3	3	20
Yeterli değil	Ö4, Ö5, Ö6, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö15	9	60
Bir fikrim yok	Ö7, Ö9, Ö14	3	20

Araştırmaya katılan öğrenciler genel olarak Türkçe ders kitaplarındaki gezi yazılarının sayı bakımından yeterli olmadığını düşünmekte, genellikle diğer türlere (masal, hikâye, roman, fabl vb.) daha çok yer verildiği ifade etmektedirler (%60). Katılımcıların %20'si ders kitaplarındaki gezi yazısı metinlerinin sayı bakımından yeterli olduğunu düşünürken %20'si konu hakkında fikri olmadığını belirtmiştir.

“Kitaplarda her türden veriliyor. Gezi yazıları da var. Bence yeterli.” (Ö1)

“Bence yeterli. Zaten her metin işleniyor. Hikâye, şiir, gezi yazısı hepsinden örnekler var.” (Ö3)

“Genellikle kitaptan metinleri işlemiyoruz. Öğretmenimiz konuları farklı bir kitaptan işliyor. Orada getirdiklerini de genellikle hep bilgi içeren yazılar. Ama bir keresinde Karadeniz ile ilgili bir gezi yazısı getirmişti. Gezi türünü işlerken. Benim için bu yeterli olmadı. Ama ben zaten istediğim zaman istediğim şeyi okuyorum. Bu eksikliği böyle telafi edebilirim.” (Ö4)

“Maalesef. Ama bunu ders kitapları ile sınırlı tutmak bence yanlış. Biz yardımcı kitapları kullanıyoruz. Ders kitaplarını kullanmıyoruz. Maalesef özellikle 8 (sınıf)

olduğundan beri pek metin türü işlemiyoruz. Genellikle paragraf okuma, dil bilgisi soru çözümünü o yüzden evde okuyorum bende.” (Ö5)

“Bizim kitapları sadece ödev verildiği zaman açıyorum. İçerisindeki metinlere hiç bakmadım.” (Ö7)

“Biraz daha arttırılabilir. Ama diğerlerine daha çok yer veriliyor. Ama gezi yazılarına da yer verilse güzel olur.” (Ö10)

“Gezi yazısı çok karşımıza çıkmıyor. Genel olarak şiir. Söz sanatları benzetmeler için kullanılıyor.” (Ö13)

“Baktığımda çok bulamadım. Galiba bir tane...” (Ö15).

Tablo 13. Öğrencilere Göre Türkçe Derslerinde Gezi Yazılarından Yeterli Ölçüde Yararlanılma Durumu

Yararlanma Durumu	Katılımcı	f	%
Evet, yararlanılıyor.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö8, Ö9, Ö12, Ö14, Ö13	9	60
Hayır yararlanılmıyor.	Ö4, Ö5, Ö7, Ö10, Ö11, Ö15	6	40

Tablo 13’e göre öğrencilerin 9’u (%60) Türkçe derslerinde gezi yazılarında yeterli ölçüde yararlandığını, geriye kalan 6 öğrenci de (%40) yeterli ölçü de yararlanılmadığını düşünmektedir. Yararlanılma durumunun yeterli olduğunu düşünler daha fazla olsa da yararlanılmadığını düşünlerin oranının da küçümsenmeyecek kadar çok olduğu görülmektedir.

“Hocamız, kültür medeniyet konusunda kitaptan örnek metin vermişti. Onu bize anlatmıştı. Gezi yazılarını da anlatırken Gülten Dayıoğlu değildi ama kısa metinler getirmişti. “Bursa Gezisi” ve “Diyarbakır Gezisi” diye bu iki şehri anlatmıştı.” (Ö1)

“Yararlanılıyor. Öğretmen bize her derste yeni bir şey öğretiyor. Yeni şeyler hazırlıyor. Gezi yazılarını anlatırken de aynısını yapmıştı. “Manyas Kuş Cenneti” ne dair bir yazı okutmuştu.” (Ö3)

“Hayır bence öğretmende okumuyor. Okusalar konuşurken zorlanmazlar.” (Ö4)

“Hayır. Çünkü belli şeyleri öğretiyorlar. Genellikle dilbilgisi, sürekli metin yazıyoruz. Ya da şiir...” (Ö7)

“En çok şiir vardı. Ama gezi yazısı örneklerde vardı. Öğretmenimiz çeşitli kaynaklardan gezi yazısını işledik örnekler verdi.” (Ö9)

“Gezi yazılarından çok örnek vermiyor.” (Ö11)

“Yetersiz. Çok az. Sadece gezi yazısı da değil diğerlerini de arttırabilirler. Hep o olmasın. Hep masal ve fabl var” (Ö15).

Tablo 14. Öğrencilerin Türkçe Dersinde Gezi Yazılarından Yararlanma Yollarına İlişkin Önerileri

Önerileri	Katılımcı	f	%
Farklı metinler farklı kültürler okutulabilir/farklı kaynaklardan gezi yazıları okunabilir.	Ö1, Ö3, Ö8, Ö11, Ö13	5	33,3
Öğrencilere istedikleri bir kitabı okuyup özet çıkarma ödevi verilebilir.	Ö4, Ö11, Ö15	3	20
Sınıf kütüphanesi oluşturulabilir.	Ö4	1	6,7
Okuma saatinde test çözdürmektense öğrencilere kitap okutulabilir.	Ö5	1	6,7
Anlatım biçimleri için örnek olarak kullanılabilir.	Ö7	1	6,7
Sıkılmadan öğrenilmeli. Oyun tarzında anlatım yapılabilir. İlgili ipuçları verilip neresi olduğu tahmin ettirilebilir.	Ö10	1	6,7
Kitapla ilgili Sınav yapılabilir.	Ö11	1	6,7
Bir yeri araştırılarak sınıfta anlatılabilir.	Ö13	1	6,7
Cevapsız	Ö2, Ö6, Ö9, Ö12, Ö14	5	33,3

Tabloya göre çocukların genel itibari ile farklı gezi yazısı örneklerinin sunulması (%33,3) ve özet çıkarma ödevi verilmesi (%20) önerisinde bulundukları görülmektedir.

Bunun dışında birer öğrenci tarafından; sınıf kütüphanesi kurulması, okuma saatinde kitap okunması (okuma etkinliği yerine test çözdürülmesinin eleştirildiği görülmektedir), anlatım biçimleri için örneklerin gezi yazısından sunulması, oyunlaştırarak ya da araştırarak sınıf ilgili yeri anlatma, kitap sınavı yapma önerilerin

sunulduğu görülmektedir. Ayrıca bu soruya cevap vermeyen öğrencilerin oranı %33,3'tür.

Tablo 15. Öğrencilere Göre Öğretmenlerinin Gezi Yazısıyla İlgili Yaptığı Etkinlikler

Öğretmenin Faaliyeti*	Katılımcı	f	%
Farklı kaynaklardan, ilgili metinler getirir	Ö1, Ö6, Ö8, Ö9,	4	26,7
Gezi resimleri sunar	Ö1	1	6,7
Gezi yazısı türünü anlatır.	Ö10	1	6,7
Konu ile ilgili örnek kitap getirir.	Ö3	1	6,7
Konu ile ilgili destekleyici videolar izlenir.	Ö2	1	6,7
Herhangi bir şey yapmıyor	Ö4, Ö5, Ö7, Ö11, Ö13, Ö14	6	40

*Bu soruya birden fazla cevap vermiştir.

Tabloya göre çocukların (%40) genel itibari ile öğretmenlerinin derste gezi yazılarına dair bir çalışma yapmadığını belirtirken geriye kalan öğrenciler farklı kaynaklardan ilgili metinlerle (%26,7) gezi yazısı örneklerinin sunulup işlendiğini belirtmiştir.

“Farklı resimler ve Türkiye’deki yerlerle ilgili metinler getirmişti.” (Ö1)

“Öğretmenimiz genellikle bir şey yapmıyor. Bize konuları anlatır sonra test çözdürür. Fazla kitap okumayız derslerde.” (Ö4)

“...Öğretmenimiz çeşitli kaynaklardan gezi yazısını işledik örnekler verdi.” (Ö9)

“Gezi yazılarından çok örnek vermiyor.” (Ö11).

4.2.2. Öğretmenlerin Gezi Yazılarına İlişkin Görüşleri

Bu başlık altında öğretmenlerin gezi yazılarına ilişkin düşünceleri tablolar üzerinden sunulmaktadır.

Tablo 16. Öğretmenlerin Gezi Yazısı Okumayı Sevme Durumu

Sevme durumu	Katılımcı	f	%
Evet severim.	Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	8	80
Hayır, pek okumam.	Ö4, Ö5	2	20

Tablo 16'ya göre araştırmaya katılan öğretmenlerden 8'i (%80) bu türü okumayı sevdiğini belirtirken 2'si (%20) türü okumadığını ifade etmiştir.

“Severim. Karşıma çıkarsa okurum. İlginç. Başka bir ülke, medeniyet ile ilgili bilgi sahibi olurum.” (Ö2)

“Elbette. Kitaplar vazgeçilmezdir. Her türden kitabı okumayı severim. Gezi kitapları da buna dahil. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi oldukça ilginç ve güzel bir seyahatnamedir.” (Ö6) öğrenciler

“Evet. Yeni yerler bilmek güzel. Eğlenceli masrafsız hem de” (Ö9)

“Severim. İlgi çekici, merak uyandırıcı bir tür bence” (Ö10).

Tablo 17. Öğretmenlerin Gezi Yazısı Metinlerini Okumayı Sevme Nedenleri

Sevme nedeni*	Katılımcı	f	%
Yeni yerler, kültürler medeniyetler tanıma imkânı sunması	Ö1, Ö2, Ö7, Ö9	3	37,5
İlgi çekici, merak uyandıran, eğlenceli bir tür olması	Ö2, Ö6, Ö9, Ö10	4	50
Güzel bir yazı türü olması	Ö6, Ö8	2	25
Bilgilendirici olması, okuyarak seyahat edebilme fırsatı sunması	Ö3	1	12,5

*Bu soruya öğretmenler bir den fazla cevap vermiştir.

Gezi yazısı metinlerini okumayı sevdiğini belirten 8 öğretmene gezi yazısı türünü sevme nedenleri sorulmuştur. Öğretmenlerin 4'ü (%50) bu soruya “ilgi çekici, merak uyandıran, eğlenceli bir tür olması” cevabını vermiştir. İkinci sırada %37,5 oranı ile “yeni yerler, kültürler medeniyetler tanıma imkânı sunması”, üçüncü sırada güzel bir yazı türü olması (%25) gelmektedir. Aynı zamanda bilgilendirici olması ve okuyarak seyahat edebilme fırsatı sunması da (%12,5) türün sevilme nedenleri arasında yer almaktadır.

“Severim. Karşıma çıkarsa okurum. İlginç. Başka bir ülke, medeniyet ile ilgili bilgi sahibi olurum.” (Ö2)

“Evet. Yeni yerler bilmek güzel. Eğlenceli masrafsız hem de” (Ö9)

“Severim. İlgi çekici, merak uyandırıcı bir tür bence” (Ö10).

Tablo 18. Öğretmenlerin Gezi Yazısı Metinlerini Sevmeme Nedenleri

Sevmeme Nedeni	Katılımcı	f	%
Akıcı bulamamak	Ö4	1	50
Başka türleri okumayı seviyorum	Ö5	1	50

Gezi yazısı metinlerini okuduğunu ama sevedemediğini ifade eden 2 katılımcı, bunun nedeni olarak, türü akıcı bulmamalarını (Ö4) ve başka türleri okumayı sevmeleri (Ö5) olarak açıklamışlardır.

“Açıkçası pek okumam. Kitap okurum. Roman şiir ama gezi yazısı özellikle açıp okumuşluğum yoktur. Bilmem pek akıcı gelmiyor bana.” (Ö4)

“Hayır. Sevmekten ziyade açıkçası okumaya diğer türler ile devam ediyorum. Hikâye gibi. Belki de zamanında bizim öğretmenimizde bize bu türü sevdiremedi.” (Ö5).

Tablo 19. Öğretmenlerin Gezi Yazısında Aradığı Temel Özellikler

Temel özellikler*	Katılımcı	f	%
İlgi çekici, merak edilen bir yeri konu edinmesi	Ö4, Ö5, Ö8, Ö9, Ö10	5	50
Sürükleyici bir dili, anlatımı olmalı	Ö1, Ö2, Ö4, Ö7	4	40
İlginç olmalı	Ö2	1	10
Bilinen, tanınan bir yazar olmalı	Ö2	1	10
Okuyucu özelliklerine uygun olmalı	Ö3	1	10
Bizzat gezilen yer anlatılmalı	Ö3, Ö5, Ö10	3	30
Okuyucuyu beslemeli, yeni yerler ve bilgiler ile ilgili fikir sahibi yapmalı	Ö6, Ö7	2	20

*Bu soruya öğrenciler birden fazla cevap vermiştir.

Tabloya göre araştırmaya katılan öğretmenlerin bir gezi yazısında en çok aradıkları özelliklerin başında %50 oranıyla ilgi çekici, merak edilen bir yeri konu

edinmesi gelmektedir. İkinci sırada (%40) metnin dil ve anlatımının sürükleyici olması gelmekte katılımcılar eserin sürükleyici olmasını önemsediklerini ifade etmektedir. İlginç olma, okuyucu özelliklerine uygunluk, bilinen yazara ait olma (%10) gibi özellikler en az ifade edilenlerdir.

“Dili sürükleyici olmalıdır.” (Ö1)

“İlginç olmalı. Yazarı bilindik olmalı sürükleyici olmalı.” (Ö2)

“İlgi çekici bir yeri anlatmalı. Akıcı olmalı okuyan biri bundan sıkılmamalı” (Ö4)

“Anlatımı okuyucuyu beslemeli, onu yeni yerler ve bilgilerle ilgili fikir sahibi yapmalıdır.” (Ö6).

Tablo 20. Gülten Dayıoğlu İsminin Öğretmenlere Çağrıştırdıkları

Özellikler*	Katılımcı	f	%
Fadiş kitabının yazarı	Ö5, Ö7	2	20
Çocuk edebiyatı yazarı	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10	8	80
Çocuklar için gezi yazısı yazan bir yazar	Ö4, Ö8	2	20
Yazar	Ö4	1	10

*Bu soruya öğretmenler birden fazla cevap vermiştir.

Tabloya göre araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı Gülten Dayıoğlu’nu “yazar” olarak tanımladıkları ve katılımcıların %100’ünün sanatçıyı tanıdığı anlaşılmaktadır. Türkçe öğretmenlerinin genel olarak bildiği bir yazar olduğu söylenebilir. Katılımcıların %80’i sanatçıyı “çocuk edebiyatı alanında yazan bir yazar” olarak tanımlamıştır. Yazarlık özelliği bakımından da katılımcıların %20’sinin sanatçıyı gezi yazısı yazan bir yazar, %20’sinin de “Fadiş” romanını yazan yazar olarak tanıdığı görülmektedir. Öğretmenlerin %10’u ise genel olarak “yazar” ifadesini kullanmıştır. Yazarı tanımayan bir öğretmen bulunmamaktadır.

“Çocuk kitapları yazarı.” (Ö1)

“Çocuk edebiyatı yazarı. Fadiş var mesela” (Ö5)

“Yazar. Genellikle çocuk hikayeleri ve gezi yazıları yazıyor.” (Ö4)

“Çocuk edebiyatı yazarı.” (Ö10).

Tablo 21. Öğretmenlerin Gülten Dayıoğlu’nun Çocuklar İçin Kaleme Aldığı Gezi Kitaplarının Genel Olarak Çocuklara Uygunluğu Konusundaki Düşünceleri

Uygun Bulma Durumu	Katılımcı	f	%
Uygundur	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10,	10	100
Uygun değildir		0	

Araştırmaya katılan 10 Türkçe öğretmenin tamamı Dayıoğlu’nun gezi kitaplarının çocuklar için uygun eserler olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

“Çocuklar için yazan bir yazar olduğu için okuyucusunu gözeterek yazıyor. O sebeple uygun.” (Ö2)

“Yazarın eserleri, zaten öğretmen kökenli olduğu için seviyelerine uygun, anlaşılır olduğunu düşünüyorum.” (Ö3)

“Yazdıkları çocuklara uygundur. Benim fikrimce.” (Ö6).

Tablo 22. Öğretmenlere Göre Türkçe Dersinde Gezi Yazılarının Etkin Şekilde Kullanılma Durumu

Yararlanma Durumu	Katılımcı	f	%
Evet kullanılıyor.	Ö1, Ö4, Ö7, Ö9, Ö10	5	50
Hayır kullanılmıyor.	Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö8	5	50

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %50’si gezi yazılarının etkin şekilde kullanıldığını belirtirken diğer yarısı (%50), uygun ortam ve zamanın olmaması sebebiyle kullanılmadığını belirtmiştir.

“Evet kullanılıyor. Çocuklar ne kadar çok türle haşır neşir olursa onlar için o kadar bilgi birikimi demek bence. Bu yüzden özellikle gezi yazıları gibi bilgilendirici türleri de okumaları, bilmeleri gerek.” (Ö4)

“Hayır. Ben kendi açımdan fazla gezi yazısı vermiyorum. Genellikle ben 7. sınıflara giriyorum. Çocuklar bilim-kurgu savaş, tarih seviyor. Bende onların motivasyonlarına göre hareket ediyorum.” (Ö5)

“Hayır. Aslına bakarsanız. Şu an ki programlarla, verilen kitaplarla hiçbir türe yeterli zaman ve etkin kullanım verilmiyor. Genel itibariyle roman, hikâye, şiir türleri arasında metinler dönüyor.” (Ö6)

“Pek etkin kullanılmıyor. Kendi açımdan değerlendirecek olursam bu soruyu, bende metin türlerini işlerken üstün körü bu konuya değinmişim. Tanımını verip diğer türe geçiş yapmışım.” (Ö8)

Tablo 23. Öğretmenlere Göre Türkçe Derslerinde Gezi Yazılarından Araç Olarak Yararlanılma Durumu

Yararlanma Durumu	Katılımcı	f	%
Evet, yararlanılıyor.	Ö1, Ö4, Ö7, Ö9, Ö10	5	50
Hayır yararlanılmıyor.	Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö8	5	50

Tablo 23’e göre öğretmenlerin 5’i (%50) Türkçe derslerinde gezi yazılarında yeterli ölçüde yararlandığını, geriye kalan öğretmenlerin 5’i de (%50) yeterli ölçü de yararlanılmadığını düşünmektedir.

Tablo 24. Öğretmenlere göre Türkçe Ders Kitaplarındaki Gezi Yazılarının Yeterlilik Durumu

Yeterlilik Durumu	Katılımcı	f	%
Evet, yeterli.	Ö1	1	10
Emin değilim. Bir fikrim yok.			
Hayır yetersiz. Sayısı arttırılmalı.	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10	9	90

Tabloya göre öğretmenlerden 9’u (%90) Türkçe ders kitaplarında gezi yazılarının yeterli ölçüde olmadığını, geriye kalan 1 öğretmen ise (%10) yeterli ölçü de yer aldığını düşünmektedir. Ancak yeterli olduğunu belirten öğretmen de sayıca örneklerin arttırılabileceğini önermektedir.

“Yeterli ama sayısı arttırılabilir.” (Ö1)

“Sadece gezi yazısı türü açısından değil diğer türlerde maalesef yetersiz buluyorum.” (Ö7)

“Yetersiz. Genel itibari ile her sınıf düzeyinde hikâye, şiir türlerinin fazla olduğu görülmektedir.” (Ö8)

Tablo 25. Öğretmenlere göre Öğrencilerin Gezi Yazılarına Karşı İlgi Duyma Durumu

İlgi Durumu	Katılımcı	f	%
Evet, ilgi duyuyorlar.	Ö1, Ö2, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10	6	60
Hayır, ilgi duymuyorlar.	Ö3, Ö4, Ö5, Ö8	4	40

Tablodaki veriler, öğretmenlerin %60’ına göre, öğrencilerinin gezi yazısı türüne karşı ilgisi olduğunu, %40’ına göre ise ilgisi olmadığını göstermektedir. Gezi yazısı türüne karşı öğrencilerinin ilgisi olduğunu belirten öğretmenler, öğrencilere fırsat sunulması halinde gezi yazısının ilgilerini çeken bir tür olabileceği ifade edilmiştir.

“Çocuklar yeni yerlere, yeni bilgilere karşı bu yaş grubunda oldukça hevesli ve meraklı oluyor. Anlatılsa dinlerler.” (Ö2)

“Öğrenciler gezi yazılarını öğrenmeye pek açık değiller. Sürekli test çözmek istiyorlar ya da vampirli, cinayetli kitapları tercih ediyorlar.” (Ö3)

“Açıkkası çocukların serbest okuma zamanlarındaki seçtikleri kitaplardan yola çıkarsam geneli roman veya öykü okumayı seviyor. Gezi yazılarına dair şu ana kadar okuyan bir öğrencimi fark etmedim. O sebeple ilgileri yok diyebilirim.” (Ö4)

“Çocuklar birer mücevher. Bilgiye açlar. Onlara ne verirsiniz almaya hazırlar. O sebeple ilgilerinin her zaman olduğunu düşünüyorum. Merak ve keşfetme duygularına en iyi hitap edecek türlerden biri de gezi yazısı.” (Ö6)

“İlgileri merak ettikleri bir ve olay olduğu zaman çekiliyor. O sebeple ilgi duyuyorlar diyebilirim.” (Ö10).

Tablo 26. Öğretmenlere Göre Gezi Yazısı Okumanın Öğrencilerin Gelişim ve Eğitimi Üzerine Etkileri

Etkiler*	Katılımcı	f	%
Yeni yerleri kitaplar aracılığıyla tanıtır	Ö1, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9	6	60
Bilgilerini arttırır.	Ö2, Ö4, Ö6, Ö8, Ö9	5	50
Farklı kültürlerle kendi kültürü arasında bağ kurabilir.	Ö3, Ö6	2	20
Çocuktaki bilme, araştırma ihtiyaçlarını arttırır.	Ö5, Ö7, Ö8, Ö10	4	40
Okuma alışkanlığı kazandırılabilir.	Ö10	1	10

* Bu soruya öğretmenler birden fazla cevap vermiştir.

Tabloya bakıldığında öğretmenlerin %60'ı yeni yerleri kitaplar vasıtasıyla öğrencilere tanıtmanın faydalı olacağını belirtmiştir. İkinci sırada (%50) gezi yazılarının çocukların bilgilerini arttırması, ardından araştırmaya yöneltmesi (%40), farklı kültürlerle kendi kültürü arasında bağ kurması (%20), okuma alışkanlığı kazandırması (%10) gelmektedir.

“Her bilginin yaşanarak öğrenilmesi mümkün olmadığı için yeni yerleri kitaplardan tanımanın faydalı olacağını düşünüyorum.” (Ö1)

“En azından kendi kültürleri ile dünyadaki kültürler arasında bağ kurabilirler.” (Ö3)

“Çocuğa bir genel kültür bilgisi aktarılıyor. Çocuk yeni bir ülke yeni bir kültür yeni bir yaşam öğrenmesi için fırsat veriliyor.” (Ö6).

Tablo 27. Öğretmenlerin Türkçe Öğretiminde Gezi Türünden Yararlanma Yollarına İlişkin Önerileri

Yararlanma Durumu*	Katılımcı	f	%
Örnek metin sunmak, kitap tavsiye etmek	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9	8	80
Kültürleri tanımada, kültürler arasındaki bağlantıyı fark ettirmede kullanılır	Ö3	1	10
Öğretici metin türlerini anlatırken örnek metin kullanmak	Ö3	1	10
Kendi gezi yazılarını yazmaları istenebilir.	Ö8, Ö10	2	10

* Bu soruya öğretmenler birden fazla cevap vermiştir.

Öğretmenlerin %80'i farklı örnek metin sunmak, kitap tavsiye etmek önerisini ilk sıraya koymaktadır. Bunun dışında öğrencilerle gezi yazısı yazma çalışmaları yapılabileceği (%10) önerileri de bulunmaktadır. Bunun dışında birer öğretmen tarafından; kültürleri tanımada, kültürler arasındaki bağlantıyı fark ettirmede, metin türlerini anlatırken örnek metin olarak kullanılması ile gezi yazısından Türkçe dersinde yararlanabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca bu soruya cevap vermeyen öğretmen yoktur.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuç

Çalışmada çocuk edebiyatı sahasında gezi yazısı türünün en önemli temsilcisi olan Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitapları, çocuklar için yazılan gezi kitaplarının taşıması gereken özellikler açısından incelenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Dayıoğlu'nun gezi kitapları, ilk olarak “*gezi için çocukların ilgisini/merakını çekebilecek bir yer seçilmelidir*” özelliği açısından incelenmiş, Dayıoğlu'nun kaleme aldığı on bir gezi kitabında da belirtilen özelliği yansıtabilecek örnekler tespit edilmiştir. Sanatçının gezi kitaplarının tamamının yurt dışına yapılan gezileri içerdiği, mekân seçiminde çocukların ilgilerini çekebilecek; Uzakdoğu ülkeleri (Singapur, Tayland, Japonya vb.), Amerika, Çin, Avusturalya, Kenya, Mısır, Meksika, Hindistan vb. yerleri tercih ettiği görülmüştür. Ayrıca eserlerine başlarken okuyucularını geziye hazırlayacak, heyecanlandırabilecek kısa girişler yaptığı ve böylece okurlarında esere karşı merak uyandırmaya çalıştığı, onları kendi heyecanına ortak etmek istediği anlaşılmaktadır. Yazarın gezilecek ülkeye dair merak uyandıracak özellikleri ya da esere ilgi çekecek ifadeleri kitaplarının adında kullanmış olması (Kafdağı, Bambaşka Bir Ülke, Okyanuslar Ötesi, Efsaneler Ülkesi Kangurular Ülkesi, Gizemli Buzullar Kıtası vb. ifadelerle) da gezi yazılarında mekânın ilgi çekici olması özelliğini önemsediğini göstermektedir. Buna göre Dayıoğlu'nun, gezi kitaplarını kaleme alırken eserde çocukların ilgilerini çekebilecek mekânların ya da ilgilerini çekebilecek bilgilerin tercih edilmesinin öneminin farkında olan bir yazar olduğu ve eserlerinin bahsi geçen özelliği taşıdığı değerlendirilmiştir. Bu konu üzerinden benzer bir çalışma olan Akkaya, Çinpolat ve Tekşan (2019) “*Gültlen Dayıoğlu'nun Gezi Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme*” adlı araştırma makalesinde de

belirtildiği gibi çocuğun esere karşı merakının çekilmesi, konunun ve anlatılan yerin ilgi çekici olması, çocuğu heyecanlandıran ilgisini eserde toplayacak unsurların kullanılması açısından tezimizle örtüşmektedir,

Gezi kitapları; *“daha önce tanıtılmış bir yerin anlatımında bilgilerin tekrar edilmemesi, o yere ilişkin eksik bırakılan bilgiler tamamlanması, yazının kaleme alındığı döneme kadar gerçekleşen değişme ve gelişmelerin öne çıkarılması”* gerekliliği üzerinden değerlendirilmiştir. Yazarın gerçekleştirdiği geziler göz önüne alındığında genellikle aynı yerlere gitmediği görülmektedir. Ancak kimi zaman aynı ülkelere/şehirlere tekrar gitmek durumunda kaldığı (Singapur, Sydney, Buenos Aires,) ancak ikinci kez gittiği yer ile ilgili farklı boyutlara değindiği; görmediği, göremediği için anlatamadığı noktaları okuyucusuna aktardığı, eksik kalan yanları tamamlamaya çalıştığı tespit edilmiştir. Ayrıca ortak noktalar söz konusu olduğunda gezileri arasında bağlantılar kurduğu da görülmektedir (Meksika’ya Yolculuk). Bu bakımdan aynı mekâna ilişkin anlatımın söz konusu olduğu eserlerin (Kangurular Ülkesi Avustralya’ya Yolculuk, Güney Pasifik Adalarına Yolculuk, Gizemli Buzullar Kıtası Antartika ve Patagonya’ya Yolculuk) ilgili özelliği taşıdığı belirlenmiştir.

Kronolojik olarak ve belirli bir plan dâhilinde yazılma özelliği açısından eserler incelenmiştir. Gezi kitaplarının tümünde eserin başında yola çıkış süreci anlatılırken sadece Kenya’ya Yolculuk (1993) ve Hindistan’a Yolculuk ve Nepal Gezisi (1996) kitaplarında tüm süreci (hazırlık, yolculuk, varış-ilk izlenimler, gezi gözlem ve dönüş) okuyucu ile paylaşmıştır. Bu noktada eserlerde genellikle hazırlık sürecinin yüzeysel geçildiği ya da olmadığı görülmektedir. Yazar, Antartika ve Patagonya gezisinde ortama uygun kıyafetler seçip yanına çeşitli ilaçları aldığını okuyucuları ile paylaşmış, yolculuğa hazırlık sürecinden bahsetmiştir. Diğer kitaplarında ise gezi genellikle yolculuğa çıkış ile başlamakta, uçağa binış anından iniş anına kadar ki süreç paylaşılmaktadır. Dolayısıyla Gülten Dayıoğlu’nun, bu özelliğe uygun olarak eserlerini kaleme aldığı, gezi ile ilgili süreçleri genel olarak okurlarıyla paylaştığı, eserlerin ilgili özelliği taşıdığı belirlenmiştir.

Dayıoğlu’nun tüm gezi yazılarında, gezilen görülen yerlerin anlatımında kimi zaman ikincil anlatım/rehber anlatımı olmakla birlikte genel anlatım bizzat yazarın ağzından, 1. Tekil Şahıs tarafından yapılmıştır. Ayrıca eserlerinde açık sade bir dil kullandığı, doğal, akıcı, inandırıcı/tutarlı bir üsluba sahip olduğu söylenebilir. Benzer şekilde Akkaya, Çinpolat ve Tekşan (2019) ve Yasemin Dinç Kurt’un (2008)

“Cumhuriyet Dönemi Gezi Yazı Türünün Gelişimi (1920-1980)” adlı doktora tezinde de ortaya konan gezi yazılarının sade bir dil, akıcı bir üslup ve ilk ağızdan anlatımlarla anlatılması, yazarın bizzat gezip gördüğü yerleri, inandırıcı, tutarlı, doğal bir dille anlatması, hakkındaki ifadeleriyle tezimiz örtüşmektedir

Gezi yazılarında mekânın tarihi, coğrafi özellikleri, doğası, gelenek ve görenekler (yemekleri, kıyafetleri, düğün-cenaze vb. Törenleri), ekonomisi, nüfusu, yönetim şekli gibi disiplinler arası bilgilere yer verilmesi özelliği açısından eserler değerlendirildiğinde; ağırlığın gelenek ve görenek/kültürel özelliklerde olduğu din, yemek kültürü, kılıkkıyafet, tören ve merasimler vb. başlıkların öne çıktığı belirlenmiştir. Ayrıca tarih, coğrafya-iklim, bitki ve hayvan çeşitliliği hakkında bilgiler verilmiştir. Yazarın bu özellikler dâhilinde gezi kitaplarında en çok yer verdiği genel kültür bilgisi; ekonomik faaliyetler, gelenek-görenek ve inanç sistemi olurken en az yer verdiği; sağlık sistemi, tarihsel bilgiler, demografik yapı ve mimariye ait bilgilerdir. Kitaplar açısından özellikler tek tek incelendiğinde ise en fazla bilgiye “Okyanuslar Ötesine Yolculuk” (İnanç, eğitim ve siyasi politika, ekonomi, iklim, demografik yapı, bitki ve hayvan popülasyonu, kültürel değer) kitabında yer verilirken en az bilgiye “Kangurular Ülkesi Avustralya’ya Yolculuk” (ekonomi, iklim ve hayvan popülasyonu) ile Kenya’ya Yolculuk (gelenek-görenek, inanç ve sosyal hayat) adlı gezi kitaplarında rastlanmıştır. Bu özelliğe dair Batur ve Gözlet’ in (2020) “*Gezi yazısını değerlendirmeye yönelik bir ölçme aracı geliştirme çalışması*” ile Çelik’in (2019) “*Gezi yönteminin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının akademik başarılarına etkisinin ve gezi yazısı yazma deneyimlerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi*” ve Kaya’nın (2023) “Çocuklara Farklı Coğrafyalara Tanıtan Bir Yazar: Gülten Dayıoğlu” adlı çalışmaları Gülten Dayıoğlu’nun gezi kitaplarında akıcı ve samimi bir anlatımla, gezdiği ülkelerin doğal güzellikleri ile coğrafi özelliklerinin yanı sıra sosyoekonomik yapısı, inançları ve kültürel değerlerine de yer verdiği, bir ülkeyi anlatırken tüm yönlerini okuyucuya sunulması gerekliliği tezimizden elde edilen sonuçlar ile örtüşmektedir.

Sanatçının gezi yazıları kaleme alan yazarlarda olması gereken temel özellik olan gözlem gücüne sahip olma ve gözlemlerini anlatabilme/dil hâkimiyeti özelliklerine sahip olduğu düşünülmektedir. Gözlem gücünü gösteren önemli özellik betimlemelerdir.

Dayıoğlu da eserlerinde öznel ve nesnel betimlemeler yer almaktadır. Gezilen yerlerin anlatımı yapılırken açıklayıcı betimleme ve sanatsal yararlanan yazar, okurlarına

ilgili bilgileri aktarırken, nesnel bilgilerin yanında öznel düşüncelerini de aktarmaktadır. Bu sebeple Dayıoğlu'nun gezi yazıları, bu tür metinlerde genel olarak görülen hem nesnel hem öznel yargıları barındırma özelliğini taşımaktadır. Kitaplarda öznellik ve nesnellik arasındaki dengenin korunduğu, öznelliğin nesnelliğin önüne geçecek kadar geniş yer almadığı daha çok gezilen yere ilişkin kültür, tarih, coğrafya vb. alanlara ait nesnel bilgilere yer verildiği görülmüştür. Bu anlamda eserlerin tamamının ilgili özelliği taşıdığı belirlenmiştir. Akkaya, Çinpolat ve Tekşan'ın (2019) çalışmasında da ifade edildiği gibi yazarın okuruna bilgi paylaşımı yaparken nesnel ifadelerden yola çıkarak öznel ifadelerle yorumladığı sonucu, bu çalışmada ifade edildiği gibi genel olarak bilimsel bilgiler dâhilinde yazarın gözlemlerini öznel ifadeleriyle yazdığı sonucu ile örtüşmektedir. Yazar aynı zamanda gözlemlerini anlatırken anlatımı daha etkili hale getirebilmek adına betimlemenin yanında açıklayıcı anlatım biçimini ve sayısal verilerden yararlanma, karşılaştırma ve tanımlama gibi düşünceyi geliştirme yollarından da faydalanmıştır.

Gezi yazıları “*Anlatılanların eğlenceli, öğretici ve çocuğu düşünmeye sevk edebilir nitelikte olması, mizahi unsurlara da yer verilmesi*” açısından değerlendirildiğinde yazarın eserlerinde, ilginç olan olay ve bilgileri vermeye özen gösterdiği, çocukların dünyasına ilginç gelebilecek, onların dünyası ve yaşıyla örtüşecek, uçurtma şenliği (Kafdağı'nın Ardına Yolculuk), Babil'in Asma Bahçeleri ve Kızılderililer (Okyanuslar Ötesine Yolculuk) ve ender penguen türleri (Gizemli Buzullar Kıtası Antartika Ve Patagonya'ya Yolculuk) vb. bilgiler paylaştığı belirlenmiştir. Kimi zaman şakalarla (Kafdağı'nın Ardına Yolculuk) kimi zaman da yazarın da tanık olduğu komik olaylara (Gizemli Buzullar Kıtası Antartika ve Patagonya'ya Yolculuk) yer verilerek çocuk okurların dikkati ve merakının canlı tutulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Yazar kitaplarında aynı zamanda söz varlığı unsurlarından da faydalanarak anlatımı zenginleştirmiştir. Özellikle deyim ve atasözlerinin sıkça kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yazar tarafından kaleme alınan 11 gezi yazısından üçünün 50-100, dört tanesinin 100-150, bir tanesinin 150-200, üç tanesinin de 200 üstü sayfa sayısına sahip olduğu görülmektedir (51, 60, 108, 112, 110, 148, 58, 206, 167, 282, 239 sf.). Dolayısıyla kitapların sayfa sayısının genellikle az olduğu, eserlerin kısa olduğu görülmektedir. Ortaokul düzeyindeki çocuklar için kitapların sayfa sayısı/uzunluğu bakımından uygun olduğu değerlendirilmektedir. Gezi yazılarında daha uzun olduğu görülen cümlelerdeki

kelimeler sayılmış ve kitaplardaki uzun cümlelerin ortalama 7-15 kelime arasında olduğu tespit edilmiştir. Ancak az da olsa 41 (Kenya'ya Yolculuk) ve 21 kelimeden (Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk, Mısır'a Yolculuk) oluşan cümleler de bulunmaktadır. Bu istisnalar haricinde genel olarak gezi kitaplarında cümlelerin uzunluğunun ortaokul düzeyi için uygun olduğu değerlendirilmektedir. Kaynaklar ortaokul düzeyindeki çocuklara yazılan kitaplarda 12-18 kelime arasındaki cümlelerin kullanılabilir olduğunu ifade etmektedir (Şahin vd., 2011; Arıcı 2016; Fırat 2020).

Gezi yazılarında aranan temel özelliklerden biri olan fotoğrafların yer alması, Dayıoğlu'na ait tüm gezi kitaplarında bulunan bir özelliktir. Renkli resimlerin yer aldığı eserler de eleştirilebilecek nokta resimlerin tamamının kitabın sonunda yer almasıdır. Oysa fotoğrafların ilgili bilginin verildiği yerlerde kitabın içinde kullanılması verilen bilginin somutlaşmasını sağlaması bakımından daha yararlı olabilir.

Genel olarak Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitapları çocuklar için yazılan gezi yazılarının taşınması gereken özellikler bakımından incelenmiş ve eserlerin genel itibari ile bu özelliklere yani çocuklara uygun olarak kaleme alındığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın ikinci kısmında öğrenci ve öğretmenlerle gezi yazısı üzerine görüşmeler yapılmış ve bu görüşmelerden elde edilen veriler üzerinden aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Katılımcı öğretmenlerin %80'i, öğrencilerin %46,7'si gezi yazısı okumayı sevdiğini; öğrencilerin %33,3'ü ise türü beğendiğini ifade etmiştir. Ayrıca öğretmenlerin %60'ına göre de çocukların gezi yazılarına ilgisi bulunmaktadır. Buna göre genel itibari ile katılımcı öğretmenlerin ve öğrencilerin türe karşı olumlu bir bakış açısına sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Türü okumayı sevdiğini belirten katılımcılara gezi yazılarını sevme nedenleri sorulmuş ve hem öğrencilerin hem öğretmenlerin %50'sinin merak edilen, ilgi çekici yerler ve bilgiler aktarması özelliğini vurguladığı belirlenmiştir. Bu durum çocuklar ve öğretmenlerin gezi yazılarında merak uyandırma ve ilgi çekicilik özelliğini önemsediklerini göstermektedir. Gezi yazılarını okumayı sevmeyen katılımcılara bu durumun nedeni sorulduğunda öğrencilerin %66,7'si sıkıcı bulduklarını, %33,3'ü başka türleri okumayı daha çok sevdiklerini ifade etmişlerdir. Türü okumayı sevmeyen iki öğretmen de öğrencilerle aynı nedenleri ifade etmiştir. Öğretmenlerden bir (%50) türün sıkıcı olduğunu diğeri başka türler okumayı sevdiğini belirtmiştir. Verilere göre gezi

yazılarının sevilmemesinin en önemli nedeninin sıkıcı bulunması olduğu anlaşılmaktadır. Gezi yazılarının sevilme ve sevilme nedenleri karşılaştırıldığında sevenlerin ilginç ve merak uyandıran bilgiler içerdiğini belirtmesi sevmeyenlerin ise sıkıcı bulması aslında katılımcıların gezi yazısında aynı özelliğe dikkat ettiklerini, okurken sıkılmamayı temel aldıklarını göstermektedir. Bu noktada katılımcıların bireysel farklılıklarına bağlı olarak türden zevk alma durumlarının değiştiği düşünülebilir.

Araştırmada ayrıca öğrenciler tarafından gezilmek istenen yerlerin yurtdışı mekanlar olduğu (Dünya, Meksika, Hindistan, Amerika vb.) görülmektedir. Bu durumda okudukları gezi yazılarının da etkisi olduğu düşünülebilir. Öğrencilerin en çok sevdiği gezi yazısı kitapları arasında Gültén dayıoğlunun “Okyanuslar ötesine Yolculuk” adlı eseri gelmektedir. Ayrıca üç öğrenci (%20) gezi kitabı örneği olarak gezi romanlarını saymış, 4 öğrenci (%26,7) ise eser ismi verememiştir. Dolayısıyla türü sevdiklerini belirtmelerine karşın %47’sinin eser adı verememesi tür ile ilgili bilgilerinin yeterli olmadığını göstermektedir.

Katılımcılara “Gültén Dayıoğlu” isminin ne çağrıştırdığı sorulduğunda öğrencilerin ağırlıklı olarak (%46,7) “Çocuklar için gezi yazısı yazan bir yazar” cevabını verdikleri görülmüştür. Bunun yanında *Fadiş’ in yazarı* (%40), yazar (%26,7), çocuklar için yazan bir yazar olarak (%20) olarak ifade edilmiştir. Çocukların Dayıoğlu ismini gezi yazılarıyla örtüştürdükleri, yazarı gezi yazısı dışında daha çok Fadiş romanıyla tanıdıkları anlaşılmaktadır. Sanatçıyı tanımayan bir öğrenci (%6,7) bulunmaktadır. Öğretmenlerin tamamı Gültén Dayıoğlu’nu “yazar” olarak tanımlamıştır. Dayıoğlu’nun öğretmen ve öğrenciler tarafından genel olarak tanınan bir yazar olduğu söylenebilir. Öğrencilerin aksine öğretmenlerin %80’i sanatçıyı “çocuk edebiyatı alanında yazan bir yazar” olarak tanımlamıştır. Yazarlık özelliği bakımından da katılımcıların %20’sinin sanatçıyı gezi yazısı yazan bir yazar, %10’unun da “Fadiş” romanını yazan yazar olarak tanıdığı görülmektedir. Öğretmenlerin %10’u ise genel olarak “yazar” ifadesini kullanmıştır. Öğretmenlerin Dayıoğlu’nu nitelerken “çocuk edebiyatı” kavramını/bir edebiyat alanını, öğrencilerin ise “gezi yazısı” türünü vurguladıkları dikkat çekmektedir. Bunda öğretmenlerin eğitimci özelliklerinin etkili olduğu düşünülebilir.

Araştırmaya katılan 15 ortaokul öğrencisi ve 10 Türkçe öğretmenin tamamı Dayıoğlu’nun gezi kitaplarının çocuklar için uygun/çocuğa göre eserler olduğunu düşünmektedir. Öğrenci ve öğretmenlerin gezi yazılarını sevme oranlarının genel olarak

yüksek olduğu düşünüldüğünde türün en önemli yazarının eserlerinin çocuklara uygun bulunmasıyla türün sevilmesi arasında ilişki olduğu değerlendirilebilir.

Gezi yazılarının çocukların gelişimi/egitimi üzerindeki etkileri konusunda öğrenciler daha çok genel kültür artırması (%40) özelliğini dile getirmişlerdir. Öğretmenlere göre ise türün çocuklara en önemli katkısı çocukların yeni yerleri tanımasını sağlaması (%60) ve bilgilerini artırması (%50), araştırmaya yöneltmesidir (40). Katılımcılar arasında bilgiyi artıran bir tür olması özelliğinin öne çıktığı söylenebilir. En az ifade edilen özellik ise her iki grupta da 1 katılımcı ile okuma alışkanlığı kazandırmasıdır. Bu veri gezi yazısının okuma alışkanlığı ve sevgisi kazandırmada yeterli görülmeyen bir tür olduğunu düşündürmektedir.

Öğrencilerin %60'ı Türkçe ders kitaplarındaki gezi yazılarının sayı bakımından yetersiz olduğunu, %20'si konuya ilişkin fikri olmadığını söylemiştir. Ders kitaplarında gezi yazılarının daha çok yer almasını istemeleri türü sevdikleri verisiyle örtüşmektedir. Buna karşın öğrencilerin %60'ı Türkçe derslerinde gezi yazılarından yeterli ölçüde yararlandığı (%40'ı yararlanılmadığını) düşünmektedir. Türün ders kitaplarında yeterli ölçüde yer almadığını ifade eden öğrencilerin, bu türden derste yeterli ölçüde yararlandığını düşünmeleri bir çelişki olarak gözükse de aslında öğrencilerin, öğretmenleri vasıtasıyla eksik kalan kısımları, ders dışı etkinliklerle veya konuya dair öğretmenlerin sınıfa getirdiği örneklerle tamamladığı öğrenciler tarafından ifade edilmiştir. Öğretmenlerin ise %90'ı ders kitaplarındaki gezi yazısı sayısını yeterli bulmakta, bu konuda öğrencilerden farklı düşünmektedirler. Ayrıca %50'si derslerde gezi yazılarından araç olarak yararlandığını, türün etkin şekilde kullanıldığını düşünürken %50'si düşünmemektedir. Öğretmenler arasında bu konuda genel bir görüş birliği olmadığı anlaşılmaktadır. Bu çalışmada ulaşılan öğrencilere göre ders kitaplarının bilgilendirici metin türlerine yer verme oranının yetersiz olduğu, Türkçe ders kitaplarında yer alan özellikle gezi yazısı türündeki örnek metin sayılarının az olduğu tespiti ile Özbay ve Çeçen'in (2012) "*Türkçe ders kitaplarında (6-8. sınıflar) yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi*" adlı çalışmasında yapılan tespitler örtüşmektedir. Ders kitaplarında yer alan metinlerin dağılımında bilgilendirici metin türleri istenen düzeyde kullanılmamaktadır.

Öğrencilerin Türkçe dersinde gezi yazılarından yararlanma yollarına ilişkin önerileri arasında; farklı gezi yazısı örneklerinin sunulması (%33,3) ve özet çıkarma

ödevi verilmesi (%20) ilk sıralarda yer almaktadır. Bunların dışın da sınıf kütüphanesi kurulması, okuma saatinde kitap okunması (%6,7) gibi önerilere de bakılarak öğrencilerin genellikle okulda yürütülen çalışmaları temel alarak soruyu cevapladıkları; türün özel, özgün önerilerde bulunmadıkları belirtilebilir. Öneride bulunmayan öğrencilerin oranı ise %33,3'tür. Aynı soruya öğretmenlerin %80'i örnek metin sunmak ve kitap tavsiye etmek cevabını vermiştir. Öğretmen ve öğrencilerin önerilerinde ilk sıradaki önerinin ortak olduğu görülmektedir. Bunun dışında öğrencilerle gezi yazısı yazma çalışma yapılması önerisi sunulmaktadır (%10). Bu verilere göre öğretmenlerden de konuya ilişkin özgün öneriler sunulmadığı düşünülebilir. Bu durum öğretmenlerin gezi yazısı türünden Türkçe derslerinde nasıl yararlanılabileceği konusuna kafa yormadıkları şeklinde yorumlanabilir ve bahsi geçen veri türün ihmal edildiğini düşündürmektedir.

Öğrencilerin önemli bir kısmı (%40) kendi öğretmenlerinin gezi yazıları ile herhangi bir etkinlik çalışma yapmadığını ifade etmektedir. %26,7'si farklı kaynaklardan metin getirdiğini, %6,7'si de resim, video vb. yaralandığını, tür bilgisi aktardığını belirtmektedir. Gezi yazısı konusunda pek etkinlik yapılmaması ve yukarda bahsedildiği üzere öğretmenlerin konuya ilişkin özgün önerilerde bulunamaması aslında örtüşen verilerdir. Bu veriler eğitim sürecinde gezi yazısı türünün ihmal edilen türlerden olduğu düşüncesini de desteklemektedir.

5.2. Öneriler

Gülten Dayıoğlu'nun yazmış olduğu gezi kitaplarının çocuklar için yazılacak gezi yazılarında bulunması gereken özellikler açısından incelenmesi ve Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitaplarını okuyan öğretmen ve öğrencilerin konuya dair görüşlerinin belirlenmesini içeren bu çalışmanın sonuçlarından hareketle aşağıda yer alan öneriler sunulmuştur:

Çocuk edebiyatı içerisinde az örneği bulunması bakımından ihmal edildiği söylenebilecek olan türlerden biri gezi yazılarıdır. Aynı şekilde çocuklar tarafından okunan türler arasında da gezi yazıları genellikle arka sıralarda yer almaktadır. Bu çalışmanın verilerine göre gezi yazısını sevmediğini belirten katılımcılar bunun nedenini daha çok metinlerin sıkıcı olması olarak açıklamışlardır. Bu bakımdan, yazarlar tarafından çocuklara yönelik gezi kitaplarında çocukların yaşına, yaşantılarına, ilgi ve

meraklarına uygun mekânlara ve bilgilere yer verilmesi, akıcılık özelliğine dikkat edilmesi önerilmektedir. Gezi yazısı kaleme alınırken çocuğa görelilik ilkesi doğrultusunda hareket edilmelidir. Konu kadar dil ve anlatıma önem verilmeli çocuğun anlamakta zorlanmayacağı, sıkılmayacağı eserler kaleme alınmalıdır. Bunun için yazarların okurlarının dünyasını iyi tanınması, tanımaya çalışması önemlidir.

Çalışmanın katılımcıları türün çocuklara katkıları arasında daha çok genel kültürü artırması, araştırmaya yöneltmesi özelliğini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin yarısı, öğrencilerin %40'ı Türkçe derslerinde gezi yazılarından yeterli ölçüde yararlanılmadığını düşünmektedirler. Yine öğrencilerin %40'ı sınıfta gezi yazılarıyla ilgili etkinlik yapmadıklarını belirtmektedirler. Dolayısıyla okullarda türün ihmal edildiği akla gelmektedir. Gezi yazılarının çocuklar arasındaki okunurluğunu artırmak ve Türkçe öğretiminde yeterli ölçüde kullanımını sağlamak önemlidir. Bu bakımdan öğretmenlerin Türkçe derslerinde gezi yazılarından daha çok ve daha etkili bir şekilde yararlanmaları gerekmektedir. Öğretmen ve öğrencilerin önemli bir kısmının türe ilgisi olduğu bulgusu, gezi türünün çocuk edebiyatındaki en önemli temsilcisi olan Gülden Dayıoğlu'nun gezi türündeki eserlerinin çocuklara uygun olduğu tespiti düşüldüğünde gerek Türkçe derslerinde gerekse diğer derslerde kaynak olarak bu eserlerden yararlanılması önerilmektedir. Gezi yazılarının hem nesnel hem öznel bilgilere yer vermesi bakımından nesnel ve öznel yargıların kavratılmasında, gezi kültürü kazandırılmasında, merak duygusunun pekiştirilerek çocukların araştırmaya teşvik edilmesinde, değer eğitiminde (vatan, millet sevgisi, milli kimliği benimseme, hoşgörü, saygı vb. milli ve evrensel değerler), anlatım teknikleri ve düşüncüyü geliştirme yollarına çok yer verilmesi bakımından sözlü ve yazılı anlatımın geliştirilmesinde vb. noktalarda Türkçe eğitimi için önemli bir araç olacağı düşünülmektedir. Özellikle tarih, coğrafya, edebiyat vb. pek çok alanda bilgiler veriliyor olması bakımından gezi yazıları hemen her dersin kaynağı/aracı olabilecek bir türdür.

Bu araştırmaya göre, öğrenciler genel olarak Türkçe ders kitaplarındaki gezi yazısı metinlerini sayı bakımından yetersiz bulmaktadır. Bu bakımdan 5-8. sınıf düzeylerinde ders kitaplarında yer alan gezi yazısı örneklerinin artırılması önerilmektedir. Türün tanınması ve sevilmesi bakımından bu durum önem taşımaktadır. Özellikle

çocukların en çok kullandığı materyal olan ders kitaplarındaki metinlerin seçiminde metin türlerinin dağılımına dikkat edilmeli; çocuk her türden metinle, öyküleyici metinler ve şiir kadar bilgilendirici metin türleriyle de karşılaştırılmalıdır.

Öğretmenlerin gezi yazısı ve bilgilendirici metinleri okuyarak çocuklara örnek olması önerilmektedir. Bu durum çocukların ilgilerinin bu türlere çekilmesi ve türün çocuklar tarafından sevilmesini sağlayabilecek olması bakımından önemlidir. Öğretmenlerin metin türleri, dolayısıyla gezi yazısı konusunda yeterli bilgi ve donanımına sahip olması, çocukların bu türlere yeterli ölçüde yönlendirilebilmesi için gereklidir.

Öğretmenler Türkçe derslerinde metin türlerini tanıtırken gezi yazısına dair çeşitli örnek ve materyaller kullanmalı, konunun anlaşılması ve türün tanınması için etkinlikler yapmalıdır. Çocuklar için özellikle serbest yazma ve okuma çalışmalarının dikkatle yapılması öğretmenlerin bu gibi etkinliklerde öğrencileri ile iş birliği içinde çalışması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ak, N. (2006). *Aziz Nesin'in Öykü ve Romanlarında Çocuk ve Eğitim Teması, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Çanakkale: On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akın, N. (1998). *Okul öncesi kurum öğretmenlerinin çocuk kitaplarına karşı tutum ve davranışlarının incelenmesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Altunbay, M. (2015). *İlköğretim Türkçe dersi (6-7-8. sınıflar) öğretim programında yer alan temel becerilerin kazandırılmasında çocuk edebiyatı ürünlerinin etkisi (21. yüzyıl örnekleme)*. Unpublished PHD Thesis). Graduate School of Educational Sciences, Gazi University, Ankara.
- Arıcı, A. F. (2016). *Çocuk edebiyatı ve kültürü*. Ankara: Pegem Akademi
- Arıcı, A. F., Urgan, S. ve Şimşek, T. (2011). *Çocuk edebiyatı türleri ve çocuk eğitime katkıları. T. Şimşek içinde, kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı (217-328)*, Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- Arslan, M. A., Şimşek, T. ve Yakar, Y. M. (2016) “Çocuk edebiyatı tarihi” Ed. Tacettin Şimşek “kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı” 4. bs. Ankara, Grafiker Yayınları
- Asiltürk, B. (2009). *Edebiyatın kaynağı olarak seyahatnameler*. Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4 /1-I Winter 2009
- Atılğan, H., Kan, A. ve Doğan, N. (2007). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (2. Basım). Ankara: Anı.
- Ateş, K. (1998). *Gülten Dayıoğlu'nun çocuk romanları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Aytaş, G. (2006). *Edebi türlerden yararlanma*. Milli Eğitim, 34 (169), s. 261-276.
- Aytaş, G.; Yalçın, A. (2003). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları
- Aytaş, G.; Yalçın, A. (2005). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları

- Aytaş, G.; Yalçın, A. (2008). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları
- Aytekin, H. (2016). *Çocuk ve gençlik edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Ayverdi, İ. (2011) “*Misalli büyük türkçe sözlük*”. 2. bs. İstanbul, Kubbealtı Neşriyat.
- Bağcı, H. (2007). *Türkçe öğretmeni adaylarının çocuk edebiyatına ve çocuk edebiyatı dersine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi*. Millî Eğitim Dergisi, Sayı 174
- Basumatary, B. B. (2018). *Importance of travel writing in literature. International Journal of Advance Research, Ideas and Innovations in Technology*. V. 4, I. 5. ISSN: 2454-132X.
- Batur Z.ve Gözlet D. (2020). *Gezi yazısını değerlendirmeye yönelik bir ölçme aracı geliştirme çalışması*. IJLET, 8(4), S. 65-80
- Benachour, N. (2008) *Voyage et écriture: penser la littérature autrement*. Algérie: Synergies Algérie, 3, 201-209.
- Birleşmiş Milletler, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*, 20 Kasım 1989. [195](https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dairhttps://www.unicef.org/turkiye/çocuk-haklarına-dair sözleşmes%C3%B6zle%C5%9Fme#:~:text=Hi%C3%A7bir%20%C3%A7ocu%C4%9Fun%20%3%B6zel%20ya%C5%9Fant%C4%B1s%C4%B1na%2C%20aile,yasa%20taraf%C4%B1ndan%20korunmaya%20hakk%C4%B1%20vard%C4%B1r.”</p><p>Çakmakçı, N. (2011). <i>Çocuk kitaplarında oyun ögesi ve okul öncesi eğitim amaçlı etkileşimli çocuk kitabı tasarım çalışması</i>. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.</p><p>Çavuşoğlu, A. (2006). <i>Ana dili çocuk edebiyatı</i>. Kayseri: Ufuk Kitabevi Yayınları.</p><p>Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2011). <i>Türkçe derslerinde tematik eğitim ve metintema-alt tema ilişkisi üzerine bir araştırma</i>. G. L. Uzun ve Ü. Bozkurt, (Ed.), <i>Türkçenin eğitimi-öğretiminde kuramsal ve uygulamalı araştırmalar içinde</i> (445-457). Essen: Die Bale Ele.</p><p>Çelik, A. (2019). <i>Gezi yönteminin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının akademik başarılarına etkisinin ve gezi yazısı yazma deneyimlerine ilişkin görüşlerinin</i></p></div><div data-bbox=)

- incelenmesi*. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt 20, Sayı 1, Nisan, 2019. DOI: 10.29299/kefad.2018.20.01.013.
- Çıkla, S. (2005). *Tanzimat'tan günümüze çocuk edebiyatı ve bazı öneriler*. Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı. Ankara: Hece Dergisi Yayınları
- Çiftçi, F. (2013). *Çocuk edebiyatında yaş gruplarına göre kitaplar ve özellikleri*. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(1), 125-137.
- Dayıoğlu, G. (2014). *Gülten Dayıoğlu'nun yaşam öyküsü*. http://www.gultendayioğlu.com/biography_tr.pdf adresinden 19 Mart 2021 tarihinde alınmıştır.
- Dellal, M. (2010). *Çocuk edebiyatında öykü türünün çocuğun kavram gelişimine etkileri üzerine bir araştırma (Gülten Dayıoğlu örneği) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Demir, E.; Ugan, S. (2016). *Günümüz çocuk edebiyatı yazarları ve eserleri üzerine bir inceleme*. Türkiye Eğitim Dergisi. 1(1). s. 40-65
- Demircan, C. (2006). *TÜBİTAK çocuk kitaplığı dizisindeki kitapların iç yapısal ve dış yapısal olarak incelenmesi*. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1, 12-27.
- Demircan, C. (2008). *Çocuk edebiyatına yönelik bir bibliyografya denemesi (1960-1980)*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1, 165-187.
- Demirel, Ş., Çeçen, M. A. vd. (2010). *Edebi metinlerle çocuk edebiyatı*. Ankara: Perem Akademi Yayınları
- Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş çocuk yazını*. İstanbul: Yapı Kredi
- Doğan, D. M. (2011). *Doğan büyük türkçe sözlük*. Ankara: Yazar Yayınları.
- Emiroğlu, S. (2012). *Kutadgu Bilig'de çocuk eğitimi*. Turkish Studies. 7(1), s. 1027-1041
- Eskimen, D. A. (2015). *Gülten Dayıoğlu'nun Yada'nın gizilgücü adlı eserinde eğitsel, fantastik, estetik ve halk kültürüne ait unsurlar*. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18(34), 63-77.
- Erşahin, U.I. (2009). *Türkçe ders kitaplarında yer alan çocuk edebiyatı metinlerinin çağdaş çocuk edebiyatı ilkeleri açısından değerlendirilmesi ve eğitsel öneriler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Sosyal Bilimler Enstitüsü

- Fırat, H. (2020). *Çocuk edebiyatında çocuk gerçekliği*. Bursa: Ekin Yayınevi
- Foulquié, P. (1994). *Pedagoji sözlüğü*, (çev.: C. Karakaya), İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Gündüz, O., Şimşek, T. (2011). *Anlama teknikleri I uygulamalı okuma eğitimi el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları. s. 57
- Göker, O. (2001). *Uygulamalı Türkçe bilgileri III*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Göktürk, A. (2000). *Çeviri: dillerin dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- İnan Demir, Ü. S. (2021). *Sara Şahinkanat'ın resimli hikaye kitaplarının çocuk edebiyatı özellikleri açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. İstanbul
- Jalongo, M.R. (1993). *Young children and picture books*. NAEYC: Literature from Infancy to Six
- Kaya, E., Ekici, M. (2015). *Sosyal bilgiler öğretiminde gezi yazılarından yararlanma: Gülten Dayıoğlu'nun gezi Yazıları Örneği*. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 19 (1), 87-114.
- Kaymakçı, S. (2013). *Sosyal bilgiler ders kitaplarında sözlü ve yazılı edebi türlerin kullanımı*. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 20 (2013) 230-255
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. (1999). *Örnek edebi metinlerle yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Aksoy, Ö. (2007). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Kavruk, H., Salman, R., Öztürk, A., Aydın, G., Uğur, H. ve Karagöz, N. (2003). *Türk dili yazılı ve sözlü anlatım*. Malatya.
- Kaya, G. N. (2023). *Çocuklara farklı coğrafyalara tanıtan bir yazar: Gülten Dayıoğlu*. Multidisipliner Yaklaşımlarla Coğrafya Dergisi, 1(1), 65-84, <https://doi.org/10.29329/mdag.2023.530.5>
- Kılıç, M. M. (2022). *Keşfedilmeyi bekleyen coğrafyalar: Gülten Dayıoğlu'nun gezi yazarlığı*. 4 rd. International Young Researchers Student Congress, 242-250. Burdur

- Kıymaz, M. S. (2015). *Çocuk edebiyatında gezi yazısı türü ve çocuk dergilerindeki örnekleri. Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarları Birliği. II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu. Üsküdar Belediyesi Bağlarbaşı Kongre ve Kültür Merkezi. İstanbul.*
- Kuzu, T. S. (2002). *Öykünün çocuğun bilişsel ve duyuşsal gelişimine katkısı bağlamında öykü seçimi. Eğitim Araştırmaları Dergisi, 9, 95-105.*
- Kolaç, E. ve Demir, T. ve Karadağ, R. (2012). *Öğretmen adaylarının dil eğitiminde çocuk edebiyatı metinlerinin kullanımına yönelik görüşleri. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi 161 (161), 195*
- Le Huenen, R. (1990). *Qu'est-Ce Qu'un Récit De Voyage Les Modèles du Récit de Voyage. Paris: Centre de recherches du Département de français de Paris-Nanterre*
- Maden, S. (2008). *Türk edebiyatında seyahatnameler ve gezi yazıları. A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 37, 147-158. Erzurum*
- MEB. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2019). *2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar). Ankara: MEB Basımevi.*
- Meriç, C. (1980). *Kırk ambar. İstanbul: Ötüken Yayınları.*
- Neydim, N. (2003). *Çocuk edebiyatı. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi. İstanbul: Bu Yayınevi.*
- Nâzimâ, A. - Reşat, F. (2018). *Mükemmel Osmanlı Lügati, (N. Birinci vd., Haz.) Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.*
- Oğuzkan, F. (2001). *Yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle çocuk edebiyatı. Ankara: Anı Yayınları.*
- Oğuzkan, A. F. (2001). *Çocuk Edebiyatı, Ankara: Anı Yayıncılık.*
- Oğuzkan, F. A. (2013). *Yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle çocuk edebiyatı (10. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.*
- Ömeroğlu T., E. (1998). *Okul öncesi dönemde dil gelişimi ve çocuk edebiyatı. Ankara: Türk Dili. S:556.*
- Özbay, M.; Çeçen, M. A. (2012). *Türkçe ders kitaplarında (6-8. sınıflar) yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi, 1(1).*

- Öztürk, Ç. (2007). *Coğrafya öğretiminde edebi metinlerin kullanımı*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 24, 70-78
- Pektaş, D. (2015). *Okul öncesi dönem resimli çocuk kitaplarındaki dil sanatlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Pembecioğlu, N. (2006). *Türk ve dünya sinemasında çocuk imgesi*. Ankara: Ebabil Yayıncılık.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun yokoluşu*. (çev.: K. İnal), Ankara: İmge Kitabevi
- Rajbongshi, D. (2023). Assamese Travel Literature Trend, Classification and Characteristic. International Journal of Research - GRANTHAALAYAH, 11(11), 90–102. doi: 10.29121/granthaalayah.v11.i11.2023.5401
- Sefercioğlu, N. (1998). *Çocuk edebiyatı*. Türk Yurdu. Sayı. 136, s. 37-39.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık
- Sever, S. (2007). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S., Dilidüzgün S., Öztürk, A., Adıgüzel, H. Ö. (2013). *Okulöncesinde çocuk edebiyatı*. Zeliha G. (Ed.). Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sınar, A. (2006). *Türkiye’de çocuk edebiyatı çalışmaları*. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi. Sayı.7, s.175-225
- Süğümlü, Ü.; Eraslan, A. (2019). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri ile kalıplaşmış söz varlığı ilişkisi*. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 7(3), 630-646. <https://doi.org/10.16916/aded.557969>
- Soydaş, H. (2016). *Gautier’in İstanbul ve Haşim’in Frankfurt seyahatnamesi adlı eserleri üzerine bir edebî tür incelemesi: gezi yazısı*. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 5/2 2016 s. 705-719
- Şahin vd. (2011). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi
- Şirin, M. R. (1998). *Çocuğa adanmış konuşmalar*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2000). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları
- Şirin, M.R. (2007). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. Ankara: Kök Yayınları.
- Şimşek, T. (2014). *Çocuk edebiyatı tarihine ön söz*. Türk Dili Dergisi, 7(756): 15-58.

- Şimşek, T. (2008). *Çocuk edebiyatının tarihçesi, Türk halkları edebiyatı (II)* Beynelhalq Uşaq Edebiyatı Konqresi-Materiallar, Qafqaz Universiteti, 1-ci Kitab, Bakı, 13-15 Noyabr 2008.
- Tarhan, H. (2021). *Sabahattin Ali öykülerinin çocuk edebiyatı ilkeleri ve Türkçe eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. SİİRT.
- T. Can, D. (2014). *Çocuk edebiyatı kuramsal yaklaşım*. Eğitim Yayınevi
- Akkaya, S.; Çinpolat, E.; Tekşan, K. (2019). *Gülten Dayıoğlu'nun gezi kitapları üzerine bir değerlendirme*. Ana Dili Eğitimi Dergisi , 7 (2) , 368-383 .
- Temizyürek, F. (2003). *Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatının önemi*. Türklük Bilim Araştırmaları, Türkçe'nin Öğretimi Özel Sayısı, 13:161
- Türkben, T., Avan, H. G. (2020). *Michael Ende'nin "Momo" adlı eserin çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi*. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 24(2), 451-467
- Topbaş, S., ve Erdem, İ. (2021). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı derslerinde metin türlerinin öğretimi ile ilgili öğretmen görüşleri (Malatya ili örneği)*. Tarih Okulu Dergisi, 14(52), 1695-1733.
- Tozlu, M. (2010). *Gülten Dayıoğlu'nun eserlerinde temalar*. [Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Türkçe Sözlük (2021). Ankara: TDK
- Uçgun, D. (2010). *Sınıf öğretmeni adaylarının çocuk edebiyatı dersi ve çocuk edebiyatı ürünlerine ilişkin tutumları*. 9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu. Elazığ (20-22 Mayıs 2010): 472-477
- Ulutaş, N. (2015). *Çocuk kitaplarında eğitim olgusu*. International Journal of Educational Development. 1, 2112-2123
- Yağcı, Y. (2007). *Çocuk ve gençlerin kitaba ulaşmasındaki köprüler*. Türk Kütüphaneciliği, 21(1), 62-71.
- Yıldırım, A.; Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

S. Yıkmış, M. (2020). *Nitel araştırmalarda e-görüşme tekniği*. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(1), 183-197. <https://doi.org/10.26468/trakyasobed.556296>

Yörükoğlu, A. (1997). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. Özgür Yayınları

Zilcosky, J. (2008). *Travel writing: the poetics and politics of the modern journey*. University of Toronto Press.

İnternet Siteleri

www.gultendayioglu.com <http://www.gultendayioglu.com/hayatim>

<http://www.gultendayioglu.com/eserlerim>

İncelenen Kitaplar

Dayıoğlu, G. (2005). *Kafdağı'nın Ardına Yolculuk*. Altın Kitaplar Yayınevi: İstanbul. 6. Baskı

Dayıoğlu, G. (1999). *Okyanuslar Ötesine Yolculuk*. Yapı Kredi Yayınları: İstanbul. 7. Baskı

Dayıoğlu, G. (2009). *Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk*. Altın Kitaplar Yayınevi: İstanbul. 8. Baskı

Dayıoğlu, G. (2006). *Efsaneler Ülkesi Çin'e Yolculuk*. Altın Kitaplar Yayınevi: İstanbul. 6. Baskı

Dayıoğlu, G. (2000). *Kangurular Ülkesi Avustralya'ya Yolculuk*. Altın Kitaplar Yayınevi: İstanbul. 3. Baskı

Dayıoğlu, G. (2010). *Kenya'ya Yolculuk*. Yapı Kredi Yayınları: İstanbul. 11. Baskı

Dayıoğlu, G. (2010). *Mısır'a Yolculuk*. Yapı Kredi Yayınları: İstanbul. 17. Baskı

Dayıoğlu, G. (2001). *Meksika'ya Yolculuk*. Yapı Kredi Yayınları: İstanbul. 4. Baskı

Dayıoğlu, G. (2008). *Hindistan'a Yolculuk ve Nepal Gezisi*. Yapı Kredi Yayınları:

İstanbul.10. Baskı

Dayıoğlu, G. (2002). *Güney Pasifik Adalarına Yolculuk*. Altın Kitaplar Yayınevi:
İstanbul. 1. Baskı

Dayıoğlu, G. (2006). *Gizemli Buzullar Kıtası Antarktika ve Patagonya'ya Yolculuk*. Altın
Kitaplar Yayınevi: İstanbul. 2.Baskı

EKLER

EK 1. Etik Kurul Kararı

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU - 1
KARARI

Protokol No : 220184		Karar No : 176
Araştırma Yürütücüsü	Yüksek Lisans Öğrencisi GÜLİZAR BODUR	
Kurumu / Birimi	MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ / TÜRKÇE EĞİTİMİ	
Araştırmanın Başlığı	Gülten Dayoğlu'nun Gezi Kitaplarının Çocuklar İçin Yazılan Gezi Yazılarında Bulunması Gereken Özellikler Açısından İncelenmesi ve Gezi Yazıları ile İlgili Öğretmen-Öğrenci Görüşleri	
Başvuru Formunun Etik Kurula Geldiği Tarih	31.10.2022	
Başvuru Formunun Etik Kurulda İncelendiği Tarih	İlk İnceleme Tarihi : 07.11.2022 1. Düzeltme Tarihi : 21.11.2022	
Karar Tarihi	14.12.2022	

KARAR : UYGUNDUR

AÇIKLAMA :Beyan edilen veri formlarının dışına çıkılmaması şartıyla araştırmanın uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur.

Prof.Dr. Şendil CAN
Başkan

Prof.Dr. Aylin Çiğdem KÖNE
Üye

Doç.Dr. Aytekin FIRAT
Üye

Doç.Dr. Burçak BOZ YAMAN
Üye

Prof.Dr. Emine ÇİL
Üye

Doç.Dr. Aydan BEKAR
Üye

Doç.Dr. Ali Gürel GÖKSEL
Üye

Doç.Dr. Öner ÇELİKKALELİ
Üye

Bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama adresi <https://etikkurulbasvuru.mu.edu.tr/dogrulama/KFXP1968>

Ek 2. Araştırma İzin Belgesi

T.C.
MUĞLA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-70004082-604.02-67281078
Konu : Araştırma İzni

01.01.2023

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: a) Valilik Makamının 08.03.2022 tarihli ve E-70004082-604.02-45275146 sayılı Makam Oluru.
b) Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın 28.12.2022 tarihli ve E-28677689-605-559647 sayılı yazısı.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Türkçe Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gülizar BÖDÜR'un Muğla İli Milas İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi ortaokullarda öğrenim gören öğrencilere ve görev yapan öğretmenlere uygulama talebi ile ilgili ilgi (b) yazı ve ekleri yazımız ekinde sunulmuştur.

Bu kapsamda, Bakanlığımızın 21/01/2020 tarihli ve 1563890 sayılı yazısı (2020/2 No'lu genelge) doğrultusunda ve ilgi (a) Makam Onayı ile oluşturulan komisyonun uygun görüşüyle, Gülizar BÖDÜR'un "Gülden Dayıoğlu'nun Gezi Kitaplarının Çocuklar İçin Yazılan Gezi Yazılarında Bulunması Gereken Özellikler Açısından İncelenmesi ve Gezi Yazılarıyla İlgili Öğretmen - Öğrenci Görüşleri" konulu çalışmasını;

2022-2023 eğitim öğretim yılında, eğitim öğretimi ve kurum faaliyetlerini aksatmayacak şekilde,denetimi ilçe millî eğitim müdürlükleri ve okul/ kurum idaresinde olmak üzere, kurum müdürünün uygun gördüğü bir zamanda, gönüllülük esasına göre ve yapılan çalışmanın değerlendirme raporunun pdf olarak ve CD ile Müdürlüğümüze iletilmesi koşuluyla; ilgili okulda öğrenim gören öğrencilere ve görev yapan öğretmenlere uygulaması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınıza da uygun görülmesi halinde, Olurlarınıza arz ederim.

Serap AKSEL
Müdür a.
İl Millî Eğitim Müdür Yrd.

OLUR

Emre ÇAY
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek : Belgeler

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Emirbeyazıt Mah. Dr. Baki Ünlü Cad.No:12 Menşee/MUĞLA Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon No : 0 (625) 280 48 24 Bilgi için: BEHİYE BOZKURT KAÇAN
E-Posta: strategigelistirme@meb.gov.tr Uzman Memur
E-Posta Adresi : meb@kocadil.com.tr İnternet Adresi: <http://muqla.meb.gov.tr> Faks:2522804869

